

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ—1974

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ

ГРАМОТИ XIV ст.

*Упорядкування, вступна стаття, коментарі
і словники-показчики*
М. М. ПЕЩАК

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ — 1974

Писемні документи XIV ст., представлені у збірці, являють собою пам'ятки юридично-ділового стилю давньої української літературної мови. Крім самих текстів пам'яток, що в міру можливості супроводжуються фотокопіями оригіналів, читач знайде у виданні бібліографію історичної, палеографічної та мовознавчої літератури як до кожної грамоти зокрема, так і до тих історичних осіб і географічних назв, що згадуються в цих документах і подаються в покажчиках.

Різничитання публікацій пам'яток, вперше зведені разом, допоможуть майбутнім дослідникам уточнити неясні місця з текстів оригіналів.

Відповідальний редактор
В. М. Русанівський

ПЕРЕДМОВА

XIV сторіччя залишило немало грамот різних східнослов'янських і суміжних з ними земель. У цьому виданні їх вміщено 84. Підставою для визначення документа як пам'ятки з більш чи менш вираженими ознаками української мови послужили історичні й мовознавчі наукові праці, в яких є аргументи для цього. Зрозуміло, що ці аргументи не можна вважати рівноцінними, тому що вони не мають єдиних засад, а часто й достатньої переконливості. Але, оскільки видання пам'яток ще не вирішує відповідних теоретичних проблем з історії української мови (воно лише дасть певний матеріал для досліджень), нам вдалося доцільним використати і найменші докази як підставу для віднесення того чи іншого документа до пам'яток української мови.

У процесі підготовки грамот до видання було опрацьовано певну кількість мовознавчої та іншої наукової літератури, в результаті чого зібралась бібліографія, яка може бути корисна читачеві. При кожному тексті пам'ятки дано список літератури, що характеризує грамоту в цілому. Якщо ж література стосується окремих осіб чи географічних назв, то її подано на відповідному місці в ономастичних словниках-покажчиках*.

Текст грамот супроводжується або фотокопією наявного оригіналу, або рукописної копії грамоти. Інші види рукописних копій, як і всі доступні нам публікації цих документів, детально опрацьовано і подано у вигляді різничитань текстів до кожної грамоти окремо. Публікація текстів копій може сприяти відшукуванню оригіналу.

У кінці збірки вміщено три покажчики: а) апелятивної лексики, б) антропонімічної лексики, в) топонімічної лексики.

Реєстр ономастичних назв покажчиків складається тільки з вихідних словоформ зафіксованих у грамотах слів. Вихідну форму слова (називний відмінок однини), якої немає в текстах, відновлено в реєстрі у такому написанні, яке диктується правописом відповідної грамоти. Відновлену вихідну словоформу в реєстрі позначено зірочкою.

* При укладанні словника-покажчика географічних назв використано також топографічну картотеку Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР.

У покажчиках дано всі непрямі словоформи з їх фонетичними варіантами і вказівку на номер грамоти даної збірки. Граматичні варіанти словоформ та їх фонетичні різнописання, а також лексичні варіанти апелятивів, виявлені в різних виданнях однієї і тієї грамоти, у покажчику не даються. Читач зможе знайти їх у розділі різночитань до відповідної грамоти.

Реєстровою одиницею, як правило, виступає одне слово. Якщо ж якийсь поняття в грамоті виражене двома чи більше словами (це найчастіше трапляється в ономастичних назвах), то його можна знайти в реєстрі відповідного покажчика в стількох місцях, із скількох слів воно складається. Але на кожному відповідному місці при реєстровому слові подається повна його назва (іншим шрифтом).

Оскільки в сучасному українському мовознавстві немає відповіді на питання, як здійснювалося найменування осіб у XIV ст., а деякі побіжні зауваження щодо відсутності прізвищ у той період не зовсім аргументовані (як, наприклад, пояснити назви такого типу: *Бѣликъ Кєирдиви(Ѡ)* (43) *, *Васко Гольй* (32), *Вахно Танча* (21) тощо?; крім патронімічних назв, що супроводжують ім'я, до них часто дуже тісно примикали і відтопонімічні прикметникові утворення типу *Стародубський* (81), *Болестрашицький* (20, 27, 28), *Борисоглебський* (68), *Брянський* (23), *Варваринський* (71) і под.), то в покажчику даються не тільки імена, а й супровідні до них уточнення, які могли виконувати функції сучасних прізвищ уже й тоді, а якщо ні, то стати джерелом пізнішого утворення прізвищ і взагалі східнослов'янського способу найменування осіб.

Тлумачення ономастичної назви, взяте безпосередньо з тексту грамот, пишеться за орфографією грамоти. Якщо в грамотах спостерігаються варіанти написання тієї чи іншої назви, то для тлумачення вибирається найбільш поширений варіант.

У реєстр ономастичних покажчиків вводяться різні варіанти написання особової назви чи топоніма. При найпоширенішому варіанті наводяться всі різнописання і робляться посилання на всі грамоти, де зафіксована ця назва. При інших орфографічних варіантах подається номер тільки тієї грамоти, в якій зафіксовано даний орфографічний варіант ономастичної назви, а для детальнішого ознайомлення читача з загальною вживаністю назви у грамотах збірки робиться посилання на основну статтю (найпоширеніший варіант).

Такого самого принципу подачі матеріалу дотримано і при наведенні бібліографічних даних: при основній реєстровій формі ономастичної назви подано всю зібрану бібліографію про неї, а при варіантах — тільки ту літературу, яка стосується кожного варіанта зокрема; посилання робиться на основний варіант.

Апелятивна лексика подається в покажчику словоформ, тому до реєстру цього словника входять не тільки вихідні форми слів, а й усі зафіксовані в текстах грамот словоформи.

* Цифри в дужках означають номер грамоти.

Фонетичні та орфографічні варіанти словоформи даються з повною паспортизацією (номер грамоти і частота вживання) у вигляді словникової статті при найчастіше вживаній реєстровій словоформі, а на своєму місці реєстру при цих варіантах є тільки посилання на варіант, що найчастіше вживається.

У публікованих текстах грамот є окремі випадки написання разом двох слів (прийменник + іменник, сполучник + повнозначна частина мови тощо). Таке написання в основному перенесено і в словник-покажчик загальноновживаної лексики.

* * *

Упорядник щиро дякує працівникам Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, рукописного відділу Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна за допомогу в підготовці цієї збірки.

1. Лев Данилович, князь галицький, надає церкві святого Спаса село Страшевичі

До 1301 р.

Текст опублікований Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинныя бумаги, относящяся к этому сочинению», стор. 2—3, Б; Я. Головацьким у «Хрестоматии», стор. 315—316; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420л—420р; Й. Левицьким у «Грамматике», стор. 2.

О. Востоков в «Описании» (стор. 114) наводить початок цієї грамоти від «А се на князь...» до «чресь потокъ володиславъ» і кінець від слів «...на то Ієсмо грамоту нашу дали».

Документ описаний або згадується Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», стор. 68—69; К. Ходикевичем у «Dissertationes», стор. 90, а також в «Описании К.-С. собора», дод., стор. 38—39.

Подається за публікацією Д. Зубрицького.

Як видно з різночитань публікацій грамоти, видавці користувалися різними її копіями. Цим, очевидно, пояснюється і посилання на різні архіви, в яких вони зберігаються: Д. Зубрицький посилається на Архів Перемишльського капітулу грецького обряду, а А. Кримський — на Румянцевський музей.

Для даної фотокопії використано копію, що зберігається у рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. № 256, папка № 19, арк. 4.

А се на^{1*} князь Левъ снъ короля Данила згадавшися³ емъ⁴ снашими⁵ боари яко прадѣдъ нашъ⁶ царь⁷ великій⁸ Володимирь⁹ и отецъ¹⁰ нашъ и¹¹ придалъ митрополитомъ и епископомъ¹² по всѣмъ землямъ¹³ роусскимъ¹⁴. такоже и мы Богу¹⁵ и пресвѣтлому преображенію. предаемъ¹⁶ к церкви¹⁷ святого¹⁸ спаса¹⁹ монастырю. село страшевичи и созанъ^{19а} монастырь святого¹⁸ михаила. Даемъ и придаимъ²⁰ поченши отъ²¹ Дистра²² по прорвоу, чресь потокъ воладиславъ черезъ гороу^{22а} по потокъ зовемый стынъ²³ а отъ²¹ врѣхъ стаго¹⁸ по коблянкоу рѣчкоу²⁴ до врѣха. отъ²¹ врѣхъ коблянъкы кременемъ по врѣхъ соутычкы²⁵ и подъзоужца²⁶ по врѣхъ кольчина а отъ²¹ врѣхъ кольчины раздѣляемъ на рѣкоу полисѣй²⁷ бродъ. А на дроугоую сторону. по потокъ чирвонны²⁸ до врѣха доубна даемъ и приписоуемъ на вѣки. зданьми²⁹ и зрботами³⁰ и съ всѣми оужитки³¹. и с приходы и sprawy³² всѣми и ролями лоуками польми³³ и зрѣками³⁴ и потоки. и съ всѣми пожитки³⁵. влѣсѣхъ³⁶ и врѣкахъ³⁷ и в ловищахъ ихъ и з млынми даемъ кцркви³⁸ святого¹⁸ спаса¹⁹ монастыря. и владыце³⁹ нашему епископу⁴⁰ ефимію и понюмъ⁴¹ бѹдоучимъ. епископомъ⁴² кому Богъ⁴² изволить⁴³ и дастъ на вѣкы дрѣжати и поживати и цркви⁴⁴ святыѣ⁴⁵ правити и рядити и за нашѣ предѣкы и за насъ Бога⁴⁶

* Цифрові позначки з текстів грамот пояснюються в «Різночитаннях».

Якщо взяти до уваги вказівку М. Карамзіна в «Истории», т. IV, стор. 128—129, в «Ист. Укр.», т. I, стор. 73, 79 та ін., що князь Лев Данилович помер у 1301 р., то дата в «Актах ЮЗР» здається більш вірогідною.

Оригінал не відшуканий. Названі публікації були зроблені з копії, яка внесена у Львівську гродську книгу між 1443 і 1446 роками під заголовком «А се лист князя Ильвовъ на Добановичъ». Список копій в «Акты ЮЗР» надіслав Д. Зубрицький. Вона лягла в основу публікації в AGZ. Як в самому тексті, так і в заголовку остання має деякі різництвa з «Актами ЮЗР»: «А се листь князя Ильвовъ на Добановичъ».

Для даної публікації використано варіант тексту грамоти з AGZ.

А се а. князь. левъ. вызвали есмы¹. слитовскоѣ² землѣ два. братѣнъца. тутеня. а монтсѣка³. дал⁴ есмы¹ ѣма. оу⁵ Перемыскоѣ волостѣ. село. добановичъ. ись⁷ землею. ись⁷ сѣножатми ись⁷ гаѣ ись⁷ дубровами. исрѣкою⁹. и ставом¹⁰. испотоки¹¹. искриницами¹². со оусѣми¹³ поборы. и свинами¹⁴. ись⁷ головнитѣством¹⁵. и серпом¹⁶. искосоу¹⁷. исмлином¹⁸. со оусѣми¹³ оужитки¹⁹. какъ есмы¹ сам²⁰. держал²¹. а дал⁴ есмы ѣмъ²³ оу вѣк²⁴ и дѣтемъ²⁵. ѣхъ. и оунучатомъ²⁶. ѣхъ и праонучатомъ²⁷. ѣхъ. не надбѣ²⁸ оуступатиса. на мое слово ником(у)²⁹ а кто са оуступит³⁰. тотъ оувѣдается. со мною. перед бѣгомъ.

Різничтання

«Акты ЮЗР»: 1 есмо, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 съ Литовськоѣ; 3 Тутенія а Монтсѣка; 4 далъ; 5 ѣма о?; 6 Добанѣвичъ; 7 и съ; 9 и съ рѣкою; 10 ставомъ; 11 и съ потоки; 12 и съ криницами; 13 со усѣми; 14 и съ винами; 15 половинитѣствомъ; 16 серпомъ; 17 и со косами; 18 и съ млиномъ; 19 оужитки; 20 самъ; 21 держалъ; 23 ѣм; 24 вѣкъ; 25 дѣтемъ; 26 и съ унучатомъ; 27 праун(у)чатомъ; 28 ѣхъ; не надобѣ; 29 никому; 30 уступитъ.

4. Князь Лев Данилович надає прибуткове право церкві святого

Успенія в Крилосі на села з належними до них землями *

8 березня 1301 р.

Текст публікувався К. Ходикевичем у «Dissertationes», стор. V—V₂, М. Карамзіним в «Истории», т. IV, стор. 129—130; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинные бумаги, относящиеся к этому сочинению», стор. 4—5, Г.

Копія грамоти зберігається в Центральному державному історичному архіві УРСР у Львові, ф. № 9, оп. 1, Актова книга Львівського міського уряду 1691 р., од. зб. 459, стор. 1159—1161.

Текст подається за цією копією.

За свідченням М. Карамзіна («История», т. IV, стор. 132) і К. Ходикевича («Dissertationes», гл. II), львівський і галицький єпископ Гедеон Балабан 1581 р. подав грамоту на затвердження польському королю Стефану, який наказав переписати її, а «поколикы ея содержание не противно настоящим законам (quatenus Juris publici ratio permittit? approbatus...)**», заново скріпити королівськими печатками. Пізніше, 1592 р., грамота ще раз

* Грамота з була вилучена з цього видання як така, що не належить до XIV ст., вже після завершення роботи над збіркою.

** Н. Карамзин, «История», т. IV, стор. 132.

затверджувалася Сигізмундом III. За свідченням К. Ходикевича, копія її була занесена в книгу Галицького міського управління 1642 р.

При підготовці тексту до видання не вдалося розшукати ні оригіналу, ні названих копій пізніших часів (1581 р., 1592 р. і 1642 р.).

Грамота описана або згадується в таких працях: А. Василевський, «Ист. г. Вильнь», стор. 20; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 80, 109, 112, 132; «Волынь», стор. 72, та ін.

Дві копії XIX ст. зберігаються в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 19, арк. 4, 46; перша з них була покладена М. Карамзіним в основу публікації в його «Истории».

Зіставлення текстів грамоти, опублікованих М. Карамзіним і Д. Зубрицьким, з копією, що зберігається в Центральному історичному архіві УРСР у Львові, свідчить про те, що кожна з публікацій являє собою варіант різних копій, хоч Д. Зубрицький і застерігає, що він в основу своєї публікації поклав текст грамоти К. Ходикевича.

У різничтаннях подано повний текст грамоти, опублікований К. Ходикевичем, в якому певну цінність для мовознавців становлять не тільки фонетичні, граматичні й лексичні варіанти, а й наголоси, що стоять на кожному слові публікації.

Аналіз змісту грамоти Ходикевича дав підставу М. Карамзіну піддати сумніву існування її оригіналу:

а) 8 березня 1301 р. припадало на середу, а не на четвер;

б) в той час київським митрополитом був не Кіпріян, а Максим.

Про те, що Кіпріян став київським і литовським митрополитом тільки 1376 р., пише і П. Батюшков у праці «Белоруссия», стор. 80.

Асе¹ на князъ⁶ Левъ снъ кроля Данила² згадавшиса есмо⁵ иншими⁷¹ бояры³ (и яко *)⁴ прадедъ⁵ нашъ царъ⁷ великий владимиръ⁸

и отецъ⁹ нашъ, придадъ¹⁰ метрополитомъ, и¹¹ епископа¹² повсѣмъ¹³ зем-
ля рѣскимъ¹⁴: такоде¹⁵ и мы бгѣ и пречитѣ его матери¹⁶ ко це кви стѣ¹⁷

Ея успенія Крилоскомъ¹⁸ Попомъ собо ным¹⁹ Митрополіи Галицкѣ,
и всѣмъ²⁰ Архіепіо и Епіпомъ¹²¹ и²¹ Монастыремъ¹²² Православнѣ стѣ²²

вѣры урещкѣ далимо²³ Право дходное²⁴: потомуже, какъ²⁵ де жить¹²³ Киев-
скаѣ це ковъ²⁶ по хрѣіанску²⁷, и стыхъ оцо // ** отецъ²⁸ управленію²⁹,

и³³ полѣ з лѣсы. И еще есмо¹²⁴ дали нато тыи села³⁴ грамоты особливіе,
межи³⁵ наши границъ³⁶ и боѣ скихъ, и в ѣхъ³⁷ поляхъ и лѣсахъ³⁸ визна-
ваючи³⁹ Границѣ, якъ⁴⁰ было здавна⁴¹; и придали есмо десѣтины⁴² з⁴³

нашего кня еніѣ⁴⁴, и с⁴⁵ перевозовъ, и изъ ины десѣтинѣ⁴⁶, и по боѣ с-

* Слова и яко приписані зверху іншим чорнилом.

** // — кінець сторінки.

кимъ ¹²⁵ селомъ приданіе, и ⁴⁷ даны медовіе ⁴⁸ выходы и борты, и рыбныя ⁴⁹ ловища, и ⁵⁰ езера даемъ къ церкви ⁵¹ престѣ бѣи ⁵², метрополиту ⁵³ нашему Григорію, и понимъ ⁵⁴ бѣдѣчи Архіепѣомъ ¹²¹, кому бѣ изволи, и ⁵⁵ даде жати на вѣки, и ⁵⁶ по ивати и ⁵⁷ за нѣ ⁵⁸ мѣтѣваго бѣа просити. А ⁵⁹ ктому ⁶⁰ придаемъ ⁶¹ кѣны в рокъ зѣ ⁶² поповъ давати, и сѣды дѣховныя ⁶³ сѣдити, це квѣ Столечной; ѿ ⁶⁴ ми скихъ ⁶⁵ законѣи ⁶⁶ ѿлчѣенѣи ⁶⁷ рапѣустити ⁶⁸, свадебщины ⁶⁹, и безако нѣи ⁷⁰ понѣтѣи, и все дѣховнѣи ⁷² права сѣдѣи Архіепѣи ¹²⁶. А сѣи ⁷³ люде ѿпришнѣ ⁷⁴ це ковнѣи ⁷⁵ Игѣмены ⁷⁶, попове, и сѣе ници, и дѣаконѣи ⁷⁷, и прич ници це ковнѣи ⁷⁸, и че норизци ⁷⁹ іко нѣи ⁸⁰ Писареве ⁸¹, поповичеве, и дѣаци ⁸² и ⁸³ бѣода нѣе ⁸⁴, и стра нѣи, и тѣе люде ⁸⁵ церковныя ⁸⁶ волны ѿ на ⁸⁷ ѿ бояръ нашихъ, ѿбладае ⁸⁸ и сѣдит ихъ великаѣ це ковѣ ѿпрочъ мирѣанъ ⁸⁹. А на мое слово не треба ¹³¹ ѣстѣпатисѣ нѣкомѣ, нѣ ⁹⁰ ѿнѣти, нѣ ⁹⁰ дѣтемъ мои нѣ ⁹⁰, ты, комѣ ⁹¹. по на бѣ да навѣки вѣчноѣ ⁹². А се ѣправили мо ⁹³ по правило ¹²⁷ стѣхъ ѿцѣ ⁹⁴, и пе выхъ царѣ хрѣтѣи ски ⁹⁵. А кто на ¹³² мое слово устѣпитѣ, сѣдѣ ми зѣ нимъ ⁹⁶ пред бѣгомъ, и ⁹⁷ ѿлчѣенъ бѣде мѣ ти бѣи ¹²⁸, вѣ днѣ ⁹⁸ страшнаго и неѣмытнаго сѣдища хѣва ⁹⁹ и бѣде // и бѣде кѣтѣва бѣи ¹⁰⁰ нане ¹⁰¹ вѣ се вѣкѣ и вѣ бѣдѣи ¹⁰². На то ¹³³ ѣмо грамотѣ нашѣ дали, и печѣ свою привѣсили. А прѣто были мѣтрополѣт кѣевскѣи Кѣпрѣанъ, и вѣладыка ¹⁰³ прѣмыки Лѣрѣонъ ¹⁰⁴ и князь ¹⁰⁵ А дре ¹⁰⁶ Ярославскѣи ¹⁰⁷, и панъ васко, и инѣши ¹⁰⁸ бояръ много было ¹⁰⁹ прѣто ¹¹⁰. А писана и дана грамотѣ сѣи вѣ ¹¹¹ Галичѣ ¹¹² в четвѣртокѣ, м ца ¹¹³ марта во ¹¹⁴ ѿсмѣднѣ. Лѣта ¹¹⁵ шѣе тѣсе чѣе ¹²⁹ ѿсмѣи ¹³⁰ дѣва то го ¹¹⁶. А писа ¹¹⁷ Захарѣи выхотѣ.

М. Карамзин, «История»: 1 А се; 2 сынъ Короля Данила; 3 Бояры; 4 (якоже); 5 прадѣдъ; 7 Царь; 8 Владимиръ; 10 и предалъ; 11 мѣтрополѣтомъ и; 12 епископомъ; 13 по всѣмъ; 14 Русскимъ; 15 якожъ; 17 Св.; 18 Крылоскимъ; 19 Соборнымъ; 21 Епископомъ и; 22 Св; 23. Греческой, дали есмо; 24 духовное; 25 по томъ же, какъ; 26 церковь; 27 по хрѣстѣанскому; 28 Святыхъ Отецъ; 29 управленію; 30 приданѣ; 31 церковнѣи; 33 людемѣ и; 34 на тотѣ села; 35 особливѣи межѣи; 36 границѣи; 37 ихъ; 38 лѣсѣхъ; 39 вызначаючи; 41 издавна; 43 сѣ; 44 Князѣи; 45 ѿтъ; 46 не возмѣтъ десятину; 47 приданіе и; 48 медовіе; 49 борты и рыбныя; 50 ловища и; 51 даемъ церкви; 52 Св. Богоматѣри; 53 Мѣтрополѣтѣ; 54 по немъ; 55 изволѣтъ и; 56 вѣки и; 57 поживѣти и; 58 *вставлено*: церковь святѣую правѣти и рядѣти, а за наша прѣдки и за насъ; 60 къ тому; 61 еще придаемъ; 62 сѣ; 63 судѣи духовнѣи; 64 судѣти (судѣтъ) церковь столечнаѣ ѿтъ; 65 вѣ; 66 законѣи; 67 ѿлчѣинѣи (ѿлчѣно); 68 распустѣи; 69 свадебщинѣи; 70 беззаконно; 72 поятѣи, всѣ, духовнѣи; 73 а сѣи (се); 74 людемѣи ѿпришнѣи; 75 церковнѣи; 76 Игѣмены; 77 и Дѣаконѣи и Священнѣици; 78 причѣтнѣици церковнѣи; 79 Черноризцѣи; 80 иконнѣи; 81 писареве; 83 *перед* и *вставлено* проскурнѣиковѣе; 84 богадѣльнѣи; 85 тѣе людемѣи; 86 церковнѣи; 88 нашихъ: ѿбладаѣтъ; 89 мѣрянъ; 90 ни; 92 на вѣки вѣчнѣи; 93 управѣли есмо; 94 [по] святыхъ Отецѣи и; 95 *пѣсля слова Хрѣстѣанскихъ вставлено в дѣужках* правилѣу; 96 ми сѣ нимъ; 98 милѣсти Божѣи вѣ дѣнь; 99 *мѣжъ словѣми* страшнаго и будѣтъ *идѣтъ* слова: Божѣио суда, и да; 100 Божѣи; 101 на немъ; 102 будѣици; 103 Кѣпрѣанъ, Вѣладыка; 104 Перѣмышлскѣи Лѣрѣонъ; 105 Князь; 107 Ярославѣи; 108 инѣхъ; 109 було; 110 при томъ; 111 грамотѣ вѣ; 112 Галичѣи; 113 мѣсяца; 114, в; 115 дѣнь, лѣта; 116 — 6809; 117 писѣцѣ.

Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.»: 2 короля Данила; 3 Бояры; 5 прадѣдъ; 7 Царь; 9 Отецъ; 10 и предалъ; 11 Мѣтрополѣтомъ; 12 Епископомъ; 13 по всѣмъ; 14 Русскимъ; 15 якожъ; 16 Мѣтри; 17 Святѣаго; 19 Соборнымъ; 20 всѣмъ; 21 Архіеп. и Еп. и; 23 дали есмо; 24 духовное; 25 потомъ же какъ; 26 Црковъ; 27 похрѣстѣанскому; 28 святыхъ ѿцѣ; 29 оуправленію; 30 приданѣ; 31 церковнѣи; 32 вѣчнѣи. Сѣла; 34 на тотѣ села; 35 особливѣи межѣи; 36 границѣи; 37 ихъ; 38 лѣсѣхъ; 39 вызначаючи; 40 яко; 41 издавна; 42 десятины; 43 сѣ; 44 князѣи; 45 ѿтъ; 46 не возмѣтъ десятину; 47 преданіе и; 48 медовіе; 49 борты и рыбныя; 51 даемъ Церкви; 52 стѣи Бѣгоматѣри; 53 Мѣтрополѣтѣ; 54 по немъ; 56 вѣки и; 57 поживѣти и, *дали*: Церковь святѣую правѣти и рядѣти, и наша прѣдки, и за на; 59 проситѣи, а; 61 еще, придаемъ; 62 сѣ;

63 духовнѣи; 64 Црковъ столечнаѣ: ѿ; 65 — вѣ; 66 законѣи; 67 ѿлчѣинѣи; 68 Распустѣи; 69 свадебщинѣи; 70 беззаконно; 72 поятѣи все, духовнѣи; 73, а сѣи; 74 людемѣи ѿпришнѣи; 75 церковнѣи; 76 Игѣмены; 77 и дѣаконѣи, и священ-

ницы; 78 Причетницы церковніи; 79 Черноризцы; 80 Иконніи; 81 Писарове; 82 Дяцы; 83 *перед и вставлене* проскурникове; 84 Бѣодѣлніи; 85 тіе людіе; 86 церковніе; 87 Нась, и; 89 мірянъ; 90 ни; 91 тымъ кому; 92 на вѣки вѣчніе; 93 управили есмо; 94 святыхъ Оць, и; 96 оуступитъ Судъ мы съ нимъ; 97 Богомъ и; 98 Милости Божія, въ день; 99 *між словами* страшнаго и будет *идуть слова*: Божого суда, и да; 100 Божая; 101 на немъ; 102 будущій; 103 Купріанъ Владыка; 104 Перемышлскій Ларіонъ; 106 Андрѣй; 107 Ярославичъ; 108 иныхъ; 109 було; 110 при томъ; 111 грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца; 114, в; 115 день. Лѣта; 116 Шестытысячнаго осмсотного двятого; 117 писецъ.

К. Х о д и к е в и ч, «*Dissertationes*»: а сѣ ѿ Кнѣзь Лѣвъ Снѣ Королѣ Даниїла, згадавшиса есмѣ зъ нашими Боѣры, Прадедъ нашъ Царь великій Влади-
меръ, и Оць Нашъ, и предаль Митрополитомъ, и Еппомъ по всѣмъ землѣмъ Рускимъ; ѿкожъ и мы Бгѣ, и пр чтой Егѣ Мтри ко Цркви стго ѿ Оупеніа
Крилоски Попомъ Соборнымъ Митрополіи Галицкой, и всѣмъ архіеп ко-
помъ и Еп копомъ, и Монастырѣмъ Православной стѣи Вѣры Греческой,
дали есмѣ Право Дѣховное, по томъ же какъ держитъ Кіевская Црковь по
Х ртіанскомъ, и стыхъ Оць оуправленію, и подтвердилиесмо придана Цер-
ковніе на вѣки вѣчніе. Сѣла зъ людми, И поля зъ лѣсы, и ещѣсмо дали на
тоты сѣла Грамоты особливїи межї нашихъ Границъ и Боѣрскихъ, и въ
їхъ поляхъ и лѣсахъ, выначаяючи Границы, какъ было и здавна и при-
да-
лиесмо, Десятїны съ Нашего и Кнѣзкїа, и ѿ превозовъ, невозметъ Деса-
тинѣ, и по Боѣрскимъ сѣломъ, приданнїе и даны Медовїе, выходы и борты,
и Рыбныя ловища, и Езера даемъ Цркви стѣи Бгматери Митрополитѣ На-
шемѣ Григорїю, и по немъ бѣдѣчимъ архіеп копомъ, комѣ Бгѣ ѿзволитъ,
и дастъ держати на вѣки и поживати, и Церковь стѣю правити и радити, а
за Наша Предки, и за Нась, млтвѣваго Бга просїти, а ктомѣ ещѣ придаемъ
Кѣны въ Рокъ с Попѣвъ давати, и Сѣдї дѣховнїа сѣдїти Црковь Столѣчнаа
ѿ мїрскїхъ въ законѣ олѣчїни, Распѣсты, свадѣбщини, и без аконнопоѣтїа
всѣ дѣховнїе Права сѣдѣть архіеп копы, а Сїи людіе ѿпришнїи Церковнїи:
Игѣмены, Попѣве, и Дїаконы, и Сщѣнницы, Причетницы Церковнїи, и Чер-
норизцы, Иконнїи Писарове, Попѣвичове, и Даци, Проскурникове и Бга-

дѣлнїи, и Страннїи, и тіе людіе Церковнїе волны ѿ Нас, и ѿ Боѣръ Нашихъ,
ѿбладаеть и сѣдїть ихъ Великаа Церковь, ѿпрочъ Мїранъ. А на Моѣ слово
не треба оустѣпатиса нѣкомѣ, ни ѿтнати, ни дѣтемъ Моймъ ни тымъ комѣ по
насъ Бгѣ дастъ на вѣки вѣчнїе. А сѣ оуправилиесмо стѣихъ Оць, и первыхъ
Царѣй Хртіанскихъ. А ктѣ на Моѣ слово оустѣпитъ, Сѣдѣ мы съ нимъ предѣ

Бгомъ, и олѣченъ бѣдетъ Милости Бжїа, въ день страшнаго Бжго Сѣда,
и да бѣдетъ клятѣва Бжаа на немъ въ сѣи вѣкѣ, и въ бѣдѣщїи. На тоесмо Гра-
мотѣ нашѣ дали, и Печатѣ своѣ привѣсили. А при томъ были Митрополитѣ

Кіевскїи Купріанъ, В лка Перемышлскїи Ларіонъ, и Кнѣзь, Андрѣй
Ярославичъ, и Пѣанъ Васкѣ, и иныхъ Боѣръ много бѣло при томъ. А писана
и дана Грамота въ Галичи въ Четвертокѣ, Мѣсяца Мѣрта, въ ѣсмый день,
Лѣта Шестытысячнаго осмсотного двятого.

А Писецъ Захарїа Выхѣтъ.

Копїа XIX ст., арк. 4: 1 А Сѣ; 6 князь, на мїсцї стоить и, в або зъ;
2 короля Даниїла. На мїсцї та завжди стоить я; 71 нашими; 4 Слова (и како)
пропущенї; 5 прадедъ; 7 царь; 8 великій Владимиръ; 9 Оць; 10 и предаль;
12 Еппомъ, выноснї буквы знесенї в рядок без застережень; 13 по всѣм; 15
якожъ; 16 Мтри; 17 Цркви Стго; 18 Крилоскимъ; 19 Соборнымъ; 121 Архі-
еп копомъ и Епкопомъ; 122 Монастырѣмъ; 23 Греческой, далиесмо; 24
Дѣховное; 25 и по томъ же как; 123 держитъ; 26 церковъ; 27 хртіанскому;

28 *замїсть слів* ѿцов // *отець стоить* оць; 30 потвердилиесмо приданя; 31
церковнїе; 124 ещѣсмо; 34 на тоты сѣла; 35 особливїи межї; 37 ихъ; 38 лѣ-
сахъ; 40 границы, як; 41 издавна; 43 съ; 44 князкїа; 45 отъ; 46 перевозовъ,
не возметъ Десятину; 49 Рыбныя; 51 даемъ Церкви; 52 Стои Бгоматери;
53 Митрополитѣ; 54 по немъ; 55 и дастъ; 57 *пїсля и вставлено*: Церковь Стѣю
правити и рядити а за наша Предки и; 59, а; 61 кѣ тому ещѣ придаемъ; 62 съ;
63 Суди Духовнїа; 64 Црковь Столѣчная отъ; 65 мїрскихъ въ; 66 законѣ;
67 отлучани; 68 распусты, 69 Свадебщини; 72 беззаконнопоѣтїа все духов-

на немъ; 103 Вл ка; 104 Перемышльській Ларіонъ; 106 Андрѣй; 107 Ярославичъ; 108 инныхъ; 109 було; 111 Грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца;

114 въ; 127 *Пропущені слова* по правило; 128 Бжія; 129 шесттысящнаго; 130 осмотного; 117 писалъ.

Копія XIX ст., арк. 46: 1 А се; 6 князь; 2 сынъ кроля Данила; 71 нашими; 4 яко; 5 прадѣдъ; 7 царь; 8 великій володимерь; 9 отецъ; 10 и предалъ; 12 епископомъ; 15 также и мы, богу; 18 святой успенію, клиросу монастырю — Митрополіи; 121 *Всі титли розкриті без застережень*; 122 монастыромъ; 24 — духовное; 25 потомъ же какъ; 26 церковь; 27 христіянскому; 28 святых отецъ; 30 и подтвердилисмо приданя; 32 вѣчне; Села; 124 Лѣси, и ещесмо; 34 на то ты села; 35 особливый, межи; 37 въ ихъ; 38 лесехъ; 40 границы, якъ; 41 издавна; 42 придалисмо десятины; 43 *після зъ иде* всякого; 45 зъ; 46 мить; десятины; 125 боярскимъ; 47 приданіе и; 48 медовый входы; 49 борти, и рыбные; 51 ку церкви; 52 богоматери; 53 митрополиту нашому; 54 немъ; 55 и дали; 57 *після и вставлено:* церкви святыи и правити и радити и за наши предки и; 59; а; 60 кутому; 61 еще, придаемъ; 62 куні въ рокъ съ;

63 *пропущено:* и суды дховные судити, церквѣ Столечной; ѿ ми скихъ у

законіи ѿлученіи рапустити; 69 свадебщини; 70 беззаконныя; 72 понятя всѣ духовная; 126 Архіепископи; 73 сіе; 74 люди опрѣшніи; 75 *слово* церковніе *пропущене*; 77 и дякове и священницы; 78 причетницы церковныи; 79 черноризцы; 80 иконныи; 81 писарове; 82 дяцы; 83 *вставлено слово:* проскурникове; 84 богодѣльныи и старшіи; 85 тіи люди; 86 церковныи; 89 (опричь мирянь); 131 непотреба; 90 ни; 91 по тимъ; 92 вѣчныя; 132 на *пропущено*; 96 съ нимъ; 97 и отлученіе; 128 божія; 98 день страшный божого суду, и да будетъ; 102 будущій; 104 Премысльскій Иларіонъ; 107 Ярославичъ; 108 васько, и иныхъ; 111 Грамота въ; 117 писалъ; 129 шестой тысячи; 130 осмъ сотъ; 133 На томъ есмо.

Копія завірена: «вѣрно: Надворный Совѣтникъ. Василій Василевъ сынъ Ставискій» (*підпис*).

5. Князь Лев Данилович дарує Перемышльському епископству село Рушевичі

8 жовтня 1302 р.

Текст опублікований Й. Левицьким у «Грамматике», стор. 4—5; Я. Головацьким у «Хрестоматии», № 3, стор. 316—317; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинныя бумаги, относящіяся к этому сочинению», стор. 3—4, В, та А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 454.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих працях: А. Кримський, «Укр. грам.», стор. 470; С. Бевеико, «Истор. морф.», та ін.

Подається за виданням Я. Головацького. При публікації тексту грамоти Д. Зубрицький посилається на Архів Перемышльського капітулу грецького обряду. Теперішнє місце зберігання її оригіналу не встановлено.

У датуванні грамоти є неточність: 8 жовтня 1302 р. припадало на понеділок, а не на п'ятницю.

А се я¹ князь Лиевъ² сынъ кроля³ Данила згадшиса есмо^{3а} нашими бояры. яко прадѣдъ^{5с} црь^с вѣликий Володимирь. и ѿтець нашъ. и⁴ придалъ митрополитомъ. и еппѣмъ^{4а} ко всимъ зїемлямъ рұськымъ⁵ такожіе и мы богу⁶

и святому Іоанну⁷ еппіи⁸ перемыскои придали есмо село Рұшевичи. поченши ѿ оурочищъ⁹, чрезъ Клепино границы^{9а} Рұшовскои до млинища^{10а}. на Глажевѣ ѿт Глажева до вирьховини до Бичища, ѿт¹⁰ Бичища до Юльтоховы Росохы, ѿт¹⁰ Дұнковичъ, а ѿт¹⁰ Юльтоховы до високои

горы. А ѿ¹¹ той горы до Перұнова Дұба горѣ Скломъ. а ѿт¹⁰ Перұнова дұба до Бѣлыхъ береговъ¹². а ѿт¹⁰ Бѣлыхъ береговъ до Кольменскихъ потоковъ и зъ¹³ обѣма берегы. а ѿт¹⁰ Кольменскихъ потоковъ до Черемошнои. и доловъ Череманского. до Клепина млинища. даємъ¹⁴ сѣ полми и сѣножатми, и зъ лұками и ставы¹⁵ и млынми и зъ лѣсы и зъ бортьми и медовыми данми и ѿвчими¹⁶ данми и совсѣми¹⁷ пожиткы. и ловищи дали есмо

кұ святому Іоанну. въ богомолство на вѣкы вѣчне. еппомъ¹⁸ всѣмъ держати поживати и на вѣкы вѣчне. и¹⁹ за нас бога просити и за нашѣ предкы а на мое слово хто оуступитъ, сұдъ^с нимъ предъ богомъ и да бұдетъ клатва божія по немъ. всен²⁰ вѣкъ и вобұдучій²¹. во днь страшнаго сұда бджія. На тоє есмо грамоту нашу дали и печать свою привѣсили. а притомъ²² были митрополитъ Галицкій³⁸ сѣ Клироса и влдка Перемышльскій Ларіонъ²³ и князь Андрей Ярославичъ²⁴. и панъ Васко. и иныхъ бояръ много было при томъ. а писана и дана грамота оу во²⁵ Лвовѣ⁴³. латокъ мѣца ѿктоврія²⁶ во и [8] дѣ лѣта²⁷ S²⁷ дїесятого²⁸ [6810]. а писецъ Захарія³⁹ Вихоть.

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 2 Лиевъ; 3 кроля, а передається через я; 4 наши; 5 по всімъ зїемлямъ руськымъ; 6 ұ передається через у; 7 Иоанну; 8 еп[і]с[ко]п[і]я; 9 урочищъ; 10 ѿт; 11 ѿ[т]ь; 12 береговъ; е *після пригосних передається через е*; 13 из; 14 Даємъ; 15 стави; 16 овчими; 17 со всѣми; 18 еп[і]с[ко]помъ; 19 а; 20 в сен; 21 во будучій; 22 при томъ; 23 Ларіонъ; 24 Ярославичъ; 25 уво; 26 октоврія; 27—6800; 28 дїесятого.

Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.»: 14 *після слова* млинища *іде:* ѿт млинища до другого млинища; 43 *після слова* Лвовѣ *іде:* в; 27 *після* ≠ S стоїть ѿ.

Й. Левицький, «Грамматика»: За е *передается* через іе, *нарядко-ві знаки відсутні*; 4 отьць нашъ. и; 4а митрополитомъ. и іеп(с)пъмъ повсимв; 5а прадѣдъ нашъ ѡрь; 6 мы Богоу, ѹ *передается* через оу; 8 іеп(с)пии; 9 оуро-чищъ. презъ; 9а граници; 10а *дали*: оть млинища до друого млинища; 13 кольменскихъ потоковъ и зобѣма; 15 ставы и млинми; 19 а за насъ; 25 оуволвовѣ. впатокъ; 26 ѡктоврина; 27 ≠ ѕѡ; 38 галицкыи склироса; 39 за-хариа.

6. Князь Любарт Гедиминович дарує села соборній церкві Іоанна Богослова в Луцку

8 грудня 1322 р.

Оригінал не відшуканий. Копія взята з «Метрики Коронной», кн. № 177, за 1628—1629 рр., арк. 449, і надрукована в «Архиве ЮЗР», 1883, ч. I, т. VI, стор. 1—2, звідки передруковується і в цьому виданні.

М. Дашкевич піддає сумніву правильність указанного в грамоті року — 1322 *, що має певні підстави, оскільки того року індикт був не 7-й, як вказано в грамоті, а 5-й.

На деякі суперечності названих у грамоті і в літописах фактів вказується в працях І. Шараневича («История», «Русь та ін.) і А. Лонгінова («Гр. Юрия II»). Зокрема, заслуговує на увагу сумнів у тому, чи міг Любарт володіти Луцьким і Володимирським князівствами, хоч би й короткий час.

Виходячи з текстів, що супроводжують грамоту, можна припустити, що 1629 р., коли Сигізмунд III дав розпорядження записати цю грамоту до «Метрики Коронной», скріпивши поданий йому текст своєю печаткою, уже не було оригіналу XIV ст., а тільки копія 1498 р., написана на пергаменті, яку литовський князь Олександр завірив і скріпив печаткою.

Приклади з грамоти наведено в «Словнику».

Żygmunth III etc. Oznamujemy etc. Podany był list y przywilei do xiąg cancelariei naszej większej, na pergaminie ruskim ięzykiem pisany, zawieraiący w sobie confirmatią Alexandra, xiążęcia jego mosci Litewskiego, nadania dobr pewnych Rożyszcz y wsi lnszych, do niego należących, na cerkiew S. Iana Bohośłowa, w zamku Łuckiem wyssem stoiącą, czasy wiecznemi, pieczęcią tegosż xiążęcia Alexandra wiszącą woskową obwarowany, cały, zupełny y nieparuszony; y proszono nas, abysmy ten list do act cancellariei naszej mianowanych przyiąć y wpisać rozkazali, ktorei listu confirmatyei te są słowa: Александеръ, милостию Божею великий князь Литовський, Руський, Жомонтский и прочая, панъ и дедичъ. Билъ намъ чоломъ богомолецъ нашъ Ефремъ, владыка Луцкий и Острозский, и покладалъ передъ нами листъ данины певныхъ маетностей на Вольню, ку церкви соборной Луцкой святого Иоанна Богослова, оть князя Луцкого и Володимерского Люборта Кгедиминовича, который такъ се въ себе маеть: «Милостию Божею

* Н. Д а ш к е в и ч, Заметки по истории литовско-русского государства, К., 1885, стор. 96.

и светое его Богоматери, и светого Иоанъна Богослова, я Любартъ Кгедиминовичъ, Луцкий и Володимерский князь, изгадалъ есми самъ о своей души, будучи своимъ целымъ розумомъ, хотечи душу спасти, записалъ есми и далъ село свое Рожысче святому Иоанну Богослову на веки вечные соборной церкви у Луцку, зъ людми данными и бобровыми гоны по Стыру, противъ островов нашихъ: Переделокъ и Струги, Глименца и Высчона, и Тополного, и Мошонки и Свинки, противъ острова Кобуча до Белое горы, Стыромъ подъ Вишенки, зъ пущами, зъ лесы и болоты подъ лесомъ, зъ ловы, погонными и осочными нашими Жолобовомъ а Чудановомъ, (што) надъ Стыромъ седять а стерегутъ пущы наше Ретовское, почонъ оть Песчаньки бродку, одъ граници Сениковъ, дорогою звечыстою до Любецкого мосту на болоте речъки Лютыцы, по половине зъ Любчемъ грань, куды речъка идеть, лесы, урочысчы до Колодезыковъ, пущею, болоты голыми до Каменя леса, зъ леса Лютыцею подъ задний островъ нашъ Росохи в стависче бобровое, къ Соколю, делечи по половине дороги Чорторыское, черезъ пущу нашу и ловисча, подъ Чорный лесокъ нашъ, Бродницею берег леса подъ Белую гору, Стыромъ, за монастырь Дубинский, а оть монастыра речкою Чолницею до мосту, на дорозе зъ Дубисчъ до Своза, где се Чолница зъ Ретовкою сходитъ, а Ретовкою до Чыжовки, а потомъ, пустивши Чыжовку въ право, а въ лево Ретовкою поступаючи, недалеко села нашего Своза, ажъ ку Пруднику идучи, увесь лесъ Ретовъ, за Ретовкою къ Рожысчомъ, на западъ слонца, — до церкви Божое со всякими пожытками прыдаемо; к тому село наше Теремное подъ Луцкомъ, почонъ оть того копыца при дорозе, грани Теремное, и оть того копыца къ великому копыцу Грицевы могилы, на дороге Жуковецкую, къ Бакшиной горе, на всходъ слонца зимный грани Лисчинское, а оть Бакшыны горы до дороги Лисчинское, а тою дорогою до перереского гостинца съ Луцка до Олыки, а покинувши гостинець Олышский въ право, а другую дорогу до Поддубецъ, поехати гостинцомъ, который идеть до Колковъ ку полуносчы; у того гостынца кгрунтъ Теременский на левой руке, а по правой Поддубецкий, просто ку гостинцу до Жыдичыне оть Олыки, а покинувши гостинець Колковський, взяти въ лево гостинцемъ до Жыдичына на западъ летний, по левой руке. Теременский, а едучи дорогою зъ полмили на западъ зимный на гостинець Луцкий — полеский, а оттоль до дороги, которая идеть зъ Жыдичына до Крупой, прозываемое Острозское, по половицы зъ Яровицею — по левой стороне Теремное. Пакн же, спаднейшого ради отправоваия хвалы Божое пры церкви соборной, даемо надто подъ Острогомъ тому господину отцу владыче и воспрыйеминикомъ его село наше Бусчу, зъ дворысчомъ Борсчовскимъ, Мезочъ Малый и Великий, Будорожъ, Пичеви Точывско, как се въ себе широко и долго маеть, до Чудовы могилы, зъ лесами, подъ Дубно на две мили и ку Дерманю, зъ гаями, ловами и зо всякими пожытками. Тыи вси села, оть насъ ку церкви Божой приданые, маеть держати господинъ богомолецъ нашъ Климентый, владыка Луцкий и Острозский, и вси наступыники его вечно и непоушоно, а за насъ и чада наша Господа Бога молити и о добромъ посполитомъ, вкупе зъ сынъклитомъ нашимъ, во первыхъ яко пастырь

и отецъ нашъ, пры насъ и пры советахъ князевъ и бояръ нашихъ, радити и советовати, а всими церквями и ихъ свесченъниками, нищихъ обителми, болницами, странноприемницами радити, благихъ миловати, а злобныхъ казнити, яко самъ отъ Христа Спаса власть господинъ отецъ владыка маеть; архимандрыты благословити, игумены наставляти, попы и дьяконы совершати, какъ въ нашей области, въ богоспасаемыхъ городахъ въ Луцку и въ Остроже, и въ селахъ до нихъ прислухающихъ, такожде и бояръ и землянъ нашихъ; а соблазны творящихъ изверзати, церкви освесчати, антумисы благословити, еретыковъ и непослушныхъ клясти, никакоже паче благословеня его церкви созиждати, или самовласте розорити, или свесченъниковъ отъ него благословенныхъ отъ церкви отганяти, или дидаскалию основати, мети ставропию, но во всемъ ему, яко настоятелю, повиноватись и все со благословениемъ его творити. А по семъ ненадобе вступоватись ни дедемъ моимъ, ни внучатомъ, ни всему роду моему до века, ни въ людъ церковьныхъ, ни во вся суды ихъ, — то все далъ есми церкви Божой. Ктому и куницы отъ поповъ по всемъ городомъ и погостомъ и по свободамъ, где суть хрестиане, и своимъ тывуномъ приказуемъ судовъ церковныхъ не судити, ибо мирскимъ не просчено отъ закона Божья доступоватись въ тые рады. Аще ли хто подь областю нашою въ епархией Луцкой и Острозской, гординею превозносясь, сия предания отческа и повеления княжения нашего переступитъ дерзнетъ, десять тысячей рублей на насъ и на епископа да казнитсь и отъ Бога проклять будетъ. И на то есми далъ господину отцу владыце сию грамоту мою. Писанъ въ великомъ Луцку, лета отъ создания мира 6830, индикта сегого, месеца декабря 8 дня». И просилъ насъ, абысмо ему тые наданя потвердили; ино мы, зъ ласки наше господарское, згадавши з паны радами нашими, тую данину во всюмъ ему и наступъникомъ, епископомъ Луцкимъ и Острозскимъ потверждаемъ, а для болшое твердости печать нашу завесити росказали есмо. Писанъ въ Городне, въ день святого Валентина, року тисеча чотырысто деведесать осмого. Cogxit cum originali Budu.... Do ktorei prosby my się przychilając, mianowany list przywilei do act cancellariei naszej większej przyiąć i do nich go spisac rozkazalismy, na co, dla lepszej wiary, pieczęć coronna do listu tego iest przycisniona. Dan w Warszawie, dnia XXXI miesiąca Decembra, roku pańskiego MDCXXIX, panowania naszego polskiego XXXXI, szwedzkiego XXXVI roku. Za przelożeniem jasnie wielebnego w Bogu jego mosci xiędza Jakuba Zadzika, Biskupa Chelmskiego y Pom..., kanclerza wielkiego koronnego.

7. Напис на дзвоні соборної Юр'ївської церкви у Львові

1341 р.

Текст був опублікований І. Ходиницьким у праці «Historia», стор. 341—342; у львівських записах «Pamiętnik», 1816, т. I, стор. 15; у «Czasopism», 1831, № 4, стор. 123, та 1834, № 1, стор. 41; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 191; Д. Зубрицьким у «Анониме», стор. 84, та «Крит.-истор. пов.», стор. 78—79; О. Смирновим у «Сборнике», № 53, стор. 57.

Міркування щодо цього напису висловлювали Ф. Нарбут («Древние деяния литовского народа», стор. 85); П. Онацевич («Царствование Батория», т. I, стор. 308), М. Карамзін («История», т. IV, Прим., стор. 171, 174, 175, 189) та ін.

Подається за виданням Д. Зубрицького у «Крит.-истор. пов.».

ЭХ | ОИ въ лѣ ^т _с М ^т _с ¹ сольанъ бы ² колокъ сии ³ стму юрью ⁴ при князи
 ВУ | Н дмитрий ⁵ игуменомъ евѣфимьемъ ⁶ ѡвока ⁷ арокс ⁸ ѡласипа ⁹ *

Різночитання

Д. Зубрицький, «Аноним»: 1 ^т _с М ^т _с 0; 2 бы; 3 сий; 4 юрью.; 5 димитрий; 6 евѣфимьемъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 7 ѡвокіа; 8 арокс; 9 ѡласип а.

8. Князь Кейстут дозволяє торунським купцям їздити до Луцка торгувати через міста Дорогичин, Мельник і Брест

Після 1341 р.

Текст опублікований А. Кримським у «Укр. грам.», стор. 532; О. Смирновим у «Сборнике», № 54, стор. 57; І. Срезневським у «Приложении к Др. п. р. п. и яз.», 1866, № 39, стор. 92; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 1, стор. 1—2.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 47.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 245, 1882, стовп. 191—192; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Текст грамоти подається за виданням В. Розова. Фотокопія передруковується з літографічного знімка І. Срезневського у «Приложении» до «Др. п. р. п. и яз.», 1866, № 39.

Не датувана. Прийнята дата І. Срезневського і В. Розова. Сумніви, які зустрічаються в літературі щодо цієї дати, не переконливі. Місце написання не вказано. Але незважаючи на те, що грамота писана від імені обох князів — волинського князя Любарта і брестського князя Кейстута, аналіз її змісту показує, що вона, очевидно, написана в Бресті князем Кейстутом.

Використовувалась у багатьох дослідженнях з різних питань історії української мови: Є. Тимченко, «Курс»; Л. Гумецька, «Втор. прийм.», «Мовознавство», № 10, «Втор. спол.», «Перв. прийм.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; «Словник»; С. Бєвзенко, «Нариси», «Истор. морф.», «3 истор. коментар.»; О. Собольєвська, «Лекции», ЖМНП; Є. Карський, «Белоруссы», т. I; І. Свенціцький, «Елементи», «Нариси»; С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6.

Згадується в таких наукових працях: А. Андріяшев, «Очерк», стор. 182, 201, 202, 203; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, стор. 38—39; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69, 70; К. Бєстужев-Рюмін, «Рассказы», т. II, вып. 1, стор. 7, 8; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 57—59; П. Карашевич, «Очерк», стор. 30; М. Карамзін, «История», т. IV, прим., стор. 202, 267; А. Лонгін, «Гр. Юрия II», стор. 11; М. Любавський, «Очерк», стор. 40.

ω(т)¹ кеаза ². ω(т)¹ кестута. и ω(т)¹ княза ω(т)¹ либорта. у торунъ к мѣстычемъ. што ієсте просили. насъ. абыхомъ ³ васъ пустили (до лучцька търговать) ^{**}. через берестіе. абы ⁴ вамъ. не закажали ^{4а}. мы хочемъ. ради то

* Останні три слова треба читати справа наліво: а писалъ скоро Аковъ.

** Слова, вказані в дужках, у тексті грамоти написані над рядком.

назва... у торуні амбасту...
 ...через берестіє до лучьска без печали будте.
 а кто поидеть съ сею грамотою. через дорогычнїє. чесь мелникъ. и черес
 берестіє. до лучьска. торговать. ис торуна. азъ князь кестути⁷. не велю
 ихъ займати.

учинити. вамъ не блюдитесь. ничего. поидите⁵. а коли⁶ которыи. торговецъ
 поидеть. торговать ис торуна через берестіє до лучьска без печали будте.
 а кто поидеть съ сею грамотою. через дорогычнїє. чесь мелникъ. и черес
 берестіє. до лучьска. торговать. ис торуна. азъ князь кестути⁷. не велю
 ихъ займати.

Різничатання

О. Смирнов, «Сборник»: 3 а быхомъ; 4 а бы; 4а закажа и; 5 поидете;
 6 аколи.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 3 а быхомъ; 3 від слова абы
 до а кто включно пропущено; 7 Кестутеі.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 от[ъ]; 2 а передається через я.
 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова.

**9. Великий князь литовський Ольгерд підтверджує право
 Григорія Тункеля на майно**

25 серпня 1342 р. (?)

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР
 ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 5—6, звідки передрукову-
 ється в цьому виданні.

Характеристика дається в «Описани» О. Востокова, стор. 117, № LXX.

Самъ Олкгертъ Божію милостію Великий Князь Литовскій, Рускій
 Жомонтскій и иныхъ.

Чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, хто на него посмотритъ, або
 чтучи его въ слышитъ нынѣшнимъ и потомъ будучимъ, кому будетъ потребъ
 того вѣдати. Билъ намъ чоломъ дворянинъ нашъ Григорій Тункель и повѣ-
 далъ предъ нами, штожъ купилъ въ боярь и Ейшишково и Радуньского повѣ-
 та земли поля и сѣножати и гайи и на прудъ мѣсто у Олехна Ромашковича и
 въ его дѣтей поле его влостное; почонъ отъ Довквидовичъ межи до Петко-
 вичъ межи, а отъ Петковичъ межи по дорогу, а отъ дороги до Довнарновичъ
 межи, а отъ Довнарновичъ межи олижъ опять до Довквидовича межи, а въ
 Юшка Китовича и въ его дѣтей у Войтка Аурия Авлика поле, гдѣ Тункель

самъ сeditъ и сѣножати тую, а другое поле зъ гаемъ на поля Осташишки, а на
 другой стороне рѣки Вѣрежи поле нашестъ бочокъ на имя Глинишки и тежъ
 вымѣнялъ на тьи Глинишки у тогожъ Алехна Ромашковича вышеписаного
 сѣлицо на емя Калиту по рѣчку по малую; а въ человѣка нашего Радунца
 на имя вкеліни и въ его дѣтей въ Янкеля и въ его отца съ дозволеньемъ
 Намѣстника Радуньского пана Януша Костевича поле на три бочки, а сѣ-
 ножати на стогъ сѣна и мѣсто на прудъ обѣлъ вѣчно и на то на все листы
 купчи и мѣнованы и дозволены Намѣстника Радуньского передъ нами
 вказывалъ. И билъ намъ чоломъ, абыхмо ему на то дали нашъ листъ и под-
 твердили быхмо нашимъ листомъ. Иконы за ласки наше на то дали ему сесь
 нашъ листъ; и подтверждаемъ то симъ нашимъ листомъ вѣчно ему и его жоне
 и ихъ дѣтемъ и напотомъ будучимъ ихъ счадкомъ. Нехай отъ тьи вси выше-
 писаныи земли и сѣножати и гайи и прудъ держитъ подлугъ того, какъ поку-
 пиль и повѣмѣнялъ, а намъ съ того службу земскую заступуетъ. И воленъ
 онъ тьи земли и сѣножати и прудъ отдати изпродати и замѣнити и къ свое-
 му вжиточнсмю обернути, какъ самъ налѣпей разумѣючи; а на твердость того
 и печать нашу казали есмо привити (!) къ сему нашому листу. Писанъ въ

Городнѣ въ лѣто «сѣме? мѣсяца Августа 25 день Индиктъ 4.

**10. Олехно Ромашковицъ продає частину свого майна Григорію
 Тункелю**

30 січня 1347 р.

Публікується за копією XIX ст., що зберігається в рукописному відділі Державної
 бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 1—2.
 Розглянута О. Востоковим в «Описани», стор. 117, № LXX.

Я Олехно Ромашковичъ визнаваю симъ моимъ листомъ самъ на собѣ
 каждому доброму нинешнимъ и на потомъ будучимъ, хто его оусхочетъ ви-
 дети, або чтучи его слышати. Продалъ есми пану Григорію Тункелю Патри-
 кеевичу полѣ свое за семъ копъ грошей широкихъ чесное монеты, личачи оу
 копу по шестидесятъ грошей широкихъ, а продалъ есми его милости вечно и
 непорушно и дѣтемъ его и внучатомъ его и ближнимъ зъ роду его. Воленъ
 онъ тое полѣ продати, и отдати, и промѣнити, и обернути ку своему пожит-
 ку, где будетъ его воля, никому ничимъ непенно, а зовелъ есми Пану Григо-
 рю то поле свое почонъ отъ Довквидовичъ мѣжи до петковичъ межи, а отъ
 петковичъ межи по дорогу, а отъ дороги до Довнарновичъ межи, а отъ Дов-
 нарновичъ межи олижъ опять пришло до Довквидовичъ жо! межи; а я Олехно
 у верху писаныи не маю того рушит, а ни дети мои, а ни внучата мои, а ни
 ближнии мои, а ни хто зъ роду моего подъ Паномъ Григоромъ, а еесли бы
 я Олехно увеоуху писаныи хотелъ тое поле рушити, або дѣти мои, або внуча-
 та мои, або послѣ моее головы хтобы хотѣлъ и зъ роду мое тую куплю ру-
 ши(т) подъ Паномъ Григоромъ, ино тотъ мае(т) заплоти(т) Господарю его

милости Князю Великому Олигарду десе(т) рублевъ грошей, а пану Григорию мает заплоти(т) пя(т) рублевъ грошей, не вступуючи у право. А хотя бы есмо некоторым обычаемъ и въ право вступили, иноодначежь такы изъ права не маемъ токи тое купли межи собою руши(т). А притомъ былъ Панъ Юшко Яковичъ намѣсникъ Ешишскій Пана Петра Олехновича, а Петко Возбунвичъ, а братъ его Юрьи амикусь Станевичъ Радунецъ, а братъ его Енко а Митко Станевичъ и келина Жостовтовтовичъ, а Енюли Радивиловичъ; а притомъ было людей добрыхъ много. А я Олехно просилъ есми Пана Юшка Яковича, абы его милость на твердость Пану Григорию къ сему моему листу печать свою приложилъ и его милость на мою прозбу къ сему моему листу печать свою приложилъ. Писанъ Генваря 30 день Индикта.

11. Тумкель Патрикѣвичъ младшій вимѣнюе у Олехна Ромашковича селище з угоддями

30 березня 1347 р.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 3—4, звідки передруковується в цьому виданні.

Грамоту описують: Е. Карський, «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55; О. Востоків, «Описание», стор. 47, № LXX.

Я Олехно Ромашковичъ и съ своею жоною съ Доротою и зъ нашими сынми, и съ Лукашомъ и съ Болтупою промѣнили есмо Селище и зъ садомъ и зъ сеножатми, а поле на имя Калина съ тымъ селищомъ, а променили есмо Тумкелю молодому Патрикѣвичу селище тое и поле по рѣчку; по малую и подо великое рѣки; а всего того селища и поля на пять бочокъ, а сеножати на стирту сѣна и на стогъ сѣна. А мы взяли отъ Тумкеля поле Юшковское за рекою на чотыри бочки, а придатка взяли есмо у Тумкеля пять копъ готовихъ грошей, а променили есмо вѣчно Тумкелю и жонѣ его Катеринѣ Петковнѣ и дѣтемъ ихъ, а хто зъ насъ захочетъ рушати тую мену после сего, тотъ заплатитъ Господарю Князю великому десять рублевъ, держати Ейшишскому три рубли. А коли хто будетъ уступатися у Селище або въ поле, што я Олехно променил Тумкелю, тогда я Олехно и зъ своими детми маю очищати. А што Тумкель далъ отмѣну поле, а хто усхочетъ уступати въ тое поле ино Тумкель маеть очищати, а для того промѣнили есмо Селище свое, што ж намъ не споручъ, а Тумкелю споручъ, а мо... ники; при семъ были Римко Якубовичъ и Еринко Дашковичъ, а Янели Дашковичъ, а Бартъко Мицевичъ Нацко Петковичъ, Нацко Чижевичъ и зъ сыномъ Петрашкомъ, Миколай а Пашко Яцковичи, Мартинъ Довнарловичъ, Панко Лейтисъ, а Юркелисъ Лейтисъ, а псалъ дьякъ Новгородецъ Пана Петрова Подкоморего, а просили есмо Римка Якубовича съ обу сторонъ я Олехно и Тумкель, абы онъ печать свою приложилъ на сесь листь и Римъко на нашу прозбу приложилъ печать свою на сесь нашъ листь.

Псанъ въ Ейшишкахъ Марта въ 10 день Индикта 15.

12. Казимир, король польскій, даруе своему слугѣ Ивану дво-рища Заньво та Микитино

Після 1349 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 62, стор. 102; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 2, стор. 2—4.

Оскільки в грамоті не вказано дати написання, в літературі немає єдиної думки щодо цього. В «Актах ЮЗР» текст датується «після 1340 р.». До цього часу відносили цю грамоту також П. Батюшков («Вольнь», стор. 68), І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 191), Е. Карський («К вопросу...») та ін. Однак аргументи, наведені М. Любавським в «Очерке» (стор. 28), Е. Карським у «Белоруссах» (т. I), дали підстави В. Розову датувати грамоту «після 1349 р.», що прийнято і для цього видання.

Оригінал зберігається в Кракові, в музеї князів Чарторийських (В. Cz., D. p., № 164).

Копія надіслана Археографічній комісії В. Мацейовським.

Оригінал написаний на пергаменті уставом.

Для цього видання взято текст, опублікований В. Розовим.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. спол.», «Топограф. назви», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.».

Згадується також в науковій літературі: «Укр. народ», стор. 143; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 3.

А се а король. казимиръ¹. краковський. и куавський. и господарь. рускоѣ землѣ². далъ ѣсмъ слугѣ своему. иванови. дворище. заньво матѣвичича³. што жъ⁴ слушають. перемыскоѣ⁵ волости. а приписалъ ѣсмъ. микитино дворище. т кому⁶ жъ дворищу. къ перемышьльскому. ижъ было на двоѣ⁷. ала далъ за одно⁸. а далъ ѣсмъ. и землю рольную. и съ сѣножати. што к⁹ тому дворищу¹⁰ слушають. сѣножати на моисѣевѣ¹¹ долиниѣ обѣздна и земля ролнаа. ѡ(т)¹² бѣлошевѣ сѣножати по кучеву ниву. а по бреховича дубіе. ѡ(т)¹² бреховича дуба. по долъшнии коньць¹³. деречину гаикѣ¹⁴. а по путь польдъгаѣцьскыи¹⁵. а по гостиньць по колъбаѣевскыи¹⁶. а тутъ¹⁷ нѣтъ иному чаиковцю¹⁸ ни землѣ ролноѣ¹⁹. а ни сѣножати. а и ѣще далъ ѣсмъ. нѣзы²⁰ на дѣстрѣ. ѡ(т)¹² мутвичьного потока. до степаньча перевоза. а ту не надобѣ ни дному чаиковцю¹⁸ собѣ ѣ зачинти²¹. а придалъ ѣсмъ ѣму ѡзера²² рыбнаа за днѣстромъ куды мои неводи ходили. а и ѣще далъ ѣсмъ ѣму ловища оуоноваа²³ ѡто изьбицьного²⁴ перевоза поперекъ вольшины. верхнии²⁵ конецъ. обѣздомъ²⁶. покола сѣмьюново держитъ²⁷ покола дунино держитъ до берегъ днѣстра. а далъ ѣсмъ. иванови оу вѣкъ. а волень продати. и за даръ да²⁸. кому коли хочеть. а вживаючи того дворища. не надобѣ²⁹. ни воина ни аловницѣ³⁰ платити. а н поѣздньства³¹. ни грамоты носити. далъ ѣсмъ ѣму. волно. и слободно. просити му ѣба. за корола. и за королевы. намѣстѣ

кы³². и на то свѣдци. панъ дмтръ. панъ петръ. панъ судивои. панъ судья
сяноцький³³. панъ глѣбъ дворьсковичъ. А писанъ листь оу дн(с)ь паде-
сатъны на городѣ казимирѣ³⁴.

Різничтання

«Акты ЮЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Рус-
ское земле; 3 Матейчича; 4 штожь; 5 Перемыское; 6 къ тому; 7 двое;
8 одино; 9 къ; 10 дворищу; 11 Мойсеевъ; 12 отъ; 13 Долешній конецъ; 14
Гайку; 15 Подгаецьский; 16 Коль Баевьский; 17 тут; 18 Чайковцю; 19 зем-
ле ролное; 20 и ѣзы; 21 себѣ ѣза чинити; 22 слова озера рыбнаа за днѣ-
стромъ куды мои неводи ходили. а и іеще даль іесмъ іему пропуцени; 23 у
Юновая; 24 отъ Изъбишнаго; 25 верхній; 26 объѣздомъ; 27 есмь Юново
держитъ; 28 дати; 29 ненадобѣ; 30 яловице; 31 а ни поѣздъництва; 32 на-
мѣсткы; 33 Сяноцькій; 34 Казимирѣ.

13. Юрій Болкович дарує землю і торгую клітку церкві святого Миколи, яку він побудував у Лаврашевському монастирі

Близько 1350 р.

Текст опублікований О. Востоковим в «Описании», № 70, стор. 124; В. Розовим в
«Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 4, стор. 7—9.

Міркування про дату див.: Ф. Нарбут, «Hist. Litwy», т. IV, стор. 627; А. На-
рушевич, «Historia», т. VI, стор. 28; К. Стадницький, «Synowie Gedymina»,
стор. 123, 141; М. Молчановський, «Очерк», стор. 192; Е. Карський, «К
вопросу...», стор. 120, «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 205.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР
ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 250, папка № 70—72, арк. 108, оригінал — у В. Cz.,
Е. р., № 2097, арк. 88.

Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»;
Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв,
«Нариси», «Труди»; С. Бєвєнко, «Істор. морф.»; С. Самійленко, УМШ, 1956,
№ 6, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, та ін.

Г(с)и¹ помози рабу своєму юрью болковичю. создавшему цркъвь и²
Ѡлтарь. стаго архиєрѣа х(с)ва никола. перенесѣнныє ч(с)тныхъ іего
мощий. сну своєму валфромѣю. А повелѣнныємъ блговѣрнаго і³ хр(с)то-
любиваго княза⁴ великого⁵ михаїла⁶. кедиминовича. Се же⁷ придадь
юрью⁸ болковичъ. и своєю братыєю. к⁹ цркви стму николѣ землю пашную.
и землю бортную¹⁰. и клітку торговую. што поїти ладану и темьяну к
цр(к)ви. Се же⁷ коли сна моего ізыємьтса¹¹ валфромѣа. а по іего
животѣ. кого бѣ ізыбреть¹² и стый никола. тому все(то) што к цр(к)ви пре-

даль іесмъ. и своєю братиєю. А кто ѱ(т)иметь ѱ(т) цркви стго никола
судитса смною передь бгмъ. іегда придетъ праведный судий. хота судити
живымъ и мртвымъ. и оуздати комуждо противу дѣломъ іего ами(н).

Різничтання

О. Востоков, «Описание»: 1 Титли розкриті без застережень;
2 Надрядкові знаки не відбиті; 3 и; 4 а і ка передаються через я; 5 Велико;
6 Михаїла; 7 еже; 8 Юрью; 10 бортну; 11 изыемьтса; 12 изыбреть.

Копія XIX ст.: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові
знаки відсутні; 7 еже; 9 к нема.

14. Угода литовсько-руських князів Явнута, Кейстута, Лю- барта, Юрія Наримонтовича та Юрія Корятовича з королем польським Казимиром та мазовецькими князями

Червень — вересень 1352 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 1, стор. 1; Я. Головацьким у «Хре-
стоматии», стор. 319—320, та у «Памятниках», 1865, № 1, стор. 184, 1867, № 1, стор. 4—5;
О. Смирновим у «Сборнике», № 56, стор. 58—59; Е. Карським у праці «Два документа»,
стор. 546; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 39—41; П. Стрончинським у праці «Wzogy»,
т. I, № 9; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 46; В. Розовим
в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 3, стор. 4—7.

У грамоті не вказано ні дати, ні місця написання.

У науковій літературі нема єдиної думки щодо визначення дати. С. Лебедев у «Истор.-
крит. рассужд.» (стор. 10) відносить написання грамоти до середини XIV ст. без визначен-
ня року. В «Актах ЗР» вона опублікована з датою «після 1340 р.». Е. Карський у «Двох
документах» (стор. 546), «К вопросу...» (стор. 20) та «Белоруссах», т. I (стор. 358), О. Смир-
нов у «Сборнике» (стор. 58—59) і Д. Зубрицький у «Hist. m. Lwowa» (стор. 34—35) датують
грамоту 1349 р. До цього ж року відносить її І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1882,
стовп. 197). М. Дурново («Хрестоматия», стор. 39—41), Я. Головацький («Хресто-
матия» і «Памятники»), О. Соболевський, С. Пташицький («Палеограф. снимки») та Д. Зуб-
рицький («Аноним», стор. 15) прийняли 1350 р. П. Стрончинський («Wzogy» т. I, № 9,
стор. 98—99) відносить грамоту до 1342 р., а К. Стадницький («Synowie Gedymina», стор. 35)
вважає, що вона написана між 1340 і 1345 рр. В. Розов («Южнор. гр.», «Укр. гр.») датує
грамоту червнем — вереснем 1352 р. Цю дату прийнято і тут. Крім того, див. окремі мірку-
вання про грамоту: М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 249; Д. Зубрицький,
«Крит.-истор. пов.», стор. 96, 104, 116, «Ист. Гал. Руси», стор. 130, «Аноним», стор. 16, 87,
«Hist. m. Lwowa», стор. 34; Я. Длугош, «Historiae», кн. IX, стор. 1098, кн. X, стор. 50;
Т. Вага, «Historia», стор. 34; М. Стрийковський, «Kronika», т. II, стор. 20—21,
кн. XI, стор. 348; Ф. Нарбут, «Dzieje», IV, стор. 627; Ф. Леонтович, «Источни-
ки», стор. 21; «Документы», стор. XVI; «Scriptores», стор. 16; Е. Карський, «К вопросу»,
стор. 20; «Акты ЗР», т. I, стор. 1, 3, 4; М. Кромєр, «Hist. Pol.», стор. 40; К. Стад-
ницький, «Synowie Gedymina», т. II, стор. 35; М. Погодін, «Вилєнск. вєстн.».

Для цього видання використано публікацію В. Розова. Фотокопія зроблена з публі-
кації О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1,
№ 39, арк. 50, оригінал — у А. Г., № 651.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; Є. Тимченко, «Курс»; О. Соболевський, «Лекції», 1888; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Функції», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1955, № 6, УМШ, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Истор. морф.», «3 истор. коментар.»; Л. Булаховський, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; І. Василенко, «Истор. грамм. р. я.»; «Словник» та ін.

Вѣдаи то каждыи члвкъ кто ¹ на тыи ² листь посмотритъ. ѿже ³ на князь еоунутии' и кистютии ⁴. и любартъ юрьи наримонътовичъ ⁶. юрьи корьатовичъ ⁷. чинимы ⁸ миръ тверды. ис ⁹ королемъ ¹⁰ казимиромъ польскымъ. и сомовитомъ ¹² и съ ¹³ его братомъ казимиромъ мазовьскымъ ¹⁴. и съ ¹⁵ его землями ¹⁵. краковскою и судомирскою. сиразьскою ¹⁶. кунавскою ¹⁷. лучичскою' ¹⁸ добрынскою' ¹⁹ плотскою' мазовьскою ²⁰. люблинскою' сетѣховскою. и со ²⁴ львовскою' а за велкого ²¹ князя ѿлькѣрта ²² и за корьата' ²³ и за патрикия' и за ихъ сыны' мы ислюбуемъ. тотъ миръ держати вѣлми ²⁵ твердо. безо всакоѣ ²⁷ хитрости' не заимати ²⁸ намъ ²⁹ королевы землѣ' ³⁰ ни его людии што его слухаютъ' королеви держати лвовскую ³¹ землю исполна' и намъ ³² держати володимѣрскую ³³. луцкую' белзьскую' холмскую. берестинскую' ³⁴ исполна жь' ³⁵ а миръ ѿ(т) покрова бѣѣ до йвана ³⁶ дне до купаль' а ѿ(т) ивана дне за. в. лѣ(т)' ³⁷ а городовъ оу руской земли новыхъ не ставити' ни сожженого не рубити' докола миръ стоитъ за. в. лѣ(т)' ³⁷. а креманецъ держати юрью наримонътовичю. ѿ(т) князий литовскихъ. и ѿ(т) корола за в. лѣ(т)' ³⁷. а города не рубити' а коли миръ станеть' юрью ³⁸ князю города лишитиса' ³⁹ аже поидеть оугорьскыи ⁴⁰ король на литву' польскому королеви помагати' аже поидеть на русь што литвы слушаеть. королеви не помагати' а поидеть ли царь на лахи. а любо князи ⁴² темний' княземъ литовскимъ ⁴³ помагати. аже поидуть ⁴⁴ на русь што ⁴¹ корола слушаеть. литовскимъ княземъ не помагати' а про любартово ятъство ⁴⁵. хочемъ его постави(ти) на судѣ передъ паны оугорьскими' по ишествѣи ⁴⁶ стго дха за. в. не(д)ли' литовскимъ княземъ стати оу холмѣ. а королеви оу сточыѣ ⁴⁷. кде смолвать тутъ будетъ судѣ' тагатиса ⁴⁸ ис королемъ' ⁴⁹ будетъ ⁵⁰ ли яль его король по кривдѣ' любартъ будетъ правъ. и я князь кистютый буду правъ передъ вѣгорьскимъ ⁵¹ королемъ' будетъ ⁵² ли король правъ, намъ своего ⁵³ брата любарта дати оугорьскому королеви оу ятъство' а коли будетъ по миру' кто не оусхочеть далѣи миру держати' тотъ ѿ(т)повѣсть' ⁵⁵ а по ѿ(т)повѣдѣный стояти ⁵⁶ миру за мѣсаць' аже поидуть тарове ⁵⁸ на львовскую землю' тогда руси ⁵⁹ на львовыѣ не помагати' аже поидуть тарове ⁵⁸ на лахы' ⁶⁰ тогда руси ⁵⁹ невола ⁶¹ поити ис ⁶² татары. а оу томъ ⁶³ перемирьи ⁶⁴ кто кому криво оучинитъ' надобѣ са оупоминати старѣишему' и оучинити тому и(съ) праву ⁶⁵, оучинит(ь) ⁶⁶ которыи добрыи члвкъ ⁶⁷ кривду, любо воевода. а любо панъ. оучинити исправу ис ⁶² нимъ ⁶⁸. аже самъ не можетъ заплатити

тотъ истинныи. што же оуложать его оу вину' хочеть ли самъ король заплатити ⁶⁹ за нь ⁷⁰. а его дѣдичство ⁷¹ собѣ оузати ⁷² не оусхочеть ли король самъ заплатити' дасть тому то дичство ⁷³ кто его потаждеть. а за йзбѣга' можемъ ⁷⁴ его добыти ⁷⁵ и выдати аже его не можемъ ⁷⁴ добыти ⁷⁵. можемъ ⁷⁴ его иска ⁷⁶ съ ѿбою сторону' аже побѣгнетъ русинъ ⁷⁷ а любо ⁴¹ руска' или во львовъ. или холопъ чий ⁷⁸. или роба' выдати ⁷⁹ его. а што той ⁸⁰ грамотѣ писано' тую жь правду ⁸¹ литовскимъ ⁸² княземъ держати' а на то есмы ⁸³ дали своѣ ⁸⁴ печати'.

Різничитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 4 еоунутый, и кистютый; 6 наримонтовичъ; 7 корьатовичъ; 15 Земльми; 18 лучичскою; 20 мазовьскою; 23 корьата; 31 Лвовскую; 32 нам; 37 лѣтъ; 46 по сошествьи; 50 пропущено від слова ли до любартъ будетъ включно;

58 та[та]рове; 62 й с; 65 и... праву; 73 (дѣ)дичьство; 76 иска(ти); 79 выдать; 80 што (въ или у) той; 81 правду.

Я. Головацький, «Хрестоматія»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 2 той; 3 Оже; 4 Євнх҃тій и Кистх҃тій; 6 Юрій Наримонтовичь; 7 Корѣатовичь; 8 чинимо; 9 ись; 10 після м в кінці слів стоїть ъ; 13 со; 14 Мазовскимь; 16 Сиразскою; 17 Кх҃авскою; 19 Добринскою; 21 великого; 22 Олькирта; 23 Корѣата; 25 вильми; 27 всакои; 29 пропущено від слова намъ до держати включно; 31 Львовскую; 33 Володимірську; 34 Берестынську; 35 исполнать; 36 Ивана; 38 Юрію; 40 Оугорскій; 42 любо на князи; 43 литовскимь; 44 поидеть; 45 атство; 46 по ишествѣ; 47 Сточѣ; 49 ись королемь; 51 Вогорскимь; 52 будеть; 53 свого; 56 по отповѣдѣ но и стоати; 58 татарове; 59 Русси; 60 лахи; 62 ись; 64 перемѣри; 65 исправу; 70 зань; 71 дѣдичство; 72 взати; 73 дѣдичство; 74 можеть; 75 добити; 76 иска; 77 Руссинь; 78 чій; 81 правдѣ; 82 Литовскимь; 83 есми; 84 свое.

О. Смирнов, «Сборник»: 3 ѡже; 9 и с; 22 ѡлькѣрта; 27 безовсакоѣ; 28 незаимати; 35 исполнажь; 46 поишествьи; 51 вгѣрскимь; 55 ѡ повѣсть; 61 не вола; 62 и с; 65 ис праву; 68 и снимь; 69 після слова заплатити пропущено до слова дасть; 73 тому годичьство; 78 сии; 80 ашто той; 81 правду; 82 литовьскимь.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 ѡже; 4 Єоунх҃тій, и Кистх҃тій; 7 Корѣатовичь; 10 після м в кінці слів стоїть ъ; 14 Мазовьскимь; 15 земльми; 18 Лх҃чичьскою; 20 Мазовьскою; 23 Корѣата; 25 вѣлмы; 28 Після займати нема слова намъ; 30 земли; 31 Львовську; 37 лѣтъ; 46 по сошествьи; 47 королевиноу Сточѣ; 49 ись королемь; 58 та(та)рове; 63 томь; 65 и.. праву; 67 которыи члкъ; 76 иска(ти); 79 выдать; 81 правду.

М. Дурново, «Хрестоматія»: 12 с омовитомь; 39 лишити са; 48 тагати са; 65 исьправу; 66 оучинит...; 81 правду.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 7 Корѣатовичь; 10 після м в кінці слів стоїть ъ; 14 Мазовьскимь; 15 земльми; 22 ѡлькѣрта; 23 Корѣата; 63 томь.

Є. Карський, «Два документа»: 3 Надрядкові знаки не відбиті; 6 юрьи наримонтовичь; 7 юрьи корѣатовичь; 13 ись; 24 исо; 35 исполнажь; 41 алюбо; 65 исьправу; 70 зань; 76 иска(ти).

15. Рязанський князь Олег Іванович дарує Арсенію монастир святої богородици на Ольгови

Після 1356 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 539—540, звідки перекладується і в даному виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 192; Х. Лопаревим в «Описании», стор. 139, № LXVII; О. Смирновим у «Сборнике», стор. 19.

Оригінал і копія зберігаються в Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві: оригінал — ф. 281, № 9821; копія — ф. 141, № 383.

[Ми]гос[ьр]дьемь Б[ож]ьимь, м[ол]л[ит]вою с[вя]тоє Б[огороди]ци и м[ол]л[ит]вою о[т]ця своего князя великого Ивана Олександровича и бл[аго]с[л]овлєньемь епискупа Рязаньского и Муромского Василья, язъ, князь великий Олегъ Ивановичь, сгадавъ есмь съ своимь о[т]ц[ем]ь съ вл[а]д[ы]кою съ Васильемь и съ своимь бояры. А бояре со мною были: Софнии Алтыкулачевич, Семень Федорович, Микита Аньдрѣевич, Тимошь Олександрович, Манасѣя Дядько, Юрьи околничии, Юрьи чашьникъ, Семень Микитыч съ братьею, Павелъ Соробич. Даль есмь о[т]ц[ю] своему Арсѣнью монастырь с[вя]тоє Б[огороди]ци на Олговѣ, въ свободѣ до его жи[в]ота. А по своемь животѣ воленъ кого во нь бл[аго]с[л]овитъ на игуменьство. А даль есмь с[вя]тои Б[огороди]ци дому Арестовское село с в[инами]?) и с поличнымь и с рѣзанькою и съ шестью десят... и со всѣми пошлинами и с бортники и с бор[ным] землями и с поземом и съ озеры и с [бобры и с] перевѣсьищи. А возрѣвъ есмь въ дав[нь]и грамоты съ о[т]ц[ем]ь своимь съ вл[а]д[ы]кою съ Васильемь и съ бояры. Коли ставили по первых с прадѣди наши с[вя]тую Б[огороди]цю князь[ь] великий Иньгварь, князь[ь] Олегъ, князь[ь] Юрьи, а с ними бояр 300, а мужии 600, тогда дали с[вя]тои Б[огороди]ци дому 9 земель бортных, а 5 погостовъ: Пѣсочна,— а в ней 300 семии; Холохолна,— а в ней полтора[ста] семии; Заячины,— а в ней 200 семии; Веприя — 200 семии; Заячковъ — 100 и 60 семии. А си вси погосты — съ землями с бортными и с поземом и съ озеры и с бобры и с перевѣсьищи, с рѣзанками и съ шестью десят... и с поличным и со всѣми[и] пошлинами. А хто даныхъ люд[и] и прадѣды нашими с[вя]тои Б[огороди]ци дому гдѣ имуть сѣдѣти или бортники или слободичь в моеи о[т]ч[ин]ѣ,— ать знаютъ домъ с[вя]тои Б[огороди]ци; а волостели мои ать не вступаються в них ни о которомъ же дѣлѣ. А Головчин даль Федоръ Борисович; а Мордовское даль Климентъ по Данилов дворъ; а Єремѣи великий съ Глѣбом села своя подавали г[ол]с[по]жи Б[огороди]ци; а мужи Олговскую околицю купивше у Муромьских князии, давше 300 гривен и дали с[вя]тои Б[огороди]ци. А язъ, князь[ь] великий Олегъ Иванович,— што есмь даль Арестовское село с[вя]тои Б[огороди]ци дому и што прадѣди наши подавали котора я мѣста и люди и што бояре подавалі дому с[вя]тои Б[огороди]ци,— того хочю боронити, а не обидѣти ничимъ дому с[вя]тои Б[огороди]ци. А волостели и даньници и ямыщики ать не занимають богородицьскихъ людий ни про што же. А кто избидит домъ с[вя]тои Б[огороди]ци,— или князь, или вл[а]д[ы]ка, или волостел[ь], или кто иныи,— тотъ дасть отвѣтъ перед Б[ог]омь с[вя]тои г[ол]с[по]жи Б[огороди]ци.

А коли есмь выехалъ изъ о[т]ч[ин]и ись своеє ись Переяславля, тогдѣ есмь обѣтъ учинилъ къ с[вя]тѣи г[ол]с[по]жи Б[огороди]ци: придалъ есмь Рязаньское м[ы]то и побережьеное, аже ми дал[ь] сть м[и]л[ост]ивъ г[ол]с[пода]рь въ о[т]ч[ин]ѣ свои въ Переяславли.

16. Пан Петро Радцівський купує майно у Ганни Радивонкової

1359 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, № 3, стор. 147—148; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 2, стор. 185—186, 1867, № 2, стор. 5—6; П. Житецьким в «Унив. изв.», стор. 57—58, «Очерке», стор. 353—354; в AGZ, т. VIII, № 3, стор. 5; О. Смирновим у «Сборнике», № 59, стор. 62—63; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 5, стор. 9—10 та ін.

Місце написання не вказано, але всі дослідники сходяться на тому, що грамоту написано в Перемишлі.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; О. Соболевський, «Очерки», «Лекції»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «Іст. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Гумецька, «Функції», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10; В. Борковський, «Істор. грам.»; І. Нелюбова, «Конструкції» та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Въ лѣто шести тисащноіє ¹ шистьдесать ² семоіє. купилъ панъ петрашъ дѣдичтво в анъны ³ радивонъковоѣ ⁴ дѣднину іеіє и вотнину што по нной ⁵ ѡщъ ⁶ даль. ана ⁷ продала петрашкови радѣцьѡвъскому ⁸ свою дѣднину и вотнину оу вѣки и дѣтемъ ѿго. поль става и со млиномъ и съ ⁹ коръчмоу и землею и съ з ¹⁰ дворищи и со всѣмъ што коли ѡца ¹¹ іеѣ ¹² прислушало. а в ¹³ то не надобѣ оуступатиса ни оунукумъ ¹⁴ іеѣ. ни племеню іеѣ. а купилъ панъ петрашъ ¹⁵ за сорокъ гривенъ. А на то послуси панъ староста рускоѣ земли ѡта пилецкий. воєвода цтиборъ писаръ кашко. а се землане панъ ходько ¹⁶ быбельский. кадолъфовичъ ¹⁷ друздъ. иванъко польпричичъ ¹⁸. богданъ тивунъ. щепанъ волошинъ риботицкий ¹⁹. ѡлефѣрько судья ²⁰. панъ войтъ перемышльскій ²¹. канътуръ ²² из угоръ гость. панъ гутарътъ. кость соковичъ. ганъ кѣраховичъ ²³. А пить могоричъ оу быбицкого оу дому за копу грошій ²⁴. а писалъ грамоту писаръ пана старостынъ дьякъ ²⁵ изъ болестрашичъ именемъ дьячковичъ ²⁶. а при томъ ²⁷ былъ попо печѣрскій петръ. а коръчмитъ ²⁸ ѡлехновичъ семень оу вѣки вѣкомъ Аминъ. +

Різничитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 тисащное (осьмьсотное); 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки не передаються*; 5 ніюй; 6 отець; 7 Она; 8 Радзѡвскому; 9 съ; 10 з *пропущене*; 11 отца; 12 іеіє; 13 въ; 14 оунукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыботицкий; 20 судья; 22 Канътуръ; 23 Ганькѣ Раховичъ; 24 грошей; 25 данъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмитъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается* через я; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніюй; 6 отець; 7 Она;

8 Радзѡвскому; 9 съ; 10 з *пропущене*; 11 отца; 12 еє; 13 въ; 14 унукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыботицкий; 21 Перемышльскій; 22 Канътуръ; 23 Ганькѣ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмитъ.

«Унив. изв.»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается* через я; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніюй; 6 отець; 7 Она; 8 Радзѡвскому; 9 съ; 10 з *пропущене*; 11 отца; 12 еє; 13 въ; 14 унукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 22 Канътуръ; 23 Ганькѣ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмитъ.

В. Мацейовський, «Historya»: W leto szesti tysiacznoie szidiesiat semoie (r. 1359). Kupil pan Petrasz dedictwo w anny radiwonkowie dedninu jeje y wotninu szto po niuj otec dal. ana prodała Petraszkwowi radceowskomu swoiu dedninu i wotninu ou wieki i detem ego. pol stawa i so mlinom i s korczmoiu i zemleiu i s dworiszczi i so wsem szto koli otca ieie pristuszalo. a w to nenadobie oustupatisia ni onunukum ieie, ni plemieniu ieie. a kupil pan Petrasz za sorok griwen. a nato postusi. pan starosta ruskoie zemli ota pileckij. wojewoda ctibor. pisar jaszko. a se zemlane pan chodko bybelskij. Kadołfowicz druzd. iwanko polpriczicz. bogdan tiwun. szczepan wołoszin ribotickij. olefirko sudia. pan wojt peremyszlskij. Kantur iz ugor gost. pan gutart. Kast Sokowicz. gan kierachowicz. a pit mogoricz ou bybickogo ou domu za kopu groszei. a pisal gramotu pisar pana starostyn diak iz bolestraszicz imieniem diaczkowicz. a pritom byl popo peczereskij Petr. a korczmit Olechnowicz semen. ou wieki wiekom amia.

П. Житецький, «Очерк»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается* через я; 2 шистдесать; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніюй; 6 отець; 7 она; 8 Радзѡвскому; 9 съ коръчмоу; 10 з *відсутне*; 11 отца; 12 еє; 13 въ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыботицкий; 20 *Розділові знаки не відповідають оригіналові*; 22 Канътуръ; 23 Ганькѣ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 27 томъ; 28 корчмитъ.

17. Казимир, король польський, підтверджує своєму слугі Ходку Бибельському право на володіння селом Бибел

25 липня 1361 р.

Як свідчить наукова література, неодноразово публікований текст грамоти взято не з оригіналу, а із списку, який зберігався у Перемишльській книзі № 303, арк. 119—120, Головного Галицького архіву. Копію з цього списку надіслав в Археологічну комісію Д. Зубрицький.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 1, стор. 1. Звідси ж документ передруковувався Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 4, стор. 265—270, із зауваженням А. Петрушевича, 1867, № 22, стор. 21—22; в AGZ, 1868, т. I, № 5, стор. 6—7.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 102, 1882, стовп. 218, а також О. Соболевським у рецензії на перший том AGZ, надрукованій у ЖМНПр., стор. 73.

Приклади з грамоти використані в таких мовознавчих працях: С. Бевзенко, «Истор. морф.»; Е. Тимченко, «Курс»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; Е. Будде, «Лекции»; І. Василенко, «Истор. грам. р. я.»; О. Соболевський, «Лекции».

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 86.

Для цього видання в основу взято публікацію з AGZ.

Во има отца и сына и сватого духа амин, божією¹ милостию² мы кроль³ казимир⁴ краковской землѣ, судомирской землѣ, сирадской землѣ, польскыи⁵ землѣ, кунавскыи землѣ, добранскыи землѣ, поморскыи землѣ, корол велебный⁶, руской землѣ господарь и дѣдичь вѣчныи землям тым⁸, самодръжець⁹, явно¹⁰ повѣдают, колиж¹¹ то пришедши пред¹² наше обличе слуга нашъ¹³ вѣрныи ходко Быбелскыи¹⁴, и указал¹⁵ есть княза львовы листы, и иных старей¹⁷ князи листы, тогда пожадал¹⁸ есть, ѹ нас¹⁹ слуга нашъ²⁰ вѣрныи ходко быбелскыи¹⁴, абигом²¹ подтвердили княза львовы листы, и иных старей¹⁷ князи листов²³, и его всего имѣнн²⁴, тогда мы, ись²⁵ нашу вѣрною радою дали есмо²⁶ и подтвердили есмо, его²⁷ правого всего имѣнн²⁸, первое, именем²⁹ рекучи, село быбел³¹ и со присѣлки³², пачковичѣ, а жасковичѣ, комаровичи село, узворотвичи³⁴ село, нѣкловичи³⁵ село, ворховичѣ село, што в тых дѣдин³⁶, ѹ границях³⁷, то все есмо подтвердили, непорушно³⁸ на вѣкы³⁹ служь нашому⁴⁰ вѣрному ходкови быбелскому⁴¹, и дѣтем⁴² его, со всѣми обѣзды тых дѣдин⁴³, што тут⁴⁴ писаны сут⁴⁵, съ⁴⁶ всѣми границами яко⁴⁷ из вѣка⁴⁸, вѣчно прислушало к⁴⁹ тым³³ селумъ¹⁶, ись⁵⁰ земену, ись⁵⁰ сѣножатни, ись⁵⁰ га(я)ми⁵¹, ись⁵⁰ дубровами, ись⁵⁰ лѣсомъ, ись⁵⁰ бортоми⁵³, ись⁵⁰ пчолами⁵⁴, ись⁵⁰ болоты, ись⁵⁰ рѣками, ись⁵⁰ мыты, ись⁵⁰ ловищи, ись⁵⁰ потоки, дамнѣца, и путница, со всѣми ѹжитки⁵⁵ што нынѣки⁵⁶ сут⁴⁵, и потом⁵⁷ могутъ быти, а⁵⁸ на подтверженьє⁵⁹ тым дѣдинам⁶⁰, дали есмо твердост⁶¹ нашу печат⁶² привѣсили велебного королевства⁶³ нашего, а⁶⁴ притом⁶⁵ были свѣдци, пан⁶⁶ петръ неорья, воевода⁶⁷ судомирскыи⁶⁸, пан⁶⁶ яшко колочко маршалок королюв⁷⁰, пан⁶⁶ лѣсота, воевода кременецкыи^{70а}, и его брат⁷¹ пан⁶⁶ вербота ставишин⁷², пан⁶⁶ глѣбъ дворскович⁷³, пан⁶⁶ васко кузмич⁷⁴, много было доброй дружины при том⁷⁵, а писана грамота ѹ судомири ѹ⁷⁶ день сватого якуба по божии⁷⁷ нарочени⁷⁸, тисача лѣтъ, т лѣт⁷⁹, шестьдесят ѣ⁸⁰ лѣта.

Різничтання

«Акты ЮЗР»: 1 Божією, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 милостию; 4 Казимиръ; 5 Польской; 6 Слова корол велебный пропущені; 8 землямъ тымъ; 9 самодръжець; 10 Між словами самодръжець та явно вставлені слова королъ велебный; 11 повѣдаемъ: колижъ; 12 предъ; 14 Быбелскій; 15 указалъ; 16 селамъ; 17 иныхъ старей; 18 пожадалъ; 19 у насъ; 21 абыхомъ; 23 листы; 24 имѣнн²⁴; 25 мы и съ; 27 его пропущене; 28 имѣнн²⁴; 29 именемъ; 31 Быбелъ; 32 приселки; 33 тымъ; 34 Узворотвичи; 36 въ тыхъ дѣдинъ; 37 границяхъ; 39 вѣкы; 40 нашему; 41 Быбелскому; 42

дѣтемъ; 43 объѣзды тыхъ дѣдинъ; 44 тутъ; 45 суть; 46 со; 47 яко; 48 извѣка; 49 къ; 50 и съ; 51 гаими; 54 пчелами; 55 ужитки; 56 нынѣчи; 57 потомъ; 58 А; 59 на то подтверженьє; 60 тымъ дѣдинамъ; 61 твердостъ; 62 печать; 63 королевства; 64 А; 65 при темъ; 66 панъ; 67 Петр Неорія воевода; 68 Судомирскій; 70 маршалокъ королевскій; 70а Кременецкій; 71 братъ; 72 Ставишинъ; 73 Дворсковичъ; 74 Кузмичъ; 75 томъ; 76 у; 77 Божіємъ; 78 Нарочени; 79 триста лѣтъ; 80 шестьдесятъ перваго.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Божією, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 королъ; 4 Казимиръ; 6 Слова корол велебный пропущені; 8 землямъ тымъ; 10 Між словами самодръжець та явно вставлені слова королъ велебный; 11 повѣдаемъ: колижъ; 12 предъ; 13 нашъ; 15 указалъ; 16 селамъ; 17 иныхъ старей; 18 пожадалъ; 19 Есть оу насъ; 20 нашъ; 21 а быхомъ; 23 листы; 25 мы с; 26 Есмо; 28 имѣнн²⁴; 29 именемъ; 31 Быбелъ; 33 тымъ; 34 Оузворотовичи; 35 Николовичи; 36 въ тыхъ дѣдинъ; 37 границяхъ; 38 непорушно; 39 вѣкы; 40 нашему; 41 Быбелскомъ; 42 дѣтемъ; 43 тыхъ дѣдинъ; 44 тутъ; 45 суть; 46 со; 48 извѣка; 49 къ; 50 и съ; 51 гаими; 53 бортьми; 54 пчелами; 55 оужитки; 57 потомъ; 58 А; 60 тымъ дѣдинамъ; 61 твердостъ; 62 печать; 65 при томъ; 66 панъ; 67 Неорса воевода; 70 Маршалокъ Королювъ; 70а Кременецкый; 71 братъ; 72 Ставишинъ; 73 Дворсковичъ; 74 Васко Кузмичъ; 75 томъ; 76 оу; 77 божимъ; 78 нарочени; 79 лѣтъ; 80 шестьдесятъ ѣ.

18. Київський князь Володимир Ольгердович дарує землі Микільській церкві в селі Смідин

1362—1392 рр.

Текст опублікований в «Русск. истор. библи.» № 2, стовп. 5—6, звідки передруковується і в нашому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 220.

У грамоті немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Оскільки князь Володимир Ольгердович владів Києвом з 1362 до 1392 р., то І. Срезневський датує її — «після 1362 р.», а в «Русск. истор. библи.» — 1362—1392 рр. Останню дату, як більш окреслену, прийнято і в цьому виданні.

Се язъ князь великий Вьлодимеръ Ольгърдовичъ, далъ есмь святому Николѣ Смідиньскому въ домъ жеребей земли Григоревъ Борзиловича Смідиньского съ всѣмъ доходомъ, на свѣчя и на канонъ, а събѣ на память и княгини мсей и дѣтемъ моимъ; а идетъ съ того жеребья полколоды меду, а полведра, а полбобъра, а полтора вьска. Далъ есмь святому Николѣ. въ вѣкы. А ходитъ оунукъ Григоревъ Иванецъ, а по его животе и дѣтемъ его ходити; а и потомъ хто не иметь ходити, тотъ иметь давати святому Николе весь доходъ, а ненадобѣ въ то никому оуступатися.

19. Волинський князь Дмитрій укладає угоду з польським королем
про розмежування їх володінь

Початок жовтня 1366 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 1, стор. 1; І. Линниченко у праці «Архивы в Галиции», стор. 208; А. Крымським в «Укр. грам.», стор. 501; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 8; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 7, стор. 13—14.

У грамоті не вказано ні місця, ні дати написання. Деякі думки про дату і локалізацію грамоти див. у літературі: А. Лонгіннов, «Гр. Юрия II», стор. 26—27; А. Нарушевич, «Historya», стор. 93, 241; І. Філевич, ЖМНПр., I, стор. 120, 123; І. Линниченко, ЖМНПр., VI, стор. 461, 470; AGZ, 1872, т. III, № 30; І. Данілович, «Skarbies», т. I, № 432; М. Довнар-Запольський, «Договори», стор. 4; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 21.

В основу цієї публікації покладено текст із видання В. Розова. Прийнято і його дату.

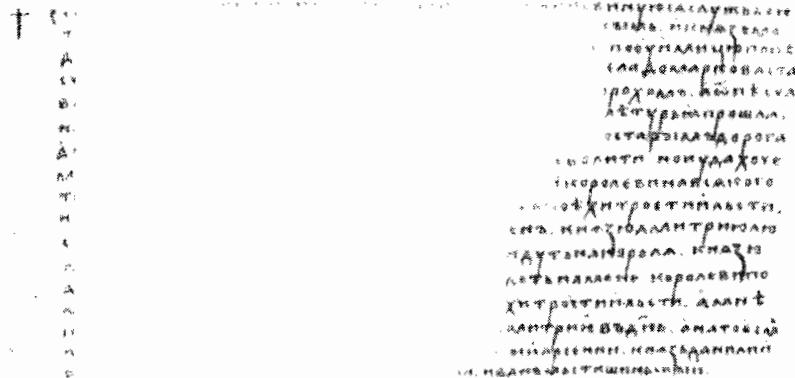
Для фотокопії використано літографічний знімок О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти використані в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Топограф. назви»; С. Бевзенко, «З истор. коментар.», «З ист. словотв.», «Нариси», «Истор. морф.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; О. Зарудняк, «Наук. зап.», т. XVIII, «Пригл. управление»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; В. Бороковський, П. Кузнецов, «Истор. грам.», та ін.

Се ѿзъ ¹ князь ² великий димитрій. докончиваю ѿ повинуюса ³ службою таковою. А ⁵ се докончаніє межі королемъ польськимъ. ѿ княземъ дмитриємъ. къ володимирю ѿ(т)ступаіетьса потолъ ⁴. по ѱуймицю ⁶ по пѣсчаний бродъ ⁷ по ёѱуфимково село. ѿ(т) ⁸ ёѱуфимкова села до маркова става. ѿ(т) маркова става по львовъскую дорогу къ скоморохомъ. а ѿ(т) пѣсчана броду по пиньскый мостъ. а ѿ(т)толъ ⁹ по турью поколѣ ¹⁰ турья прошла. А мыта ¹¹ не примышлати. но какъ ѿзъ вѣка ¹² пошло. а по старымъ дорогамъ гостемъ пойти куда хочеть. а госта не приневолити. но куда хочеть туды поидеть. а князю дмитрию помагати королеви на всакого неприятела. ѱпроче своієѣ братьѣ. Безо всакоѣ хитрости ѿ лъсти. своимъ животомъ. се ли ¹⁴ будеть не доспѣшенъ ¹⁵ князю дмитрию люди своѣ послати. А коли братьѣа княжа пойдуть на корола. князю ¹⁶ дмитрию братьѣ не помагати. а кто поидеть на мене. королеви помага(ти) ¹⁷ мнѣ на моѣ неприятелѣ. безо всакоѣ ¹⁸ хитрости ѿ лъсти. а мнѣ королеви помагати. ѿль на ¹⁹ годъ минеть дмитриѣвъ днь. а на то ёсм(ь) приложилъ свою печать. ѿ ѱць мой вл(д)ка лучьскый ѿрсений. князь данилий ²¹. васко кирдѣевичъ. ѿванъ ²² воѱвода лучьскый. ѿванъ ²² мьстишиньскый ²³.

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 Надрядкові і розділові знаки у виданні не відбиті; 2 а передається через ѿ; 3 повиную са; 4 по толъ; 5 а; 7 Пѣсчаны и Бродъ; 8 ѿт; 9 ѿт толъ; 10 по колъ; 11 мыто; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 16 князю; 17 помагати; 18 всякое; 21 Данилий; 22 Иванъ; 23 Мьстишиньскый.

А. Крымський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки і крапки у виданні не відбиті; 2 а передається через я; 6 Уимицю; 8 от; 9 оттолъ; 15 не доспѣшенъ; 17 помагати; 19 ольна; 21 Данилии; 22 Иванъ.

І. Линниченко, «Архивы в Галиции»: 1 Надрядкові знаки і крапки у виданні не відбиті; 2 а передається через ѿ; 3 повиную са; 9 ѿ[т]олъ; 12 извѣка; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 19 ольна.

20. Пан Петро Радціовський купує дідицтво Пнеколт у братів
Шулжичів

1366 р.

Текст опублікований Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 3, стор. 186, 1867, № 3, стор. 6; П. Житецьким в «Очерке», стор. 354—355, «Унив. изв.», стор. 58—59; О. Смирновим у «Сборнике», № 61, стор. 63—64; в AGZ, т. VIII, № 5, стор. 7—8; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 6, стор. 11—12 та В. Мажейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 147; О. Шахматовим, А. Крымським у «Нарисах», № I. 6, стор. 157.

Подається за виданням В. Розова.

Описана О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 75; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 221.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 254.

Приклади з грамоти використано у таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; С. Бевзенко, «Нариси», «Истор. морф.»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.»; О. Соболевський, «Очерки»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; І. Свенціцький, «Елементи»;

Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Словотв. присл.», «Словотв. сист. числ.»; В. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; О. Шахматов, А. Кримський, «Нарис».

Во ймаща¹ и сна и стго дха. подь лѣтомь² бжыа³ нарожѣнья⁴ тисачего⁵ трийсотъ шистьцѣтого шестого. коупилъ панъ петръ радцѣдѣвский⁶. дѣдичтво пнеколѣтъ оу шюлжичювь⁷ оу⁸ хлипла и оу брата його⁹ захарѣ¹⁰ и оу іехъ дѣтій со всѣмъ оуѣздомъ¹² того села и сычемъ¹⁴ и с колодаземъ¹⁵ и съ¹⁶ лѣсомъ и з бортьми и с вепеты¹⁷ за рѣкою и съ¹⁶ сѣножатями и землею того села за сто гривень вѣснихъ²¹. а продали и оуздали іему²² добровоулно²³ и оу вѣки дѣтемъ²⁴ його²⁵ передь паномъ²⁶ пилецкимъ²⁷ старостою роускоѣ земли. а оу ставу радивоунѣковѣ ловити сѣтью іему³⁰ добровоулно³¹. а на то послуси влдка ларивунъ ис³³ кри(лошаны) перемышльскій³⁴ и печать іего²⁵. панъ петръ ивановычъ и печать іего. панъ ходько быбельскій и печать іего. стецко³⁵ лоіевычъ ис³⁶ ходькомъ³⁷ братомъ³⁸ своіемъ³⁹ и печать іего⁴⁰. панъ навою стоіанскій. панъ навоюко насановъ⁴² братъ дмитръ матѣфѣіевичъ²⁰. панъ нѣвѣстунъ⁴⁴ столпувскій⁴⁵. и братъ іего фаниславъ. панъ лѣсота. друздъ кадолѣфовичъ⁴⁷. васько кузмычъ⁴⁸ панъ яшко писарь крукиницкій. Осташко потрутовичъ и снмъ⁵⁰ ис петромъ⁵¹. панъ стиборъ. ходько⁵² яголниковычъ⁵³ и печать іего осташко соульскій богданъ тивунъ. войтъ перемышльскій⁵⁷ ис⁵⁸ мѣстичи. панъ бжегъ солначковичъ⁵⁹ глѣбъ/бѣко и братъ іего костько. бѣзна⁶⁰. соудья⁶¹ орефѣрько⁶². влдчнъ⁶³ тивунъ иванько губка. А питъ могоричъ оу андрѣка⁶⁴ оу дому лысого. за двѣ гривнѣ вѣсний⁶⁶ меду за гривну. а пива за гривну .: X А писалъ привиліе се поповичъ болестрашицкій именемъ⁶⁹ деачковичъ⁷⁰ василювь⁷¹ снѣ поповъ⁷² кость пружвищемъ⁷³ сорочичъ⁷⁴ .: X X X X

Різничання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Отця; 2 лѣтомъ; 4 нароження; 5 тысяче-го; 6 Радзѣвскій; 7 Шюльжичювь; 8 Розділові знаки не відповідають нашому виданню; 10 Захарѣ, надрядкові знаки не передаються; 14 и съ счемъ; 16 съ; 17 съвепеты; 23 добровульно; 24 дѣтемъ; 25 его; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 33 и съ; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 его; 42 Касяновъ; 44 Нѣвѣстунъ; 45 Столпувскій; 47 Ядолѣфовичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко; 53 Яголниковичъ; 58 и съ; 61 судія; 62 Олефѣрко; 64 Андрѣка; 66 вѣсны и; 69 именемъ; 70 Деяковичъ; 71 Василіовъ; 72 поповъ; 73 пружвищемъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Отца; 2 лѣтомъ; 3 Божія; 4 нарожена; 6 Радзѣвскій; 7 Шюльжичювь; 8 Розділові знаки не відповідають нашому виданню; 10 Захарѣ, надрядкові знаки не передаються; 14 и съ счемъ; 16 съ; 17 съвепеты; 23 добровульно; 25 его; 26 паномъ; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 31 добровульно; 33 и с; 34 Перемышльскій; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 его; 42 Касяновъ; 44 Нѣвѣстунъ; 45 Столпувскій; 47 Ядолѣфовичъ; 48 Кузмичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко;

57 Перемышльскій; 58 и съ; 59 Солначковичъ; 60 Костко Бѣзна; 61 соудія; 62 Олефѣрко; 63 Владычинъ; 64 Андрѣка; 66 вѣсны и; 71 Василіовъ; 72 поповъ; 74 Соряничъ.

О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»: 1 О(ть)ца; 8 Розділові знаки не відповідають нашому виданню; 9 его; 10 Захарѣ; 22 ему; 30 ему; 35 Стецко; 39 «свом»; 51 Петром; 62 Орефѣрько; 66 вѣснии; 69 именем.

«Унив. изв.»: 6 Радзѣвскій; 14 и съ счемъ; 17 и съвепеты; 33 и съ; 36 и с; 40 іего; 42 Касяновъ; 44 Нѣвѣстунъ; 47 Ядолѣфовичъ; 51 и съ Петромъ; 58 и съ; 62 Олефѣрко; 63 Владычинъ; 66 вѣсны и; 70 Деяковичъ; 71 Василіов.

П. Житецький, «Очерк»: 1 Отця, надрядкові знаки відсутні, титли розкрипі без застережень; 3 Божія; 4 нароження; 5 А передається через я; 6 Радзѣвскій; 7 Шюльжичювь; 12 уездомъ; 14 и съ счемъ; 15 колодеземъ; 16 съ; 17 и съвепеты; 20 Матѣфѣевичъ; 21 вѣсныхъ; 23 добровульно; 24 дѣтемъ; 26 паномъ; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 31 добровульно; 33 и съ; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 іего; 42 Касяновъ; 44 нѣвѣстунъ; 45 Столпувскій; 47 Ядолѣфовичъ; 48 Васько Кузмичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко; 53 Яголниковичъ; 57 Перемышльскій; 58 и съ; 59 Солначковичъ; 61 судія; 63 Владычинъ; 64 могоричъ у Андрѣка; 66 вѣсны; 69 именемъ; 70 Деяковичъ; 71 Василіовъ; 72 поповъ; 73 пружвищемъ.

В. Мацейовський, «Historja»: Wo imia otcia i syna i swiatago ducha pod letom boziago narozenia tysiaczego trijsot szesticzato szestego. Koupil pan Petr radziejowski dedictwo pnekolt. ou szulczizow ou chlipla, i ou brata iego zecharie i ou iech detij. so wsjem ouiezdrom tego sela is rzem (tak) i s kolodiazem i s lesom, i z bortmi i s wepiety za rjekoiu i s sienożatmi i zemleju tego sela za sto griwen wiesnich. a prodali i ouzdali ietiu dobrowoulno iou wieku detiem iego. pered panom Pileckim starostoiu rouskoie zemli. a ou stawu radiwounkowie łowiti sietiu iemu dobrowolno. a na to postusi wladyka łariwun s kriloszany peremyszlskij i peczat iego. pan petr iwanowicz i peczat iego, pan chodko bybelskij i peczat iego, stecko łojewicz i s chodkom bratom swoim i peczat iego. pan nawouj stoianskij pan nawojko nasianow brat. dmitr matfieiewicz. pan niewstun stołpuwskij i brat iego fanisław. pan lesota. druzd kadolfowicz. waško kuzmycz. pan iaszko pisar krukinickij. ostaszko potrułowicz i synom i s petrom. pan stibor. chodko iagolnikowicz i peczat iego. ostaszko soulskij. bogdan tiwun. wojt perymyszlskij i s mesticzi. pan ozeg solniaczkowicz glebko i brat iego Kostko biezna. soudia orefierko. wladczin tiwun iwanko gubka. a pit mogoricz ou andrka ou domu łysago. za dwie griwnie wiesni i medu za griwnu. a piwa za griwnu. a pisał priwilje se popowicz bolestraszickij imenem Deaczkowicz wasilow syn popow Kost pruzwiszczem soroczicz (r. 1366).

21. Пан Ганько Сварц купує дідицтво на Щирці у Олешка Мелешковича
1 січня 1368 р.

Текст опублікований І. Линниченко у ЖМНПр., стор. 170—171; В. Розовим в «Ожнор. гр.», «Жкр. гр.», № 8, стор. 15—16.

Деякі відомості про грамоту є в дослідженні К. Стадницького, «Synowie Gedymina», 1881, стор. 140.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 80.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10.

По бжьи ¹ нарожънъи тисача ² лѣ(т) и. т. и. з̣. и. й̣. лѣ(т) на обрѣзаные га нашего ³ ісоуса х̣а нового лѣ днь. коупилъ панъ ганько сварць мѣстичь лвовский старший. в олешка ⁴ оу. оу малечковича. дѣдичьство на ширку. село и землю. и доубровы. и лѣсь и рѣкоу. и ставы и все дѣдичьство іего за. с̣. гривенъ серебра оу вѣки и дѣтемъ. своимъ волень панъ ганько прода-ти. волень ѿ(т)дати волень самъ держати. продалъ іемоу доброволно не надобѣ оуступати на то никому. А кто на то оустанеть тотъ заплатитъ гривну золота вина а гривну золота послухомъ. ·· А на то послуи князь юрьи ⁵ глѣбовичъ белзский ⁶. панъ Ота ⁷ пилецкий ⁸ староста русьскоѣ землѣ. панъ петръ ивановичъ ⁹. панъ добеславъ кошицкий. панъ воєвода лвовский блотишовский. соцкии юско. панъ петръ мошенка. грудковичъ иванъ ходко михаило. ѿ(т) мѣстичовъ короткии павель григоръ павель писарь. панъ важно танча ¹⁰ алхатаръ. русь никель родминце. русь ганко петько бруно-вичъ шюлюрь ¹¹ кнофель. ходоричь.

Різничтання

І. Л и н н и ч е н к о, *ЖМНПр.*: 1 бжьи; 2 а передається через я; 3 ня-шого; 4 волешка; 5 Юрьи; 6 Белзский; 7 отя; 8 пилецкий; 9 ивановичъ; 10 танча; 11 шюліарь.

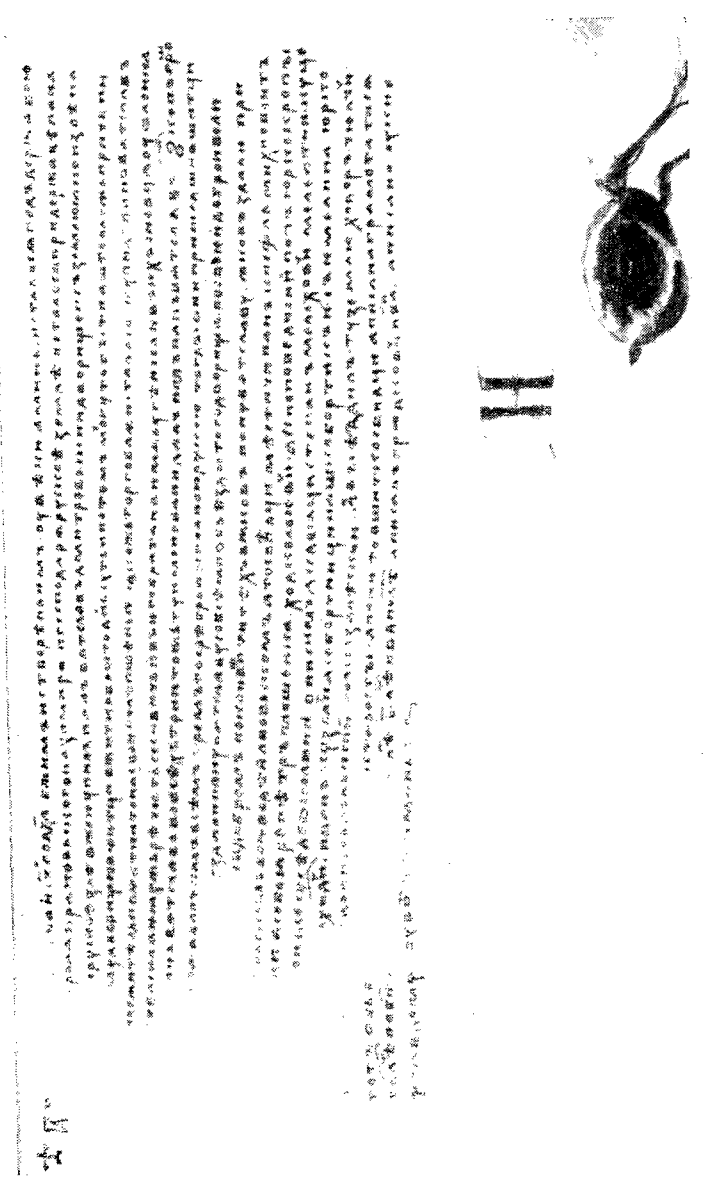
22. Пан Вятслав Дмитровський купує дворище у братів Василя і Генки Скибиців

1371 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 146—147, № 1; Д. Зубрицьким в «Крит.-істор. пов.», стор. 134—135, «Анониме», стор. 91—92; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 3, стор. 20—21; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 4, стор. 187—188, 1867, № 4, стор. 7—8; в «Собрании актов», № 41, стор. 55; А. Кримським в «Укр. грам.», 420а — 420б; О. Смирновим у «Сборнике», № 57, стор. 59—60; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 23; в AGZ, 1878, т. VII, № 8, стор. 13—15; П. Бузуком у «Нарисі іст.», стор. 89—90; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 9, стор. 16—18; у «Протоколах», стор. 129.

Оригінал, написаний на пергаменті, зберігається у філіалі Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові, ф. 131, Колекція документів, од. зб. 4; рукописні копії — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 7, 37, та № 39, арк. 56.

Незважаючи на те, що грамота датується 1371 роком, вона видавалася і під 1351, і під 1370 роком.

1351 роком датувалась вона Д. Зубрицьким, в «Актах ЗР», «Собрании актов», І. Срезневським, О. Смирновим.

Під 1370 роком грамота опублікована або згадується в AGZ, В. Розовим, О. Соболевським в ЖМНПр., стор. 66.

Незмінною залишали дату оригіналу (1371 р.) А. Кримський, Я. Головацький та П. Бузук.

Хоч аргументи, які висувалися для обґрунтування 1370 року, вагомі, але не досить переконливі для зміни року оригіналу.

Грамота описана або згадується в таких наукових працях: І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 66, 1882, стовп. 206; Д. Зубрицький, «Аноним», стор. 91—92; «Акты ЗР», стор. 20—21; «Протоколы», стор. 129.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; Е. Тимченко, «Курс»; П. Бузук, «Нариси»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «3 істор. коментар.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Функції», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Текст для даної публікації взятो з видання В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во имѣ¹. ѿ(т)ца² и сна и стго дха. бжѣимъ истворѣньемъ³. оу вѣки. аминь. йсталосѣ⁴ подъ державою великого крола краковьского⁵ казимира. и господара рускоѣ землѣ. исталосѣ⁴ при державѣ пана⁶ ѿты старосты рускоѣ злѣ⁷. ѿже купилъ панъ. вѣтславъ дмитровьскій⁸ дворище йсь⁹ земею како из¹⁰ вѣка слушало к¹¹ тому дворищу вшитци. вжиткове што дн(с)ѣ¹² суть и потомъ. могутъ быти а што може причинити болше¹³ межи тѣми вжитки то на свое полѣпшѣныє. како жъ¹⁴ торговла исталосѣ¹⁵. купилъ панъ вѣтславъ. оу вѣки. оу василѣ йему жъ¹⁶ рѣчють скибичъ¹⁷ и вѣ його брата на ймѣ оу гѣнка и вѣ ихъ сновца¹⁸ оу ѿленка иже¹⁹ купилъ панъ вѣтславъ во всѣхъ трий²⁰ то жъ²¹ ту именовани даль. имъ. панъ вѣтславъ²². S(т)²³ копь гро(ш)²⁴ вѣснога срѣбра. а даль имъ всѣмъ. тремъ то срѣбро²⁵ посполною рукою. тогды они пришедши вшитци и²⁶ своимъ племенемъ оузлади пану вѣтславу со всѣми ѿбѣзды²⁷ того дворища. по своей доброй²⁸ воли и за иныѣ²⁹ молвили. абы в^{29a} добромъ. покои в(ж)ити³⁰ тѣхъ вжковъ³¹ пану вѣтславу. како вѣ. здали³². при пану блотишевскомъ воеводѣ йлвовьскомъ³³ а то свѣдци³⁴ мѣстичи панъ кнефль михно³⁵ воить³⁶ ярославьскій³⁷ а се боаре пѣтръ³⁸ мошенка. ходко лоеви(ч)³⁹. А се попове дисни⁴⁰ попь юрко кропышеви(ч)⁴¹. попь лой а се сусѣде околнии онисимъ. А се дьацци^{41a} степанъ мелехови(ч)⁴². мелентии. куцеви(ч)⁴³. семень понахиди(ч)⁴⁴. иванъ кузми(ч) а се бортници пашко бортникъ⁴⁵ и. сѣ⁴⁶ йемелина. юрко мошничъ. тихо великопольскій⁴⁷. голко залѣскій⁴⁸. А выѣздилъ. ту землю. ходоръ. чеолчи(ч)⁴⁹. тотъ ѿбѣзди(л)⁵⁰. ѿ(т)⁵¹ пана ѿты старосты. а инни⁵² то вшитко свидци А писана грамота. тисача лѣ(т)⁵³ по бжѣмъ рождествѣ. т⁵⁴ лѣ(т)⁵³. о.⁵⁵ лѣ(т)⁵³ и ѿдно лѣ(т)⁵⁶ а писалъ грюдкови(ч)⁵⁷ ива(н)⁵⁸. а писано. оу кнефла в дому. оу вѣки аминь . . . ѿ.

Різномитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені; 2 От[ь]ця; 3 иствореньемъ; 12 дн[ь]с[ь]; 14 якожь; 16 емужь; 18 сыновця; 19 и же; 22 Вятслѣвъ; 23—6-ть; 24 грош[ей]; 27 ѿбѣзды; 23 Ильвовскомъ; 34 сви[ѣ]дци; 40 дисии; 42 Мелеховичъ; 43 Куцевич; 45 Бортникъ; 49 Чеолчич; 50 ѿбѣздил; 51 от; 52 пи[с]ани; 53 лѣт; 54—300; 55—70; 56 лѣт(о); 57 Грюдкович; 58 Иван.

П. Бузук, «Нарис»: 1 Розділові знаки оригіналу не відображені; 12 днь; 14 якоже; 16 ѣмужь; 22 вятслѣвъ; 23 ѣ; 32 въздали; 41 кропышевич; 42 мелехович; 43 куцевич; 44 понахидич; 46 ись; 49 чеолчич; 50 ѿбѣздил; 57 грюдкович.

Я. Голсвацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки оригіналу не відображені; 2 ѿца; 4 и сталосѣ; 5 Краковскога; 9 и сѣ; 10 изъ; 14 якожь; 21 тожь; 23 ѣ; 28 доброй; 31 вжитковъ; 35 Мыхно; 39 Лоевич(ь); 40 Дисаѣ; 41 Кропышевич(ь); 42 Мелехович(ь); 43 Куцевич(ь); 44 Понахидич(ь); 46 ись; 47 Великопольскій; 48 Залѣскій; 49 Чеолчич(ь); 50 ѿбѣздил(ь); 52 пани; 53 лѣт(ь); 56 лѣт(ь); 57 Грюдкович(ь); 58 Иван(ь).

О. Смирнов, «Сборник»: 1 А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені; 2 Титли розкриті без застережень; 3 иствореньемъ; 4 И сталосѣ; 6 слово пана пропуцено; 7 землѣ; 8 Дмитровьскій; 9 и сѣ; 10 изъ; 11 кѣ; 13 болшы; 14 якожь; 15 и сталасѣ; 16 емужь; 17 Скибича; 18 сыновця; 20 трий; 21 тожь; 23—6; 24 грошь; 25 Слово срѣбро пропуцено; 26 и сѣ; 29 воли и записѣ; 30 вжити; 31 вжитковъ; 32 въздали; 36 войтъ; 37 Ярославьскій; 38 Петръ; 39 Лоевичъ; 40 слово дисни пропуцено; 41 Кропышевич; 42 Мелеховичъ; 43 Куцевичъ; 44 Понахидичъ; 45 бортникъ; 46 и. перед сѣ немає; 47 Великопольскій; 49 Чеолчичъ; 50 ѿбѣздилъ; 51 отъ; 52 слово инни пропуцено; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣто; 57 Грюдковичъ; 58 Иванъ.

«Акты ЗР»: 1 А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені; 2 Титли розкриті без застережень; 3 иствореньемъ; 4 И сталосѣ; 6 слово пана пропуцено; 7 землѣ; 8 Дмитровьскій; 9 и сѣ; 10 изъ; 11 кѣ; 13 болшы; 14 якожь; 15 и сталасѣ; 16 емужь; 17 Скибича; 18 сыновця; 20 трий; 21 тожь; 23—6; 24 грошь; 25 срѣбро пропуцено; 26 и сѣ; 28 доброй; 29 воли и записѣ; 30 вжити; 31 вжитковъ; 32 въздали; 36 войтъ; 37 Ярославьскій; 38 Петръ; 39 Лоевичъ; 40 Денись; 41 Кропышевичъ; 42 Мелеховичъ; 43 Мелентій Куцевичъ; 44 Понахидичъ; 45 бортникъ; 46 и. перед сѣ немає; 47 Великопольскій; 48 Залѣскій; 49 Чеолчичъ; 50 ѿбѣздилъ; 51 отъ; 52 слово инни пропуцено; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣто; 57 Грюдковичъ; 58 Иванъ.

Оригінал грамоти: 3 й створѣньемъ; 4 и сталосѣ; 9 и сѣ землею; 14 якожь; 15 и сталасѣ; 16 ѣмужь; 21 тожь; 24 грош; 27 ѿбѣзды; 52 пини.

В. Мацейовський, «Historya»: Wo imja otcia i Syna i swiatoho Duchy Bozym istworieniem u wiku amyn. J stalosia pod derzawoju welykoho Krolia Krakowskoho Kazymira i Hospodaria Ruskoj zemli. i stalosia pry

derżawi pana Oty starosty Ruskoji zli (zemli). ože kupil pan Wjatsław Dmytrowskij dworyszcze is zemleju jako iz wika słuszało k tomu dworyszczu wszytcy wżytkowe szto dneś sut i potom mohut byty a szto može pryczinyty bolsze meży tymy wżytky to na swoje polipshinie. jakož torhowlia istala sia. kupyl pan Wjatsław u wiku u Wasyla jemuž riczut Skybycz i w jego brata na imia u Hinka i w jech snowcia u Olenka iže kupil pan Wjatsław wo wsich trij tož tu imenowany dał im pan Wjatsław 6 kop hrosz wisnoho sribra a dał im wsim trem to srebro pospolnoju rukoku. tohdy ony pryszedszy wszytcy i swoim plemenem uzdali panu Wjatsławu so wsimy objizdy toho dworyszcza po swojej dobroj woli i za inyi mołwyli: aby w dobrom pokoi wżyty tich wżytkow panu Wjatsławu jako woždały pry panu Włotyszewskom wojewodi Lwowskom a to swidci mistyczy: pan knefl Mychno Wojt Jarosławskij, a se bojare: Pietr Moszenka, Chodko Łojewicz a se popowe: Dysyj, pop Jurko Kropyszewicz, pop Łoj, a se suside okolnyi: Onysym, a se Dejacy: Stepan Melechowicz, Mełentij Kucewicz, Semen Ponachydicz, Iwan Kuzmicz, a se bortnycy: Paszko Bortyk is Jemelyna, Jurko Mosznych, Tychno Welykopolskij, Holko Zalis-kij, a wyjizdył tu zemlu Chodor Czeołycz toť objizdił, ot pana oty starosty, a pyny (pany) to wszytko swidcy a pysana hramota tisiacza lit po božym rožestwi 300 lit 50 lit i odno lit (1351) a pisal Hriudkowicz Iwan u Knefla w domu. u wiku amiñ.

«Протоколь»: 1 А *передается* через я; 2 ѡтця; 4 И сталося, *надрядкови знаки відсутні*; 6 пана Оты, ѡ *передается* через о; 9 и съ; 10 извѣка; 11 к тому дворищу; 14 *якожь*; 15 и сталася; 16 *юмужь*; 17 скибича; 21 тожь; 22 вятслѣвъ; 23 *ѡ*; 24 грош вѣскога (sic, вятского); 29а въ; 32 въздали; 34 свѣдци (sic, свидѣтели); 38 петрь; 40 десни; 41а деѡци; 45 бортникъ, *наступного и нема*; 52 пини (sic); 55 и.

23. Великий литовський князь Ольгерд та князь Кейстут, а також смоленський князь Святослав укладають угоду про ненапад з великим князем Дмитрієм Івановичем та князем Володимиром Андрійовичем

31 липня — 35 жовтня 1371 р.

Текст опублікований в «Собрании г. г. и д.», ч. 1, стор. 52—53, № 25; О. Смирновим у «Сборнике», № 62, стор. 64—66; в «Др. Росс. Вивл.», ч. VIII, вид. 1, стор. 261—265, та ч. I, вид. 2, стор. 88—90, № 10; М. Ростиславичем-Савельевим у праці «Дмитрий Донской», стор. 122—125; в «Дух. и дог. гр.», стор. 21—22, № 6.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 105, та 1882, стовп. 224.

Для цього видання використано публікацію з «Дух. и дог. гр.».

Оригінал зберігається в Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві, ф. 135, № 5, рукописна копія — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 93.

[Ce] назъ ¹, князь великий Олгѣрдъ ², своимъ брат(о)мъ ⁶¹, со княз(е)мъ с ³ Кестутемъ, и княз(ь) великий ⁴ Св(а)тѣславъ ⁵ Иванович [по]слали ⁶ есмы своихъ пословъ къ брату къ ⁶² своему, к ⁷ велико[му] князю Дмитрею

Иванович(ю), и къ его брату, ко княз(ю) к ⁷ Володимеру Аньдрѣвич(ю) ⁸, княза Борис(а) Костантинович(а) ⁹, княза Аньдрѣя ¹⁰ Иванович(а), княза Юрья Володимирович(а), Дмитрея Обиручева, Меркурья Петра, Лукьяна.

Тѣ послове оучинили межы ¹¹ нас ¹² перемирье, от ¹³ оспожына ¹⁴ заговѣнья ¹⁵ до Дмитриева дни ¹⁶, межы нас ¹² воины нѣтъ. А межы нас ¹² нашимъ посломъ ѣздити, путь имъ ч(и)сть.

А в ¹⁷ томъ докончаньи княз(ь) Михаило тѣрскии ¹⁸, княз(ь) Дмитрии браньскии ¹⁹, и тѣ князи, хто буд(е)тъ ²⁰ оу княз(а) оу великого оу Олгѣрда ²¹ в-ымени ²² его, и оу княза великого Св(а)тѣслава ²³ тако же ²⁴.

А ²⁵ князю великому Олгѣрду ²⁶, и княз(ю) Кестутю, и княз(ю) великому Св(а)тѣслав(у) ²⁷, хто будетъ ²⁸ со княз(е)мъ с ²⁹ великимъ зъ Дмитриемъ Иванович(е)мъ и съ его брат(о)мъ, со княз(е)мъ с ³ Володимеромъ Аньдрѣвич(е)мъ ³⁰, в ³¹ любви и в ¹⁷ докончаньи, князь великий Олегъ, княз(ь) великий Романъ, княз(ь) великий Володимеръ проньскый ³³, и иныѣ ³⁴ княз(и), хто буд(е)тъ ³⁵ в ¹⁷ нашемъ имени, тѣхъ князии княз(ю) великому Олгѣрду ²¹, и брат(у) его, княз(ю) Кестутю, и княз(ю) великому Св(а)тѣславу ²⁷, и ихъ дѣтемъ тѣхъ князии не воевати, очины ³⁶ ихъ, ни ихъ люд(и).

А что княз(ь) Михаило на первомъ перемирье(е) ³⁷, на другомъ, и на третьемъ котѡраа буд(е)тъ мѣста пограбил ³⁸ в ¹⁷ нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, а то князю великому Олгѣрду ²⁶ миѣ чистити, то княз(ю) Михайлу по исправѣ подавати назад ⁴⁰, по докончанью княз(а) великого Олгѣрда ²¹. А гдѣ буд(е)тъ княз(ь) Михаило вослал в ¹⁷ нашу очину ⁴¹, в ¹⁷ великое княженье, намѣсник(и) или волостели, и тыхъ ны сослати ⁴² доловъ ⁴³, а не поѣдутъ, и намъ ихъ имати, а то отъ нас ¹² не в-ызмѣну ⁴⁴. А отъ сего перемирья, от ¹³ оспожына ¹⁴ заговѣнья ¹⁵ до Дмитриева дни, иметъ княз(ь) Михайло что пакостити в нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, или грабити, намъ с ³ нимъ вѣдати самимъ. А княз(ю) великому Олгѣрду ²⁶, и брат(у), его, княз(ю) Кестутю, и ихъ дѣтемъ за него с ³ не вступати ⁴⁵.

А что пошли в ¹⁷ Орду ко ц(а)рю люд(и) жаловатиса на княз(а) на Михаила, а то есмы въ б(ож)ьи ⁴⁶ воли и во ц(а)р(е)вѣ, как повелитъ, так ны дѣяти, а то от нас ¹² не в-ызмѣну ⁴⁴.

А межы нас ¹² посломъ литовьскимъ ⁴⁷, и нашимъ, и смоленьскимъ ⁴⁸, и торговцемъ путь ч(и)сть. А посломъ тѣрскимъ ⁴⁹ и нашимъ промежы нас ¹² путь ч(и)сть. А оприснь ⁵⁰ пословъ, тѣрричемъ ⁵¹ нѣтъ дѣл в нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, а нашимъ нѣтъ дѣл во ⁵² Тѣрри ⁵³.

А си грамота аже буд(е)тъ князю великому Олгѣрду ²⁶ не люба ⁵⁴, инь ⁵⁵ отошлетъ. А хотѣ и отошлетъ, а на семь перемирья и докончаньи межы нас ¹² воины с ³ Олгѣрдомъ ⁵⁶ нѣтъ до Дмитриева дни.

А на семь перемирья и докончаньи от ⁵⁷ великого княз(а) от ⁵⁷ Олгѣрда ²¹, и ото княз(а) отъ Кестутѣа, и ото княз(а) от великого отъ Св(а)тѣслав(а) ²³ целовали ⁵⁸ кр(ес)тъ: княз(ь) Борис Костантинович ⁹, княз(ь) Аньдрѣя ⁵⁹ Иванович, княз(ь) Юрье Володимирович, Дмитрии Обѣручевъ, Меркурей, Петрь, Лукьянъ. А отъ великого княза отъ Дмитрея Иванович(а)

...и ото княз(а) Володимера Аньдрѣвич(а) ⁶⁰ целовали ⁵⁸ кр(ес)тъ.: Дмитрии Михайлсвич, Иванъ Михайлович, Дмитрии Олександрович, Иванъ Федорович.

А со Ржевы до исправы не сослати.

Різничитання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 на і А передаються через я; 3 съ; 7 кь; 12 насъ; 13 ото; 14 Спозына; 16 Розділові знаки не збігаються з виданням «Дух. и дог. гр.»; 17 въ; 19 и після голосних передається через й; 20 будуть; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 31 въ; 35 будутъ; 36 отчины; 38 пограбилъ; 39 отчинъ; 40 назадъ; 41 отчину; 44 въ измѣну; 48 Смоленскимъ; 52 въ; 54 нелюба; 56 Олгѣрдомъ войны; 57 отъ.

«Др. Росс. Вивл.»: 1 на і А передаються через я; 2 Олгердъ; 3 съ; 4 Великій; 5 Святославъ; 7 кь; 8 Андреевичю; 9 Константиновича, 10 Андрея; 11 mezi; 12 насъ; 13 отъ; 14 Оспожина; 16 Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»; 17 въ; 18 Тверскій; 19 Дмитрей Брянскій; 20 будутъ; 21 Олгерда; 22 въ имени; 23 Святослава; 24 также; 26 Олгерду; 27 Святославу; 28 будеть; 29 княземъ съ; 30 Андреевичемъ; 31 въ; 33 Пронскій; 34 иные; 36 отчины; 37 перемирь; 38 пограбилъ; 39 отчинъ; 40 назадъ; 41 отчину; 42 сослаты; 43 доловъ; 44 въ измѣну; 45 вступати; 46 Божіи; 47 Литовскимъ; 48 Смоленскимъ; 49 Тферскимъ; 50 опричнь; 51 Тферичемъ; 53 Тфери; 54 нелюба; 55 ино; 56 Олгердомъ войны; 57 отъ; 58 цѣловали; 59 Андрей; 60 Андреевича.

«Собрание г. г. и д.»: 1 на і А передаються через я; 3 съ; 6 послалы; 7 кь; 8 Андрѣвичю; 10 Андрѣя; 12 насъ; 13 ото; 14 Спозына; 15 заговенья; 16 Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»; 17 въ; 19 и після голосних передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 35 будутъ; 36 отчины; 37 перемирь; 38 пограбилъ; 39 отчинъ; 40 назадъ; 41 отчину; 43 долов; 44 въ измѣну; 45 вступати; 52 до; 54 нелюба; 56 Олгердомъ войны; 57 отъ.

В. Ростиславич-Савельев, «Дмитрий Донской»: 1 Сязь, на і А передаються через я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 3 съ; 7 кь; 13 ото; 14 Спозына; 17 въ; 18 тѣрскій; 19 и в кінці слова після голосного передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 31 въ; 35 будутъ; 36 отчины; 37 перемирь; 39 отчинъ; 41 отчину; 44 въ измѣну; 56 насъ съ Олгѣрдомъ войны нѣтъ; 57 отъ; 61 Титли розкриті без застережень; 62 кь відсутне.

24. Олександр Коріятович дарує млин Смотрицькому монастиреві

17 березня 1375 р.

и ото княз(а) Володимера Аньдрѣвич(а) ⁶⁰ целовали ⁵⁸ кр(ес)тъ.: Дмитрии Михайлсвич, Иванъ Михайлович, Дмитрии Олександрович, Иванъ Федорович.

А со Ржевы до исправы не сослати.

Різничитання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 на і А передаються через я; 3 съ; 7 кь; 12 насъ; 13 ото; 14 Спозына; 16 Розділові знаки не збігаються з виданням «Дух. и дог. гр.»; 17 въ; 19 и після голосних передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 31 въ; 35 будутъ; 36 отчины; 38 пограбилъ; 39 отчинъ; 40 назадъ; 41 отчину; 44 въ измѣну; 48 Смоленскимъ; 52 въ; 54 нелюба; 56 Олгѣрдомъ войны; 57 отъ.

«Др. Росс. Вивл.»: 1 на і А передаються через я; 2 Олгердъ; 3 съ; 4 Великій; 5 Святославъ; 7 кь; 8 Андреевичю; 9 Константиновича, 10 Андрея; 11 mezi; 12 насъ; 13 отъ; 14 Оспожина; 16 Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»; 17 въ; 18 Тверскій; 19 Дмитрей Брянскій; 20 будутъ; 21 Олгерда; 22 въ имени; 23 Святослава; 24 также; 26 Олгерду; 27 Святославу; 28 будеть; 29 княземъ съ; 30 Андреевичемъ; 31 въ; 33 Пронскій; 34 иные; 36 отчины; 37 перемирь; 38 пограбилъ; 39 отчинъ; 40 назадъ; 41 отчину; 42 сослаты; 43 доловъ; 44 въ измѣну; 45 вступати; 46 Божіи; 47 Литовскимъ; 48 Смоленскимъ; 49 Тферскимъ; 50 опричнь; 51 Тферичемъ; 53 Тфери; 54 нелюба; 55 ино; 56 Олгердомъ войны; 57 отъ; 58 цѣловали; 59 Андрей; 60 Андреевича.

«Собрание г. г. и д.»: 1 на і А передаються через я; 3 съ; 6 послалы; 7 кь; 8 Андрѣвичю; 10 Андрѣя; 12 насъ; 13 ото; 14 Спозына; 15 заговенья; 16 Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»; 17 въ; 19 и після голосних передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 35 будутъ; 36 отчины; 37 перемирь; 38 пограбилъ; 39 отчинъ; 40 назадъ; 41 отчину; 43 долов; 44 въ измѣну; 45 вступати; 52 до; 54 нелюба; 56 Олгердомъ войны; 57 отъ.

В. Ростиславич-Савельев, «Дмитрий Донской»: 1 Сязь, на і А передаються через я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 3 съ; 7 кь; 13 ото; 14 Спозына; 17 въ; 18 тѣрскій; 19 и в кінці слова після голосного передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 также; 25 и; 28 будутъ; 31 въ; 35 будутъ; 36 отчины; 37 перемирь; 39 отчинъ; 41 отчину; 44 въ измѣну; 56 насъ съ Олгѣрдомъ войны нѣтъ; 57 отъ; 61 Титли розкриті без застережень; 62 кь відсутне.

24. Олександр Коріятович дарує млин Смотрицькому монастиреві

17 березня 1375 р.

Текст огублікований О. Пшездзєцьким у праці «Обгазу», т. 1, стор. 119; М. Грабовським, О. Пшездзєцьким у публікації «Zgodia», стор. 139—140; М. Молчановським в «Очерке», стор. 208—209; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XIV, № 16;

П. Батюшковым у «Подоліи», вставка між стор. 10 і 11; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 4, стор. 21; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 5, стор. 188, 1867, № 5, стор. 8; П. Житецьким в «Унив. изв.», № 12, стор. 59, «Очерке», стор. 355; О. Смирновим у «Сборнике», № 63, стор. 66; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 4; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 10, стор. 19—20.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 229; О. Яцимирським у «Молд. гр.», стор. 179; М. Погодіним у «Виленск. вестн.», у «Протоколах», стор. 214.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих виданнях: О. Соболевський, «Очерки»; Є. Тимченко, «Курс»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; І. Свенцицький, «Західноукр. гр.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; В. Санников, «Порядок»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бєвзєнко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; С. Саміленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Словотв. сист. числ.», та ін.

Для даної публікації використано текст грамоти з видання В. Розова.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка, вміщеного в праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 96.

Во йма¹. оця² й сна. й стго дха. аминь. Мы. кна(з) литовський³. кна(з) олезандро⁴. корьятовичь⁵. бьїєю мльїю⁶. кназь. й гдрь³⁹ подольской. земли. чинимь. свѣдочно^{6a} своймь. листомь. всакому. доброму. кто жь⁷. на сей листь. посмотришь⁸. што жь⁹. былъ. братъ нашъ¹⁰. кна(з). юрьїи¹¹. корьятови(ч). придалъ млинъ. къ цркви. къ матцѣ. бьї¹². оу смотричи. то й мы. кназь. Олезандро⁴. потверживаємь. того своймь. листомь. дали їсмо^{12a} на вѣки. той. млинъ. й мѣсто. оу млина. къ цркви⁴⁰. й тымь. мнихомь. казателевого¹³. закону. а кого. коли. їсьпрачють. людии¹⁴. к¹⁵ собѣ. оу томь мѣстѣ. оу млина. тыѣ¹⁶ люди далъ їсмы¹⁷ їмь. со всѣмь¹⁸. правомь. Але¹⁹. то. што жь²³ коли. вси боаре^{19a} и землане будутъ. городъ. твердити.^{20a} тогды тий²⁰ люди тако же²¹. їмѣють. твердити.^{20a} городъ. смотричь. їже то²². што жь²³. коли. вси землане²⁴. имуть давати. дань. оу татары.^{24a} то серебро. їмѣють²⁵. тако же⁴¹ тий²⁰ люди. дати. А ко млину. граница²⁶. горѣ. смотричемь. до мосту. а доловъ²⁷. смотричемь. што дуброва. межи ходорковымъ^{27a} селомь. тоѣ. дубровы. половина. ко млину. а в поли. кде²⁸ собѣ. проорють²⁹ нивы. то ихъ. їмѣють прислушати. А на то дали їсмо. свой лист. й печать. завѣсили. своѣго князьтва. А свѣдци на то. гринко. пань. староста. подольский. смотрицький. воївода. рогозка³⁰. прокопъ. семенко³¹. карабчѣвський³². А писань. листь. оу смотричи. по бьимь⁴². нарожень³³. а³⁴. лѣтъ. й. т. и. о³⁵. пѣтого. лѣта. мѣа. марта. Зї³⁶. оу днь. стго. Олезѣа³⁷. члвка. бѣа³⁸.

Різничитання

«Акти ЗР»: 1 А передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Литовській, и після голосної в кінці слова передається через й; 4 Александръ; 5 Коріатовичь; 6 милостію; 7 жь; 8 посмотришь; 9 штожь; 10 нашъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 13 казателного; 14 людій; 15 къ; 16 тые; 17 есмо; 18 всимь; 19 аль; 20 тин; 21 такожь; 22 и то жь; 23 штожь; 24 земляне; 25 имають; 26 граница; 27 доловѣ; 28 кдѣ; 29 прооруть; 30 Рогожка; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Карабчѣвскій; 33 нароженю; 34—1000; 35 лѣтъ 300, 70 и; 36—17.

«Унив. изв.»: 1 А передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 3 литовській, и після голосної в кінці слова передається через й; 5 Коріатовичь; 7 жь; 11 Юрій; 12 Божіей; 15 ксобѣ; 21 такоже; 23 штожь; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Карабчѣвскій; 35 0; 38 Божія.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не передають правогису оригіналу; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Литовскій, и після голосної в кінці слова передається через й; 4 Александръ; 5 Коріатовичь; 6 милостію; 7 жь; 8 посмотришь; 9 тожь; 10 нашъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 13 казателного; 14 людій; 15 къ; 16 тые; 17 есмо; 18 Аль; 20 тин; 21 такожь; 22 И тожь; 23 штожь; 24 земляне; 25 имають; 26 граница; 27 доловѣ; 28 кдѣ; 29 прооруть; 30 Рогожка; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Карабчѣвскій; 33 нароженю; 35 т о и; 38 Божія.

О. Смирнов, «Сборник»: 9 штожь; 31 Прокоп и Семенко; 32 Карабчѣвскій; 37 Олезѣа.

М. Грабовський і О. Пшездзєцький, «Zródła»: Wo imia Otca i Syna i swiatoho Ducha Amiñ. My kniaz Litowskij kniaz Aleksandr Korjatowicz Boziju Milostju kniaz i gospodar Podolskoj zemli, czynim swiedoczno swoim listom wsiakomu dobromu ktoz na sej list posmotrit, sztoz byl brat nasz kniaz Jurij Korijatowicz pridal mlin k'cerkwi k' matcie Bozjej u Smotriczi, to i my kniaz Aleksandr potwierziwaiem tomo swoim listom; dalije smo na wieki toj mlin i miesto u mlina k' cerkwi i tym mnichom kazatelnoho zakonu a koho koli i spriacziut ludij k' sobie u tom miestie u mlina, tyje ludi daljesm im so wsiem prawom al to sztoz koli wsi bojare i zemlane budut horod twerditi tohd tii ludi takoż imiejut twerditi horod Smotricz, iże to sztoz koki wsi zemlane imut dawati dañ u Tatary, to srebro imiejut takoż tii ludi dati. A ko mlinu hranica horie Smotriczem do mostu a dotowie Smotriczem szto dubrowa mezi Chodorkowym selom; toje dubrowy polowina ko mlinu a w poli kdie sobie prooriut niwy to ich imiejut prisluszati; a na to dalije smo swoj list i peczat zawiesili swojeho kniazstwa a swiedci na to Hrinko Pan Starosta Podolskij, Smotrickij wojewoda Rohozka, Prokop Semenka Karabczewskij. A pisan list u Smotriczi po Boziim narozeniu 1000. liet 300.

17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

70 і п'ятого літа місяця Марта у 17, у деї св'ятого Олексієа чезовієка
Возія.

П. Житецький, «Очерк»: 1 Надрядкові знаки відсутні, а переда-
 ється через я; 2 Отця, титли розкриваються без застережень; 4 Олександро;
 5 Коріатовичь; 7 жь; 11 Юрій; 12 Божьей; 15 кось; 21 такожє; 23 штожь;
 28 втоли кгде; 32 Корабчѣвский; 36 у зі(день); 38 Божія; 39 господарь;
 40 млина, к цркви; 41 такожє; 42 Божімь.

О. Пшездзєцький, «Образу»: 1 Надрядкові знаки відсутні,
 а передається через я; 2 отца, титли розкриті без застережень; 3 ии в кінці
 слова передається через їй, и після голосної передається як й; 4 Александръ;
 5 Корьатович; 6а вѣдомо; 7 ктжь; 8 посмотритъ, у третій особі дієслів
 післят стоить ь; 9 штожь; 11 Юрій Корятович; 12 божьей; 12а Далиєсь-
 мо; 13 казательнъ; 14 исправлють людей; 15 къ; 17 далиєсмо; 19 альто;
 19а всѣ боже; 20а твѣрдиты; 20 тыѣ; 21 такожь; 22 Смотричь; ижь
 то; 23 штожь; 24 всѣ земляне; 24а татарь; 26 граница; 27 доловѣ
 Смотричомъ; 27а Ходорновѣмъ; 28 полѣ, гдѣ; 29 прооруують; 30 Рогожка;
 32 Карабчѣвскій; 33—36 лѣтъ 1375 нашего лѣта мца марта 17 дня; 37 Алек-
 сѣя; 41 такожь; 42 послѣ нароженія Божія.

25. Юрій Холмський дарує церкві пресвятої богоматері у Холмі
села Стрижово, Сліпче, Космово і Цуцнево

1376 р.

Текст опублікований О. Востоковим в «Описании», стор. 174, № CVI; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 109, 1882, стовп. 232; Д. Зубрицьким в «Истории», стор. 266; А. Будиловичем у «Памятниках», вип. VII, стор. 73; О. Смирновим у «Сборнике», № 65, стор. 67; П. Ивановим у ЗНТШ, стор. 119—120; О. Соболевським в «Очерках», стор. 26; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 11, стор. 21—22.

Описана або згадується Д. Іловайським в «Ист. Росс.», стор. 79—82; П. Батюшко-
 вим у «Беллруссии», стор. 71; А. Петрушевичем в «Холм. епарх.», стор. 26—27; І. Шаране-
 вичем в «Истории», стор. 220; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», стор. 131 та ін., в «Ано-
 ниме», стор. 18—24, «Истории», стор. 266—267; в «Актах ВК», 1896, т. XXIII, стор. 42, 43,
 46, 144—148, 1892, т. XIX, стор. 4, 52—56; А. Лонгіновим у «Гр. Юрія II», стор. 20, 31,
 та в праці «Червен. гор.», стор. 347; А. Андріяшевим у праці «Очерк ист.», стор. 94, 206—223;
 В. Площаньким у «Прошл. Холм. Руси», стор. 43; П. Ивановим в «Истор. судьбах»,
 стор. 188—189; І. Линниченком в ЖМНПр., стор. 89, 170, 207—208; у праці «Болес-
 лав», стор. 34, 46—49, 89, 207—208; Я. Ржежабеком в «Jiří II», стор. 136—141,
 195—208; К. Стадницьким «Synowie Gedymina», стор. 19—20.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 107; оригінал — у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцова, № 256, євангеліє XIV ст., № 106, арк. 4—11.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок І. Срезневського з «Приложения

к Др. п. р. п. и яз.», 1866.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: А. Кри-
 ський, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Лекции», «Очерки»; Є. Будде,
 «Лекции»; Ф. Медведев, «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2;

С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Функції», «Перв. прийм.», «Втор. прийм.».

Въ има ѿ(т)ца и сна и стго дха¹ се на² князь⁹ юрія³ холмьскии снъ даниліа¹⁰ холмского¹² по смрти сна моєго¹³ княза семена придали їсмо к цркви бжои преч(с)тои⁴ бгомтри на бгомоле вечистое⁵ села⁶ стриживо слепче космово цуцнево з⁷ обема береги ѿбаполь¹¹ бугу в лѣ(т) ^тѿ ѿпд⁸ к столцу ѿп(с)пи холмьскоє при бголюбезномъ калисти ѿп(с)пи холмьскомъ и белзскомъ¹⁴ да пребудуть же непорушно¹⁸ подъ анафемою за што zde¹⁷ даи г(с)ди намъ побыть и з(д)рвіе¹⁵ а по семь и детемъ¹⁶ нашимъ вечную памать аминь:—

Різничання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Слова Въ има ѿ(т)ца и сна и стго дх^т пропущені; 3 Юрія; 5 вечистое; 7 зо; 8 ≠ ѿ. пд.; 15 здравіи; 16 дѣтемъ; 18 не порушно.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 1 Слова Въ има ѿ(т)ца и сна и стго дха пропущені; 6 Слова села стриживо слепче космово

цуцнево пропущені; 8 ѿ. пд.; 14 На слові Бельзском... кінчається.

О. Соболевський, «Очерки»: 2 а; 3 юр...; 4 пречстой.

А. Будилович, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 8 лѣто 6884; 9 а передається через я; 11 обаполь; 12 Холмьского; 13 је передається через е; 17 здѣ.

П. Іванов, ЗНТШ: 1 Слова Въ има ѿ(т)ца сна и стго дха пропущені; 3 Юрія Холмской; 6 далі: Стрижево; 7 далі: обома; 8 лѣто 6884; 9 а передається через я; 10 Данилія; 11 обополь.

26. Жічка Ольгерда княгиня Юліанія дозволяє Успенській церкві в Озерицах збирати темяницину

1377 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 5, стор. 21; у «Вестнике ЮЗ и ЗР», стор. 12; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 109—110, 1882, стовп. 236; О. Смирновим у «Сборнике», № 67, стор. 67; в «Описании... рукописей», стор. 40 та фотокопія № 9.

Про грамоту див. ще таку літературу: М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, прим. 333, 351, а також т. V, прим. 71, стор. 254; «Акты ЗР», 1846, т. I, «Примечания», стор. 5; М. Погодін, «Виленск. вестн.».

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзенко, «Істор. морф.»; Є. Карський, «Белорусськ», т. I, та ін.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 109. Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, шифр Q, п. I. 2. евангеліе XIV ст., арк. 61 зв.

Для цього видання використано текст, опублікований в «Актах ЗР».

Се ѿ¹ княгинѣ ѿгльгкирдовая² ѿульѣниѣ. ѿуоставила есми брати на црковъ³ бжю прчстой успениѣ⁴ темьянщину⁵. на годъ⁶ по полѹ/копе гроши⁷. ѿу возерищехъ на оуханехъ со ѿлексеевщины. а хто¹² ѿметъ тоє закладыеать. а^тбо ѿ цркви бжѣѣ ѿдаливать. ѿ мьститъ⁸ емѹ бгъ⁹ ѿ прчстаѣ¹⁰ ѿго мтръ. в сий¹³ векъ ѿ в¹¹ бѹдѹщий. аминь.

Різничання

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»; О. Смирнов, «Сборник»: 3 Слова бжю прчстой успениѣ пропущені.

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 Крапки і надрядкові знаки відсутні; 2 Ольгирдовая; 4 Успенця; 5 темяницину; 6 год; 7 грошей; 8 мстить; 9 богъ; 10 причитай; 11 въ.

«Описание... рукописей»: 1 Надрядкові знаки відсутні, титли розкриті, відновлені літери взяті в дужки; 5 темьянщину; 6 год, т в кінці слів відсутній; 7 гроші; 12 хто; 13 си.

27. Пани Хонька Васкова продає панові Івану Губці Калеників
монастир

1378 р.

Текст публікувався в АГЗ, т. II, № 9, стор. 15—16; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420в—420у; О. Шахматовим, А. Кримським у «Нарисах», стор. 158—159; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 24; С. Обнорським, С. Бархударовим в «Хрестоматии», стор. 107—109; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 43—44; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 13, стор. 25—27.

Оригінал зберігається в Центральному історичному державному архіві УРСР у Львові, ф.: «Ставропігійський Інститут у м. Львові», № 129, оп. 1, «Братський архів», в'язка 1, од. зб. 1 («Купча»).

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії взято літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.»; Ф. Медведев, «Укр. гр.», «Нариси»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Д. Шелудько, «Німецькі елем.»; «Словник»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; І. Свенцицький, «Нариси», «Елементи», «Західноукр. грам.»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Очерки»; І. Срезневський, «Матеріали» та ін.

Грамота згадується П. Петрушевичем у «Наук. сборн.», стор. 187, та О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 73.

Во има ¹ ѿ(т)ца ². и сна и стго дѣа. Аминь. бжънею млтъю. и ³ добрыхъ люди пръязню ⁴. исталаса ⁵ торгувла. mezi добрыми людьми. mezi боары. и mezi крилошаны стго ивана. аже пани хонька. васковаѿ дѣдъковича жена. изъ дѣтми своѿеми. ис ⁷ пани просинъею ⁸. и затемь своѿемъ ис ⁹ паномъ ивашкомъ даньславичемъ. и си ¹⁰ внучаты своѿеми. и со всѣмъ племенемъ своѿемъ доброю волею ¹¹ своѿею и добрымъ оумышлѣнъемъ ¹² своѿемъ. а никоторою ¹³ силою. но сама то вчинила. безо лъсти и безъ хитрости. продала єсть. тотъ мунастырь за. к. гривенъ серебра вѣсного. именемъ иванови губцѣ протодѣяконови стго ивана. и єго брату ходорови. и дѣтемъ єхъ. а иванъ. губька ¹⁴ и своѿемъ ¹⁵ братомъ. купилъ єсть тотъ мунастырь. именемъ калениковъ. цркъвъ стоѣ бци. оуспѣнныє причистоѣ. изъ блг(с)влѣнъемъ. пискупа ларивона. А купилъ єсть иванъ губька изъ братомъ своѿемъ. на вѣки и ко ¹⁸ стму ѿ(н)у еп(с)пи ¹⁹ к селу гнѣвновчи д(а)ли ²⁰. єі. гривенъ серебра вѣсного. А губка далъ шюбу свою куничюю дорогимъ ²¹ сукномъ брунатнымъ пошита. за. є. гривенъ. пани хоньци. и єще ва ²⁴ дали. ві. лисици. пани хоньци и ²⁵ єѣ затеви ивашкови. и дѣтемъ єѣ. а про то та пани хонька и своѿемъ затемь. и своѿемъ со всѣмъ племенемъ. оуздала єсть. тотъ мунастырь калениковъ. иванови губцѣ. и єго брату ходорови. на вѣки и дѣтемъ єхъ. со всѣмъ обѣздомъ ²⁷. и со всѣми границами. и землею. и сѣножатями. и зъ ²⁸ гаими и зъ ²⁸ дубровами. и зъ ²⁹ бортьми. и зъ ²⁹ болоты. и съ ³⁰ рѣками. и со млиномъ. и сычемъ. и с ко-

лодаземь. и с ловищи. и со ³¹ всѣми оужитки. яко из вѣка вѣчного слушало к тому мунастыреви, а тому мунастыреви. не ѿ(т)лучатиса ³² ѿ(т) стго ивана. оу вѣки. хто коли його купилъ. тому слушати къ стму ивану. а при томъ оуздаванѣ. были бояре земlane, панъ. ходько быбельский ³³ со двѣма снма ³⁵. андрѣико и васко. панъ глѣбъ дворъскович(ч) ³⁶. со двѣма снма ³⁵ ванько ³⁷ А лехно ³⁸. панъ ивашко ³⁹ дроздь. панъ васко кузмичъ, панъ михаило ⁴⁰ потрутовичъ ⁴¹. панъ гаврилъко дробышевичъ ⁴² со двѣма снма. сеньковича ⁴³ два михаило ⁴⁴ а ⁴⁵ ивашко. стецко блешицкий ⁴⁶. игнатко черневи(ч) ⁴⁷. попь микулинский ⁴⁸ Федуть ⁴⁹. а другии попь безмездьничкии ⁵⁰ кость. попь тепакови(ч) ⁵¹ яковъ, нестюръ цепаревичъ ⁵² А питъ ⁵³ моричъ ⁵⁴ в ѿлеша оу дому. за полъ гривны грошювъ ⁵⁵. А писалъ грамоту костью дьякъ боястрашицкий по бжьюмъ нарожнѣмъ тисачю лѣ(т). и. т. лѣ(т). и. ѿ. лѣ(т) и осьмою лѣто.:

Різничання

О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»: 1 А передається через ѿ; 2 о(т)ца; 3 Розділові знаки не передаються; 4 прязню; 15 ис своимъ; 18 ико; 19 епископ(и)и; 20 Гнѣвновчи. Дали.; 27 объѣздомъ; 45 и; 46 Гдешичкии; 51 Тепяковичъ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 А передається через ѿ; 2 О(т)ца; 3 Розділові знаки не відображені у виданні; 4 прязню; 15 своимъ; 19 епископ(и)и; 25 и; 27 объѣздомъ; 43 ченьковича; 44 Мих...; 48 поп...ьскии; 52 Пегаревичъ.

С. Обнорський, С. Бархударов, «Хрестоматия»: 5 истала са; 19 епѣи; 25 в; 33 быбельский.

AGZ: 5 и сталаса; 7 и с; 8 просинью; 9 и с; 11 болею; 12 оумышлѣныемъ; 13 ани которою; 15 си своимъ; 19 епископи; 20 гнѣвновчидал и; 24 ящева; 27 объѣздомъ; 28 изъ; 29 из; 30 исъ; 32 отлучати са; 33 быбельский и; 36 дворъсковичъ; 37 ванькомъ; 40 михаилъ; 42 гаврилъ Кодробышевичъ; 47 черневичъ; 49 федуть; 51 тепаковичъ; 54 могоричъ; 55 грошювъ.

«Купча»: 5 и сталаса; 7 и спани...; 10 иси; 14..бь...; 15 и свое, ѣ; 20 дали; 21 доро...м; 28 изъ; 29 из; 35 снми.. ли.... васко; 36 д...ръскович(ч); 38 Алехно; 39 ивашко др. з. ѣ па...аско кузьмичъ; 40 михаил; 41.. трутовичъ; 46 Кдешичкии; 48 по....у....ский; 52 ... аровичъ; 55 запол....ы грошювъ.

М. Дурново, «Хрестоматия»: 5 истала са; 7 и с; 13 ани которою; 14 Слово губька пропуцено; 15 и своимъ нема; 19 епѣи; 31 съ; 38 алехно; 39 Після слова ивашко пропуцено дроздь панъ в; 41 ѿтрутовичъ; 42 Після слова дробышевичъ пропуцено со двѣма с(ы)н(а)ма; 43 оньковича; 44 Пропущено—аило а; 46 кдешичкии; 48 поп.....ский; 50 без.здьничкии; 52 це.аревичъ; 53 апить.

28. Володислав, князь опольский, даруе маєток в Бохурі своєму слугі Ладомуру Волошину

1378 р.

Текст опублікований в AGZ, т. VII, № 13, стор. 22; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 Е—420 е; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 16; М. Дурново в «Хрестоматни», стор. 42—43; В. Розовим в «Ожнор. гр.», «Укр. гр.», № 12, стор. 23—24.

Незважаючи на те, що в грамоті вказано рік написання, дослідники розходяться в її датуванні. В AGZ опубліковано грамоту під 1377 роком. Слушність цієї дати визнає Є. Карський («Два документа», стор. 544). А. Кримський, М. Дурново, О. Соболевський, С. Пташицький, Є. Карський («К вопросу...») і В. Розов прийняли вказаний у грамоті рік. Цю дату поставлено і тут.

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії використано літографічний знімок, вміщений у праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Сз., Д. р., № 175.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Західноукр. грам.»; Є. Тимченко, «Курс»; А. Кримський, «Укр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; «Словник»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Я. Спричкак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведев, «Нариси», «Укр. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Во йма ¹ ѿ(т)ца ². и снма и стго дха. Аминь. бжьюю ³ мл(с)тью. Мы князь володиславъ. Опольскоѣ земли. и велуньскоѣ земли. и рускоѣ земли. господарь. и дѣдичъ вѣчныи землямъ тѣмъ. самодержецъ. князь веле ⁴ нашею доброю волею. и нашимъ добрымъ. оумышлѣнѣемъ. то яесмы вчинили взозрѣвши. на нашего вѣрного ⁵ слугу. именовемъ рекучи ладомиръ. волошинъ. што же яестъ намъ вѣрно послужилъ. и яещи служити будетъ. А про то. про його. вѣрную службу. дали яесмы йому. годлѣ поле. што же лежить. ѿ(т) ⁶ бохура болше милѣ. то поле пестуна. А тернаву рѣку, имивши с убою стороною. ѿли же ⁸ до верха рѣки тоѣ. и пола вса што суть по рѣцѣ той. и все то што коли княжѣнѣа пустынѣ. с убою сторону. и ѿ(т) ⁶ бохура лѣсы. и дубровы. и ѿ(т) ⁶ ярославльскоѣ волости пустыню. лѣсъ. и добровы. и пола. што же коли яестъ тамъ тоѣ пустынѣ княжѣнѣа. то все далъ яесмы ладомирози. садити село оу волоськоѣ право. а далъ яесмы йому на вѣки. и дѣтемъ його. со всѣмъ объѣздомъ. и со всѣми границами. яко ⁹ из вѣка слуша к той пустынѣ. и ѿ(т) ⁶ бохура. и ѿ(т) ⁶ ярославльскоѣ пустынѣ. и ¹⁰ землео. и с лѣсы. и з дубровами. и сѣножатѣми и сѣ рѣками. и з болоты. и с ловищи. и со всѣми оужитки. што нинѣки могутъ быти: воленъ продати: воленъ замѣнити тако доброму яко яестъ самъ. исо ¹¹ княжею волею. а с того имѣеть. князю служити. трими стрѣлци. А ѿсадивши. ис каждого кмета. по два гроша широкаа. оу князю комору давати на каждый рокъ. А на то дали яесмы грамоту нашу. и печать привѣсѣли. велебного князства нашего, а при томъ были. исвѣдци. панъ судивои староста кракувьский. панъ андрѣашъ староста русский. панъ маршалко шофъ. панъ клавко. панъ микшикъ инѣдриховъ. снѣ панъ мартинъ лютковський. а дана яестъ

[Faint handwritten text from a historical document, likely a charter or legal record, written in Church Slavonic or Old Ukrainian script. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side.]

грамота оу бохури. по бжьюмъ нарожѣнѣ тисачю лѣ(т) ¹². и. т. лѣ(т) ¹². и сѣмъдесать лѣ(т) ¹². и осмое лѣ(т) ¹³. А писалъ князии писарь костыко болестрашицкии. оу вѣки. Аминь. ·: ·XXXXX

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові та розділові знаки у виданні відсутні; 4 передається через ю; 2 О[т]ь[и]ца; 3 Б[о]р[о]жею; 4 ве[л]е[и]; 5 верного; 6 от[ъ]; 8 олиже; 9 якъ; 10 и[з]; 12 лѣт; 13 лѣт[о].
М. Дурново, «Хрестоматия»: 9 як; 11 и со.

29. Володислав, князь опольський, надає в Галицькій землі Драгомиру Нове Село, а Некрі село Старуню

1378 р.

Оригінал грамоти не відшукано. Копію, взяту з «Книги галицького гроду», № 170, арк. 1037, опубліковано в ЗНТШ (т. 1, 1892, № 2, стор. 4—5), звідки передруковується в цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Нариси».

Въ имя Отца и Сына и Святого духа. Аминь. Божією милостію ми князь Володиславъ Опольскои землѣ господарь, Велунскои землѣ, Рускои землѣ господарь и дѣдичъ прирочоний тѣмъ землямъ усѣмъ. Узрѣвши есми на вѣрную службу Драгумиру и на Некрину, дали есми имъ двѣ селѣ на имя село Старуня, а другое село Новое, а тая села лежат в Галицкой волости, на Малой Быстрици; штоже село Старуня, то осадил отець Некринь пустыню, то есть село Некриново, и братии его, и дѣтий его. А Новое село Драгумирово, и брата его Станково, и дѣтий ихъ. А дали есми имъ та села у вѣки со всѣмъ правомъ и панствомъ, и со всѣми плати, и с ужитки, и со всѣми доходи, яко извѣка и к тимъ селомъ у ихъ границяхъ прислушают, с полем, и с лѣсомъ, и с вокном и с рѣками. А то имъ у вѣки належат — волни продати, и замѣнити, отдати, у свои лѣпшиѣ ужитки оборотити. А с тих сель имат Драгомир и Некра съ братією своею, и съ их дѣтми и маюти служити намъ, и нашимъ намѣсником трими стрѣлци. А на потверженіе тому листови велѣли есми привѣсити печат нашего великаго князтва. А писана грамота въ Львовѣ, в недѣлю на канонѣ Филипа, по Божомъ нароженію а лѣтъ и т и ѓ лѣт и осмое лѣто. А то свѣдци: пань Андрѣяшь староста Рускои землѣ, пань Дебеславъ Халастра, пань Ходко Лоѣрвичъ, пань Васко Волчковичъ, пань Миско Тяптуковичъ, и иних к тому много было. Locis sigilli, Володиславъ князь.

30. Великий князь литовський Вітовт розподіляє поле між князем Андрієм Василом і Свидригайлом

1382 р.

Текст опублікований під 1390 р. у «Временнике» (розділ «Смесь», стор. 5—6), звідки передруковується і в цьому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 114, 1882, стовп. 247, під 1382 р., який прийнято і для цього видання.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 141.

Мы Великий Князь Вітовтъ чинимъ знаемо симъ нашимъ листомъ, кто на него узритъ или услышитъ чтучи. Досмотрили есмо того, жаловаль Князь Андрей Василю на Свидригайла, а Свидригайло жаловаль на Андрея. И мы того досмотрили и раздѣлили и развели того на поля, што отъ Андреева села половина поля тянетъ, то есмо повернули къ Андрееву селу; а што отъ Свидригайловы земли половина поля того, то есмо повернули Свидригайлови. Андрей имаєть володѣти на своей половинѣ, а Свидригайлови оукронича не уступати и володѣти у своей половинѣ оукронича, а Андрею некупати. А на то на все дали есмо Андрею сюю нашу грамоту и печать свою приложили. А дана у великій четвертокъ Априля у 3 день 6898 году.

31. Вітовт, великий князь литовський, дозволяє своєму слугі
Василю Карачевському заснувати село Княжу Луку

5 травня 1383 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», т. I, № 6, стор. 22; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 6, стор. 199—200, 1867, № 6, стор. 9—10; О. Пшездзєцьким в публікації «Образы», т. II, стор. 51—53; М. Грабовським, О. Пшездзєцьким у праці «Zródła», стор. 144; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 17.

Рукописна копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в Архіві Інституту історії АН СРСР у Ленінграді, ф. № 57: «Коллекция Д. И. Зубрицкого», гр. № 4; Ленінградське відділення архіву АН СРСР, ф. 216, оп. I, № 39, арк. 146.

Грамота описана А. Прохаскою у праці «Codex», стор. 34; О. Смирновим в «Сборнике», № 69, стор. 69; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 116, 1882, стовп. 250; Є. Карським в «Белоруссах», т. I; в «Протоколах», стор. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенцицький, «Нариси»; Є. Тимченко, «Курс».

Для цієї збірки взято текст Я. Головацького з «Памятников».

Фотокопію зроблено з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Мл(с)тію¹ Бжею, мы великї² князь³ Витовть⁴ ведомо⁵ чиним(ъ) кожному⁶ доброму, кто коли на се(с) листь⁷ позрит(ъ)⁸, аже есмо допуюстили садити село Княжоую Лоукоу, на сыром(ъ) корени¹⁸, оу Подольской земли, оу Каменецком(ъ) повѣтѣ, межї рѣками Морашками, до берега Морашки Сенковской з⁹ лѣсом(ъ), што зовут(ъ)¹⁰ Стрыков(ъ) Рог(ъ), и с¹¹ Коуликовыми лѣски, аже потола где¹² оупадаеть¹³ Морашка Сенковская оу Морахвоу Великоую, Василеву Карачовскому¹⁹, слоузѣ нашему; дали¹⁴ есмо емѣ зо²⁰ всіми лѣсы и зѣ²⁵ доубровами, с¹⁵ полами и з^{9а} сѣножатми и з⁹ лоугами, и зо всіми пожитки²¹, емѣ и дѣтем(ъ)²² его и всімъ потомком(ъ)¹⁶. на вѣки вѣчные, то есмо оучинили, с¹¹ паны радами нашими²³, за его вѣрныи послужги, и на лѣпшоую вѣдомость печать нашу казали есмо привѣсити²⁴. Писан(ъ) листь(ъ), у Полотскоу лѣта отъ Рожества Х(с)ва тисачного трисотного шмдесатого¹⁷ третего, м(с)ца Маа пѣтого дна.

Різнсчитання

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; 3 А передається через я; 4 Витовть; 5 вѣдомо; 6 каждому; 7 листь; 8 позрить; 9 зѣ; 10 зовуть; 11 сѣ; 12 гдѣ; 13 упадаеть; 14 а дали; 15 и сѣ; 16 всімъ его потомкомъ; 17 осмьдесатого.

М. Грабовський, О. Пшездзєцький, «*Źródła*»: *Myłostiju Bożeju, my wielikij kniaz Witold wedomo czynim Każdому доброму, kto koli na sej list pozrit, aże jesmo dopustili saditi seło kniażuju Łuku, na syrom Koreniu, u podolskiej zemli, u kameneckom powietie, mieżi riekami Moraszkami, do bereha Moraszki Senkowskiej, z liesom szto zowut: Striow Rog i Kulikowymi lieski, aże potolia hdie upadaiet Moraszka Senkowskaja u Morachwu wielikoju, Wasilewu Karaczewskomu służie naszomu, a dali jesmo jemu zo wsimi liesy, i z dubrowami, i s poliami, i sienozatmi i z łukami,*

i zo wsimi pozytki, jemu i dietiam jeho i wsim jeho potomkam na wieki wiecznyje. To jesmo uczynili s pany radami naszymi za jeho wiernyji posłuhı, i na lepszouju wiadomst' peczat' naszu kazali jesmo priwesit'. Pisan list u Połocku, leta ot rozdestwa Christowa Tysiacznoho trysotnoho osmdesiatoho tretého, miesiaca Maja piatoho dnia.

О. Пшездзєцький, «*Obrazy*»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; великий; 3 А передається через я; 4 Витовдѣ; 7 сей листь; 9а з нема; 10 дали: стріовѣ; 11 с нема; 12 гдѣ; 13 оупадаеть; 14 а дали есмо; 16 и всѣмъ его потомкамъ; 17 осмьдесатого; 18 кореню; 19 Василеву Карачевскому; 20 цифри 30; 21 пожитки; 22 дѣтямъ; 23 нашими; 24 привесить.

Д. Зубрицький — копія: 2 Надрядковий знак над и закреслено; 3 князь; 11 ис; 13 оупадаеть; 17 осмьдесатого; 25 з.

32. Чюрило Бродовський дарує село Бродово князю Федору
Даниловичу

8 квітня 1385 р.

Текст опублікований в «Monumenta», стор. 116; в «Arch. Sang.», т. I, № 2, стор. 2; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 14, стор. 27—28.

Описана М. Руликовським, З. Радзімінським у «Книязиowie», стор. 23; А. Прохаскою у праці «Codex».

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Я. Сприпчак, ВЯ, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труды»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10.

Для даної публікації використано текст з видання В. Розова. Оригінал зберігається в Arch., A. S., D. p., № 28.

въ лѣто ¹ шеститисачное ². ѿ ѿ. ѿ. сотноѣ ³. дева̀носто ⁴. третеѣ. на памать ⁵ стаго мученика іѣфимѣ ⁶. на канунѣ ⁷ проводъв(ъ) ⁸ ѡу (су)боту. а се азъ чюрило ^{9а} бродовский ⁹. даль іесм(ъ) ¹⁰ село ¹¹ сво(іе) бродово князу ¹² федору данильевичю ¹³ ѿ дѣтемъ ¹⁴ іего. при своѣмъ ¹⁵ животѣ ¹⁶ ѿ по своѣмъ животѣ. а іему печаловат(и)са душею моѣю ѿ жены м(о)іѣѣ ¹⁷ душею. а на то послуши ¹⁸. іванъ владычинъ зать ¹⁹. васко голый ²⁰. ахи(о) ѡнисимъковъчъ ²¹. васько андрѣевичъ ²². ацко ланевичъ ²³. лукъанъ тивунъ ²⁴. навель подвойский. іванъ башкиртовичъ ²⁵. хватковичъ ²⁶ ... ѡдуровичъ.....²⁷ кривецъ федоровъ ²⁸. а кто. поступитъ ²⁹ на моѣ слово. вѣвѣдається тотъ ³⁰ передъ бѣмъ іс моѣю душею. а писалъ ³¹ родунич..ъ ³². аковъ.

Різничтання

«Arch. Sang.»: 1 В лето; 2 *Розділові та надрядкові знаки оригіналу не передаються*; 3 и ѡсмсотное; 4 дева̀носто; 5 памет; 6 Ефима; 7 кануне; 8 провод; 9 ѿз Чурило Бродовский; 10 есми; 11 сѣло; 12 князю; 13 Данилевичю; 14 дѣтем; 15 своем; 16 животе, *дали пропущено*: и по своѣмъ животѣ; 17 моее; 18 послушил; 19 Иван Владичин зать; 20 Голчи; 21 ѡнистизков[и]чъ; 22 Васко Андреевичъ; 23 Ланевич; 24 Лукан тивун; 25 Иван Башкиртович; 26 Хваткович; 27 ѡдурович; 28 Кривец Федоров; 29 поступит; 30 вѣвѣдает са тот; 31 писал; 32 Родунискович.

«Mopimenta»: 1 лето; 2 *Розділові та надрядкові знаки оригіналу не передаються*; 3 и ѡсмсотное; 4 дева̀носто; 5 памет; 6 Ефима; 7 кануне; 8 провод; 8а А е ѿз Чүрило; 10 есми; 11 сѣло; 12 князю; 13 Данилоевичю; 14 дѣтем; 15 своем; 16 животе, *дали пропущено*: и по своѣмъ животѣ; 17 моее; 18 послушил; 19 Владичин зать; 20 Голчи; 21 ѡнистизков[и]чъ; 22 Васко Андреевичъ; 23 Ланевич; 24 Лукан тивун; 25 Иван Башкиртович; 26 Хваткович; 27 ѡдурович; 28 Кривец Федоров; 29 поступит; 30 вѣвѣдает са тот; 32 Роунискович.

33. *Князь Федот з братами Лазарем і Семеном та матір'ю Ольгою обіцяють не втручатися в господарство князя Федора Даниловича*

Близько 1386 р.

Текст опублікований в «Mopimenta», стор. 2; В. Руликовським, З. Радзімінським у праці «Kniaziowie», стор. 25—28; в «Arch. Sang.», т. I, № 8, стор. 8, звідки взято й для цього видання.

Се азъ кн(а)зь великий Федот, з братом своим Лазарем и Семеном и зъ маткою своею ѡльгою, дали есмо грамоту на том кн(а)зю Федору Данилевичу (!) штож нам не уступатисѣ ѿ его служебные, и по его животе што дасть церквам и кому нышто дасть, нам в то не вступатиса. а кто на тое поступитъ, тот ѡвѣдает с нами перед Богомъ и зъ его дүшею.

34. *Намісник луцький Федір Данилович присягає на вірність польському королю*

Близько 1386 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 7, стор. 7—8; А. Кримським, «Укр. грам.», стор. 501—502; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 9; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 15, стор. 29—30.

У грамоті немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Міркування щодо значення дати і локалізації грамоти див. у такій літературі: Є. Карський, «К вопросу...», стор. 23; В. Розов, «Южнор. гр.», «Укр. гр.», стор. 29; «Arch. Sang.», стор. 155, та ін.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», т. II; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. управління»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

В. Cz., зб. № 2960, vol. VII, sign. 39.

Се азъ ¹ федоръ данильевичъ. ісь ² братомъ своимъ михайломъ ³ дала есва правду. господареви наш(е)му ⁴ великому великому королю. польскому л(и)товскому ⁵ дѣди(ч) іру(с)скому ⁶. іны(х) ⁷ многихъ земель господареви. ѡсподарь ⁸ мой ⁹ великий ¹⁰ король. дал ми намѣстничати оу луцьску. ісь ¹¹ его руки. сѣлъ есмь. чинити ми ісправно землано(м) ¹² какъ бгу любо и ѡсподареви моему вел(и)кому королю. а слушати ми господарѣ своего великого коро(л) ¹³ во всемъ как ми повелить. и боѡтим(с)а ¹⁴ его какъ ба. а што ко(л) ¹⁵ ѡ(т) ¹⁶ кого оуслышу. на господарѣ нашего. лихо или добро того(м) ¹⁷ не ѡутайти господарѣ нашего велико(г) ¹⁸ корола. а што ми оускаже(т) ¹⁹ ѡсподарь мой тое радъ чиню. и всею мыслью моею и до живота. а все ми доброе мыслити съ моимъ брато(м) ²⁰. господареви нашему великому коро(л) ²¹ а города луцьска блюсти ми. а никому не дати. алижь ²² ѡсподарь мо ²³ великий ¹⁰ король возметь коли оусхочеть. на се(мь) ²⁴ на все(м) ²⁵. мы два ісь братомоймъ ²⁶. цѣлуева ²⁷ крсть. што жъ ²⁸ нама все то ісправити косподареви нашему велико(м) ²⁹ королю. а не іспра(ви)ва ³⁰. судить намъ бѣ. и честный ³¹ кр(с)тъ. и ѡсподарева казнь и гроза:—

Різничтання

«Arch. Sang.»: 1 *а передається через я*; 2 *Надрядкові та розділові знаки не передаються*; 3 Михайломъ; 4 нашему; 5 литоескому (!); 6 и роускому; 7 иных; 9 мой; 10 великий; 11 и съ; 12 земланом; 13 корол(я); 14 бояти м[и] са; 15 кол; 16 от; 17 того м[и]; 18 великого; 19 оускажет; 20 братом; 21 корол[я]; 23 мой; 24 семь; 25 всем; 26 братом моимъ; 27 цѣлува; 28 штожъ; 29 великом[у]; 30 исправила; 31 честный.

С е а з ъ ф е в р а д а н н и с а н в ѣ с е р д а ч е т ѣ с в ѣ а м ѣ м ѣ х а й н о в ѣ
 р а д а с ѣ в а р ѣ в у г о с п о д а р ѣ в н ѣ м ѣ в ѣ л и к о м у с е
 р ѣ в о п о л ѣ с к о м у с п о с а р ѣ в н ѣ м ѣ в ѣ л и к о м у с е
 г и с т а р ѣ в ѣ с п о с а р ѣ в н ѣ м ѣ в ѣ л и к о м у с е
 т и с у л ѣ в ѣ с к у ѣ с е г о р ѣ в н ѣ с в ѣ с л ѣ в ѣ л и к о м у с е
 а к ѣ с т у л о с ѣ в ѣ с т а р ѣ в н ѣ м ѣ в ѣ л и к о м у с е
 с п о с а р ѣ в н ѣ м ѣ в ѣ л и к о м у с е
 с а д ѣ в ѣ а м ѣ
 т о г о н ѣ с у т ѣ
 м ѣ в ѣ д ѣ р ѣ в ѣ
 н а д р ѣ в ѣ с ѣ
 г о р о д ѣ п р ѣ
 в ѣ л и к о м у с е
 б р а т ѣ м ѣ
 ф а р ѣ с ѣ а м ѣ
 с т ѣ м ѣ н ѣ р ѣ

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 а передається через я; 2 Надрядкові та розділові знаки не передаються; 4 нашему; 6 и Рускому; 7 иных; 8 Осподарь; 11 и сь; 13 корол[я]; 14 бояти м[и]ся; 15 кол[и]; 16 ѿт; 17 того м[и]; 18 велик[о]го; 19 ускажет; 21 корол[ю]; 22 али жь; 23 мон; 24 семь; 25 всем; 26 брато[м] моимъ; 29 великом[у]; 30 исправива.

35. Князь Дмитрій Ольгердович дарує майно Лаврашевському монастирю 1386 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 7, стор. 22; П. Симоні у «Мстисл. ев.», стор. 40—41; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 17, стор. 32—33. Дати написання немає. Більшість дослідників датують грамоту 1386 роком (див.: «Акты ЗР»; Е. Карський, «Белоруссы», т. I, стор. 359, і В. Розов). І. Срезневський у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 117, та 1882, стовп. 254, помістив її під датою «до 1388 года». Немає єдиної думки і щодо того, хто такий був Дмитрій Ольгердович. Приблизно в один час згадуються два Дмитрії Ольгердовичі: один — Корибут, а другий — князь брянський. Оскільки Корибут десь у 1386—1388 рр. був князем новгородським і сіверським, а Лаврашевський монастир знаходився недалеко Новгородка, в якому він князував, то є більше підстав вважати автором цієї грамоти саме Корибута. З такими ж аргументами виступали А. Нарушевич у праці «Historya», т. IV (див. родосл. табл.), К. Стадницький у праці «Вгасіа», стор. 48; в «Актах ЗР», у «Примечаниях» до I тому, стор. 5; В. Розов у «Южнор. гр.», «Укр. гр.» та ін. О. Востоков в «Описании», стор. 125, LXXII; І. Срезневський в «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 254; Й. Вольф у «Ród», стор. 92, та ін. приписували цю грамоту князю Брянському, ніби старшому братові Корибута.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 153, оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 1.

Подається за виданням В. Розова. Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; Ф. Медведєв, «Нариси»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10; Є. Тимченко, «Курс»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6.

Се ѣзъ ¹ великы ² кна(з) ³ дмитри ⁴ олгирдович ¹⁰. помолилса ёсмь ⁵ боу і стоі ⁶ бци ⁶. даль ёсмь ¹¹ сто(і) бци гнидковича ⁷ лѹкно. патип ^{**} ё. і ¹² озера. і морино ⁸ а кто пороушитъ (і)ли ¹³. при моёмъ животѣ ¹⁴. іли по мое(м) ¹⁵ животѣ. росудитса ¹⁶ со мною прѣдъ бмъ ⁹.

Різничитання

«Акты ЗР»: 1 язъ, надрядкові знаки не передаються; 2 великий; 3 князь; 4 Дмитрей; 5 есми; 6 Богу и святой Богородицы; 12 Гнидк... дали пропуцен до і; 8 и морино...; 9 .. бмъ нема.

П. Симоні, «Мстисл. ев.»: 2 великы і; 3 Тутли не розкриті; 5 есм(ь)?; 7 гнидко?.. ча; 8 морин[о?]; 9 бмъ відсутнє; 10 олгирдов(и)чъ; 11 (е)смь; 12 патипа:... е. і; 13 ли; 14 ж(и)вотѣ; 15 мо(ёмъ); 16 россуди(т)са.

36. Пан Михайло Іванович заставляє своє село Черепин Осташкові Григоровичу Давидовському 27 липня 1386 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 148, який надіслав свою копію з оригіналу в Археографічну комісію в Санкт-Петербург; в «Актах ЮЗР», т. II, № 61, стор. 101; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 7, стор. 190—191, та 1867, № 7, стор. 10—11; в «Русск. истор. библ.», № 3, стовп. 6—7; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 в; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 16, стор. 30—31; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 25.

У грамоті не вказано місце її написання. На думку В. Розова, вона написана у Львові. Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 253—254. Подається за виданням В. Розова. Оригінал зберігається в Ossolineum, № 47. Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; І. Керницький, «Із спостережень»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Труди»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числівн.», «Топограф. назви», «Мовознавство», № 10, та ін.

Во имѣ ¹ оца ² и сна и стго дха. аминь. ³ а се ѣ панъ ⁴ михаило ⁵. ивановичъ ⁶. заставилъ свое село. черепине ⁷. григорову ⁸ снѹ двдвского. осташкові. а къ пана ходковѣ руцѣ лоевича. во. к. ⁹ гривенъ без одноѣ гривны.

ВОНА СЮНІНІА НІТІА ДА АМІНЬ А СЕ ПАНЪ МІХАИЛО ИВАНОВНУ
ЗАСТАВИЛЪ СВОЕ СЕЛО ЧЕРЕПЫНЕ ГРИГОРЕВУ СМУДЪ ВЪСКОГО ОСТАШКОВИ
А СЪ ПАНАХА АКОВЪ РУЧЬ ЛОВИЧА ВО КЪ ГРИВЕНЪ БЕЗ ОДНОГО ГРИВНИ
А РЮКЪ СЪ СЪ ДНЕ АДО СПОВА ДНЕ АЖЕ НЕ ВЪЗІКУ ПИТЬ ЕГО НА ТОТЪ
И БѢТЬ ДЕРЖАТИ СЕЛО ОПАТЪ ДО ДРУГОГО РОКУ АМАТОСВѢ
ДОУНА МЪ МАРТИНЪ ВОЕВОДА ПАНЪ ОЛЕШКО ЯНЧИНСКІИ СЪ СЫНЪ ПАМЪ
БАГРАМЪ СОЦКІИ ЛЬВОВСКИИ ПАНЪ БѢДАНЪ ЛЯШКОВСКИИ СОЦКІИ
ТЕРЕБОВЕЛЬСКИИ ЛУНИКЪ АНТЪ ЗІМЪ ПОЛЕ МЪ ШТО ПРН ДА СЪ БЪЗІЛЪ
ГРИГОРЕВИШЕ ЛОЛЪ МЪ КСЕ ПОЛЕ МЪ НОКЪ АМАТОСВѢ ДОУТВО ЗА
СЪ МЪ СВОЮ ПЕЧАТЪ А ПАНЪ МІХАИЛО СВОЮ ПЕЧАТЪ А ТО СІА ДѢЛАЛО
ВЪ 1794 ГОДА ІЮЛА ВЪ 27 ДНЕ МЕСЯЦА СЪ СВЯТА ПАНТЕЛЕИМ
МОНА

Ця угода зроблена в місті
С. Григорієвіч 1386

а рокъ ѿ(т) ¹⁰ спаса дне. а до спсова дне. аже не выкупить его на тотъ рокъ.
имѣеть держати то село. Опять ¹¹ до другого року. а на то свѣдоци панъ
мартинъ воєвода. панъ Олешко янчинский ¹². панъ баграмъ соцкии лвовь-
ский ¹³. панъ бѣданъ лашковський ¹⁴. соцкии теробовельский ¹⁵. луникъ.
а и с тымъ полемъ. што придалъ былъ. григореви шеломянское поле. и
сѣножати. а на то свѣдоцтво. завѣсилъ свою печать. а панъ михайло ⁵ свою
печать:: а то сѧ дѣяло ¹⁶. в ¹⁷ лѣ(т) + с. ѿ. ч. д. ¹⁸ м(с)ца. іюла. въ. кз ¹⁹.
день. на сто мчка. пантелѣимона ²⁰::

Різничання

А. Кримський «Укр. грам.»: 1 А передається через я; 2 о[ть]ця;
3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 9—20; 10 от[ъ]; 11 опять;
18—6894; 19—27.

«Акты ЮЗР»: 1 А передається через я; 2 Титли розкриваються без за-
стережень; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 пан; 5 Михайло;
и після голосної передається через й; 7 Черепынѣ; 8 Григорьеву; 9—20;
10 отъ; 12 Янчинский; 13 Львовский; 14 Ляшковский; 15 Теробовельский;
18—6894; 19—27; 20 Пантелѣимона.

Я. Головацький, «Памятники»: 3 Розділові знаки не відбива-
ють прависпису оригіналу; 6 Иванковичъ; 10 отъ; 16 дѣяло; 17 въ.

«Русск. истор. библ.». 1 А передається через я; 2 Титли розкриваються
без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 5 Михайло;
и після голосної передається через й; 9—20; 10 отъ; 11 опять; 12 Янчинь-
ский; 13 Лвовский; 14 Ляшковский; 18—6894 (1386); 19—27.

В. Мацейовський, «Historya»: Wo imia otcia i syna i swiatago
ducha amin. a se iaz pan michailo iwanowicz zastawił swoe seło czerepyne
grigorewu synu dawidowskago ostaszkwowi. ak pana chodkowie rucie łowiczca.
wo. k. griwen bez odnoe griwny: a rok ot spasowa dne. a do spasowa dne. a ze
ne wykupit ego na tot rok. imeet derzati to selo. opiat do drugogo roku. a na
to swiedoci pan martin woewoda, pan oleszko ianczinskii. pan bagram sockii
lwowskii. pan bogdan liaszkwoskii. socki terebouelskii. łunik. a stym polem.
szto pridał był. grygorewi szelomynskoe pole. i sieniozati. a na to swiedectwo.
zawiesił swoju peczat. a pan michailo swoju peczat: a to sia dzieiało w lieto
6794 (po Chr. 1286) mca Julia w 27 den na sw. muczenika Panteleimona.

37. Угода смоленського князя Юрія Святославича та інших
князів з польським королем про мир і вірність королю

17 вересня 1386 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 63, стор. 102—103; «Arch. Sang.»
т. I, № 4, стор. 3—4; А. Прохаскою в праці «Codex», № 28, стор. 28; в «Русск. истор-
библ.», стовп. 7—8; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 39;
М. Дурново у «Хрестоматии», стор. 41—42.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 254; Я. Голембювським у «Dzieje», стор. 13; Ф. Лесниовичем в «Источниках», стор. 8; Е. Карським у «Белоруссах», стор. 16; у «Протоколах», стор. 343.

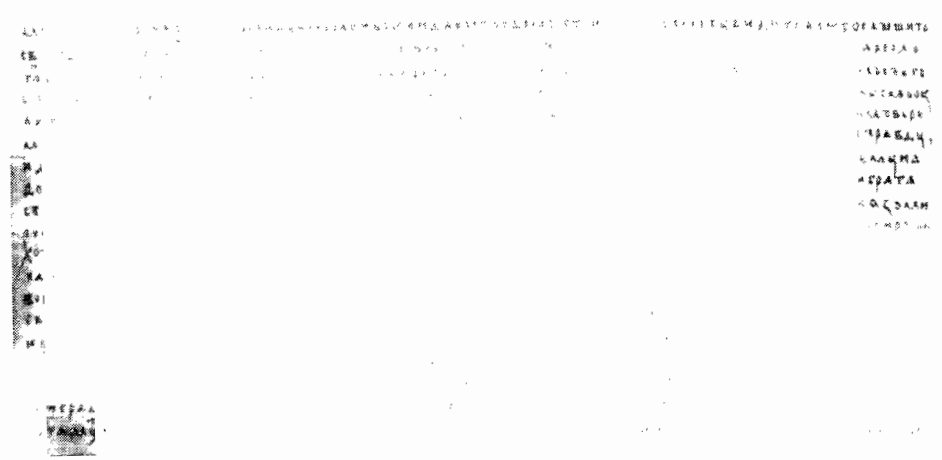
Подается за виданням О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы Юрьѣ¹ Святъслави(ч)². кнзъ³ великий⁴ смоленский⁵. даемъ ведомо⁶. кто коли сю грамоту видить. а любо⁷ слышитъ с⁸ Володиславомъ бѣю мл(с)тью. с королемъ полскимъ⁹. литовскѣмъ¹⁰. и рус(с)кимъ. иныхъ земель ѡсподаремъ¹¹ та(к)¹² есмь¹³ оу докончаньи. оу правдѣ. и оу хр(с)тнмъ¹⁴ целованьи. ка(к) же есмь налса¹⁵ и докончалъ. съ братомъ съ его со кнзъмъ¹⁶ с великимъ скиригкайлomъ. приехати ми было оу литву. и то есмь и справиль. приехалъ есмь оу литву. и запсалъ есмь с королемъ. што ми с нимъ за ѡдинъ быти. не ѡстати ми корола. некоторымъ¹⁷ вереманемъ¹⁸. а некоторымъ¹⁹ дѣломъ. ни оу лисе²¹ а ни²² оу добрѣ. не ѡ(т)веречи ми са корола. даль есмь ему правду — и до своего живота. не изменити ми тое правды, а помагати ми королю бес хитрости. где²³ коли ему надобѣ²⁴. пойти²⁵ ми самому. ажъ пакъ некотораа²⁶ ма дѣла зайдуть²⁷ или немочъ. ино ми послати брата своего бес хитрости. а с кимъ король миренъ. и братъ его кнзъ великий²⁸ скиригкаило²⁹. и с³⁰ тымъ и азъ миренъ а и с³⁰ кимъ король не миренъ. и братъ его кнзъ великий²⁸ скиригкаило²⁹. и с³⁰ тымъ и азъ не миренъ хотя бы³¹ с иною³² братьею своею³³ не миренъ. и с³⁴ тыми миру не держати ми. и со ѡндреемъ полоцкимъ. и с³⁴ полочаны миру не держати. ми. ани³⁵ сылатиса³⁶. а што были есмь повоевали и поймали. а то есмь налъ са³⁷ ѡ(т)воротити. и ѡ(т)дати³⁸. на томъ на всемъ даль есмь правду. хр(с)тъ³⁹ есмь целовалъ⁴⁰. за всю свою братью. и за всю свою землю. и за вси свои люди. а то есмь оучиниль и записалъ. своею доброю волею. што ми то сдержати крѣпко и до своего живота. а не изменити⁴¹. и своими кнзми. и своими боары. кнзъ³ Федоръ Романовичъ. кнз(з)³ Михайло⁴² иванови(ч)⁴³ вяземский⁴⁴. Семень непролѣи⁴⁵ гаврилови(ч)⁴⁶. юрьѣ голова. прокофей⁴⁷ иванови(ч)⁴⁸. Глѣбъ васильевичъ. ѡндрѣи⁴⁹ Микулиничъ. Борисъ меркурьевичъ. ѡндрѣи⁴⁹ Мирослави(ч)⁵⁰. хр(с)тъ⁵¹ целовали⁵². на то(ж)⁵³ сию⁵⁴ грамоту дали есмь. и своими печатъми за-весили⁵⁵. оу городѣ оу вилни⁵⁷. оу не(д)лю⁵⁶ по оуздвиженьи⁵⁹ чснго⁵⁸ хр(с)та⁶⁰. м(с)ца⁶¹ семтабра⁶². оу. 31. днь⁶³. подъ леты бѣаго⁶⁴ на(р)жнѣ⁶⁵ лѣтъ. тысяча. и триста. ѡсьмдесать⁶⁶. шестаго.:

Різницання

М. Дурново, «Хрестоматія»: 1 юрьѣ; 15 нал са; 22 ани; 28 великий; 29 скиригкаило; 36 сълати са; 43 иванови(ч); 49 ѡндрѣи.

«Arch. Sang.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Святославич; 4 и, и, и після голосної в кінці слова передаються через й; 6 Розділові знаки

не збігаються з оригіналом; 7 алюбю; 12 так; 13 есмо; 14 хр[е]стнмъ; 15 налса; 16 кн[я]земъ; 19 ани которымъ; 22 ани; 24 на добѣ; 25 пойти; 27 зайдуть; 29 Скиригкаило; 30 ис; 31 хотябы; 38 ѡтворити и ѡдати; 42 Михайло; 43 Иванович; 44 Вяземский; 45 Непролѣи; 46 Гаврилович; 47 Прокофей; 48 Иванович; 50 Мирославич; 51 хрестъ; 56 неделю; 59 оуз-движьи; 66 ѡсьмь десать.

«Русск. истор. библ.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Святосла-вичъ, а передається через я; 3 князь; 4 и, й, и після голосної в кінці слова передається через й; 5 Смоленский; 12 такъ; 14 хрестномъ; 16 княземъ; 19 а ни которымъ; 29 Скиригкаило; 31 хотябы; 33 пропущено своею; 37 нялся; 38 ѡтворити и одати; 39 хрестъ; 42 Михайло; 45 Непролѣи; 46 Гавриловичъ; 47 Прокофей; 48 Ивановичъ; 49 Ондрѣи; 51 хрестъ; 53 тожъ; 56 неделю; 58 честнаго; 60 хреста; 61 мѣсяца; 62 сентября; 63—17 день; 64 Божьяго; 65 нароженья.

«Акты ЮЗР»: 1 Юрьѣ; 2 Святославичъ, а передається через я; 3 князь; 4 и, й, и після голосної в кінці слова передаються через й; 5 Смо-ленский; 6 вѣдомо, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 8 съ; 9 Польскимъ; 10 Литовскимъ; 11 господаремъ; 12 такъ; 14 хрестномъ; 16 княземъ; 17 ни которымъ; 18 временемъ; 19 а ни которымъ; 21 лисѣ; 23 гдѣ; 25 пойти; 26 нѣкоторая; 27 зайдуть; 28 великий; 29 Скиригкаило; 30 и съ; 31 хотябы; 32 иною; 33 пропущено своею; 34 съ; 35 а ни; 37 нялся; 38 ѡтворити и одати; 39 хрестъ; 40 цѣловалъ; 41 измѣнити; 42 Михайло; 44 Вяземский; 45 Непролѣи; 46 Гавриловичъ; 47 Прокофей; 48 Ивановичъ; 49 Ондрѣи; 50 Мирославичъ; 51 хрестъ; 52 цѣловали; 53 то жъ; 54 сию; 55 завѣсили; 56 недѣлю; 57 Вильни; 58 честнаго; 60 хреста; 61 мѣсяца; 62 сентября; 63—17 день; 64 Божьяго; 65 нароженья; 66 осмдесать.

38. Суддя перемишльський Костько повідомляє короля польського
Владислава про збір податей у Перемишльській волості

Між 1386—1418 рр.

Текст опублікований Є. Карським у праці «Два документа», стор. 545—546; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 18, стор. 33—35.

У тексті грамоти немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Про дату написання див. у Є. Карського, «Два документа», стор. 545, 548—549 (дається і її палеографічна характеристика).

Оригінал зберігається в А. Г., № 1350а.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Е. Тимченко, «Курс»; «Словник»; І. Нелюбова, «Конструкції»; О. Соболевський, «Очерки»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. сполуч.», «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.», та ін. Подається за виданням В. Розова.

Великому королеви владиславу. гдрви нашему милостивому служба-
ω(т) слуги твоего. ω(т) костька судьѣ перемишльского што єси милости.
выи королю. казалъ пописати. ѓвесь вшитокъ. што єсмы выбрали на зем-
лѣнохъ, и мы то вчинили твою казнь, пописали єсмы вшитко. што же¹
єсмы выбрали ис перемишльскоѣ волости. изъ ярославльскоѣ волости
ѓпроче пана тарнавъского людии. и съ² ланѣцюзской волости ис тѣхъ трии
волости. взяли єсмы вовса. єі. сотъ коло(д) вовса. и шість десать³ колодъ
вовса. што оу рускомъ правѣ сѣдѣть кмети оу зѣмьскомъ. ис тѣхъ брали
єсмы. ис подимѣа по колодѣ вовса. а и слугъ не брали єсмы. не дадутъ
земляне и слугъ брати. А што оу нѣмецкихъ правѣхъ сѣдѣть. на ланохъ
хота бы триє члвци. сѣдили на лану. а любо⁴. д. Одну колоду дають исъ
лану. а по два гроша широкаѣ. а по тѣ(х). єі. сотъ. и по шести десать⁵
колодъ. взяли єсмы. пѣназми. шість десать³ гривень.. и. є. гривень ладъ-
цкихъ. ѓпроче рашювскоѣ волости. А изъ рашювской волости. приходитъ
поль. третья ста⁶ коло(д). ѓпроче воланъ што на воли сѣдѣть. а по томъ⁷
вовсѣ⁸. десать гривень приходитъ. и. і. skutъ. того єсмы єщи не брали,
А што пакъ ты єсмы пѣнази выдавали. панъ староста творѣанъ. взаль
на твоє потреби. л. гривень. и поль третые гривны. половица тѣхъ пѣна-
зи. а половицу тѣхъ пѣназии. наложили єсмы. на твоѣ роботы како же⁹
твоѣ мл(с)ть. оусказоваль до насъ слуги своєго. и листы своєми. казалъ
єси, на домъ на медицин. приехалъ клепачъ на стго якуба днь//днь.
лежалъ призираѣа тоѣ¹⁰ роботы. коли имѣль. и. тесль. на недѣ(л). А коли.
s. тесль. а то на каждую недѣлю. каждому теслѣ. даваль. по с(ь)ми¹¹ грои
широкихъ. и єщи к тому¹². истраву¹³. всѣмъ дава(л). и єсти и пити.
а то все куповано. твоєми пѣназми. взаль оу мене клепачъ. иі. гривень ладъ-

цкихъ. А ¹⁴ глинярюмъ што лѣпили около дому. а клепаць наємалъ. ³.
їехъ лѣпило. за. д. недѣ(л). истраву ¹³ їемъ давалъ. то шість гривенъ пла-
тилъ їесмь. глинярюмъ. клепаць же казалъ платити. А што їесмы казалъ
сѣна насѣчи досыть. и на твои приездъ. и на стадо твоє. то на буцєви.
насѣчено їего досыть, за. д. гривны. а на кругилии воєвода ¹⁵. самъ призи-
раль к тому ¹². двѣ гривнѣ далъ їесмь косарю — Великому королеви.
владиславу гдрви нашему.

Різничаття

Є. Карський, «Два документа»: 1 жь; 2 ись; 3 шістьдесятъ; 4
алюбо; 5 шестидесятъ; 6 третьяста; 7 потомъ; 8 во всѣ; 9 ѡкоже; 10 тоѣ; 11
сми; 12 ктому; 13 и страву; 14 лѣцкихъ а; 15 и на круги ани воєвода.

39. *Королівський слуга Панко позичає у князя Скиргайла 200
карбованців*

1387 р.

Текст і фотокопія опубліковані О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф.
снимках», № 12, звідки передруковуються й у цьому виданні.
Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свен-
ціцький, «Нариси»; П. Бузук, «Нарис іст.»; «Словник»; Є. Карський, «Белоруссы».

Будеть ведомо оусемь. хто коли видить грамоту(с). а любо. слышитъ.
чтучи. ажъ азъ Панко. слуга. королевъ. та(к) есмь. оумолвилъ. и догово-
рилъ. со княземъ Скиригаиломъ. и срокъ есмь. оучинилъ. на розтво. х(с)во.
штожь. нине(ч). наипервее. придетъ. а последнее на хрещенье х(с)во. штожь.
нине(ч) придетъ оу дву недела(х) по розтве х(с)ве. дати ми. двесте рубливъ.
кнзю скіригаилу. штожь на корола прачеть. а толко. не приспею на тотъ
днь ино ми платити. оу десаторо. толко. солжу какжо на сей грамоте написа-
но. а жалова(л) ма кна(з) Скиригаило. тоє серебро. принести. и дати. с.
рубля. а сложилъ ещо. на корола ка(к) его вола чимъ король пожалуетъ.
на то жь. дали. есмь грамоту(с) и под нашею печатью завеситою. подъ леты
бѣимй. а. ю. й. т. п. з. е. м(с)ца. ноябра. оу. Ѳ. й. днь. оу суботу по. Михай-
лове дни. на завьтрье.

40. *Владислав, король польський, дарує Троцьке князівство,
м. Полоцьк та ін. князю Скиргайлові*

1387 р.

Текст опублікований О. Смирновим у «Сборнике», № 70, стор. 69—72; І. Срезнев-
ським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 266—267, 1882, стовп. 254; О. Соболевським,
С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 14; Т. Нарбутом у «Pomniejsze pisma»,
стор. 103—105; в «Отеч. зап.», ч. XXXVII, стор. 3, ч. XXXIX (літографія), вставка

Описана або згадується М. Дашкевичем у «Заметках», стор. 95; Ф. Леонтовичем в
«Источниках», стор. 8; Є. Карським у «Белоруссах», стор. 16.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: П. Бузук,
«Нарис іст.»; Я. Спринчак, «Очерк»; О. Соболевський, «Лекции».

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1,
од. зб. 39, арк. 151; літографія грамоти (з помилками) — у відділі рукописів Державної
бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. 218, папка 462, од. зб. 2.

Владисла ¹ бѣе мл(с)ти. король польский ³. литовский ⁴ руски.
їны(х) земель г(с)дрь. чинимъ славно й знаемо. и даемъ ведомо оусе(м) ⁵.
Хто коли сюю грамоту видить. а любо слышитъ прочитаа. бѣ далъ намъ
всєго мнєго. аныне азъ й ⁶ своимъ братомъ со кнзъмъ скиригаиломъ. оумыс-
лили ⁷ есмь й принаемъ бий даръ. чєсно. по бѣю їзволенью. й его прч(с)-
тое мтри. двци бѣи мрѣе. ажъ са намъ то ⁸ прилучило. таа вѣра принати
й держати про то мы ѡбѣчаемъ и слюбуемъ нашему брату. кнзю скириг-
каилу. и ѡалиса ⁹ есмь крѣпко блюсти его кнжнѣа и држвы ¹⁰. по(д) братомъ
нашимъ жнзъмъ скиригаиломъ. штожь ¹¹ ины не ¹² держитъ братъ ¹³ нашъ.
кнзъ скиригаило. оу литовской земли кнжнѣе троцкое. всєго ми того под
братомъ ншмъ. не по(д)исковати. ани ѡбидети. ани которымъ веременемъ
не ѡ(т)нимати ¹⁴. ни злобою ани ¹⁵ которымъ гнвмъ. не слухати ми лѣхихъ
людей. хто коли на него молвить. тому ми веры не нати а брата ми своего
не оутайти. сказати ми ему и лиху и добро а держати ми его выше оусеє
ншєе братѣе и слухати ми его боле. усєхъ ¹⁶ своихъ приѣтелихъ и ⁶ братѣхъ
а всакому ми делу їсправа ему чинити й его лю(д)мъ. а в обиду ми брата
своего кнзѣа скиригаила не выдати. хто коли его приѡбидитъ. любо братъ.
а любо иныє которые лю(д) ¹⁷ стати ми за своего брата крепко во всємъ ѡби-
да его правити. тако(ж) на руской стороне горо(д) менєскъ. литовского
жь ¹⁸ кнжнѣа. весь и со всеми лю(д)ми и с землею и со всакою пошлиною. и
с доходомъ. й кнзи служебные. тымъ оусемъ ¹⁹ володети. кнзю скиригаилу
брату ншму такжь волость свислочь. й с данью й с землею и с людми й со
всѣмъ доходомъ та(к)жь бобруєскъ ѡбѣ половине. й с данью и с землею.
и с людми и со оусєми доходы. такжь и рєчица вса. и весь доходъ й дань.
тако(ж) любєчь весь и лю(д)и и землѣа и весь доходъ и с данью. тако(ж) опо-
шєскъ ²⁰ весь лю(д)и й землѣа и весь доходъ. и вса дань серебрянаа такжь и
любошаны и с данью й с людми й землѣа и весь доходъ. тако(ж) и гумена и
вса дань и лю(д)и и землѣа й дохо(д)и весь. такжь логожєскъ весь й рылова
дола. лю(д)и й села и землѣа и дань рылова и весь доходъ. такжь логозкаа
дань и лю(д)и и весь доходъ што воишвилтъ держалъ. то есва по слову оуч(и)-

нила и доспела есва манастирь. цркви²¹ стго Івана. ѿ прилучила есва к
 цркви на веки. стму іоа(н)оу пр(д)чи. ѿ далъ мои братъ кнзь скирикгаило
 оусю тую дань што нь естъ дохода. дань сѣребренаа. бобры. белки. ѿ лукна
 вса и лю(д) оуси а што ѿ(т)лучила есва стои цркви. тую²² истную дань с
 людми и со всакимъ доходомъ. того нама не порушити. ни которымъ дѣломъ
 а ни приѿбидети ни ѿднымъ пнзмъ²³. а хто приѿбидить ѿли ѿ(т)иметь.
 ѿ(т) стго івана цркви. тотъ будетъ²⁴ проклатъ оусий²⁵ вѣкъ и оу будущи.
 а то есва оучинила собѣ на памать а стму ивану в²⁶ чсть и оу славу. такъ
 село лебедево. што и к лебедеву тагло и тагнет и што лебедевская волост-
 ка. люди. вси²⁷ села таа ѿколица тако(ж) дмитрьево село груздовица.
 анципорово. село. и сколубино²⁸. и тургкенево село. тые д. ри села. и што
 к нимъ тагло и тагнетъ. тыми города ѿ селы и всѣми людми. володети кнзю
 скирикгаилу а ѿколо троковъ таа²⁹ места. по ваку. по старый рубежь а
 по вельй оу низъ. такъ по старыи рубежь. толко ѿпроче же иновъ³⁰. и
 кулвы. а³¹ на су сторону по сколву. горо(д) радына. и оуса таа волость
 со всакою³² службою. оуси лю(д) и села. и оусакии доходъ солчнйки ѿ вси
 люде и оуса таа села што оу солчницехъ. и в²⁶ той волости тое село ивано-
 во. што андрей держаль борисовичъ. а ныне кнзю скирикгаилу. тако(ж)
 иментвино село. што аць держаль. тое кнзю скирикгаилу. такъ што на ваце
 село што Борисъ держаль. а ныне кнзю скирикгаилу. и с тымъ што к тому
 тагло и тагнетъ. а ѿ(т)троковъ³³ за немонъ рубежь ѿ(т) мерецкого города.
 покела мерецкаа волость. ѿ(т)гула оу низъ по Немну али жъ и до немецъ
 обаполь³⁴ немна. и пуца по старому. и городки. а. и немунекъ и волоска.
 в. ѿ. ѿлита ѿ волостка. г. и. пуна. и волостка. д. и. бирштанъ. и волостка.
 и вонкува. и село румшишки. и шловойшува. али жъ и до ковна. а ѿ(т) ковна
 дале оу низъ. а за велью ѿ за неважю. и по неважи оу верхъ лобунова. ар-
 вистова. пади. а ѿ(т) тола али жъ до шатеевъ. а ѿ(т) шатеевъ оу верхъ. али
 жъ³⁵ до хурмогголы. ѿ до лепиниковъ. а ѿ(т) лепиниковъ по той стороне
 вельи оу верхъ. али жъ³⁵ и до ваки. а ѿколо троковъ³⁶ села. лѣпуны ѿ с
 волостью. другое перелаа и с волостью. на виники таа волость. со милишки
 ѿ с травиники³⁷ волость троки. по порти и новое село. тако жъ новый городъ
 и на вельй противъ шатеевъ поставили есмы кнзю скирикгаилу брату свое-
 му. а стеречи ѿ помагати намъ оусемъ со ѿдинога а тые люди што живутъ
 ѿ(т) немецъ подмагати ихъ намъ оусемъ заѿдно³⁸. а нинечи бѣ намъ даль.
 городъ полтескъ. а братъ нашъ кнзь скирикгаило. бѣю помощю ѿ нашею.
 оузаль свое место оу свои руки. што еще ѿ(т)ць ему оуделилъ. тако(ж) мы
 ему даемъ ѿ дали есмы. тотъ городъ полтескъ. а иному никому оу полтескъ

не оуступатиса. толко кнзю скирикгаилу володети городомъ полоцкомъ.
 ѿ оусеми тыми месты. ѿ города ѿ волостми ѿ людми. оусею тою землею. што
 коли тагло и тагнетъ к городу полоцку. на семъ на всемъ далъ есмъ правду
 крепкую брату своему кнзю скирикгаилу. аж бы то было не измешано. на
 тожь дали есмы сю грамоту. и под нашею печатю завеситою. а при томъ
 были чсные люди. панъ хрщнъ козегловский³⁹. ѿ докторъ стославъ. а кон-
 чано и написано оу ловехъ скоистерскихъ оу первую не(д)лю по ст(о)мъ мар-
 ку еуванглисте под леты бѣими. а. т. п. з. е.

Різничання

I. Срезневский ѿ, «Др. п. р. н. и яз.»: 1 Владислав; 3 *Надряд-
 кові знаки за винятком титлів відсутні*; 4 Литовски и; 5 оу се[м]; 6 ѿ[с];
 7 Скиркгаиломъ оумыслили; 8 слово то *пропущене*; 10 државы; 11 што жъ;
 12 и ныне; 13 *Розділові знаки не відповідають правопису оригіналу*; 14
 ѿ[т]имати; 15 а ни; 16 оусехъ; 17 лю; 18 же; 19 оусемъ; 20 тако и Ропошескъ;
 21 цркви; 22 цркви и тую; 23 пнземъ; 25 оу сии; 26 вѣ; 27 вси и; 28 сколуби-
 но; 29 тоа; 30 Имовъ; 31 и; 32 всякою; 33 ѿтроковъ; 34 оба поль; 35 алижъ;
 36 Троковъ; 37 Трабиники; 38 за ѿдно; 39 Хрщнъко Зегловскийи.

O. Смирнов, «Сборник»: 1 Владислав; 3 *Надрядкові знаки за винят-
 ком титлів відсутні*; 4 Литовски и; 5 оу се[м]; 6 ѿ[с]; 7 Скиркгаиломъ оумы-
 слили; 8 слов то *пропущене*; 9 и налисa; 10 државы; 11 што жъ; 12 и ныне;
 13 *Розділові знаки не відповідають правопису оригіналу*; 14 ѿ(т)имати; 15 а
 ни; 17 лю; 18 же; 19 оусемъ; 20 тако и Ропошескъ; 21 цркви; 22 цркви и тую;
 23 пнземъ; 24 будетъ; 25 оу сии; 26 вѣ; 27 вси и; 28 сколубино; 29 тоа; 30
 Имовъ; 31 и; 32 всякою; 33 ѿтроковъ; 34 оба поль; 35 алижъ; 36 Троковъ;
 37 Трабиники; 38 за ѿдно; 39 Хрщнъко Зегловскийи.

T. H a r b u t, «*Pomniejsze pisma*»: Władisław Bożeje Miłostiu Korol
 polski, Litowski, i innych ziem Hospodar! Czynim sławno i znajemo i dajem
 wiadomo usiem chto koli siju hramotu widit' a liubo słyszit' przeczytają.
 Boh dał nam wseho mnoho; a nynie ja z swoim bratom so kniaziom Skiryk-
 hajłom umyslili ješmy i prymajem Boży dar czesno, po Bożeju izwoleniju
 i jeho preczystaje matery, diewicy, bohorodicy Mar'je, jak sie nam to pry-
 łuczylō taja wiera pryniati i derżati. Proto my obieczzajem i slubujem na-
 szemu bratu Kniaziu Skirhajtu i nialisia je. šmy krepko bliusti jeho Kniaženja
 družby pod bratom naszym Kniazem Skirykhajłom stoż i nynie dierzyt' brat
 nasz, Kniaż Skirykhajł u litowskoj zemli, Kniaženje trockoje, wseho mi
 toho pod bratom naszym niepodyskiwati, ani obidieti, ani kotorym bereme-

niem nieotnimati, ni złoboju, ani kotorym hniewom, niesłuszati mi lichich liudiej: chto koli na neho mołwit', tomu mywiery nie niati, a brata mi swojego nie utaiti, jemu i lichu i dobro, i deržati mi jeho wysze usieje naszoje bratie, i słuszati mi jeho bolje usich swoich pryjatelj i bratij, a wsiakomu mi diełu i sprawa jemu czyniti i jeho ludem, a w obiedu mi brata swojego kniazia Skirykhajła niewydati, chto koli jeho pryobidit: liubo brat a liubo inyje kotoryje stati mi za swojego brata krepko wo wsim, obida jeho prawiti. Takož na ruskoj stronie horod Menesk, litewskohož Kniaženja, wieś i wsimi ludmi i so wsiakomu poszlinuju i dochodom i Kniazi služebnyje, tym usiem wołodieti Kniaziu Skirykhajłu bratu naszomu. Takož wołost' Swisłocz i s daniju i s zemleju i s ludmi i so wsim dochodom. Takož Bobrujesk, obie połowinie i s daniju i zemleju i s ludmi i so wsiemy dochody. Takož i Reczyca wsia i wieś dochod i dań. Takož Lubecz wieś i lud i zemla i wieś dochod i wsia dań serebranaja. Takož i Luboszany i s daniju i ludmi i zemla i wieś dochod. Takož Ihumena i wsia dań i ludi i zemla i dochod wieś. Takož Łohożesk wieś i Ryłowadola ludi i sieła i ziemia i dań Ryłowa i wieś dochod. Takož Łohożskaja dań i ludi wieś dochod, szto Wojszwild deržał, czto jeśwa po słowu czynili i dospieli jeśwa: monastyr cerkwie swiatoho Iwana i pryłuczyl, jeśwa k cerkwi na wieki, swiatomu Iwanu Preteczy i dał moj brat kniaź Skirykhajło usiu tuju dań szto nie jest dochoda dań serebranaja, bobry, bełki i łukna wsia i lud i usi, a szto odłuczyl jeśwa swiatoi cerkwi dań s ludmi so wsiakim dochodom toho nami nieporuszyti, ni kotorym diełom, ni pryobiditi od nich kniażem a chto pryobidit', ili otimiet', ot swiatoho Iwana, tuju istinu cerkwi, i toť budet proklat usij wiek i w buduszczyj; a to jeśwa uczynili sobie na pamiat', a swiatomu Iwanu w czest' i w sławu. Takož selo Lebedewo, szto i k Lebedewu tiahło i tiahnet i szto lebedewskaja wołostka, ludi wsi, i sieła taja okolica. Takož Dmitrjewo sieło Hruzdowica Ancyporowo sieło i Skołubino i Turheniewo sieło tyje try sieła, i szto k nim tiahłoje było i tiahnet'. Tymi horody i sieły i wsiemi lud'mi wołodieti kniaziu Skirykhajłu. A okolo Trokow tyje miesta po Waku po staryj rubež, a po Wilii u niz takož po staryj rubež tolko oprocz Żejmów i Kulwy. A na siu stronu po Skołwu Dzitwa rzeka horod Radunia i usia taja wołost, so wsiakomu służboju i usi ludi, sieło i usiaki dochod. Solczniki (Druskieniki) i wsi ludi i usia tyja sieło szto w Solcznicech, i w toi wołosti toje selo Iwanowo, szto Andrej deržał Borysowicz, a nynie Kniaziu Skirykhajłu. Takož i Mentwino (sic?) sieło szto Jac deržał to je kniaziu Skirykhajłu. Takož szto na Wace sieło szto Borys deržał a nynie kniaziu Skirykhajłu i stym szto k tomu tiahło i tiahnet. A ot Trokow za Nemen rubež ot Mereckoho horoda pokola Mereckaja wołost' ot tyda w niz po Nemnu, aliź i do Nemec oba pól Nemna i puszcza po staromu i horodki: 1, u Nemunek i wołostka; 2, u Olity i wołostka, 3, u Puni i wołostka, 4, u Birsztan i wołostka. I wojkawo i sieło Rumszyski i Szłowojszuwa aliź i do Kowna. A ot Kowna dalej u niz, a za Welin za Newiazii i po Newiaź i u Werch Lobunowa, Arwistowa i Piadi, a ottola aliź do Szatiejew a ot Szatiew u werch, aliź do Churmokholy i do Lepiników, a ot Lepiników po toje storonie Wilii, u werch aliź i do Waki.

A okolo Trokow sieło Liepuni i s wołostiju; druhoje Perełaj i s wołostiju, Nawiniki, taja wołost Somiliszki i Strjaweniki, wołost Troki, Poporti i Nowo-sieło, takož Nowyj horod na Welji proti Statiejew postawili jeśmo kniaziu Skirykhajłu bratu swojemu. A sterczy i pomahati nam u siem so odinoho, a tyje ludi szto żywót' ot Nemec (straž pograniczna na Pruskiej granicy), pomahati ich nam usiem za odno. A nynieczy Boh nam dał horod Połtesk (Połock) a brat nasz kniaź Skirykhajło Božiju pomoczju i naszeju wziął swoje mesto i u swoi ruki szto jeszcze otec jemu udiełił takož i my jemu dajem i dali jeśmy toť horod Połtesk a inomu nikomu u Połtesk nieustupatisia, tolko kniaziu Skirykhajłu wołodeti horodom Połockom, i usiemi tymi mesty i horody i wołost' mi i ludmi usieju toju zemleju szto koli tiahło i tiahnet' k horodu Połocku. Na siem na wsim dał jeśm prawdu krepkuju bratu swojemu kniaziu Skirykhajłu aźby to było nieizmieszano na tož dali jeśmy siju hramotu i pod naszuju pieczatiju zawesistuju a przy tom byli czesnyje ludi pan Chrszn (Krystyn) Koziełkowski. Doktor Hośław (Swiętostaw). A konczeno i napisano w łowech (na łowach) Skoisterskich, w perwuju Niedelu po swiatom Marku ewanheliste, pod liety Bożymi 1387 (Kwietnia 28).

«Отеч. зап.», ч. XXXVII: Орфографія тексту повністю осучаснена.

41. Крoль польський Владислав позичає у свого зятя, молдавського воєводи Петра, 4000 карбованців фрязького срібла

27 січня 1388 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 8-а, стор. 22—23; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 8, стор. 191—192, 1867, № 8, стор. 11—12; в «Собрании актов», № 89, стор. 117; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 19, стор. 36—37.

Приклад з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Н е л ю б о в а, «Конструкції»; Я. С п р и н ч а к, ВЯ, 1956, № 6; С. С а м і й л е н к о, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; М. А н т о ш и н, «Закарп. гр.»; С. Б е в з е н к о, «З істор. коментар.» «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. М е д в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; «Словник»; А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»; В. С а н н и к о в, «Порядок»; Є. Т и м ч е н к о, «Курс»; Л. Г у м е ц ь к а, «Функції», «Втор. спод.», «Словотв. присл.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39. арк 154., оригінал — у А. Г., sign. 5332.

Владисла(в)¹. бжею. мл(с)то². крoль³ польски литовський. руский⁴ дѣдичь и инѣ(х). многы(х) зѣмлѣ⁵ господарь. чинимо то свѣдо(м). оуѣмо⁶ которы⁷ на то(т) листо посмотрито⁸. оже пано⁹ петр воево(д) молдавѣ¹⁰. зать¹¹ и приятѣль¹² нашъ. пожичило¹³ на(м) д¹⁴ тисачи рублиѣ фрязьского серебра¹⁵. ꙗко же ждати имаеть. намо. ѿ(т) тыхо мѧ(с)пусто за г¹⁶ лѣта. а мы слубоуемо ему. при нашеѣ вѣри. и е¹⁷ брату роману. и ѣго¹⁸ дѣте(м). тѣхо д¹⁴ тисачи рублиѣ. ворогити исполна г¹⁶ того¹⁹ лѣта на мѧспусто. пак

ли быхо(м) ²⁰. Імо не воротили. на ²¹ де(н) ако ту написано. тогда гродо на(ш) галичъ. ис ²² тою волостию ²³. што к ²⁴ нему прислушаетъ ²⁵ тому исному и ²⁶ воево(д). и его брату роману и дѣтемо іхо или которы іхо ²⁷ живо остантъ ²⁸. оу тыхо д ¹⁴ тысячахо заставити-имаемы. а они имають держати. так(о) долго докола. имо тыхо д ¹⁴ тисачи рублиі исполна не ω(т)дамы. а тижъ ²⁹ коли бы. которыі неприятель своею силою облогло ³⁰. того исныи гро(д) галичъ. тогда тото исныі воевода. и бра(т) его. и дѣти іхъ. или которы ³¹ из нихо жи(в) останеть. имають ис ³² правою вѣрою и со оусею своею силою безо лсти. того исного города. боронити а намо оу ты ³⁴ часы вѣсть ³⁵ давати. што быхомо ³⁶ пособлали. пак ли бы ³⁷ тото исныі. гродо силою оузато ³⁸. а ³⁹ мы оужды имае(мо) ты ³⁴ исныі д ¹⁴ тисачи рублиі имо вороти-ти. исполна. а на крѣпость того наша печать. к ²⁴ сему листу велѣли есми ³³ привѣсити. оу лѣто божеего ⁴⁰. рожества а̃ ⁴¹ чное т̃ ⁴² и п̃ ⁴³ и й̃ ⁴⁴ писано листо оу луцкоу. оу по понедѣльникъ ⁴⁵ предъ рускими масопусты.

Різничтання

«Акты ЗР»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 милостью, розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 король; 4 Литовски и Рускій; 5 земля; 6 *Кінцеве о оригіналу передається через ѣ*: оусѣмь; 7 *і в кінці слова після голосного передається через й*; 8 посмотреть; 9 *Слово пано пропущене*; 10 Молдавській; 11 *а передається через я*; 12 пріятель; 13 позычилъ; 14—4; 15 серебра; 16—3; 17 его; 18 ихъ; 19 третего; 20 быхмо; 21 той; 22 и съ; 23 волостью; 24 къ; 25 прислушаетъ; 26 и *пропущене*; 27 который ихъ; 28 останеть; 29 тежъ; 30 облеглъ; 31 который; 32 исъ; 33 *Слово есми пропущене*; 34 тыи; 35 вѣсть; 36 быхмо; 37 ижъ; 38 узметъ; 39 и; 40 Божіего; 41—1000-чное; 42—300; 43—80; 44—8-е; 45 Луцку, у понедѣльникъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 милостью, розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 король; 4 Литовски и Рускій; 5 земля; 6 *Кінцеве о оригіналу передається через ѣ*: оусѣмь; 7 *і в кінці слова після голосного передається через й*; 8 посмотреть; 9 *Слово пано пропущене*; 10 Молдавській; 12 пріятель; 13 позычилъ; 17 его; 18 ихъ; 19 третего; 20 быхмо; 21 той; 22 и съ; 23 волостью; 24 къ; 25 прислушаетъ; 26 и *пропущене*; 27 который ихъ; 28 останеть; 29 тежъ; 30 облеглъ; 31 который; 32 исъ; 33 *Слово есми пропущене*; 34 тыи; 36 быхмо; 37 жъ; 38 оузметъ; 39 и; 40 Божіего; 44 й-е; 45 Луцкѹ оу понедѣльникъ.

42^о Петро, молдавський воевода, посилає королю польському Владиславу 3000 карбованців фрязького срібла

10 лютого 1388 р.

Текст опублікований В. Уляницьким у «Материалах», № 3, стор. 3; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 8-б, стор. 23; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 9, стор. 192, 1867, № 9, стор. 12.

Описана або згадується І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 117—118, 1882, стовк. 255; В. Сенкевичем у статті «О влиянии», стор. 28—29; М. Моховим у «Феодал. отн.», стор. 25.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Я р о ш е н к о, «Укр. мова молд. гр.»; А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»; С. Б е в з е н к о, «З істор. коментар.»; «Словник»; О. Я ц и м и р с ь к и й, «Язык».

Подається за виданням В. Уляницького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 155, оригінал — в А. Г., sign. 5331.

Владиславу ¹ божею милостию ² кролю ³ Польскому Литовському ⁴ дѣдичю и Русскому ⁵ и инѣхъ многихъ зѣмль ⁶ господарю оусесердечне ⁷ поклоняне ⁸ от Петра воеводы Молдавского. Чинимъ свѣдомо велебноі ⁹ твоеі милости же есми дали тому истинному ¹⁰ пану Варшавскому 3 тысячѣ фряжского ¹¹ серебра, тѣмъ ¹² вѣсомъ што есми почали давати оу Луцку, а давали есми оу Сочавѣ оусѣхъ стоить на семь листу 3 тысячи рублии фряжского ¹¹ серебра. За тожъ чинимо сесь листъ о 3 тысячи а вашей милости стоить ¹³ о честири тысячи сумаю ¹⁴. Просимъ вашей милости, штобы есте оучинили иный листъ, яко и тотъ, што писанъ, но не на 4, але на 3 тысячи ¹⁵. А писанъ листъ оу городѣ Сочавѣ оу понедѣльникъ ¹⁶ первой недѣли поста подъ нашею печатью, оу лѣто божьего рожества 1388 ¹⁷.

Різничтання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 *Розділові знаки не збігаються з виданням В. Уляницького*; 2 милостию; 3 королю; 4 Литовскому; 5 Рускому; 6 земля; 7 усердечное; 8 поклоняніе; 9 *і та и в кінці слова після голосної відповідають й*; 10 истинному; 11 фряжского; 12 тымъ; 13 стоить; 14 сѹмою; 15 *далі іде*: подъ кролевою жъ печатью. А кто къ намъ принесетъ запись на 3 тысячѣ, тому мы дамы вашъ листъ, што писанъ на 4 тысячи; 16 *понедѣльникъ*; 17 — 1388-е.

«Акты ЗР»: 1 *Розділові знаки не збігаються з виданням В. Уляницького*; 2 милостию; 3 королю; 4 Литовскому; 5 Рускому; 6 земля; 7 оусесердечное; 8 поклоняніе; 9 *і та и в кінці слова після голосної передаються через й*; 10 истинному; 11 фряжского; 12 тымъ; 13 стоить; 15 *далі іде*: подъ кролевою жъ печатью. А кто къ намъ принесетъ запись на, ⁷ тысячѣ, тому мы дамы вашъ листъ, што писанъ на ^д тысячи; 16 *понедѣльникъ*; 17 *а̃тѣи-е*.

43. Князі Давид Дмитрійович, Русан Плаксич та інші заступають за князя Корибута перед королем польським Владиславом

26 квітня 1388 р.

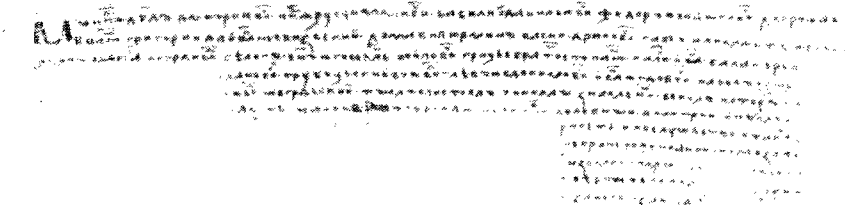
Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 9, стор. 8—9; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 503—504; О. Соболевським, С. Пташицьким в «Палеограф. снимках», № 6; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 20, стор. 38—39.

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії використано видання О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 1. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Західноукр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. упр.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6; І. Нелюбова, «Конструкції»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.», та ін.

Мы кнѧ(з) ¹ двѣдъ. Дмитриеви(ч) ². кнѧ(з) ¹ русанъ плакси(ч) ³. василий ⁴ данильєви(ч). фєдורךъ євлашкови(ч). хвороща ѿс братомъ ѿвано(м) ⁵. григорий да ѿва(н) несвизьскій. хома билюрминъ. васко. дрюкови(ч). гавсь. климантъ ⁶. юрьй звинкеневи(ч). терпъ. максима(к). кгирдиви(д). бѣликъ. снѣ ѿго семе(н). войлови(ч) ⁷. гриць с брато(м) степано(м). кали(т) ⁸. ѿва(н). балакѣрови(ч). сасъ горбачєви(ч) со всею братьєю. семе(н) ѧсманови(ч) ⁹. трубецький воєво(д) глѣбъ ѿвдокимови(ч). ѿва(н) жидовчи(ч). павель петрови(ч). ѡзарьичи ¹¹ двѣдъ ѿ ѧковъ. моишеѧ(л) ¹². суць ¹³ воєво(д) ¹⁰ новгрдскій ¹⁴. тым то листомъ. чинимы ¹⁵. знамени(т) ¹⁶. всимъ. которы(м) того трѣба. кто коли тонъ листь оувиди(т) ѿли оуслыть ¹⁷. како кєды в то время ¹⁹. коли кнѧ(з) ¹ велебный. дмитрий ²⁰. ѿнѣмъ ѿмене(м). корибу(т). кнѧ(з) ¹ новгородскій ѿ сѣверскій. гспдръ нашъ милый. голдование ѿ вѣрность. ѿ послушьство. ѿ такѣ(ж) ²¹ служба. ѿ х(с)ста цѣлование ²². наша добра ра(д) ²³. ѿ наши(м) вшего посполства бодръ прилюблѣние(м) ²⁴. не приневолени ²⁵ а никотора ²⁶ зла вола примучени. велико(м) ²⁷ ѿ славнему володиславу. Бжѣєи ²⁸ мл(л)сти. королеви польскому. ѿ ѿны(х) земель г(с)пдрви. ѿ честной ѧдвизѣ ²⁹ корици ѿ дѣтемъ ѿго. ѿ корунѣ польской. со вси(м) ³⁰ своїми землами ѿ гро(д) ³¹. з боары ѿ с людми. вѣрность права. ѿ не ѿзрушиста ³². слюби(л) ³³. а мы ѿменемъ ѿ моча вши(х) ³⁴ земланъ ѿго. повелѣние ³⁵ ѿго ѿслобуємы ³⁶. за него. ѿ за ѿго дѣти. ѿже со всею своєю землею ѿ с города. вѣре(н) ³⁷ буде(т). королеви ѿ королици. ѿ ѿхъ дѣтемъ. ѿ корунѣ польской. а ни ³⁸ ѿжъ коли ѿ(т)стане(т). пак ли бы ³⁹ ѿго жъ ⁴⁰ бѣ не дай. хо(т)л бы ⁴¹ коли ѿ(т)стати. тонъ ѿсны ⁴² кнѧ(з) ¹ корибу(т), а либо ⁴³ ѿго дѣти. ѧвно а либо ⁴³ тайно. тогда мы со всимъ посполство(м) земли ѿго хочємы ѿго ѿ(т)стати. ѿ ѿго дѣтей. а ни в чемъ ⁴⁴ ѿго. не хочємъ послушнии быти. але корола поль-

ско(г) ⁴⁶ влодислава. ѿ ѿго королици. ѿ ѿго дѣтий. ѿ корунѣ польской. вѣрни хочємъ быти. ѿ николи(ж) не хочємъ ѿ(т)става(т) ⁴⁷. ѿ на вѣки. ѿ во вшитки часы николи ѿхъ не ѿ(т)стати ⁴⁸. ѿ на вѣчна ѧкрѣпость. к сєму листу печати нашѣ велѣли ѿсмо привѣти ⁴⁹. а доконало с тоє дѣло. оу годѣ ⁵⁰ лучици. в ндлю. по (с)тмъ ап(с)лѣ марку ѿвнглстѣ. пд ⁵¹ лтмъ ⁵². на рождѣниѧ (бж) ⁵³ ѧ. ѧ. т. п. ѿ. ѿ. лѣ(т) ⁵⁴. Амен.

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 князь, всі виносні букви опущені в рядок, надрядкові знаки відсутні; 2 Дмитриевич; 3 Плаксич; 4 Василю; 5 Иванов; 6 Климанъ; 7 Семен Вайлович; 8 Степаном Калит; 9 Семен Ясманович; 10 воевода; 11 ѡзарьичи; 13 Скушь; 15 чинимъ; 16 знаменито; 17 оуслы[ши]ть; 19 время; 20 велебный князь Дмитрий; 21 такжѣ; 23 рада; 24 примоблѣнием; 25 не-приневолени; 26 ани котораѧ; 27 великому; 28 б[о]жьей; 29 ѧдвизѣ; 30 всеми; 31 гроды; 32 неизрушистаѧ; 33 слюбили; 34 мочавших; 35 повелѣнимъ; 36 и слобуємъ; 37 вѣрне; 38 ани; 39 паклибы; 40 егожъ; 41 хотабы; 42 тонъ-тон и с[ы]ны; 43 алибо; 44 а нивчомъ; 46 польского; 47 ѡтставати; 48 ѡтстати; 49 привѣ[си]ти; 50 г[р]одѣ; 51 п[о]д; 52 л[ѣ]тъ; 53 б[о]ж[ь]ого; 54 лѣт[а].

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 князь, всі виносні букви опущені в рядок, надрядкові знаки відсутні; 2 Дмитриевич; 5 Иванов; 7 Семен, Воилович; 8 Степаном, Калит[а]; 9 Семен, Ясманович; 10 воевод[а]; 12 Моиселга; 14 Новг[о]р[о]дскій; 16 знаменит[о]; 17 услы[ши]ть; 19 время; 20 Дмитриѧ; 22 цѣло[ва]ние; 23 р[а]да; 26 ани которая; 28 Б[о]жьей; 29 Ядвизе; 31 г[р]од[ы]; 32 неизрушистая; 33 слюб[и]ли; 34 мочавших; 38 ани; 41 хотѣ[л] бы; 43 алибо; 46 Польско[го]; 47 ѡтстават[и]; 48 ѡтстават[и]; 49 привѣ[си]ти; 50 г[р]одѣ; 54 лѣт[о].

44. Дмитрій-Корибут, князь сіверський і новгородський,
присягає на вірність королю польському Владиславу

18 травня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 10, стор. 10; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 502—503; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 5; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 21, стор. 40—41; А. Прохаскою у праці «Codex», № XXIX.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Елементи», «Західноукр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10; «Словник», та ін.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 1. 208.

Для даної публікації використано текст грамоти з видання В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка у праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы дмитрій¹. йнѣмъ йменемъ². корибу(т)³ кна(з)⁴ литовский. чинимъ то знаємо. всѣмъ. кто коли на той листъ оузритъ. али оуслыши(т). йже добраа рада. наши(х) боаръ. й всѣхъ землянъ. й нашею доброю волею. не примучени ни приневолены⁵ нѣкотою неволею. велебному г(с)пдрю. володиславу королеви польскому. литовському. й ру(с)скому. й йны(х) земля г(с)пдрви. бра(т) нашему. милому. й тѣ(ж) велебной г(с)жи Адвизѣ. королици польской. й йхъ дѣтемъ. й корунѣ польской. голдовали йесмо вѣрно й право. не йзрушеною⁶ вѣрностью. слюбили йесмо й слюбуемъ. подѣдаваючеса⁷ с людьми. й с землями. й с городаы. й с твержами наши(м). на вѣки вѣкомъ. тому йстому володивславу королеви польскому. й Адвизѣ й ихъ дѣтемъ. й корунѣ польской. слюбуемы й ѡбѣчюемы⁸. наша присага. й наша вѣра й чтью. йже ѡ(т) ты(х) мѣсть с нашими дѣтми. чистаа вѣрность. й полна. будемъ держа(т). тому йстому королеви. й йего королици. й ихъ дѣтемъ. й корунѣ польской. а николи ни в одно верема не ѡ(т)ставати. а ни ѡ(т)ступити й⁹ на вѣки. й къ йхъ доброму ради(т). а лихого вѣрнѣ. ѡстерегати. а на того крѣпость. к тому листу. наша печать завѣсили йесмо. а дана грамот(т). оу краковѣ. оу понедѣлни(к). по с(т)мѣ. дсѣ. подѣ лѣто(м). бжѣюемо¹⁰. нарожѣниа. ѡ. т. п. и. го. лѣ(т) .:

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 Дмитрій, надрядкові знаки відсутні, кінцеві й, й, й після голосної передаються через й; 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Типли розкриваються без застережень; 4 А передається через ѡ; 5 непримучени, приневолены; 6 неизрушеною; 7 подѣдаваюче съ; 8 ѡбѣчюемы [1]; 9 й пропущене; 10 б[о]жьего пропущене.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Типли розкриваються без застережень; 4 А передається через я; 6 неизрушеною.

Дмитрий и владислав корыбут князь северский и новгородский чинимъ то знаємо. всѣмъ. кто коли на той листъ оузритъ. али оуслыши(т). йже добраа рада. наши(х) боаръ. й всѣхъ землянъ. й нашею доброю волею. не примучени ни приневолены нѣкотою неволею. велебному г(с)пдрю. володиславу королеви польскому. литовському. й ру(с)скому. й йны(х) земля г(с)пдрви. бра(т) нашему. милому. й тѣ(ж) велебной г(с)жи Адвизѣ. королици польской. й йхъ дѣтемъ. й корунѣ польской. голдовали йесмо вѣрно й право. не йзрушеною вѣрностью. слюбили йесмо й слюбуемъ. подѣдаваючеса с людьми. й с землями. й с городаы. й с твержами наши(м). на вѣки вѣкомъ. тому йстому володивславу королеви польскому. й Адвизѣ й ихъ дѣтемъ. й корунѣ польской. слюбуемы й ѡбѣчюемы. наша присага. й наша вѣра й чтью. йже ѡ(т) ты(х) мѣсть с нашими дѣтми. чистаа вѣрность. й полна. будемъ держа(т). тому йстому королеви. й йего королици. й ихъ дѣтемъ. й корунѣ польской. а николи ни в одно верема не ѡ(т)ставати. а ни ѡ(т)ступити й на вѣки. й къ йхъ доброму ради(т). а лихого вѣрнѣ. ѡстерегати. а на того крѣпость. к тому листу. наша печать завѣсили йесмо. а дана грамот(т). оу краковѣ. оу понедѣлни(к). по с(т)мѣ. дсѣ. подѣ лѣто(м). бжѣюемо. нарожѣниа. ѡ. т. п. и. го. лѣ(т) .:

45. Великий литовський князь Олександр-Витовт визначає правові стосунки між євреями і християнами у Литві

1 липня 1388 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», т. I, 1846, стор. 23—26, № 9, звідки передруковується й у цьому виданні; А. Дзялинським у «Zb. praw. lit.», стор. 103—109, латинською транскрипцією; А. Прохаскою в праці «Codex», № XLII, стор. 15; в «Актах ВК», т. V, стор. 133—137; С. Бершадським у «Рус.-евр. архиве», т. I, стор. 1—25, № 1.

Поруч із текстом нашої грамоти, що вміщений під заголовком «Грамота великого князя литовського Витовта брестским євреям, дана в 1388 г., 2 июля, в Луцке», С. Бершадський публікує ще три її варіанти. Один польською мовою («Грамота великого князя литовського Витовта трокским євреям, дана 1388 г., 24 июня, в Луцке»), взятий з праці М. Балинського «Hist. m. Wilna», стор. 225—233, і два латинською. Перший з латинських текстів («Грамота князя Болеслава благочестивого євреям Великої Польщі, дана 1264 г., 14 августа, в Каличе») взятий з праці А. Реслера «Das Altprager», стор. 180—185, другий («Грамота великого князя литовського Витовта брестским євреям от 1388 г.») — з праці А. Дзялинського «Zb. praw. lit.», стор. 103—109; останній опубліковано також в «Актах» під № 6. Крім того, у коментарях використано публікацію Я. Голембійовського в праці «Dzieje», стор. 562—566.

Як видно із зіставлення опублікованих текстів привілею, всі видавці користувалися різними джерелами.

Привілей описаний або згадується М. Ясинським в «Уст. и зем. гр.», стор. 2; І. Срезневським у «Др. п. р. и яз.», 1863, стор. 118, 1882, стовп. 255—256; І. Даніловичем у «Skarbiec», I, стор. 272—273.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; Є. Гимченко, «Курс»; В. Борковський, П. Кузнєшов, «Істор. грам.»; Д. Шелудько, «Німецькі елем.», та ін.

Во¹ имя² Божіє³, станься. Мы Александръ⁴, або⁵ Витовтъ⁶, зъ Божей⁷ ласки великий князь Литовский, и дѣдичъ⁸ Городенский, Берестейский, Дорогичский⁹, Луцкий¹⁰, Владимирский¹¹ и іншихъ¹², знаменито чинимъ тымъ нашимъ листомъ, нинѣшнимъ¹³ и потомъ будучимъ, кому

будеть ¹⁴ потреба того вѣдати ¹⁵, або ¹⁶ чтучи его слышати ¹⁷. Умыслили есмо съ паны радами нашими и дали права и вольности всей ¹⁸ Жидовѣ ¹⁹ Вышейменской ²⁰, мешкающимъ въ этомъ ²¹ панствѣ нашомъ, который ²² суть ниже ²³ въ томъ листѣ нашомъ выписаны. Напервѣй ²⁴, устави ²⁵ есмо ²⁶, ижъ ²⁷ за пѣнязи ²⁸, рахуючи ²⁹, або ¹⁶ в ³¹ иной речи, которая ³² ся ³³ тычетъ ³⁴ парсуны ³⁵ жидовскоѣ ³⁶ напротивку ³⁷ жидовѣ ³⁸, двумъ хрестьяномъ, а третему жиду, который бы ся добрѣ ³⁹ ховаль въ законѣ своемъ жидовскомъ, свѣдетство ⁴⁰ допущено маеть ⁴¹ быти. Тежъ ⁴², если бы хрестьянинъ нагабалъ жида, мовячи, ижъ ²⁷ бы ему свою заставу заставилъ, а жидъ бы ему того запрелъ, а ⁴³ хрестьянинъ бы ⁴⁴ ему не хотѣлъ вѣрйти: жидъ, присягши ⁴⁵ на важности ⁴⁶ оноѣ ⁴⁷ заставы ⁴⁸, а за ся присягши хрестьянинъ, досвѣтчиль ⁴⁹ бы то на него, — маеть ему то заплатити. Тежъ, если бы жидъ хрестьянину, не давши свѣтковъ ⁵⁰, рекъ, ижъ ⁵¹ бы позычилъ ⁵² тыи ⁵³ заставы, а онъ бы запрелъ: то хрестьянинъ маеть ⁵⁴ заплатити, а любо ⁵⁵ присягою ся очистити. И ⁵⁶ тежъ могъ ⁵⁷ бы ⁵⁸ жидъ взяти ⁵⁹, именовъ заставы, всякіе речи, которые бы были ему заставлены, которымъ колвекъ ⁶⁰ именовъ ⁶¹ были ⁶² вымовени, а ⁶³ о ⁶⁴ тыхъ-то речахъ ⁶⁵ жадного габаня не чинечи, вынявши одноѣ кривавоѣ мокроѣ ⁶⁶ хусты ⁶⁷ светоѣ ⁶⁸ костельноѣ ⁶⁹, которыхъ жаднымъ обычаемъ ⁷⁰ ни одинъ пріймовати ⁷¹ не маеть ⁷². Тежъ, если бы хрестьянинъ нагабалъ жида о заставу, которую ⁷³ маеть ⁷² жидъ, которая бы ему была черезъ ⁷⁴ злодѣйство, або черезъ кгвалтъ взята: на тую истную ⁷⁶ заставу жидъ маеть ⁷² присягнути, яко не вѣдалъ, коли ему ⁷⁷ вкрадено, або кгвалтомъ взято ⁷⁸, а тое у той своей присяги вымовити маеть, какъ ⁷⁹ ему тая заставка ⁸⁰ заставлена ⁸¹ ... очистивши ся ⁸² хрестьянинъ маеть ⁷² половицу ⁸³ лихвы ⁸⁴ платити, которая бы ему до того часу примножила. Тежъ, если бы ⁸⁵ черезъ упадъ, пожоги, або злодѣйства, або черезъ кгвалтъ, речи свои ⁸⁶ (съ), заставленными ⁸⁷ заставами ⁸⁸ утратилъ бы ⁸⁹, а хрестьянинъ, который бы ⁴⁴ ему заставилъ, всякій не маеть ⁷² жида габати ⁹¹: жидъ своею властною присягою будетъ очищенъ ⁹². И тежъ, если бы жидове межы ⁹³ собою незгду або сваръ почали, судья мѣста ⁹⁴ нашего ⁹⁵ жадного ⁹⁶ пересуда ⁹⁷ на нихъ ⁹⁸ не маеть ⁷² брати, але мы только; а любо ⁵⁵ наш староста будетъ ли ⁹⁹ ихъ судити, а на нихъ бы которая вина або проступка пришла: тотъ ¹⁰⁰ судъ маеть ⁷² быти на насъ сохранъ. Кътому ¹⁰¹, если бы хрестьянинъ жиду рану нѣкоторую задалъ ¹⁰², винный таковой маеть ⁷² вины ¹⁰³ заплатити, чимъ маеть ⁷² намъ чоломъ бити, а ранному маеть досыть вчинити ¹⁰⁴, подлугъ ранъ его, яко шляхтичу. Тежъ ¹⁰⁵, если бы хрестьянинъ жида забилъ, маеть быти каранъ, яко винный; а всякіе речи ¹⁰⁶, рухомые або нерухомые, мають ¹⁰⁷ быти въ нашей ¹⁰⁸ моцы. И тежъ ¹⁰⁹, если бы хрестьянинъ жида вдарилъ ¹¹⁰ такъ, яко бы криви не розлил: маеть на немъ вина быти, водлугъ обычая нашео земли ¹¹¹, а вдаренному и ¹¹² образному маеть ⁷² досыть вчинити, яко шляхтичу, а если бы пѣнзей ¹¹³ не мѣлъ, тогда за проступокъ ¹¹⁴, яко право найдеть ¹¹⁵, маеть ⁷² быти каранъ. И ¹¹² тежъ, если бы жидъ черезъ ¹¹⁶ нашо ¹¹⁷ ѣхаль; жадный ¹¹⁸ ему нагабаня ¹¹⁹ чинити не маеть; а если бы ¹²⁰ которые речи крамные везъ, маеть ⁷² мыто платити черезъ вси мыта положонные ¹²¹,

какъ и иншые дають ¹²² мыто. Тежъ ¹⁰⁹, если бы жидове, подлугъ ^{122a} своего обычая, нѣкоторого жида умерлого, от ¹²³ мѣста ¹²⁴ до мѣста ¹²⁴, от повѣта до повѣта, або от одное земли до другое земли везли бы ¹²⁰ черезъ мыта: ничего на нихъ мыта не маеть ⁷² брано быти ¹²⁵; хочемо, если бы такъ заисто мытникъ што бралъ на нихъ, ижъ бы ¹²⁶ яко розбойникъ каранъ былъ. Тежъ ¹⁰⁹, если бы хрестьянинъ копища ихъ возилъ ¹²⁷, або кгвалтомъ находилъ: хочемо, ижъ бы, подлугъ ^{122a} обычая нашео земли, правъ ¹²⁸ нашихъ, былъ каранъ; а ¹²⁹ вси именья ¹³⁰ его мають на насъ спасти. Тежъ ¹⁰⁵, если бы хто какъ ¹³¹ на школу жидовскую металъ ¹³², тотъ маеть старостѣ нашому заллатити два фунты перцу. Тежъ, если бы который жидъ былъ ¹³³ найденъ судьи своему у винѣ пѣнежной ¹³⁴, або въ иной которой, которая здавна уложона ¹³⁵, то ¹³⁶ маеть ⁷² заплатити. Тежъ ¹⁰⁹, если бы жидъ, черезъ вынанье ¹³⁷ своего судьи, былъ бы ¹²⁰ позванъ къ суду ¹³⁸, первый и другій раз не пришолъ бы: маеть заплатити вину, за оба-два разы, которая ¹³⁹ уложона ¹⁴⁰, а если бы къ третему вызванью ¹⁴¹ не пришолъ, которая вина ¹⁴² положона для впамятанья ¹⁴³, судья маеть заплатити. А если бы жидъ жида ранилъ, вину ¹⁴⁴ судьи своему, водлугъ обычая земского, (маеть) заплатити. Тежъ устави есмо ¹⁴⁵, ижъ жаденъ ¹⁴⁶ жидъ не маеть ⁷² присягати на десятеромъ Божиыхъ ¹⁴⁷ приказаній ¹⁴⁸, то есть ¹⁴⁹, книги Мойсеевы ¹⁵⁰, только о великой речи ¹⁵¹, которая бы была ¹⁵² 50 гривенъ серебра литого, або будетъ ¹⁵³ передъ обличностью нашею вызнана ¹⁵⁴; а маеть ⁷² присягати передъ школою у дверей, И тежъ ¹⁰⁵, если бы ¹⁵⁵ жида забито, а черезъ свѣдетство ¹⁵⁶ не могъ довести, своимъ пріятелемъ, который бы его забилъ: если бы могъ, въ пытанью, нѣкоторого подозреного ¹⁵⁷ мѣти, мы жидомъ напротивку подозреного ¹⁵⁷ хочемъ ¹⁵⁸ обронцою быти. И тежъ, если бы хрестьянинъ нѣкоторый жидовцѣ рукою кгвалтовною мѣлъ што вчинити, абы вдарилъ ¹⁵⁹, маеть быти ¹⁶⁰ каранъ, подлугъ права нашео земли. И ¹¹² тежъ: судья жидовскій ¹⁶¹, которая ся дѣетъ межы жиды пригода, къ суду не маеть ⁷² передъ себе приводити, оли жъ бы черезъ скаргу былъ наведенъ. Тежъ, если бы жидове гдѣ собѣ ¹⁶² выбрали, у школѣ, або гдѣ колвекъ ⁶⁹, тамъ ¹⁶³ мають служены быти. И ¹¹² тежъ, если бы отъ жида хрестьянинъ ¹⁶⁴ заставу свою вызволилъ такъ какъ ¹⁶⁵ бы ему лихвы не заплатилъ ¹⁶³, а тымъ ¹⁶⁷ — то лихвъ если бы ¹⁶⁸ черезъ мѣсець не далъ: и (къ) нимъ ¹⁶⁹ примножають другіи ¹⁷⁰ лихвы. Тежъ жадного ¹⁷¹ въ дому жидовскомъ ¹⁷², не хочемъ гостемъ мѣти. И ¹¹² тежъ, если бы жидъ на имѣніе, або на листы ¹⁷³ пановъ знаменитыхъ ¹⁷⁴ пѣнзей ¹⁷⁵ бы ¹⁵⁵ позычилъ, а того ¹⁷⁶ черезъ сви ¹⁷⁷ листы ¹⁷⁸, або ¹⁷⁹ печати досвѣдчилъ бы: мы жидови ¹⁸⁰, на мѣсто ¹⁸¹ иншихъ заставъ, имѣніе заставленое назнаменуемо, а ему того имѣнія ¹⁸² напротивку кгвалтови, хочемъ боронити ¹⁸³. Тежъ, если бы который дѣтя ¹⁸⁴ жидовское окормилъ, тотъ яко злодѣй маеть каранъ быти. И ¹¹² тежъ, если бы жидъ взялъ у ¹⁸⁵ хрестьянина ¹⁸⁶ заставу ¹⁸⁷ черезъ часть одного року держалъ бы; если бы важности пѣнзей ¹¹³ позычонныхъ не вчинила, абы жидъ судьи своему тую заставу оказалъ; если бы тая заставка не добра была, старостѣ нашому маеть ⁷² вказана быти; а потомъ жидъ ее добровольнѣ ¹⁸⁸ маеть ⁷² передавати, если бы тая истная заставка, нижьли бы ¹⁸⁹

рокъ пришолъ, своему была ¹⁹⁰ судьи ¹⁹¹ вказана; а естли бы застава въ жидъ черезъ рокъ день одинъ, была, потомъ жадному жидъ не маеть ⁷² отповѣдати ¹⁹². Надъ то ¹⁹³, хочемъ, ижъ ¹⁹⁴ бы жадный жидъ къ заплатѣ заставы его въ день святой ¹⁹⁵ не принуждалъ ¹⁹⁶, и тежъ, естли бы хто жидъ, къ заплатѣ заставы его, въ день святой принудилъ ¹⁹⁷, або кгвалтъ въ дому бы его вчинилъ: яко ростварца скарбу нашего округнѣ ¹⁹⁸ маеть ⁷² быти каранъ. Тежъ подлугъ уставъ ¹⁹⁹ папежскихъ ²⁰⁰, во имя святого отца нашего ²⁰¹, грознѣ ²⁰² приказуемъ, абы ²⁰³ на томъ жидове, остаточнѣ ²⁰⁴, въ панствѣ нашомъ уставены мѣли быти обвинены, ижъ поживають человѣчю ²⁰⁵ крови, кгда то естъ напротивку закону и уставы, ижъ жидове посполитные ²⁰⁶ мають утягати и выстерегать ²⁰⁷ ся отъ посполитоѣ ²⁰⁸ крови, але естли бы нѣкоторый жидъ о забитыю ²⁰⁹ дѣтати ²¹⁰ хрестыанского черезъ хрестыянина былъ обвиненъ, таковой маеть ⁷² быти посвѣтчонъ трема хрестыяны, а трема жиды добрыми; а кгда бы жидъ былъ посвѣтчонъ, тогда ²¹¹ жидъ виною маеть ⁷² быти каранъ за проступокъ ¹¹⁴; а естли бы свѣтки преречоные невинность ²¹² его посвѣтчили бы: хрестыянинъ вину, которую жидъ мѣлъ терпѣти, немилостивѣ ²¹³ маеть ⁷² платити. Тежъ оставили есмо ²¹⁴, ижъ ²¹⁵ жидове ²¹⁶ коней посполитыхъ, въ день только ²¹⁷ (въ) ²¹⁸ заставу мають брати, явно ²¹⁹; а естли бы ²²⁰ нѣкоторый конь ²²¹ у жидъ, краденый, черезъ хрестыянина былъ бы найденъ: тогда жидъ властно ²²² присягою ²²³ очистити ся маеть ²²⁴, рекучи ²²⁵: «жемъ ²²⁶ того коня въ день взялъ ²²⁷, который же за пѣнзи ²²⁸ мои ²²⁹ естъ ²³⁰ заставленъ ²³¹», а ²³² тогда ²³³ тотъ ²³⁴ жидъ отъ тоѣ ²³⁵ рѣчи ²³⁶ будетъ выбавенъ ²³⁷. И ²³⁸ тежъ, ижъ бы ²³⁹ мынцарѣ ²⁴⁰, въ княжствѣ ²⁴¹ нашомъ уставлены ²⁴², жидовъ съ фальшивыми пѣнезми ²⁴³, або зъ речыми иншими, сами ²⁴⁴, черезъ ²⁴⁵ посла нашего ²⁴⁶ воеводы и ¹¹² тежъ ¹⁰⁹ черезъ ²⁴⁷ мѣщанъ, которымъ-колвекъ ²⁴⁸ обычаемъ, таковыхъ ²⁴⁹ имати не смѣли бѣ ²⁵⁰. Тежъ ²⁵¹, естли бы жидъ нѣкоторый, принуожный ²⁵² великою потребизною ²⁵³, часу ночного ²⁵⁴ волалъ бы ²⁵⁵, а естли бы хрестыяне, ему ко ²⁵⁶ поможенью не прибѣгли къ ²⁵⁶ воланью: всякій сусѣдъ, и тежъ жидъ ³⁰ ²⁵⁷ шеляговъ ²⁵⁸ маеть ⁷² заплатити. И ¹¹² тежъ оставили есмо ²⁵⁹, ижъ бы жидовѣ ²⁶⁰ продавали всякую ²⁶¹ речъ ²⁶² доброволнѣ ²⁶³; иманють ²⁶⁴ куповати и хлѣба ся ²⁶⁵ дотикати ²⁶⁶, яко и хрестыянинъ; а ²⁶⁷ заказуючи имъ ²⁶⁸ вину намъ мають заплатити. И тежъ ²⁶⁹: вси, которые, артыкулы ²⁷⁰ дали есмо ²⁷¹ имъ, на томъ привилей ²⁷² нашомъ выписаны ²⁷³, подтверждаемъ то имъ на вѣчные часы, и печать нашу казали есмо ²⁷¹ привѣсити. Стало ся естъ ²⁷⁴ и дано въ Луцку, въ октаву святого Ивана ²⁷⁵ Крестителя ²⁷⁶, подъ лѣты ²⁷⁷ Божего нароженя тысяча триста лѣтъ, осмдесять и осмъ лѣтъ ²⁷⁹. А при томъ были тые свѣткове ²⁸⁰: князь Федоръ, воевода Луцкій, будущий ²⁸¹ того часу, Жимонтъ ²⁸² рыцерь ²⁸³..., а Луба ²⁸⁴, бояре зъ Литвы, и тежъ Минкгаило изъ Ошмены, и тежъ зъ Литвы инше бояре ²⁸⁵.

Різничаття

«Акты ВК»: 1 Грамота публікується в копії від 5 січня 1507 р., затвердженої польським королем і великим князем литовським Сигізмундом I у Мельнику, і друкується із супроводжувальним текстом XVI ст.:

«Во имя Божее, станся. Ижбы блудныхъ речей запаменталыхъ, которые ся дѣють подъ часомъ и иного бы ростырку мудрый нашолъ, абы потверженье листов было бы приведено, светков достойныхъ сведецтвомъ было бы умоцнено ку вечности.

Для тое речи памяти Мы Жикгмонтъ, Божю милостю Король Польскій, Великій Князь Литовскій, Рускій, Княжа Прусское, Жомоитское и иныхъ Панъ и Дедичъ, знаменуемо тыми листы которые всимъ слушнымъ, нинешнимъ на потомъ будучимъ, тыхъ листовъ знаменито маючи:

Били Намъ чоломъ жидове Наши: зъ Берестыа, съ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иншихъ местъ Нашихъ Великого Князства Литовского, и покладали передъ Нами привилей Наияснѣйшаго Княжати и пана Александра, то естъ Витовта, Князя Литовского и дедича, въ которомъ права и вольности ихъ выписаны были; и били Намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили Нашимъ листомъ, который привилей тыми словы естъ выложонъ; 3 Божя; 4 Александръ; 5 або *нема*; 8 дедичъ; 9 Дорогочинскій; 10 Слуцкій; 11 Володимерскій; 12 инныхъ; 14 будетъ; 15 вѣдаты; 16 альбо; 17 слышети; 18 всимъ; 19 жидамъ; 20 вышей мененымъ; 21 томъ; 22 которые; 23 ниже; 24 наперво; 25 уставуемъ; 26 есмо *нема*; 27 ижъбы; 28 пенези; 29 рухаючий; 31 у; 33 се; 34 тычетъ; 35 послуги; 36 жидовское; 37 напротивко; 38 жидови; *дали вставлено*: не маеть хрестыянинъ свѣдчити, съ жидомъ хрестыянинъ маеть быти допушонъ, а в речи альбо учинку фальшивомъ, тогда маеть быти сведчено двѣма жиды и двѣма хрестыяны и безъ вшелякого откладаня; 39 добре; 40 сведецтво; 41 допушано маеть; 42 Тежъ *дали*: уставуемо; 43 *миж а і* хрестыянинъ *вставлено*: тогда если бы; 44 *бы нема*; 45 присягу учинити; 46 важность; 47 оноѣ *нема*; 48 *пiсля* заставы *идуть слова*: которая ему была заставленная правъ съ того будетъ; а чога бы присегою довелъ, хрестыянинъ не маеть ся съ того выимоватъ ему платити; 49 досветчилъ; 50 светковъ; 51 режемъ; 52 позычылъ; 53 ты; 55 альбо; 56 и *нема*; 57 може; 58 *бы нема*; 59 *дали иде*: у закладѣ; 61 *дали иде*: мѣли званы быти, жадныхъ речей съ тыхъ не вымовляючи, окромъ; 62 были бы; 63 а *нема*; 64 отъ; 65 речей; 66 одное хустъ кривавыхъ и мокрыхъ; 67 хусты *нема, дали иде*: посвященныхъ; 68 светоѣ *нема*; 69 костельныхъ; 70 *дали иде*: кождый жидъ; 71 одинъ пріймовати *нема*; 73 *слова* которую маеть жидъ *видсутни*; 74 черезъ *нема*; 76 истиную; 77 емудо; 78 *дали иде*: своею слушною присягою очищатися маеть тотое у своей; 79 якъ; 80 *дали*: въ какой цѣнѣ; 81 заставлена, *дали*: естъ, а такъ жидъ; 82 *дали*: присягою своею тогда; 84 лифвы; 85 *дали*: жидъ; 86 свое; 87 заставные; 88 заставами *нема*; 89 погубилъ; 91 *дали*: а въ томъ бы нагабалъ; 94 места; 96 жадного *нема*; 97 пересуду; 98 на нихъ *нема*; 99 будетъ ли *нема*; 100 то; 101 Кътому *нема*; 102 *дали*: яко; 103 вину; 104 учинити; 105 А; 106 *дали*: его; 107 маеть; 108 нашей; 109 тежъ *нема*; 110 убилъ; 111 наше земли *нема*; 112 и *нема*; 113 пенезей; 114 проступъ; 115 кажетъ; 116 *дали*: панство; 117 наше; 118 жадныхъ; 119 нагабаній; 120 *бы нема*; 121 *дали*: ни болшей, ни меншей, только повиненъ заплатити яко одинъ мѣщанинъ; гдѣ жидъ мѣшкаеть; 122а водлугъ; 123 изъ; 124 места; 125 *Замiсть* хочемо,

если бы такъ заисто мытникъ што бралъ на нихъ, иж бы яко розбойникъ каранъ былъ *иде*: а если врадникъ Нашъ отъ таковыхъ нѣшто взялъ, тогда маеть быти каранъ яко подозренный чловѣкъ; 126 а жь-бы; 127 его сказилъ; 128 и правъ; 129 и; 130 имѣня; 131 *дали*: зъ хрестіянъ кинулъ; 132 металъ *нема*; 133 былъ *нема*; 134 пенезной; 135 вложоно; 136 ту; 137 приказанье; 138 *дали*: до суда за першимъ и за другимъ разомъ ку праву не сталъ, таковой за обадвапозвы маеть вину платити; 139 *дали*: здавна есть уставлена, а если бы за третимъ позвомъ ку праву не сталъ, таковой маеть вину судьи своему платити, которая будетъ ниже описана; 141 вызваню; 142 вина которая; 143 впометанья; 144 вины; 145 есьмо; 146 жадинъ; 147 Божьимъ; 148 приказани; 150 Мойсеевой; 151 речи; 152 было пятдесятъ; 153 *дали*: тотъ жидъ позванъ передъ Насъ, а о меньшей речи мають присегати перед школою на школьномъ двору; 154 вызваня (?); 155 *дали*: жидъ таемне забить былъ, а въ свѣдѣцтво явне не мѣло быти приятелей его, тогда который бы его забилъ, а если бы былъ подозренный, таковой можетъ быти пойманъ и опытанъ, а Мы жидамъ напротивъ подозренному мистра выдати хочемъ; 157 подозрѣного; 158 хочомъ; 159 *дали*: кгвалтъ учинилъ, або ее зкгвалтилъ, такового хочемъ абы; 160 быти *нема*; 161 *дали*: жадное речи усчалое межъ жиды у права не маеть ихъ вызывати, а тежъ бы черезъ жалобу были вызваны ку праву; 162 гдѣ собѣ *нема*; 163 *дали*: имъ маеть; 165 якобы; 166 платилъ; 167 тыхъ; 169 и онымъ; 170 другіе; 171 жадныхъ; 172 *дали*: гостей мѣти не допускаемъ; 173 листъ; 174 земли наше; 175 пенезей; 176 *дали*: бы; 177 свои *нема*; 178 листъ; 179 *дали*: и печати его довели. Ино мы жидовыи вмѣсто иншихъ закладовъ имѣнья допускаемъ быти (?) заставны въ закладѣ держати, а то имѣнье ему отъ кривды боронити; 183 *Замість* Тежъ, если бы который дѣтя жидовское окормило, тотъ яко злодѣй маеть каранъ быти. *иде*: А который бы хрестіанинъ або хрестіанка дѣтя ихъ взяли, або украли жидовское, яко злодѣи мають быти караны; 184 дѣтя; 185 отъ; 187 *дали*: а через рокъ держалъ у себе, а если бы заставы тое цѣна позычонныхъ пенезей переносила, тогда жидъ тотъ закладъ маеть указати судьи своему и старостѣ Нашому, а вказавши тую заставу, если бы добре не былъ, (sic), а больше сумы пенезей не стоялъ, тогда можетъ его вольно продати якъ свое властное. А то еже тотъ же закладъ, если первой нижли годъ вышолъ, судьи своему указалъ тую заставу, а если у жиды годъ и день лежалъ, жодному на тое передъ правомъ отказывати не повиненъ; 188 доброволне; 189 нижли бы; 190 бы; 191 суди; 192 *дали*: Тежъ жаденъ хрестіанинъ ку сплаченю закладу своего в жидовскій день свѣты притегати; 193 Надто; 195 свѣтый; 196 *дали*: Который бы кольвекъ хрестіанинъ силою отнялъ отъ жиды заставу сю, або кгвалтъ въ его дому учинилъ: яко кгвалтовкинь виною Нашое коморы маеть быти каранъ. Противъ жидовъ одно у школѣ, або гдѣ вси жидове бывають сужоны маеть быти усчиноно, кромѣ Насъ, альбо Нашего старосты, которыхъ Мы можемъ передъ себе позвати; 198 округне; 199 уставы; 200 папезскихъ *нема*; 201 *дали*: Папезжа; 202 мощне; 203 *дали*: ижбы далѣй мешкаючи жидове у Панствѣ Нашомъ не были виновани для тое хрестіанское крови не поживали у своихъ потребахъ,

кгдажъ, подлугъ десятера Божья приказанья стараго закону, отъ крови хрестіанской могутъ ся воздержати. А если-бы который жидъ о забитіе нѣкоторое дитяти хрестіанское былъ обвиненъ черезъ хрестіанина, ино таковой жидъ грема хрестіяны а грема жиды ма быть звытежонъ. А кгдажъ будетъ звытежонъ, только засъ ма виною быти каранъ за злые учинки его, которая будетъ ниже описана. А естлибы якого жиды въ его невиновности свѣдковѣ очистили, таковою виною, што мѣлъ жидъ терпѣти, хрестіанинъ ма справне терпѣти; 214 уставуемъ; 215 *дали*: бы; 216 *дали*: кони которые колвекъ посполите; 217 только *нема*; 218 на; 219 явне; 220 *дали*: которы кони у кого покрадены и проданы, альбо промѣнены черезъ Хрестіанина нѣкоторого, а тѣтъ бы конь налезенъ у жиды; 222 властною *нема*; 223 *дали*: своею себе; 224 маеть *нема*; 225 мовечи; 226 ижемъ я; 227 *дали*: а мнѣ его; 229 мои *нема*; 231 заставлено; 232 а *нема*; 233 тогда *нема*; 237 ма быть вызволенъ; 238 *Замість* И тежъ *иде*: Приказуемъ, ижъ-бы поставленые; 239 жебы; 241 князьствѣ; 242 уставлены; 244 сами *нема*; 245 безъ; 246 *дали*: або старосты Нашого; 247 *дали*: або безъ почестныхъ нашихъ; 248 жаднымъ; 249 таковыхъ *нема*; 250 бѣ *нема*; 251 *дали*: уставуемъ ижъ; 252 принужонъ былъ; 253 непригодою а; 254 *дали*: кликалъ бы; 255 *дали*: кгвалту; 256 ку; 257 тридцать; 258 шелеговъ; 259 уставуемъ; 260 жидове; 261 вси; 262 речи; 264 и мають; 265 куповали; 266 дотакъти; 267 *дали*: люди имъ тое; 268 заказуючи и; 269 *Перед* И тежъ *вставлено*: А жиды тые вси речи, которые суть выписаны, мѣли вѣчную твердость и мощь, то выписање съ подписаньемъ свѣтковъ далисмы ничъ, и печати Нашое мощностью подтверждаемъ; 270 артикулы; 272 привила; 273 выписаны; 274 Дѣялося; 275 Яна; 276 *дали*: нарощенья его; 277 року послѣ; 279 тысячного трехъ сотного осмьдесятъ осьмого году; 280 При тыхъ светкахъ: При кнези Федорѣ, на тотъ часъ старостою Луцкимъ, и передъ Римонтомъ а передъ Жигимонтомъ, ридерми двѣма, а передъ боярми Литовскими, передъ Мини҃гайломъ зъ Ошмены, и передъ иншими многими, которымъ годно вѣрити, которые при томъ на тотъ часъ были. Потверженьѣ Господара Его Милости; 285 *дали*: Мы тежъ на чоломъбитѣ поуданныхъ Нашихъ жидовъ, въ мѣстѣхъ Нашихъ Великого Кязьства Литовскаго, при тыхъ всихъ члонкахъ zostавили есмо и потвердили то симъ Нашимъ листомъ на вѣчность.

А для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому листу Нашому есть завѣшона.

Сталося есть и дано в Менску (!?) передъ Вохрищеньемъ лѣта отъ нароженя Христсоваго полторы тысячи и семь лѣтъ.

Передъ велебнымъ отцомъ княземъ Войтехомъ, Бискупомъ Луцкимъ, и передъ вельможными паны: Миколаемъ, Воеводою Троцкимъ, и передъ Яномъ зъ Заберезыня, Великого Князьства Литовского Маршалка Нашого Навысшого и передъ Старостою Городенськимъ, и передъ Станиславомъ Глебовичемъ Новгородскимъ, и передъ княземъ Иваномъ Глинскимъ Воеводою Новгородскимъ, и передъ княземъ Михайломъ Глинскимъ, Державцою Ветенскимъ, и передъ Войтехомъ (Яновичемъ), Кухмистромъ королевское земли (!!) Королевое Ее Милости, Старостою Ковенскимъ и Белскимъ,

и передь Яномъ Николаевичемъ, Маршалкомъ Дворнымъ, державцою Слонимскимъ и передь иными паны.

Через руки Петра Опаленского, Познанского Кубернатора, которому тые речи были полецаны.

С. Бершадскій, «Русск.-евр. архив»: 1 С. Бершадскій використав копію цієї грамоти від 5 січня 1507 р., затверджену польським королем і великим князем литовським Сигізмундом I у Мельнику, і опублікував із супроводжувальним текстом XVI ст.: «Во имя Божее, станься. Ижбы блудныхъ речей запамяталыхъ, которые ся дѣють подь часомъ и иного бы рострыгу мудрый розумъ нашолъ, абы подтверженъемъ листовъ было бы приведено, светковъ достойныхъ сведецтвомъ было бы вмоцнено ку вечности.

Для тое речи и памяти Мы жикгимонтъ, Божю милостью Король Польскій, Великій князь Литовскій, Рускій, Княжа Прусское, Жомонтскій и иныхъ Панъ и Дедичъ, знаменуемо тыми то листы которымъ всимъ слушнымъ, нишнимъ и потомъ будучимъ, тыхъ листовъ знаменитость маючимъ:

Били Намъ чоломъ жидове Наши: зъ Берестья, съ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иныхъ местъ Нашихъ Великого Князьства Литовского, и покладали перед нами привилей Наияснѣйшаго Княжати и пана Князя Александра, то есть Витовта, Князя Литовского и дедича, въ которомъ права и вольности имъ выписаны; и били Намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили Нашимъ листомъ, который привилей тыми словы есть выложонъ; 2 име; 6 Витольтъ; 7 Божи; 8 дедичъ; 11 Володимерскій; 13 нинишнимъ; 14 будетъ; 20 вышей мененой; 21 томъ; 24 Напервей; 27 ижъбы; 28 пенязи; 29 рухаючи; 31 въ; 32 которое; 34 тычетъ; 36 жидовское; 37 наплетивно; 39 добре; 40 сведецтво; 41 допушано маеть; 47 оное; 49 досветчилъ; 50 светковъ; 51 ижъ нема; 52 позычыл; 53 ты; 54 маеть; 55 альбо; 60 колве; 62 были бы; 63 а нема; 64 отъ; 65 речей; 66 одное кривавое мокрое; 68 свѣтое; 69 костельное; 72 маеть; 76 истепую; 78 дали: тотое у своей; 83 половицы; 92 очистень; 93 мези; 94 места; 95 нашего; 107 маеть; 108 нашой; 113 пенезей; 114 поступокъ; 115 найдеть; 116 дали: панство; 122 дають; 123 отъ; 124 места; 126 ажъ-бы; 127 казилъ; 130 имѣня; 134 пенезной; 140 вложона; 141 вызваню; 142 вина которая; 143 впометанья; 145 есьмо; 146 жадинъ; 147 Божи; 148 приказани; 149 есть; 151 речи; 152 дали: пятьдесятъ; 153 будетъ; 154 вызваня [?]; 156 сведецтво; 157 подозрѣного; 158 хочомъ; 162 дали (мѣсто); 164 хрестіанинь; 167 тыхъ; 168 если бы; 169 и онымъ; 170 другіе; 175 пенезей; 178 листъ; 180 жидомъ; 181 мѣсто; 182 имѣня; 184 детя; 186 дали: на; 188 добровольне; 189 нижлибы; 190 бы; 191 суди; 193 надто; 194 ижъ; 195 свѣтый; 197 припудилъ; 198 окрутне; 202 грозне; 204 остаточне; 205 челоувѣе; 206 посполитые; 207 выстерегать; 208 посполитое; 209 забитю; 210 детяти; 211 тогдѣ; 212 невиностю; 213 нелитостиве; 215 дали: бы; 218 на; 221 конь, дали: былъ бы в; 228 пенязи; 230 есть; 231 заставень; 233—234 тотъ то; 235 тое; 236 речи; 239 жебы; 240 мынцаре; 241 князьствѣ; 242 уставены; 243 пенезми; 245 черезъ; 248 колве; 250 бѣ нема; 256 ку; 257 тридцать; 258 шелеговъ; 263 добровольне; 264 и мають; 266 дотыкати; 268 заказуючи и имъ; 270 артикулы; 271 есьмо;

272 привилей; 273 выписаны; 274 есть; 281 будучи; 282 Зимонтъ (а Рымонтъ); 283 рыцаре; 284 а Луба; 285 дали: Мы тежъ на чоломъбытье подданныхъ Нашихъ жидовъ, въ местѣхъ Нашихъ Великого Князьства Литовскаго, при тыхъ всихъ члонкахъ zostавили есмо и подтвердили есмо то имъ Нашимъ листомъ на вѣчность.

А для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому листу Нашому есть завѣшона.

Сталося есть и дано въ Мельнику передь Водохрищами, лѣта нароженя Христова полторы тысячи и семь.

Передь зелезнымъ отцомъ княземъ Войтехомъ, Бискупомъ Луцкимъ, и передь вельможными паны: Николаемъ, Воеводою Троцкимъ, и передь Яномъ зъ Заберезыня, Великого Князьства Литовского Маршалкомъ Нашимъ навѣшшимъ и передь Старостою Городенскимъ, и передь Станиславомъ Глебовичемъ, Воеводою (Полоцкимъ), и передь княземъ Иваномъ Глинскимъ, Воеводою Новгородскимъ, и передь княземъ Михайломъ Глинскимъ, державцою Успенскимъ, и передь Войтехомъ (Яновичемъ). Кухмистромъ Королево Ея Милости, Старостою Ковенскимъ и Белскимъ, и передь Яномъ Николаевичемъ, Маршалкомъ Дворнымъ, Старостою Слонимскимъ и передь иными паны.

Через руки Петра Опаленского Познанского Кубернатора, которому тые речи были полецаны.

Приписка: Есть до книгъ уписана тая копія слово в слово.

У того екстракту, при печати притисненой, подпись рукъ тыми словы: Въ небытности пана Себестіана Корижни, писара кгородского Виленского, Станиславъ Бартълومهевичъ Радвинъ Ивановичъ.

Который же тотъ екстрактъ, ку активаню поданый, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

А. Дзялинскій, «Zb. praw. lit.»: Wo imia bożeje, stansia. Iżby błudnychъ reczej zapamiętały, kotoryje sia dejut' pod czasom, i inoho by rostyrhu mudryj rozumъ naszol, aby potwierzeniemъ listowъ byłoby przywiedeno, swetkowъ dostojnychъ swedectwomъ byłoby wmoцнено, ku wieczności, dla toje reczi i pamięci. My Żikhimontъ bożiu miłościu korolъ Polskij, wielikij князь Litowskij, Ruskij, княжа Pruskoje, Żomojtskij i inychъ pan i dedicz: znamenujemo tymi to listy, kotorymъ wsimъ słusznymъ niniesznimъ i potomъ buduczimъ tychъ listowъ znamenitost'ъ majuczimъ. Bili namъ czołomъ Żidowe naszzi: zъ Berestia, s Trokow, zъ Horodna, zъ Łucka zъ Wołodimera i zynszichъ miestъ wielikoho княжства Litwskoho, i pokładali peredъ nami przywilej najasniejszoho княжати i pana князя Alexandra, to jestъ Witowta князя Litwskoho i dedicza: w которомъ prawe i wolności imъ wypisany; i bili namъ czołomъ, аbychmo imъ тотъ przywilej umocnili, i potwierdili naszymъ listomъ, kotoryj przywilej tymi słowy jestъ wyłożon.

Wo ime bożeje stansia. My Alexandr, abo Witoltъ zъ bożi łaski wielikij князь Litowskij i dediczъ Horodenskij, Berestejskij, Dorohickij, Łuckij, Wołodimerskij, i inszych: znamenito czynimъ tymъ naszymъ listomъ, ninisznimъ i potomъ buduczimъ, komuъ budet' potrzeba toho wedati, abo czтuczci jeho słyszati. Umyslili

jesmo s pany radami naszymi i dali prawa i wolnosti wsej Żidowe wyszej monej meszkajuczim w tom panstwie naszym, kotoryi sut' niżej w tom liste naszym wypisany. Naperwej ustawilijesmo iżby za peniazi ruchajucyj abo wynszoj reczi kotoroje sia tyczet' parsuny Żidowskoje napretiwku Żidowe dwum chrest'janom a tretemu židu, kotoryj by sia dobre chował w zakone swojem židowskom, swedectwo dopuszczono majet' byti. Też jestliby chrest'janin nahabał žida mowiaczi, iżby jemu swoju zastawu zastawił, a žid by jemu toho zapreł, a chrest'janin by jemu ne chotel weriti: žid prisiahszi na waźnosti onoje zastawy, a zasja prisiahszi chrest'janin: doswetczyłby to na neho, majet' jemu to zapłatiti. Też jestliby žid chrest'janinu ne dawszi swetkow, rek by požyczil ty zastawy, a on by zapreł to chrest'janin majet' zapłatiti albo prisiahoju sia oczistiti. I też moh by žid wziati imenem zastawy, wsiakije reczi, kotoryje by byli jemu zastaweny, kotorym kolwek imenem byliby wymoweni. Ot tych to reczej žadnoho habania neczineczi, wyniawszi odnoje kriwawoje, mokroje chusty swietoje kostelnoje, kotorych žadnym obyczajem ni odin prijmowati ne majet'. Też jestliby chrest'janin nahabał žida o zastawu ktoruju majet' žid, kotoraja by jemu była czerez złodejstwo, abo czerez khwałt wziata, na tuju istenuju zastawu, žid majet' prisiahnuti, jako ne wedał koji jemu wkradeno, abo khwałtom wziato, to toje uswoje prisiahi wymowiti, majet, kak jemu taja zastawa zastawena, oczistiwszi sia chrest'janin, majet' połowicy lichwy płatiti, kotorajaby jemu do toho času primnožiła. Też jestliby czerez upad, požohi, abo złodejstwa, abo czerez khwałt, reczi swoi zastawlenymi zastawami utratil by, a chrest'janin kotoryj by jemu zastawił wsiakij ne majet' žida habati, žid swojeju własnoju prisiahoju budet' oczisten. I też, jestliby židowe mezi soboju nezhodu, abo swar poczali, sud'ja mesta naszoho žadnoho peresuda na nich ne majet' brati: ale my tolko, albo nasz starosta, budietli ich suditi, a na nich by kotoraja wina abo prostupka priszła, tot sud majet' byti na nas zachowan. K tomu, jestliby chrest'janin židu ranu nekotoruju zadał, winnyj takowyj, majet' winy zapłatiti, czim majet' nam czołom biti, a rannomu majet' dosyt' wcziniti, podłuh ran jeho, jako szlachticzu. Też jestliby chrest'janin žida zabił, majet' byti karan jako winnyj, wsiakije reczi ruchomyje, abo ne ruchomyje majet' byti w naszoj mocy. I też jestliby chrest'janin žida wdarił tak, jakoby kriwi nerozlił, majet' na nem wina byti wodłuh obyczaja naszoje zemli, a wdarenomu i obrażonomu majet' dosyt' wcziniti, jako szlachticzu. A jestliby penezej nemeł, tohdy za postupok, jako prawo najdet', majet' byti karan. I też jestliby žid czerez panstwo naszo jechał, žadnyj jemu nahabania cziniti ne majet. A jestliby kotoryje reczi kramnyje wez, majet' myto płatiti czerez wsi myta położonyje kak i inszyje dajut' myto. Też jestliby židowe, podłuh swojeho obyczaja nekotoroho žida umerłoho, ot mesta do mesta, ot poweta do poweta, abo ot odnoje zemli do druhoje zemli wezli by czerez myta, niczoho na nich myta ne majet' brano byti. Chocziemo, jestliby tak zaisto mytnik szto brał na nich, aź by jako rozbojnik karan był. Też jestliby chrest'janin kopiszcza ich woził, abo khwałtom nachodil: chcemo, iżby podłuh obyczaja naszoje zemli praw naszich, był karan, a wsi imenia jeho majut' na nas spasti. Też, jestliby chto kak na szkołu židowskuju metał, tot

majet' staroste naszomu zapłatiti dwa funty percu. Też jestliby kotoryj žid był najdem sud'i swojemu u wine peneznoj abo wynszoj ktoroj, kotoraja z dawna ułożona, to majet' zapłatiti. Też jestliby žid czerez wyznanie swojeho sud'i, bylby pozwan k sudu, perwyj i druhij raz ne priszoł by, majet' zapłatiti wina za obadwa razy kotoraja włożona. A jestliby k tretemu wyznaniu ne priszoł, wina kotoraja położona dla wpometania, sud'i majet' zapłatiti. A jestliby žid žida ranił, wina sud'i swojemu, wodłuh obyczaja zemskoho, zapłatiti. Też ustawilijesmo, iż žadin žid nie majet' prisiahati na desiaterom boži prikazani, to jest knihi Mojsejewy, tolko o welikoj reczi, kotoraja by była piatdesiat hriwen serebra litho: abo budet' przed oblicznostiu naszoju wyznania a majet' prisiahati przed szkołuju u dwerej. I też, jestliby žida zabito, a czerez swedectwo, ne moh dowesti swoim prijatelem, kotoryjby jeho zabił, jestliby moh w pytaniu nekotoroho podozrenoho meti: my židom na protiwnu podozrenoho, choczom obroncoju byti. I też, jestliby chrest'janin, nekotoroj židowce rukuju khwałtownoju meł szto wcziniti, abo wdarił, majet' byti karan podłuh prawa naszoje zemli. I też, sud'ja židowskij, kotoraja sia diejet, mezi židy prihoda, k sudu ne majet' przed sebe priwoditi: oližby czerez skarhu bylby naweden. Też, jestliby židowe hde sobe wybrali, u szkole abo hde kolwe, tam majut' sużony byti. I też jesliby ot žida chrest'janin, zastawu swoju wyzwolił, tak, kak by jemu lichwy ne zapłatil: a tych to lichw, jestliby czerez mesiec nedał, i onym primnožajut' druhij lichwy. Też žadnoho w domu židowskom ne choczem hostem meti. I też jestliby žid na imenie, abo na listy panow znamenitych peniazej by požyczil, a toho czerez swoi listy, abo peczati doswetczył, my židow mesti inszych zastaw imenie zastawlenoje naznamenujemy, a jemu toho to imenia na protiwnu khwałtowi choczem boroniti. Też jestliby kotoryi detia židowskoje okormil, tot jako złodej majet' karan byti. I też jestliby žid wzał u chrest'janina na zastawu czerez czas odnoho roku derżałby. Jestliby waźnosti peniezej pożyczonych ne wcziniła, aby žid sud'i swojemu, tuju zastawu okazał, jestliby taja zastawa ne dobra była, starostie naszomu majet' wskazana byli, a potom žid jeje dobrowolne majet' prodawati, jestliby taja istnaja zastawa niźliby rok priszoł, swojemuby sud'i wskazana. A jestliby zastawa w žida czerez rok deń odin była, potom žadnomu žid ne majet' opowedati. Nadto, choczem, iżby žadnyj žida k zapłate zastawy jeno w deń swietyj ne pripużał. I też, jestliby chto žida, k zapłate zastawy jeho, w deń swiaty pripudil, abo khwałt w domu by jeho wczinił, jako rozprawca skarbu naszoho okrut ne majet' byti karan. Też podłuh ustaw papežskich wo imia swiatoho otca naszoho, hrozne prikazujem, aby na tom židowe ostatoczne w panstwe naszym ustaweny, meli byti odwineny, iż požiwajut' człoweczeje krowi, khdy to jest' na protiwnu zakonu i ustawy, iż židowe pospolityje majut' utiahati i wysterehat' sia, ot pospolitoje krowi, ale jestliby nekotorij žid, o zabitiu detiati chrest'janskoho, czerez chrest'janina był obwinen, takowy majet' byti poswetczon trena chrest'jany, a trena židy dobrymi, a khdyby žid był poswetczon, to hdie žid winoju majet' byti karan za prostupok, a jestliby swetki preczonyje, newinnost'ju jeho poswetczili by, chrest'janin wina ktoruju žid meł terpeti, memilostiwe majet' płatiti. Też, ustawilijesmo iżby židowe, konej

pospolitych w deń tolko zastawu mająt' brati jawno; a jestliby nekotoryj kon, byłby w žida kradenij, czerez chrest'janina byłby najden, tohdy žid vlastnoju prisiahoju oczistitisia majet', rekuczi: žem toho konia w deń wziął, kotoryže za peniazi moi jest zastawen: a toť to žid, ot toje reczi, budet' wybawen. I tež žeby myncare w kniaźstwe naszom ustaweny, židow s falsziwymi penezmi, abo z reczmi inszimi, sami czerez posta naszoho wojewody, i tež czerez meszczan, kotorym kolwe obyczajem, takowych imati ne smeliby. Tež jestliby žid nekotoryj pripužonyj, welikoju potrebiznoju, czasu nocznoho wołałby, a jestliby chrest'jane jemu ku pomoženiu ne pribegli, ku wołaniu wsiakij sused, i tež žid, tridcat' szelahow majet' zapłatiti. I tež, ustawilijesmo, iżby židowe prodawali wsiakuju recz dobrowolne, i mająt' kupowati i chleba sia dotikati, jako i chrest'janin, a zakazujuczim im, wину nam mająt' zapłatiti. I tež, wsi kotoryje artykuły dalijesmo im na tom priwili naszom wypisany, potwierżajem to im na wecznyje czasy, i peczat' naszu kazalijesmo priwesiti. Stalo sia jest, i dano, w Łucku, w oktawu swiatoho Iwana krestitela (1. lipca): pod lety božeho naroženia, tisiacza trista let, osmdesiat i osm let (1388). I pritom byli tyje swetkowe: kniaź Fedor wojewoda łuckij, buduczim toho czasu Žimont rycere a Łuba bojare z Litwy i tež Minkhajto i z Oszmeny i tež z Litwy inszije bojare.

My tež, na czołom bit'ie poddanych naszich židow w mestech naszich welikoho kniaźstwa Litowskoho, pri tych wsich członkach zostawili jesmo, i potwierdili iesmo to im naszym listom na wecznost'. A dla lepszoho swedomia i peczat' nasza k tomu listu naszomu jest zaweszona. Stalo sia jest i dano w Melniku, przed wodo chriszczami (5. stycznia), leta naroženia Christowa, poltory tisiaczi i sem (1507). Przed welebnym otcom kniazem Wojtehom biskupom Łuckim, i przed welmožnymi pany: Mikolajem wojewodoju Trockim, i przed Janom z Zaberezynia welikoho kniaźstwa Litowskoho marszałkom naszym nawyszszim, i przed starostoju Horodenskim, i przed Stanisławom Hlebowiczom wojewodoju, i przed kniazem Iwanom Hlinskim wojewodoju Nowhorodskim, i przed kniazem Michajłom Hlinskim derżawcoju Utenskim, i przed Wojtehom kuchmistrom korolewoje jeje miłosti starostoju Kowenskim i Bełskim, i przed Janom Mikolajewiczom marszałkom dwornym starostoju Słonimskim i przed innymi pany. Czerez ruki Petra Opalenskoho Poznan-skoho gubernatora, ktoromu tyje reczi byli polecany.

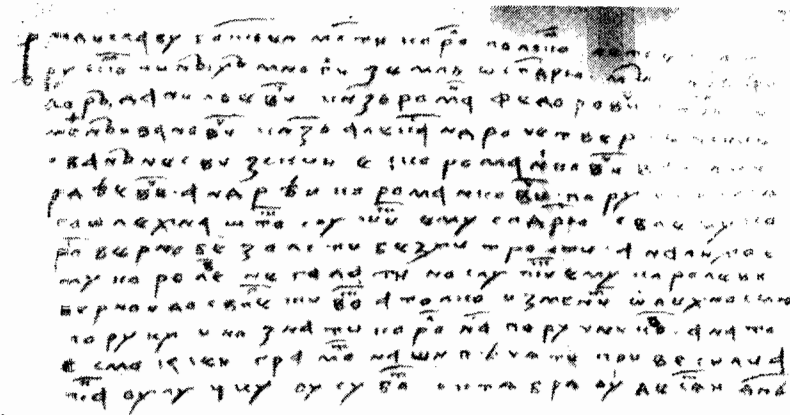
46. Князь Федір Данилович та інші князі ручаються польському королеві Владиславу за Олехна

10 жовтня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 11, стор. 11; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 502; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 10; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 22, стор. 41—42.

У тексті грамоти не вказано року її написання. Але оскільки збереглася грамота подібного змісту латинською мовою, датована жовтнем 1388 р., то дослідники приписують їй цей рік.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 115.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих працях: «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бєвзєнко, «Нариси», «Істор. морф.»; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; В. Борковський, «Синт.»; В. Борковський, П. Кузнєцов, «Істор. грам.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.» та ін. Грамота описана в «Arch. Sang.», стор. 155—156.

Владиславу. божьей¹ млсти² коро(л)³ польско(м). литовскому. руско(м) и иных⁴ многи(х) земля фсдрю⁵. мы князь федоръ данильєви(ч). князь рома(ч) федорови(ч) князь семень йванови(ч) князь алек(с)андро четвертенский⁶ иванъ несвизский⁷. еско романкови(ч) васко кирдбєви(ч). андрбйко⁸ романкови(ч). поручаемса⁹ по олехна што(ж) служи(т) ему спдрю¹⁰ своему коро(л) верно безо лсти без хитрости. а на лихо ему короле(в) не гадати но служи(т)¹¹ ему королеви верно й до свое(г) живо(т)а толко йзмени(т) олехно сюю поруку йно знати коро(л) на(с) поручнико(в). а на то есмо к сей¹² грамо(т) наши пбчати привесили а пса(н)¹³ оу луцку оу субо(т) октабра оу деса(т)и¹⁴. днь. ѿ

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 3 *Титли розкриваються повністю*: королію; 4 *Надрядкові знаки не відбиті*; 9 поручаемся; 11 служ[и]ти.

«Arch. Sang.»: 1 божю; 2 м[и]л[л]о[ст]ю; 3 *Титли розкриваються без застережень*; 4 *Надрядкові знаки не відбиті*; 5 госп[о]д[а]рю; 6 Четвертенский; 7 Несвизский; 8 Андрбйко; 9 поручаемса; 10 г[о]л[с]п[о]д[а]рю; 12 сей; 13 писан; 14 десатий.

47. Литовський князь Дмитрій Ольгердович визнає себе васалом
короля польського Владислава та королеви Ядвіги

16 грудня 1388 р.

Текст опублікований М. Круповичем, № 4, стор. 6; М. Погодіним у «Виленск. вестн.», Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 23, стор. 36—37, 1867, № 23, стор. 22—23; І. Срезневським у «Свед. и заметках», стор. 213—214; В. Розовим, «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 23, стор. 42—44.

Подається за виданням В. Розова.

І. Срезневський, Я. Головацький і В. Розов вказують на те, що оригінал знаходився в бібліотеці графів Красинських у Варшаві, № 39, а М. Крупович — що в бібліотеці Костянтина Свідзінського в Сульгустові, копію з якого зробив Круповичу М. Малиновський.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Г у м е ц ь к а, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10; І. С в е н ц і ц ь к и й, «Західноукр. грам.», «Елементи»; Ф. М е д в е д е в, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; С. Б е в з е н к о, «З істор. коментар.», «Істор. морф.», «Словник»; Л. К о л о м і е ц ь, «О фразеол. соч.», Я. С п р и н ч а к, «Очерк»; І. Н е л ю б љ а, «Конструкції»; Д. Ш е л у д ь к о, «Німецькі елем.», Е. К а р с ь к и й, «Белорусськ. та ін.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 256.

Мы кна(з) дмитрий¹. ѿлгѣрдови(ч)². чинимъ³ знамени(т)⁴. тымъ⁵ листо(м)⁶. иже⁷ имѣюче⁸. чистоѡ⁹ мысли млсрдие¹⁰. и по(ж)дание¹¹. к велико(м)¹² королеви володиславу польско(м)¹³. и¹⁴ къ ѿго королици¹⁵ адвизѡ¹⁶. и къ ѿго дѣте(м)¹⁷. и¹⁸ къ корунѡ польскои. хотачи¹⁹ с²⁰ нашими. дѣтми. ѿму и ѿго королици. и кору(н)²² по(л)скои. службу вѣр(н)ѡ и оуставичнѡ оуказати. тому²³ ѿтому королеви. володиславови. и ѿго коро(л)ци и ѿго дѣте(м)²⁴. и корунѡ польскои²⁵. слюбуюемъ²⁶ держати. цѣлюю правду и чиста вѣра. с²⁰ наши(м)²⁷ дѣтми и с²⁰ наши(м)²⁷ послѣдки. при немъ и на вѣ(к) бы(т)²⁸. а николи ѡ(т)²⁹ ни(х)³⁰. а ни ѡ(т)³¹ коруны по(л)скоѡ никоторою³² хитростью³³ ѡ(т)стати. але ѡто³⁴ вси(х) неприятелий ѡстерега(т)³⁵ всею нашею силою³⁶. и на вѣ(к)³⁷. помагати ми. а ако ко(л)³⁹ тако(ж)⁴⁰ ѿслюбили⁴¹ бы(л)⁴² ѿсмо. кна(з)⁴³ дмитрию московско(м)⁴⁴ и правду дали. оужь ѡде(м)⁴⁵. и хоче(м)⁴⁶ са порожни. оучинити тоѡ прав(д)ы. про(т)⁴⁷ абы коро(л)⁴⁸ бы(л)⁴⁹ бзпечнѣший⁵⁰. оу нашей службѣ. и оу⁵¹ правдѣ. коли са⁵² вороти(м)⁵³. сложи(в)⁵⁴ той слю(б)⁵⁵. тогда хочемъ⁵⁶ кголдова(т)⁵⁷. короле(в)⁵⁸ и ѿго королици. и ѿго дѣте(м)²⁴. и кору(н)⁶⁰ польскои⁶¹. вѣрное послу(ш)ство⁶² держа(т)⁶³. подъ присагою и по(д)⁶⁵ ч(с)тью⁶⁶. подлугъ ѡбычаа⁶⁷. ако ко(л)³⁹ бывае(т)⁶⁸ при голдованию⁶⁹. а на крѣпо(с)⁷¹ то(г)⁷² листа. привѣ(с)ли⁷³ ѿсмо наша печат(т)⁷⁴. абы то крѣпко здержат(т)⁷⁶. не ѿрушисто⁷⁰. никакими⁷⁵ дѣ(л)⁷⁹. а дана грамо(т)⁸⁰. в⁸¹ молодечнѣ в⁸¹ середу. декабра. ѡи⁸². днь. а то са конча(л)⁸³. в⁸¹ лѣ(т)⁸⁴ бжые⁸⁵. а. т. п. ѡ⁹² и. е лѣ(т)⁸⁶. а при то(м)⁸⁷ бы(л)⁸⁸ боаре. бра(т)ша⁸⁹. минигайло. кна(з) юрьи⁹⁰ кожшно⁷⁷. иванови(ч)⁷⁸.

Різочитання

М. Крупович: 1 Крапки та надрядкові знаки відсутні в усьому тексті, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 3 чиним; 4 знамени-то; 5 тым; 6 листом; 8 имуюче; 9 чистое; 10 милосердьє; 11 поздание; 12 Великому; 13 Польскому; 15 королицы; 16 Ядвизе; 17 и к дѣтем; 18 к; 22 корунѡ; 26 слюбуем; 27 нашими; 28 быти; 34 ото; 35 остерегати; 39 яколь; 40 також; 41 и слюбили; 42 были; 43 Князю; 44 Московскому; 46 хочемся; 47 прото; 48 Король; 50 безпечнешии; 52 колися; 54 сложим; 56 хотим; 57 кголдоваги; 58 королеви; 60 корунѡ; 62 послушенство; 63 держати; 70 неизрушысто; 71 крѣпость; 72 того; 73 привесли; 74 печать; 76 сдержати; 77 Козшо; 79 дѣлы; 80 грамота; 82—13; 83 коньчыла; 84 лета; 85 слово божье пропуцено; 86 слово лѣть пропуцено; 88 были; 89 Братша; 90 Юри.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Крапки та надрядкові знаки відсутні в усьому тексті; 4 знаменито; 6 листомъ; 10 милосердіє; 12 великомъ; 13 польскому; 14 и, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 16 слова адвизѡ и къ ѿго дѣте(м) пропуцени; 18 и корунѡ; 19 хотячи; 20 съ; 22 корунѡ; 23 томъ; 24 дѣтемъ; 27 нашими; 28 сты; 29 отъ; 30 нихъ; 31 а отъ; 33 хитростію; 34 отъ; 35 остерегати; 37 вѣкъ; 39 ако коли; 40 такожъ; 41 и слюбили; 42 были; 43 князю; 44 Московскому; 45 ѡдетъ; 46 хочеть; 47 про то; 48 король; 49 былъ; 50 безпечнѣший; 53 воротимъ; 54 сложивъ; 55 слюбъ; 57 кголдовати; 58 королеви; 63 держати; 65 подъ; 66 честью; 68 бываеъ; 71 крѣпость; 72 того; 74 печать; 76 здержати; 78 Ивановиць; 79 дѣлы; 80 грамота; 81 въ; 83 кончало; 84 лѣто; 85 божье; 86 ати и не лѣтъ; 87 томъ; 88 были; 89 Брагша.

1. Срезневський, «Свед. и заметки»: 1 Дмитрій; 2 ѿлгѣрдович; 6 мостом; 7 иже; 25 Польскои; 32 ни которою; 34 ѡ то; 36 силою; 41 и слюбити; 51 и ѡу; 61 Польскои; 67 ѡбычая; 69 кголдованию; 70 не ѿрушити; 75 ни какими.

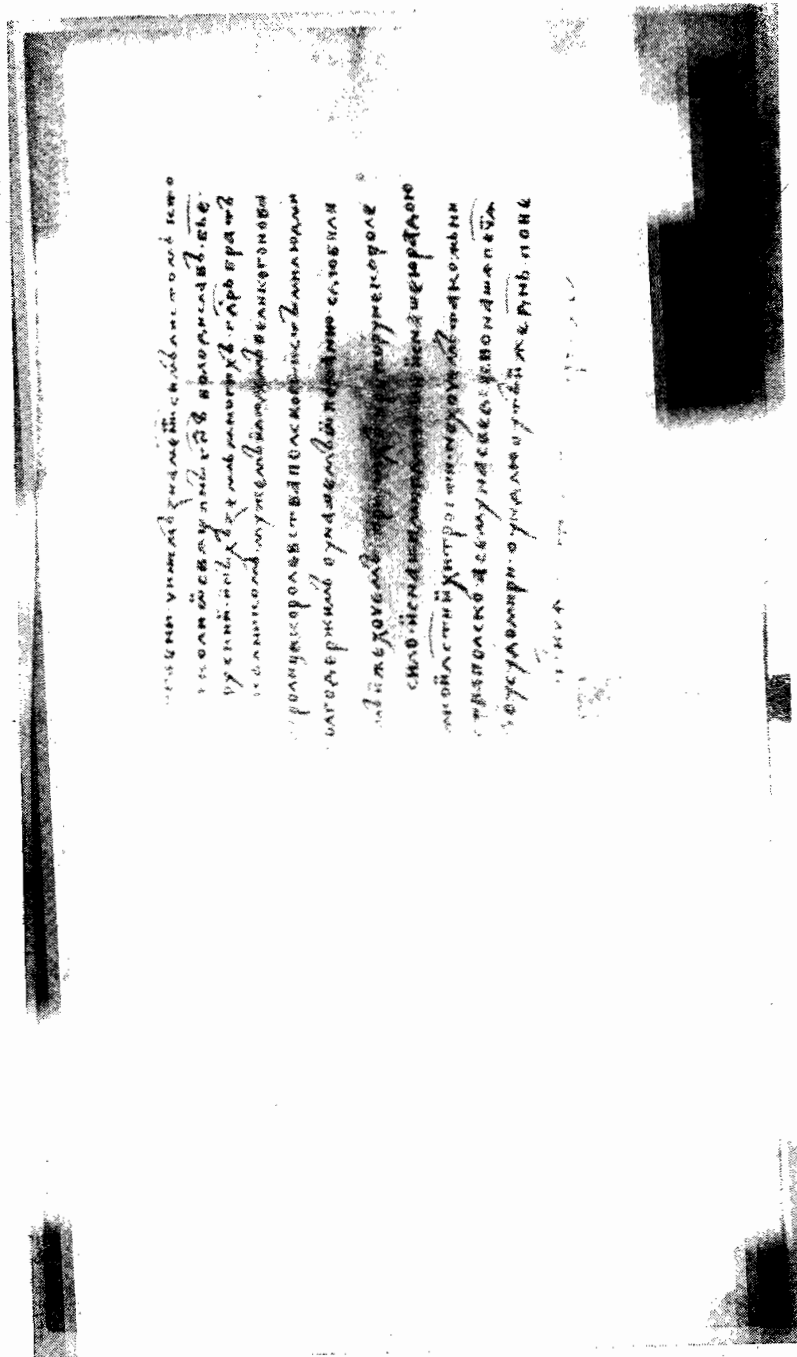
М. Погодін, «Виленск. вестн.»: 1 Титли розкриті без застережень, надрядкові знаки відсутні; 2 Ольгердовичъ; 4 знаменито; 10 мыслими лосердіє; 11 ѡ передаеъся через іє; 18 къ нема; 19 а передаеъся через я; 20 съ; 26 слюбуемъ; 28 сты; 33 хитростію; 34 отъ; 41 и слюбили; 45 ѡдетъ (sic); 46 хочеть; 47 про то; 67 обычая; 68 бываеъ; 81 въ; 89 Брагша; 92 и.

48. Мстиславський князь Семен-Лигвений присягає на вірність
польському королеві Владиславу

25 квітня 1389 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 10, стор. 26; А. Кримським в «Укр. грам.», стр. 533; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 10, стор. 192—193, 1867, № 10, стор. 12—13; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 47.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 119, 1882, стовп. 259—260. Згадується у зв'язку з визначенням дати її написання М. Дашкевичем у «Заметках»,

стор. 156; Е. Карським у «Белоруссах», стор. 16, а також в «Примечаниях» до «Актов ЗР», 1846, т. I, стор. 5—6; у «Протоколах», стор. 232; М. Карамзіним в «Истории», т. V, прим. 108, 217.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», та ін.

Для даної збірки використано текст грамоти з «Актов ЗР». Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається в рукописному відділі Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, ф. «Западнорусские акты», № 1. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 173.

Мы¹ князь Семень, инымъ именемъ Лыгвеній², чинимъ знаменито³ симъ листомъ, кто на нь⁴ возрить, или прочитаеть, ижъ⁵ коли освящены⁶ господи⁷ Володиславъ, Божью⁸ милостью⁹ король Полскіи¹⁰, Литовскій¹¹ и Рускій и иныхъ¹² земель многихъ господарь¹³, братъ нашъ милѣйшіи¹⁴, поставилъ насъ опекальникомъ мужемъ и людемъ Великого Новагорода: и мы тому корол(ю)¹⁵, и Ядвизѣ, королицѣ королевства Полского, и съ¹⁶ тыми людами съ¹⁷ Великого Новаго(ро)да¹⁸, како жь долго держимъ у нашемъ опежанью¹⁹, слюбилы есмы²⁰, и еще²¹ симъ листомъ слюбюемъ²², ижъ⁵ хочемъ при нихъ, при корунѣ королевства Полского пристати, и съ нашею сило(ю) и съ нашими помочми, и съ¹⁶ нашею радою, и съ¹⁶ нашимъ остереженьемъ²³ безо всякой²⁴ льсти²⁵ и хитрости; не хочемъ такожъ николи отступити²⁶ ихъ, коруны²⁷ королевства Полско(го); а сему на свѣдѣцтво, наша²⁸ печать²⁹ привѣшена³⁰ есть³². А... данъ³¹ есть³² у Судомири³³, у недѣлю³⁴, у тыйждень³⁵ по Великомъ дни, лѣта Божья³⁶ тысяча³⁷ 389³⁸.

Різничання

Я. Головацький, «Памятники»: 4 нань; 5 ижъ; 6 осващены; 15 королю; 21 еще; 24 всакой; 29 печать; 31 а данъ; 32 есть; 33 Судомирѣ; 36 Божья; 37 тисача; 38 тпд.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 Лыгвени; 3 знаменит[о]; 5 иже; 6 осващины; 7 г[ос]под[и]нь; 8 Б[ож]ье; 9 м[и]л[о]сти; 10 Полскіи; 11 Литовскіи; 12 Рускїи, иныхъ; 13 г[о]с[уд]а[р]ь; 14 милеишии; 16 ис; 17 с; 18 Нова — года; 19 опеканикъ; 20 есми; 21 еще; 22 слюбюемъ; 23 остережении; 24 всякои; 25 лети; 26 отступ[и]ти; 27 коруне; 28 наша; 29 печат[ь]; 30 привешена; 32 есть; 34 Н[е]д[ѣ]лю; 35 тыйжде[л]нь; 36 Б[ож]ья; 37 тис[я]чя.

49. Великий литовський князь Олександр-Вітовт видає привілей гродненським євреям

18 червня 1389 р.

Текст опублікований С. Бершадським в «Рус.-евр. архиве», т. I, стор. 26—28, № 2, звідки передруковується в цьому виданні.

Оригінал не відшуканий, копія від 19.VIII 1547 р., завірена Сигізмундом Августом, збереглася в актових книгах Метрики литовської («Записи», № 120, арк. 363).

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 156—161.

Крім того, грамота завірялася ще пізніше Яном Казиміром 20.VI 1655 р. і Станіславом Августом 19.XII 1785 р. Остання занесена в книгу «Судних дел», № 234, арк. 253.

Жикгимонтъ Августъ милостю Король Полскій Великій Князь Литовскій, Рускій, Пруській, Жомонцкій, Мазовецкій и иныхъ.

Ознайменуемъ тымъ листомъ, кому того вѣдати належить нинѣшнимъ и напотомъ будучимъ, ижъ, постановившисе передъ Нами и радами Нашими, подданные Наши, жидове Городенскіе: Июда Абрамовичъ, Шмоило Якубовичъ, именованъ своимъ и именованъ усехъ жидовъ Городенскихъ, били Намъ чоломъ и покладали передъ Нами привилей подъ тытуломъ и печатью Наяснѣйшаго Княжати пана Александра, albo Витольда, Великого Княжати Литовскаго, у которомъ привилейю права и вольности въ собѣ замыкають онымъ наданные и позволенные, просили Насъ, абыхмо преречоный привилей Нашымъ привилеемъ ствердили. Который привилей слово до слова так се въ собѣ маеть:

Въ ыме Панское, аминь.

Люцкые sprawy, естлибы не были ствержены голосомъ светковъ, albo сведецтвомъ писма, борзо бывають въ запомненю.

Про то Мы Александръ, або Витолдъ, з ласки Божое Княжа Литовское и дедичъ Городенскій и Берестейскій, Дорогицкій, Луцкій, Володимерскій и иныхъ земель, ведомо чынимо тымъ теперешнимъ, яко и на потомъ будучо-го веку людемъ, до которыхъ ведомости тотъ Нашъ листъ прыдетъ: Ижъ жидамъ Нашимъ Городенскимъ права и вольности имъ самымъ и потомкомъ ихъ надаемъ и позволяемъ, яко нижей описано такъ выражаемъ.

Ижъ жыдове Городенскіе на пляцахъ тыхъ, на которыхъ теперъ мешкають; то есть, почавши отъ мосту замку Городенского ку рынку, обаполь улицы, до улицы, которая идетъ зъ улицы Замковое ку Подолу; тыломъ тые пляцы до домовъ церковныхъ и дому Ивановского. А з другое стороны улицы до цмынтару, а поперекъ до цмынтара а пляцов костелныхъ аж до речки. Городницы. А около ку замку до малое церкви.

На которыхъ тыхъ плацахъ надъ Городницею божница ихъ жыдовская стоить.

До того копища ихъ, гдѣ змерлыхъ своихъ ховають, подле пляцовъ жыдовскихъ надъ Городницею до самое речки Городницы, а ждовжъ до пляцу пана Ивана Федоровича, а з другое стороны вздлужъ до улочки и до пляцовъ костельныхъ.

Съ которого того копища такъ теперешнего, яко и на потомъ набытыхъ пляцовъ, такъ тежъ пляцовъ божницы ихъ жыдовское жадныхъ податковъ а ни повинности до скарбу Нашого давати не мають.

До того позволяемъ имъ в домахъ своихъ вшелякѣи пожитки себе привласщати і вшелякѣе накое, дома робечы до скарбу Нашого повинность дорочную.

Гандле и куплю в рынку и в клеткахъ, и по улицахъ з мещаны заровно отпраовати усжывати мають; ремесла вшелякѣя робыти.

Волно резникомъ жидомъ, быдло купуючы, в рынку и в клеткахъ своихъ тушами и четвертями, и на шроты рубаючы, кому хотя продавати волно, не даючы за скарбу Нашого жадное повинности, плечкового и лоеваго.

Кругутовъ оромыхъ и сеножатныхъ, которыи теперъ мають и напотомъ набудуть, заровно з мещаны до скарбу Нашого платечы, заживати мають.

И иные права и волности, в привиліяхъ отъ Насъ жидомъ Берестейскимъ въ року тисеча трыста осмдесять осмомъ наданныхъ, и тыхъ жидовъ Городенскихъ при томъ же праве заставаемъ.

Абы тогда тые речы вишь выраженные на вечные часы и веки могъ тотъ листъ Нашъ (?), выразивши нижей именами светки при томъ былыхъ, онымъ дали есмо и печатью Нашою змоцнили.

Деялозе в Луцку, передъ святомъ Яна светого Хрестителя, року отъ нароженя Сына Божого тисеча трыста осмдесять девятого, месеца июня осмнадцатсго дня, индикта третего.

Пры томъ были люди зацные: Федоръ княжа, на тотъ часъ Воевода Луцкій; Рымонъ и Жыкгимонтъ, жолнере альбо бояре з Литвы; такъ тежъ Минкгайлс з Ошмены, тежъ з Литвы. И при многихъ людей веры годныхъ светковъ.

Мы тогда, на прозбу помененныхъ подданныхъ Нашихъ жидовъ Городенскихъ, во всехъ оныхъ пунктахъ, клязуулахъ, артикулахъ ласкаве скло-няючисе ку менованому привилею, права и волности, въ преречономъ привилею описаные, умыслили есмо ствердить, умоцнить: якожъ тымъ привилею Нашымъ ствержаемъ, умоцняемъ, хотечы, абы на вечные потомные часы моць мели.

И для лепшого веры и моцы до того листу привилею печать Наша есть завешона. Писано у Вилни, подъ лета Божого нароженя 1547, месеца Августа 19 день, индикт 5.

Sigismundus Augustus, Rex.

Валериянь, писарь.

50. Великий князь литовский Витовт пише листа про в'язовецького судника Пилипка

Після 1389 р.

Текст опубликован в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 65, стор. 103, звідки передруковується і в цьому виданні.

Описана і. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 262.

Отъ великого князя Витовта... смерде. Тьлько тотъ судникъ Вязовецкій Пилипкѣ жаловаль ся намъ: привернулъ дей еси его къ конокормству; ино чи не боишся ты, смерде, насъ, да чи не бываль ты у насъ подъ посохомъ, што его съ того дѣла вернешь, што онъ на насъ суды чинить? А писанъ у Веленѣ въ дворѣ, у пятокъ по Велицѣ дни на Святой недѣли.

51. Свідчення Яна Тарнувського про право Ігнатка та Самійла Черневиців, а також Миша Мужиковича на відповідне майно

23 травня 1390 р.

Текст опублікований В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 23-а, стор. 175—176, звідки передруковується і в цій збірці.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; «Словник»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Л. Булаховський, «Наук. зап.»; І. Слинько, «Наук. зап.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Труди»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, та ін.

А се знаменито буду(т) и свѣдочно всѣмъ добрымъ. што на тотъ листъ оуоздрать. Мы панъ янъ дѣдичъ тарнувський. староста руский. познаваме то нашимъ листомъ. господарѣ нашего милостивого. короля владислава. його приказаныємъ. то яесмы вчинили. игнаткови черневи(ч) дали яесмы ѿ(т)мѣну. за пекули(ч). и його брату самонову. оу тѣшковичехъ, воземъши подъ слугами королуевськими. яехъ вотнину дворища фалелѣевичъ. што же мишь мужикови(ч). держалъ та дворища оу тѣшкови(ч). королуевъ слуга. и мы яесмы. тому исному мишеви и його дѣтемъ дали яесмы фецеви(ч) дворище и бугданъчича оу новосѣльце(х) на вѣки. и дѣтемъ його. за його дворища за ѿ(т)мѣну. што же имѣлъ оу тѣшкови(ч). а тако дали яесмы мишеви та дворища оу новосѣльце(х) и землею. и сѣножатьми. и зъ гаими. и ставомъ. и з болоты. и со всѣми оужитки. яко коли. из вѣка вѣчного было к тѣмъ дворищомъ. а на то дали яесмы. грамоту нашу. и печать завѣсили. на потвержѣнїе тѣ(х) дворищъ. а данъ листъ по бжьюмъ нарожѣнїе. а лѣ(т) и. т лѣ(т). и деваносто лѣ(т). на стго дха днь оу перемышли. а имать мишь служити кролеви стрѣльцемъ на каждую воину. а при томъ были и свѣдци. панъ ходько быбельський. панъ мичко мжорувський. панъ фебрунъ воєвода. панъ васко кузмичъ, костько судья перемышльський. воить перемышльський михалко. и вели было добрыхъ при томъ. кто жъ коли зломи(т) нашу грамоту су(д) пре(д) б(г)мъ имаю с нимъ.

52. Молдавський воєвода Мірча старий дозволяє львівським купцям торгувати в межах свого воєводства

Близько 1390 р.

Текст опублікований А. Прохаскою у праці «Codex», т. VI, стор. 8—12 (після оригіналу іде його польський переклад); в «Archiva», т. I, стор. 3—4. Описана Д. Зубрицьким в «Hist. m. Lwowa», стор. 77. Мовна основа південнослов'янська, але є східнослов'янськими.

Текст і фотокопію для цього видання взято з праці А. Прохаски «Codex».

азъ Іо. Мирча великий воєвода и г[оспо]д[и]нъ всей земли ѣгро-вла-хійской и запланинскимъ[ъ] страна[мъ], даватъ[ъ] Г[о]с[по]д[и]ствами вѣрж и д[о]у[ш]ж Г[о]с[по]д[и]ствами, Владислава, кралъ, ѿтъ Леонбурга, и пръгаремъ[ъ] ѿтъ[ъ] земля брата Г[о]с[по]д[и]ствами, великог[о] князя Ви-

толта, яко хто трѣбуєт[ь], да прїйде[ь] въ зема Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]а-ми с[ь] купіѣси, да прїйде[ь] слѣбодно на вѣрѣ и на доушѣ Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]а-ми съ прѣмножством[ь] добытком[ь], макар[ь] да донесет[ь] без[ь] числа без[ь] числѣ, тысѣща тысѣщ[ь] тѣм[ь]. Тѣкмо на едином[ь] мѣстѣ, где си стат[ь] коупіѣ розвезати, ѹ Трѣговище, тѹ да си платат[ь] вам[ѣ], и, що полюба, да си купіа а Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]а-ми сишет[ь], купит[ь]. Що ли не купим[ь], а они да сѣ слѣбодни ходити по всей земли и ѡбласти Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]а-ми, продавати и купувати по всѣх[ь] трѣговах[ь] и по всѣх[ь] бродовох[ь] подѹнавских[ь], почавше ѡт[ь] Желѣзных[ь] врат[ь] дори до самог[о] Браилова; еще же и по всѣх[ь] пѣтевах[ь] прѣзпланинских[ь]. И нигде да не даваѣт[ь] вам[ѣ], ни на коем[ь] трѣсѣ, ни на коем[ь] бродѣ. А где бѣдет[ь] вама продадена ѡт[ь] Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]о-ми (!), а тѣзи Вамеш[ь] Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]а-ми да сокотит[ь] на мене, а еже вам[ѣ] да не смѣет[ь] ѹзати. А где нѣст[ь] продадена, тѹзи да си и не поглядат[ь]. [А] кто ли бы посрамил[ь] сый хрїсовоул[ь] Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]а-ми таковый имат[ь] прїати великѡ злѡ и ѡргѣ ѡт[ь]. Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]а-ми, како и невѣрник[ь] сїемѹ хрїсовѹлѹ Г[о]л[о]с[п]од[ь]ст[в]а-ми. Іѡ. Мирча, воевода, милостїа бо-жіа господар[ь].

53. Перемышльський воевода Фебрун свідчить, що владика Афанасій продав два дворища у Бишковичах панові Яшкові Іспрувському

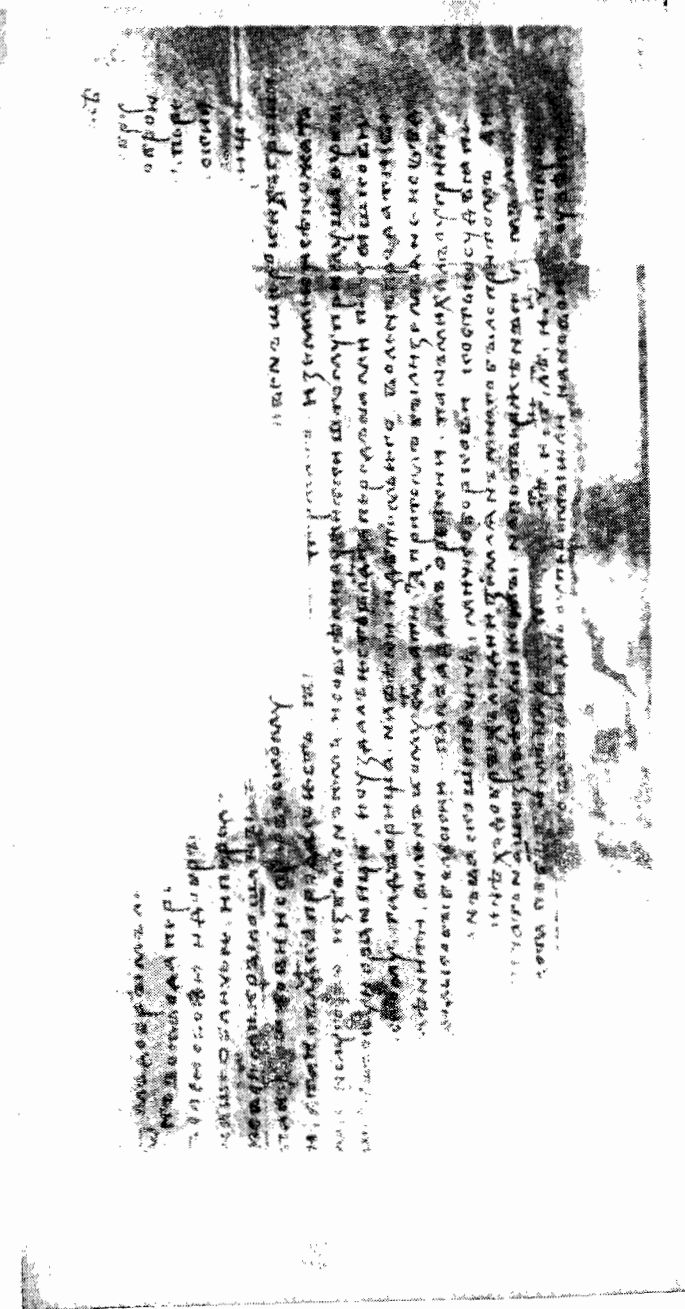
1 січня 1391 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420²; О. Соболевським; С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 26; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 24, стор. 44—45.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», т. II; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопію зроблено з літографічного знімка з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во іма¹ ѡца² и сна и стго дха. Аминь, А се знаменито будь³. и свѣдочно всѣмь добрымь людемь⁴ што на тотъ листъ оуоздрать. А се я Фебрунъ воевода перемышльський. познавамъ то нашимь листь⁵. доброю волею своею. и добрымь оумышлѣнїемь⁶ своемь. приходъши. пере⁶ наше обличыє. и передъ земланы. Фанасии влдка перемышльський и⁷ своєми крылошаны. Продалъ ієсть оу бышковичихъ. два дворища⁸ пану яшкові испрувському. на вѣки. за. і. ⁹ гривень широкихъ грошии, а тако влдка продалъ ієсть. яко самъ держалъ. и ¹⁰ землею и сѣножатями и с лугомъ, и з болоньємь. и со всѣми оужитки што му прислуша оу бышкувьскуи граници. и оуздалъ ієсть влдка перед нами. пану яшкові испрувському. та дво-

рища. на вѣки. и дѣтемъ его. воленъ продати. воленъ замѣнити, воленъ кому ѡ(т)дати ¹¹. А при томъ были земляне исвѣдѣци. панъ ходько быбельский, панъ адамъ брецкий, панъ михаль оугринъ ваповецкий, панъ васко шепѣвичъ, мичко боркови(ч), костько судѣя перемышльский. инѣхъ добрыхъ людии землянъ много было при томъ. а к тому листови. печать нашу завѣсили ясмы, на потвержѣннѣ тѣмъ словомъ. А писана грамота. по бжьюмъ нарожѣннѣ. а ¹², лѣ(т) ¹³. и, т ¹⁴, лѣ(т) ¹³, и ч ¹⁵, лѣ(т) и первое лѣ(т) ¹³, а писанъ листь. на стго васильѣ днь оу перемышли. на новое лѣ(т) ¹⁶ оу вѣки. хх

Різничання

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 *А* передається через я, надрядкові знаки відсутні; 2 О[ть]ца; 3 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 4 людьмъ; 5 лист[ом]ъ; 6 пере[д]ъ; 7 и[с]; 8 дворищи; 9 — 10; 10 и[з]; 11 отдати; 12—1000; 13 лѣт; 14—300; 15—90; 16 лѣто.

54. Литовські князі ручаються за Гридка Костянтиновича князю Скиргайлові

1392 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 2, стор. 2; I. Срезневським у «Подлиннике»; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 25, стор. 46—47.

Описана I. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 270. У тексті немає вказівки на рік чи дату написання. З приводу дати і місця див.: Е. Карський, «Белорусь», стор. 360; Ф. Леонтович, «Очерк», стор. 398. Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються у таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», «Нариси»; Ф. Медведєв, «Нариси»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 188.

Поручили(с) ¹. кнѣ(з) велико(м) скиргайлу ². за гридка за костянтинови(ч) ³. вынали ⁴ его на свои ру(к). за побѣгъ и за все лихое. первый поручни(к) кнѣ(з) михайло евнутеви(ч). кнѣ(з) василий михайлови(ч). кнѣ(з) иванъ городецкий. бра(т) його кнѣ(з) юрьи. левъ плакси(ч) левъ васильевъ снѣ. ру(с)нѣ плакси(ч). кнѣ(з) федоръ. миркли. бра(т) его дмитрий ⁵. ли(пѣ)-та бра(т)ша. кнѣ(з) юрьи кожошно ива(н) ру(с)нови(ч). ѿсипъ дада. исай соколникъ. дани(л) висовидови(ч). ѿзарѣа мишютинъ. мелешко степанъ. зазѣба ⁶. кгастовтъ. кердуги. крукъждо. сурѣать. федоръ весна. федоръ ѿсташкови(ч) рикайло. ѿхрѣмъ ⁷. братьѣа його терешко. ѿндрюшко. никонъ василей. дмитриеви(ч) ⁸. монивидъ. койликикови(ч)и. ѿндрѣй ⁹ митковъ. пасыно(к). матфѣй оусови(ч). семеникъ. кнѣ(з) ¹⁰ михайловъ. ѿнципоръ ¹¹ с ¹² брато(м).

Різничання

«Акты ЮЗР»: 1 *Титли розкриті без застережень*; 2 *Надрядкові знаки відсутні*; 3 *Константиновича*; 4 *А* передається через я; 5 *Дмитрій*; 6 *Засыба*; 7 *Охреми*; 8 *Дмитрієвич*; 9 *Ондрей*; 10 *князь*; 11 *Михайловъ сынъ Онципоръ*; 12 *с*.

55. Роман Мушат, молдавський господар, дарує своєму слугі витязю Іванишу три села на р. Сереті

30 березня 1392 р.

Текст опублікований Б. Хашдеу в «Archiva», стор. 18; М. Костакеску в «Documentele», стор. 7—8; в «Documente», стор. 431 (фотокопія); в «Ист. Молд.», 1951, стор. 93 (фотокопія), звідки передруковується і в цьому виданні.

Згадується В. Сенкевичем в праці «О влиянии», стор. 8, 21; О. Яцимирським в «Молд. гр.», стор. 177, та ін.

Приклади з грамоти використані в «Словнику».

Велики. Велики самодержавнѣи мл(с)ти бжи гнѣ іѡ романъ воевода обладаѣа землею молдавською ѡ(т) плонины до мора далъ есмъ ис моимъ сынѣми слександро и богданъ. слузѣ нашему иванышу витязю за его вѣрную службу г села на серетѣ. ему оурукъ со оусѣмъ доходомъ. оу вѣки и дѣтемъ его и оучатомъ (!) его и праоунучатомъ его и праширатомъ его со оусѣмъ гравомъ иселомъ чюрсачвѣцы и владимровѣцы и букуровци. а хотаръ имѣнижни ѡ(т) марашевѣци валъ што поперекъ пола до серета та на ту сторону серета оу нижнимъ коньцы поланы могыла а ѡ(т)тола простѣ чересъ лугъ оу криницы могила. а ѡ(т)тола простѣ оу буковину могила а ѡ(т)тола по край буковины горѣ шѣшербовьского хотарѣ оу лугъ могыла ѡ(т)тола къ теплицы (?) ту та могила а ѡ(т)тола к серету середъ пола могила. а ѡ(т)тола... серета горѣ... до буковины кде вышель путь ѡ(т)тола к рѣци (?) пашноу (?). пола. а ѡ(т)тола по край буковины дѣломъ доловъ до сяну то слоузѣ (?). Тамъ все а коли на то вѣра моѣ и моихъ сыно(!) вѣра. вѣра жупана юги жюркевича. вѣра жупана стецькова. и со братиами его вѣра братоулова натедулова. вѣра пана станиславова. вѣра пана драгоева. вѣра аньдриашева и пана жюржева. вѣра пана драгуша вѣтазева. вѣра стравича. вѣра пана оуладова пана гидевова пана грозина вѣра пана костина вѣра оришева вѣра оусѣхъ боарѣ мо... молдавскихъ а на крѣпость тому и на памѣть велѣлъ есмо нашу печать великую привѣсити штобы непорушена то николиже до вѣка. писанъ листь оу лѣто шестотисачное полно ф сотъ мѣ(с)ца марта оу л де(н) нашемъ городѣ оу романа воеводи

56. Великий литовський князь Вітовт розподіляє озеро Ісет між
віленським єпископом і князями гедройськими

1392—1429 рр.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 16, стор. 28; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 19, стор. 198—199, 1867, № 19, стор. 18—19; в «Белорус. арх.», ч. II, стор. 14.

У грамоті немає дати її написання. В «Актах ЗР» з уваги на те, що 7-й індикт за часів Вітовта припадає на 1399, 1414 і 1429 рр., надруковано цю грамоту під 1399—1429 рр. Я. Головацький відносить її написання до 1392—1429 рр. Ця дата прийнята і в нашому виданні. І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1882, стовп. 288) описав цю грамоту під 1399 р.

Подається за виданням Я. Головацького.

За свідченням Я. Головацького, оригінал зберігався в Архіві Віленського капітулу.

Мы великий князь Вітовтъ даемъ¹ вѣдомо сею ншою грамотою, што спиралиса Кгедройтський князи с бискупомъ оу² Виленськимъ ѿ ѿзеро ѿ Исе-то. И мы имъ роздѣлили на полы³ тоє ѿзеро, бискупови⁴ таа половина што къ Лынкгменомъ, а Кгедройтськимъ другаа половина. А псанъ оу Троцехъ, ноября КЗ индиктъ З.

Різничання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 оу пропущене; 3 наполю; 4 бискупови.

57. Вітовт, великий князь литовський, дарує Бедриху
селища Сволочигачі та Верх Болванця в Смотрицькій волості

1392—1429 рр.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 22, стор. 32; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 17, стор. 197—198, 1867, № 17, стор. 17—18; у «Протоколах», стор. 132; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 534; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 19; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 61, стор. 111—113; В. Русанівським в «Укр. гр.», стор. 36.

У грамоті не вказано року її написання. В «Актах ЗР» опубліковано цю грамоту під 1414—1429 рр. Я. Головацький датує — після 1392 р., В. Розов, О. Соболевський, С. Пташицький та В. Русанівський — під 1429 р.

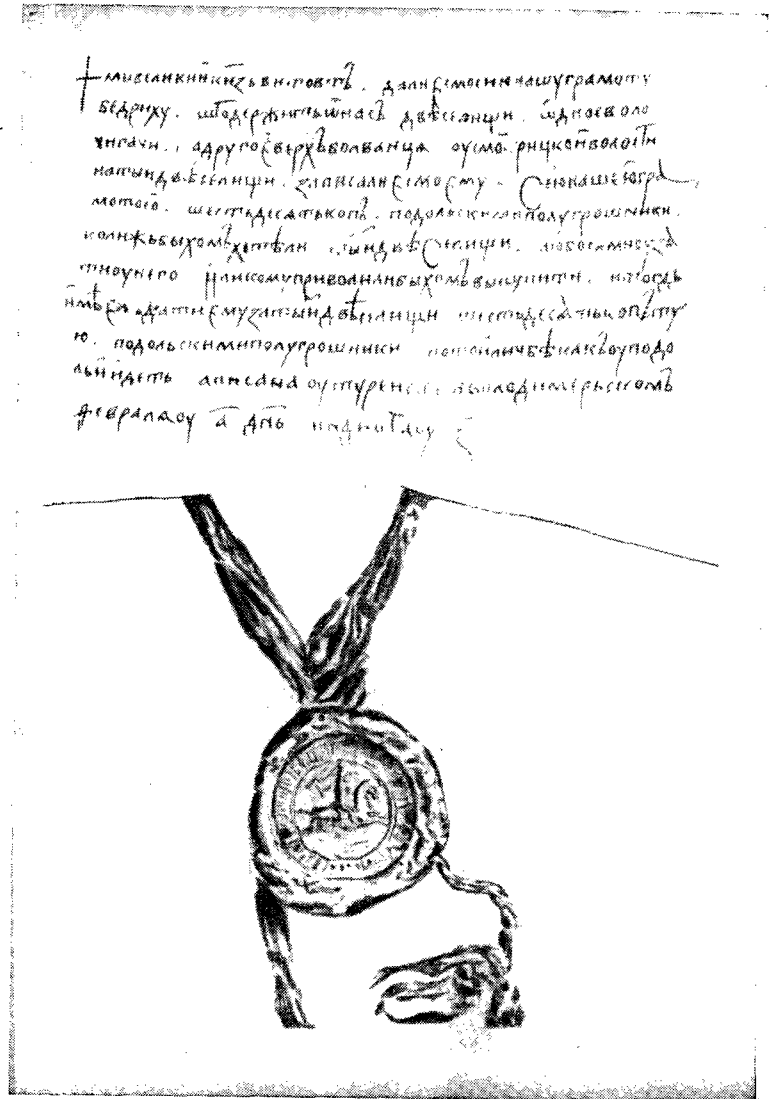
Подається за виданням В. Розова.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в «Укр. грам.» А. Кримського.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 26.

Мы великий князь¹ витовтъ². дали. ёсмо³⁻⁴ сую нашу грамоту бедриху. што держитъ ѿ(т)⁵ насъ двѣ селищи. ѿдно⁶ сволочигачи. а другѣ верхъ болванца⁷ оу смотрицькой волости. на тый двѣ селищи. записали ёсмо ёму. Сею нашею грамотою. шестьдесѣть копъ. подольскими полугрошники. коли жь

быхомъ хотѣли тый двѣ Селищи любо сами оузати оу него Или кому при-
волили быхомъ выкупити. и тогда имѣемъ⁸ дати ему за тый двѣ селищи
шестьдесятъ копъ. туоу. подольскими полугрошники. по той личбѣ какъ оу
подольи йдетъ а писана оу турецку в володимерскомъ Оеврала оу а днь
индикта оу 3.

Різничання

Я. Головацький, «Памятники»: 2 Розділові знаки не збігаються
з оригіналом; 7 Волванца; 8 имѣмо.

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Розділові знаки не
збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 4 е передається
через е; 7 а передається через я; 8 имѣмо.

А. Крымський, «Укр. грам.»: 1 кн(я)зь; 2 Розділові знаки не
збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 5 от(ъ); 6 одно;
7 а передається через я.

58. Ярлик хана Золотої Орди Тохтамыша до польського короля
про підтвердження миру між ними

20 травня 1393 р.

Текст опублікований М. Оболенським в «Ярлыке» та «Сборнике», стор. 25—27; В. Ро-
зовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 26, стор. 47—49.

Описана В. Межовим у «Русск. истор. библи.», № 8 і 9; І. Срезневським у «Др.
п. р. и яз.», 1882, стовп. 166—167; М. Карамзіним в «Истории», т. IV, прим. 191.
Окремі міркування про цю грамоту див. також: «Северная Пчела», 1842, № 172; «Библио-
тека для чтения», 1851, т. 106, стор. 1—5; «Современник», 1850, т. 24, стор. 18—23; О. Ма-
линовський, «Ярлык», стор. 3, та ін.; в «Зап. Од. общ.», т. I, стор. 337—340; в «Актах
АЭ», стор. 345.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумець-
ка, «Словотв. присл.», «Функції», «Втор. спол.», «Втор. прийм.», «Перв. прийм.», «Сло-
вотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.», І. Кер-
ницький, «Из спостережень»; «Словник»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Нари-
си», «Істор. морф.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. управління»; І. Нелюбо-
ва, «Конструкції»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак,
УМШ, 1956, № 5; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1955, № 6, 1956, № 6; Д. Ше-
лудько, «Німецькі елем.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Слово Тактамышево. къ Королеви. Польскому. Вѣдомо даемъ. нашему
бра(т)¹. ажъ² есмь³ сѣлъ. на столѣ великого. црства. коли есмь³ первое сѣлъ
на црскомъ⁴ столѣ. тогда есмь. послалъ былъ квамъ Асана й⁸ Котлубугу.
вамъ дати вѣдание. и наши послы наши ва(с)⁵ под городомъ под Троки
стоащи⁶. вы па(к)⁷ послали е^{7а} есте кнамъ посла вашего. Литвина. на йма
Невойста. Оу другомъ пакъ⁹ лѣтъ. стала межи на(с) заматна¹⁰. нашъ пле-
меньни(к)¹¹ Бекбула(т)¹² й Хо(ч)жа¹³ Мединъ оучинилса намъ ворогъ.
й оуста(ли) на на(с)¹⁵. й еще к тымъ. Бекгичъ. и Турдучакъ. Берди. Давидъ
Тикна. головний. мой. были слуги. и тий стали намъ ворогъ. и оу мене слу-
жаче. и почали коромолити на мене. послалиса. ѿдного на йма. Идикгия

до Аксакъ Темира. на мене ли(хо)го¹⁷ мыслаче. По тыхъ посланию. по
Идикгиеву посольству. вышоль на мене Аксакъ-Темиръ. Желѣзнаа но-
га. ѿ(т)¹⁸ Чорного Пѣска. Тогда Аксакъ. пришоль. такъ тайно на насъ.
аже не было намъ никакоѣ вѣстї а ни слова. алижъ о(у)зрѣли¹⁹ есмо его
оу нашей державѣ мы па(к)²⁰ поспѣли есмо йспратати²¹ всеѣ силы нашеѣ.
толко што около²² на(с)²³ нашъ дворъ. есть и с тыми стали есмо противъ
того Аксака. Тый йсний Бекбулатъ. нашъ ворогъ. насъ выдалъ и побѣгль
ѿ(т)¹⁸ насъ. Коли той лихий Бекбула(т)²⁴. побѣгль тогда вси люди вса

ратъ. на бѣгъ привернулиса. То дѣло потолѣ²⁵ стало. Бѣ насъ пожаловалъ
ѿпа(т)²⁶. наши неприатели вор(о)зи²⁷. далъ намъ всихъ оу наши руки. Мы
йхъ сказнили²⁸. такъ. што ѿпаты²⁹ не будутъ намъ пакостити. Нынѣ послалъ
есмь к вамъ. слуги наши. Асана й Тулу ѿчжо³⁰. то повѣдати вамъ нашему
брату. абы то вѣдали вы + што(а)³¹ межи твоєѣ землѣ. суть кн(ж)ниа³²
волости. даеали выходъ Бѣлой ѿрдѣ. то намъ наше дайте а што будетъ ва-
шеѣ державы под нами. а мы за то не стоимъ вамъ. йщите своего а мы вамъ
дамо. А й еще што было межи насъ какъ здавна³³. гостемъ путь чистъ. и

вашимъ и нашимъ торговцемъ. безъ приймъ без пакости. всакому члвку.
и чорнымъ лодемъ промьслъ. На то все послали есмо. сей нашъ Арлыкъ. и
с нашею печатью золотою. абы то крѣпко было. А той Арлыкъ писано³⁴ оу
ѿрдѣ на оустѣй Дону. курачего лѣта. а мѣсаца. йречипа. . . . Какъ ѿтъць³⁵
нашъ³⁶ какѣ ѿци³⁷ ваши. были заѿдно³⁸. послы сылали межи собою. а мы
такоже хочемъ с вами быти. Аже будетъ³⁹ ва(м)⁴⁰ надобѣ помочъ на кого
на ворога вашего. азъ самъ есмь готовъ за того тобѣ на помочъ всею моею си-
лою. а толкъ вѣсть намъ дайте. А коли па(к)²⁰ потомъ коли намъ бы надобѣ
вы намъ таковыже будте.

Різничання

М. Оболенський, «Ярлык». 1 бра; 2 ажъ; 3 есмь; 4 црскомъ;
5 ва; 6 а передається через я; 7 вы па; 7а послание; 8 Надрядкові знаки
у тексті не зідображені; 9 такъ; 10 на замятна; 11 племеньни; 12 Бек-
булаъ; 13 Хожа; 15 оуста на на.; 17 лиго; 18 о; 19 озрѣли; 20 па; 21 ис-
пратати; 22 около; 23 на; 24 Бекбула; 25 потомъ; 26 опя; 27 ворзи; 28
казнили; 29 опятъ; 30 Очжо; 31 вы+ што; 32 княния; 33 давна; 34 пи-
санъ; 35 отць; 36 нашъ; 37 оци; 38 заодно; 39 будетъ; 40 ва.

59. Федір Любартович, сіверський князь, присягає на вірність
польському королю Владиславу і королеві Ядвізі

23 травня 1393 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 15, стор. 14; в «Актах ЮЗР», 1865, т. II,
№ 66, стор. 103—104; у «Русск. истор. библи.», т. II, № 16, стовп. 15; А. Крымським в «Укр.
грам.», стор. 506; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 11; В. Ро-
зовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 27, стор. 50—51; в «Дополнениях», № ССХІІ (ла-
тинською мовою).

Мы князь Любортовичъ, а передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортовичъ; 3 нань; 4 возрять; 5 Надрядкових знаків немає; 6 оуслышит; 8 польскій, литовскій и русскій; 10 брат; 14 прото; 17 [и] ихъ; 19 чим мя жаловали; 20 во золсти; 24 розлєства; 25 Х[ристі]о[ва].
 Мы князь Любортовичъ, а передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортовичъ; 3 нань; 4 возрять; 5 Надрядкових знаків немає; 6 оуслышит; 8 польскій, литовскій и русскій; 10 брат; 14 прото; 17 [и] ихъ; 19 чим мя жаловали; 20 во золсти; 24 розлєства; 25 Х[ристі]о[ва].
 Мы князь Любортовичъ, а передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортовичъ; 3 нань; 4 возрять; 5 Надрядкових знаків немає; 6 оуслышит; 8 польскій, литовскій и русскій; 10 брат; 14 прото; 17 [и] ихъ; 19 чим мя жаловали; 20 во золсти; 24 розлєства; 25 Х[ристі]о[ва].

Описана І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 241.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзенко, «Нарисл», «Доповіди та повідомлення»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; І. Нелюбова, «Конструкци»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.»; О. Зарудняк, «Пригл. управління», «Наук. зап.»; С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6, 1956, № 6, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок у публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы кня(з) ¹. федоръ. любортови(ч) ². знаемо. чинимъ. симъ. нашимъ. листомъ. кто коли. на нь ³. возри(т) ⁴. или ⁵ пакъ. оуслыши(т) ⁶. аже г(с)дрь ⁷. нашъ. король. пол(с)кий. литовский. й ру(с)кий ⁸. йныхъ ⁹ земль. г(с)дрь ⁷. нашъ. милый. бра(т) ¹⁰. и его кролеваа. бье ¹¹. млсти. адвига. жаловали ма. й дали ми. землю. до своей воли. на има сѣверскую ¹². со всѣ. городми ¹³. со всѣми. оужитки. про то ¹⁴. слюбую. й слюбили есмо ¹⁵. нашему. г(с)дрю. кролю. влодиславу. преже. написаному. й его королевой. адвизѣ ¹⁶. й его. дѣтемъ. ихъ ¹⁷ намѣсткомъ. служити. вѣрну ¹⁸ быти. й послушну с тымъ. со всѣмъ. чи ма жаловали ¹⁹. а противу имъ никды. не быти. ни оунымъ. вереманемъ. бозо лсти ²⁰. й без ²¹ хитрости. й на крѣпость. сему. нашему ²². листу. нашу. печать. привѣсили есмо ¹⁵. оу вислицы ²³. под лѣты. розтва ²⁴. хва ²⁵ тиса(ч) ²⁶ т ч г лѣта.

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 князь, а передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортович; 3 нань; 5 Надрядкових знаків немає; 6 оуслышит; 8 польскій, литовскій и русскій; 10 брат; 14 прото; 17 [и] ихъ; 19 чим мя жаловали; 20 во золсти; 24 розлєства; 25 Х[ристі]о[ва].

«Акты ЮЗР»: 1 князь, а передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортовичъ; 3 нань; 4 возрять; 5 Надрядкових знаків немає; 6 услышитъ; 7 Розкриття титлів не відзначено; 8 Польскій, Литовскій и Русскій; 9 и иныхъ; 10 братъ; 11 Божьей; 12 Сѣверную; 13 всѣ(ми) городами; 14 просто; 15 есмо; 16 Ядвигѣ; 18 вѣчну; 19 чи(мъ) мя жаловали; 20 безо льсти; 21 безъ; 22 нашему; 23 Вислицы; 24 Роздества; 25 Христова; 26 тисчяч, далі ідуть арабські цифри.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 князь[ь], а передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортович; 5 Надрядкових знаків немає; 6 услышит; 8 Полскіи, Литовскіи и Рускіи; 10 брат; 24 Розтва; 26 тисчяч, далі ідуть арабські цифри.

«Русск. истор. библ.»: 1 князь, а передається через я; 2 Любортовичъ; 4 возрять; 5 Надрядкові знаки не передаються; 6 оуслышитъ; 7 Розкриття титлів не відзначено; 8 Польскій, Литовскій. и Русскій; 9 и иныхъ; 10 братъ; 13 всѣ(ми) городми; 14 прото; 19 чи(мъ) мя жаловали; 20 безо льсти; 23 Вислицы; 24 роздества; 25 Христова; 26 тисач.

60. Свідчення пана Гнівоша про відділення Волчка від родини Лоевичів із поділом майна

1393 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 3, стор. 2; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 11, стор. 193, 1867, № 11, стор. 13; П. Житецьким в «Очерке», стор. 356, та в «Унив. изв.», 1875, № 12, стор. 60; О. Смирновим у «Сборнике», № 72, стор. 72; у «Собрании актов», № 91, стор. 119; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 η; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 27; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 45; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 28, стор. 51—52.

Копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР — колекція Д. Зубрицького, 57, од. зб. 3, під заголовком: «Раздельная Волчка Ходькова Лоевича и пани Ходьковой на дядину и села въ волости теребовельской». Рукописна копія XIX ст. зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 216, оригінал—у Ossolineum, Diplomata I. O., № 7.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276. Див. також: Е. К а л у ж н я ц ь к и й, «Кирилл. письмо», стор. 8; «Протоколь», стор. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються у таких мовознавчих дослідженнях: Є. Т и м ч е н к о, «Курс»; П. Б у з у к, «Нарис іст.»; І. С в е н ц і ц ь к и й, «Нариси»; О. Ш а х м а т о в, А. К р и м с ь к и й, «Нариси»; А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»; О. С о б о л е в с ь к и й, «Очерки», «Лекции»; Я. С п р и н ч а к, «Очерк» та В. Я., 1956, № 6; «Словник»; І. В а с и л е н к о, «Истор. грам. р. я.»; Ф. М е д в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Истор. морф.»; Л. Г у м е ц ь к а, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Функції», «Мовознавство», № 10; О. З а р у д н я к, «Пригл. управление», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

А се знаменито будь ¹. и свѣдочно всѣмь добрымъ што на тотъ листь оуоздрать ². оже ³ мы панъ гнѣвошь староста рускоѣ земли то познавами ⁴ нашимъ листомъ. а ⁵ пришедши предъ наше обличье ⁶. и передъ земланы. панъ вольчко пана ходьковъ. сыновець. лоевича ⁷. ис ⁸ пани ходьковою женою. и съ іеѣ ⁹ дѣтми. и затемъ іеѣ ¹⁰ клюсомъ ¹¹. поієдналиса ¹². о ¹³ села вшитка. о ¹³ дѣлницю. о(т)дѣлили ¹⁴ вольчка о(т) ¹⁵ себе. дали іему село оу теребовльскый ¹⁶ волости новосельцѣ. и ¹⁷ шистъ кобыль ¹⁸. и ¹⁹ стада. а жеребець. а два хресты серебряна ²⁰. а поієдналиса ¹² на вѣки ²¹. оже ²² вольчкови. не починати о дѣль ²³ николи. А ²⁴ при томъ ²⁵ были исвѣдци ²⁶. панъ ходько быбельскый ²⁷. панъ васко кузмичъ ²⁸. панъ пашко мазувшанинъ. ивашко ²⁹ даньслави(ч) ³⁰. рекънольтъ ³¹. костько ³² судья ³³ перемышльскый ³⁴. и много было добрыхъ при томъ ²⁵. а писанъ листь оу вышни. по бжьюмъ ³⁵ нарожѣнѣ. а. лѣ(т) ³⁶. и. т. лѣ(т) ³⁶. и. ч. лѣ(т) ³⁶. и. г. лѣ(т) ³⁶.

Різпочитання

«Раздельная»: 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 7 лоевичь; 8 и с; 11 илюсомъ; 14 отдѣлили; 15 от; 22 ожѣ; 23 о дѣль; 24 а; 29 и вашко; 30 данославъ; 31 рекъполтъ; 32 Костко; 35 б[о]жѣимъ; 36 лѣтъ.

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 а передається через я; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 7 Лоевича; 14 отдѣлили; 15 от[ъ]; 17 а; 19 и[с]; 33 судья; 36 лѣт.

Всѣмъ знаменитымъ и свѣдочнымъ добрымъ што на тотъ листь оуоздрать ². оже ³ мы панъ гнѣвошь староста рускоѣ земли то познавами ⁴ нашимъ листомъ. а ⁵ пришедши предъ наше обличье ⁶. и передъ земланы. панъ вольчко пана ходьковъ. сыновець. лоевича ⁷. ис ⁸ пани ходьковою женою. и съ іеѣ ⁹ дѣтми. и затемъ іеѣ ¹⁰ клюсомъ ¹¹. поієдналиса ¹². о ¹³ села вшитка. о ¹³ дѣлницю. о(т)дѣлили ¹⁴ вольчка о(т) ¹⁵ себе. дали іему село оу теребовльскый ¹⁶ волости новосельцѣ. и ¹⁷ шистъ кобыль ¹⁸. и ¹⁹ стада. а жеребець. а два хресты серебряна ²⁰. а поієдналиса ¹² на вѣки ²¹. оже ²² вольчкови. не починати о дѣль ²³ николи. А ²⁴ при томъ ²⁵ были исвѣдци ²⁶. панъ ходько быбельскый ²⁷. панъ васко кузмичъ ²⁸. панъ пашко мазувшанинъ. ивашко ²⁹ даньслави(ч) ³⁰. рекънольтъ ³¹. костько ³² судья ³³ перемышльскый ³⁴. и много было добрыхъ при томъ ²⁵. а писанъ листь оу вышни. по бжьюмъ ³⁵ нарожѣнѣ. а. лѣ(т) ³⁶. и. т. лѣ(т) ³⁶. и. ч. лѣ(т) ³⁶. и. г. лѣ(т) ³⁶.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Розділові знаки не відповідають оригіналу; 2 а передається через я; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 8 и съ; 10 іеіе; 15 отъ; 16 Теребовльскый; 18 кобилъ; 19 и[зъ]; 22 ожъ; 26 и свѣдци; 27 Быбельскый; 29 и Вашко; 30 Даньславичъ; 36 лѣтъ.

М. Дурново, «Хрестоматия»: 3 ...е; 5 а пропущене; 9 іеѣ; 12 поієднали са; 13 о; 22 оже; 23 о дѣль; 25 притомъ; 34 перемышльскый.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 6 обличье; 8 и съ; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теребовльскый; 17 а; 19 и[зъ]; 20 серебряна; 22 ожъ; 23 о дѣль; 26 и свѣдци; 27 Быбельскый; 29 и Вашко; 36 лѣтъ.

«Унив. изв.»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 2 а передається через я; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 8 и съ; 10 іеіе; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теребовльскый; 17 а; 19 и [зъ]; 22 ожъ; 23 о дѣль; 26 и свѣдци; 27 Быбельскый; 29 И Вашко; 30 Даньславичъ; 36 легъ.

«Акты ЮЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 2 а передається через я; 3 А се, нарядкові знаки не відбиті; 4 познаваемъ; 7 Лоевичъ; 8 и съ; 11 Илюсомъ; 12 поєднали; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теребовльской; 17 а; 21 навѣки; 22 ожъ; 23 о дѣль; 26 и свѣдци; 27 Выбельскый; 28 Кузьмичъ; 30 Даньславъ; 32 Костко; 34 Перемышльскый; 36 лѣтъ.

П. Житецький, «Очерк»: 2 а передається через я; 3 а се, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 8 и съ; 10 іеіе; 13 о; 14 отдѣлити; 15 отъ; 19 и[зъ]; 20 серебряна; 22 ожъ; 23 о дѣль; 26 и свѣдци; 27 Быбельскый; 29 и Вашко; 33 судья.

61. Олег Іванович, князь рязанський, ручається королю Владиславу за його брата і свого зятя князя Корибута

1393 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 67, стор. 104; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 506—507; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 7, у «Arch. Sang.», т. I, № 17, стор. 16.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276; А. Прохаскою у праці «Codex», № CIV, стор. 33; в «Протоколах», стор. 343.

Оригінал зберігається у В. Cz., зб. № 2955, sign. 237.

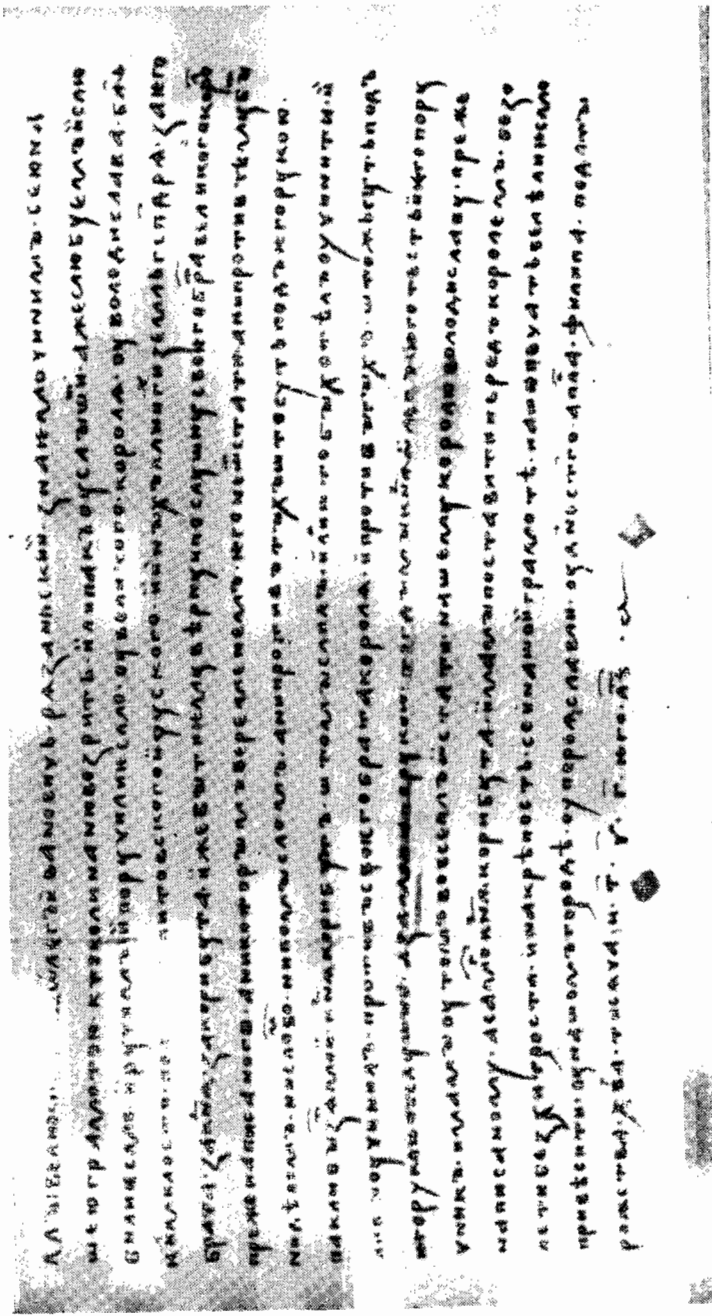
Приклади з грамоти зустрічаються в такому мовознавчому дослідженні, як «Словник». Для даного видання використано літографічний знімок О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы великий¹ кнѧ(з)² ѡлегъ йвановичъ³. рязанський⁴. знаємо чинимъ — сією⁵ нашою⁶ грамотою. кто коли на ню возрить⁷ или пакъ оуслыши(т) аже слобуемъ й слюбили їсмо⁸. и ручимый⁹ поручили їсмо⁸ оу великого. корола. оу Володислава. бжъей милости. полского¹⁰. литовского и русского¹¹. и йныхъ многи(х) земель гспдра. за його брата. за кнѧ(з)¹². за Корибута. иже быти їему вѣрну и послушну своего бра(т)¹³ великого коро(л) преже написаного¹⁴. а некоторымъ верременемъ. его не ѡ(т)стати. а ни противъ¹⁵ ему бы(т) нидѣломъ. ни слово(м) ни помысломъ. а ни¹⁶ противъ тыхъ што суть подъ його рукою. пакли¹⁷ бы за(т) мой кнѧ(з) Корибуть. што мыслиль. или што бы хотѣль оучинити. и либы¹⁸ оучиниль. противъ своего брата корола и противъ тыхъ. штожь¹⁹ суть подъ його рукою послушни. а за моюю порукою. тогда мы кнѧ(з) ѡлегъ його тесть и його поручникъ. имамы оу томъ во всемъ ѡстати. нашему королю Володиславу. преже написаному, а само(г) кнѧ(з) Корибута. имамы поставити передъ королемъ. безо лсти без²⁰ хитрости. и на крѣпость. сей нашої²¹ грамотѣ. нашу печать велѣли їсмо привѣсити: оу нашомъ²² городѣ. оу Переяславли, оу днь стго апсла филипа. подъ лты рожства. х(с)ва тисѧча. и т. ч. г. його лѣ. .:

Різничитання

«Акты ЮЗР»: 1 Надрядкові знаки у виданні відсутні. Кінцеве и після голосної передається через й; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 ѧ передається через я; 5 сею; 6 нашою; 7 возрить; 8 есьмо; 9 ручили мы и; 10 Польского; 11 Руского; 15 против; 17 пакли; 18 или бы; 19 што жъ; 20 безъ; 21 нашей; 22 нашемъ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки у виданні відсутні; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 ѧ передається через я; 5 сею; 6 нашою; 7 возрить; 9 ручимы и; 11 Руского; 12 кнѧ]зя; 13 бра[та; 14 преженаписаного; 16 ани; 17 Пак ли; 18 или бы; 19 што жъ.

62. Молдавський воєвода Роман присягає на вірність королю
Владиславу і його нащадкам

1393 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким в «Dokumente», № DCXLV; В. Уляницьким у «Материалах», № 8, стор. 6—7, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5330.

Згадується О. Яцимирським у «Молд. гр.», стор. 177.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.»; «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», «Доповіді та повідомлення»; О. Яцимирський, «Язык».

Оу Божие¹ имя станься². знаменито сто³ чинимы презъ тьнь листъ имъ же⁴ потребизна нинѣ и потомъ будучимъ⁵ того листа. иже мы Романъ воєвода⁶ Молдавский⁷ и дѣдичъ оусей⁸ землѣ Волошской отъ⁹ плонины аже до брегу моря иже. из¹⁰ доброй волѣ. а ни кимъ¹¹ не принуженъ. али з¹² доброй из¹³ мудрой рады своихъ¹⁴ слугъ и пановъ нашихъ. вѣрныхъ и с¹⁵ приволѣньемъ оусей землѣ Волошской ни однѣмъ принужениемъ слюбиле есми и слюбюемъ обѣщаючи чистою вѣрою¹⁶. чистою правдою вѣрна служба служити вѣчно записуемъ и с¹⁵ нашими дѣтми иже суть нинѣ и потомъ будучимъ и с¹⁵ паны и слугами нашими и оусей землѣ Волошской не преженому¹⁷ Владиславу и з¹⁸ Божеей¹⁹ милости²⁰ королеви Польскому. князю великому Литовскому²¹. и дѣдичю оусей Руской землѣ господареву нашему милому и освѣченой²² Ядвизѣ и з¹⁸ Божеей милости²³ королици Польской. и ихъ дѣтемъ потомъ будучимъ и корунѣ Польской и слубили есми и слубюемъ вѣрне быти, ани иного господаря шюкати. а не²⁴ имати. але королеви и его женѣ и его дѣтемъ и корунѣ Польской вѣрне служити и помагати и добра рода²⁵ радити со оусѣмъ посполствомъ оусей землѣ Волошской якоже слуша вѣрному служѣ оучинити своему господарю милостивому. на его оусѣ неприятелѣ помагати. ни одного²⁶ не воимуючи²⁷. подлугъ чти и нашеї правды, выявѣши землю Пруськую и Литовськую и с¹⁵ ону сторону Кракова. про далекость нашего люда ихъ оудрачания, а на то оусе и слюбюемъ безъ лъсти²⁸ безъ хитрости и с¹⁵ тѣми²⁹ со оусѣми вышеписанными³⁰ вѣчныи тонь записъ твердо держати; а на то болшее свѣдочество. печать нашу к³¹ листу тому велѣли есми завѣсити. и мы панове. и посполство оусей землѣ Волошской³² и с¹⁵ нашими дѣтми нѣнишними и потомъ будучимъ. не роздѣляючися³³ и с¹⁵ нашимъ господаремъ. и слюбюемъ нашею правдою и нашею вѣрою³⁴ записуемъ велебному Владиславу королеви Польскому и его женѣ велебной Ядвизѣ, кролици Польской и его дитемъ. и корунѣ Польской вѣрно служити, и³⁵ николи ся не роздѣлити на вѣкы и с¹⁵ крольвствомъ Польскимъ якоже выше писано. посполу стати противу ихъ неприятелемъ ни одного²⁶ не вѣмаючи помагати и радити чистою вѣрою. безъ лъсти²⁸ безо хитрости. а на крѣпость того нашѣ печати посполно и съ³⁶ нашимъ господаремъ привѣшаемъ. Писанъ листъ оу Со-чавѣ оу недѣлю наканунѣ водохрещъ³⁷ подъ³⁸ лѣтомъ Божиимъ. # а. т. ч. оу г. тѣмъ лѣтѣ.

Різочитання

Е. Калужняцький, «Dokumente»: 1 б[о]жие; 2 стань са, я передається через А; 3 Знаменитосто; 4 ім'яже; 5 будучимъ; 6 воєвода; 7 Молдавский; 8 оусей; 9 от[ъ]; 10 из[ъ], розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 никимъ; 12 з[ъ]; 13 и з[ъ]; 14 своїхъ; 15 с[ъ]; 16 вѣрою [и]; 17 непреженому; 18 из[ъ]; 19 божеї; 20 м[и]л[о]сти; 21 Литовському; 22 освѣченої; 23 милости; 24 ане; 25 рада; 26 одного; 27 воимаючи; 28 лъсти [и]; 29 тѣми; 30 выше писаными; 31 къ; 32 Волошь[с]кой; 33 роздѣляючи са; 34 бѣрою; 35 а; 36 ис[ъ]; 37 водохрещъ; 38 под.

63. Борис Александрович, великий тверський князь, укладає
угоду із своїм дідом великим князем литовським Вітовтом
1393 р.

Текст опублікований А. Прохаскою у праці «Codex», № 107, стор. 34—35; І. Срезневським у «Свед. и зам.» № 14, стор. 215, 216.

Копія ХІХ ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 74, арк. 49—52, звідки передруковується в цьому виданні.

Копія зроблена з Метрики литовської, № 6, арк. 51 зв.— 52.

Характеристика грамоти дається в «Описании» О. Востокова, стор. 135, № XXIV, ч. II.

Се язъ Князь Великій Борисъ Александровичъ Тферскій, взялъ есьми любовь такозу съ своимъ Господиномъ съ Дѣдомъ великимъ Княземъ Витовтомъ Литовскимъ и многихъ Рускихъ земель государемъ, быти ми съ нимъ за одинъ при его сторонѣ и пособляти ми ему на всякого не всій мая (?); а Господину моему дѣду великому князю витовту, мене Великого Князя Бориса Александровича своего внука боронити отъ всякого думою ипомощію; а (?) въ земли и въ вады и во все мое Великое Княженіе Тферское моему Господину Дѣду, Великому Князю Витовту не вступатися и дядемъ моимъ и братіи моеї и племени моему Княземъ быти въ моей послушѣ. Я Князь великій Борисъ Александровичъ воленъ, кого жалую, кого казню, а моему Господину Дѣду Великому Князю Витовту не вступатися; а который всхочетъ къ моему Господину къ дѣду, къ Великому князю Витовту со отчиною и моему госпдину Дѣду, великому Князю Витовту со отчиною не пріймати; пойдетъ ли который къ моему госпдину Дѣду къ Великому Князю витовту и онъ отъ отчаны лишень а у отчинѣ его воленъ я великій Князь Борисъ Александровичъ; а моему госпдину Дѣду великому Князю витовту не вступатися. — А рубежъ отчинѣ моего госпдина Дѣда великого Князя витовта по старинѣ, а который мѣста порубежныи потягли будутъ къ Литвѣ или къ Смоленску а подать будутъ давали ко Тфери, ино имъ и нынѣчи тягнути по старому; а который мѣста порубежныи потягли будутъ ко Тфери, а подать будутъ давали къ Литвѣ или къ Смоленску. ино имъ(?) и нынѣчи тягнути по деленсму, а подать давати по давному. А што вчинится межѣ Вашими людьми и нашими и волостями наши вчинятъ исправу, а чому наши воло-

стели не вчинять исправу и намъ свѣхався(?) да вчинить исправу безъ перевода а земли и водѣ и всему обидному дѣлу межѣ нами судѣ обчый; а што будетъ вчинилося въ нашей любви и въ нашихъ перемиряхъ тому всему судѣ и права безъ перевода; а судити судьямъ обчымъ целовать крестъ, а о што ся сопруть судїи ино положить на моего господина Дѣда великого Князя витовта; а суженое заемное, положение, поручное отдати по исправѣ. А холопа, робу, должника, паручника, татя, розбойника выдати исправѣ. А людемъ нашимъ гостемъ гостити, межѣ насъ путь чистъ безъ рубежа и безъ пакости и пошлинъ имати? съ моихъ Тферскихъ людей въ моего Господина Дѣда Великого Князя витовтовѣ отчинѣ въ Смоленску, въ витебску, на Кіевѣ, въ Дорогобужѣ, въ вязмѣ и по всему его Великому Княженію по давному и нового не примышляти. А по моей отчинѣ Князя Великого Бориса Александровича пошлины имати съ людей моего Господина великого князя витовта во Тфери, въ Кашинѣ, въ Городку въ Зыбцевѣ и по всему моему Великому Княженію по давному а нового не примышляти. А на семъ на всемъ я Князь великій Борисъ Александровичъ далъ есмь правду своему господину Дѣду великому князю витовту и крестъ целовалъ къ нему а по сей ми грамотѣ правити. Писанъ 3-го индиктѣ 5-й (1393).

Різничання

А. Прохаска, «Codex»: Se iaz kniaz Welikij Borys Aleksandrowicz Tferskij, wziął jeśmi lubow takowu i z swoim hospodynem z diedom Welikim kniazem Witowtom Litowskim i mnohich Russkich zeml Hosudarem, byti mi snim za odyń pry jeho storonie i posoblati mi jemu na wsiakoho newyimaia; a hospodynny moiemu diedu Welikomu kniazii Witowtu, mene Welikoho Kniazia Borysa Alexandrowicza swojeho wnuka boroniti ot wsiakoho, dumoiu i pomoczyiu a w zemli i w wody i wo wse moje Welikoe Kniazenie Twerskoie moiemu hospodynny diedu Welikomu Kniazii Witowtu newstupati sia a diadem moim i bratij moiej i plemeni mojemu Kniazem biti w moiem postusie. Ja kniaz welikij Borys Alexandrowicz wolen koho zatuuu koho kazniu a moiemu hospodynny diedu Welikomu Kniazii Witowtu newstupati sie; a kotoryi wschoczet k moiemu hospodynny diedu k Welikomu Kniazii Witowtu so otczynoiu neprymati; poydetli kotoryi k moiemu hospodynny diedu k Welikomu Kniazii Witowtu, i on ot otczynny lizen, a w otczynie ieho wolen Ja welikij kniaz Borys Aleksandrowicz; a moiemu hospodynny diedu Welikomu Kniazii Witowtu newstupati sia. A rubez otczynie moieho hospodynna dieda Welikoho Kniazia Witowta po starynie; a kotoryi miasta porubeznyi potiahli budut k Litwie ili k Smolensku; a podat budut dawali ko Tfery ino im i nynieczny tiahnuti po staromu; a kotoryi miasta porubieznyi potiahli budut ko Tfery, a podat budut daiwali (sic) k Litwie ili k Smolensku, ino im i nynieczny tiahnuti po dawnomu; a podat dawati po dawnomu. A szto wczynit sia mezy waszmy ludmi i naszymy i wołosteli naszymy wczyniat ispravu; a czomu naszymy wołosteli newczyniat ispravu i nam ziechawsia da wczynim ispravu bez perewoda a zemli i wodie

i wsemu obidnomu diełu mezy nami sud obczyi; a szto budet wczeniło sia w naszoy lubwi i w naszych peremiriach, tomu wsemu sud i prawo bez perewoda; a suditi sudiam obczym celowat krest, a o szto sia soprut sudi, ino polozyti na moieho hospodynna dieda Welikoho Kniazia Witowta, a suzenoie, zaiemnoie, polozenoie, parucznoie otdati po isprawie. A chołopa, robu, dołznika, parucznika, totia, rozboynika wydati po isprawie. A ludem naszym hostiem hostiti, mezy nas put czyst bez rubieza i bez pakosti; i poszliny imati z moich Tferskich ludei w moieho hospodynna dieda Welikoho Kniazia Witowtowie otczynie w Smolensku, w Witebsku, na Kijewie, w Drohobuzy, w Wiazmie i po wsemu ieho Welikomu Kniazeniu po dawnomu; a nowoho ne prymyszlati. A po moiej otczynie Kniazia Welikoho Borysa Alexandrowicza poszliny imati z ludei moieho hospodynna Welikoho Kniazia Witowta wo Tfery, w Kaszynie, w Horodku, w Zybcwie i po wsemu moiemu Welikomu Kniazieniu po dawnomu a nowoho ne prymyszlati. A na sem na wsem; Ja Kniaz Welikij Borys Alexandrowicz dal esmy prawdu swoiemu hospodynny diedu Welikomu Kniazii Witowtu i krest celowal k niemu a po seimi hramotie prawiti. Pisan w Tfery w leto 6901, awhusta 3, indikt 5.

64. Владислав, польський король, дарує Данилові Задеревецькому села під Галичем і Зудечовом

29 червня 1394 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 18, стор. 17—18; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 505—506; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 15; В. Розовим в «Ожнор. гр.», «Укр. гр.», № 29, стор. 53—54.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 243.

Приклад з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: Є. Тимченко, «Курс»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спричак, УМШ, 1956, № 5; Л. Гумецьва, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во ѡма¹. ѡ(т)ца² ѡ ѡсна. ѡ стго дха. аминь. мы Вѣликий. коро(л)³. влодиславъ Бѣ мл(с)ти. польски. литовський и роуски. ѡныхъ многихъ. зѣмль. г(с)дрь. знаемо чинимъ. симъ нашимъ листомъ. кто коли. на нь возрить. ѡли пакъ. оуслышитъ. аже нашъ. верный. слоуга. данило даждбогови(ч)⁴. задерѣвцкый. зѣмлянинъ. нашей зѣмли. роуское. послужиль. намъ ѡ оуказаль. прѣд нами. свою вѣрноую. слоужбу. возревше есмо на на его вѣрноую. слоужбу. ѡ хотаче по немъ. аж бы тымъ лѣпей ѡ вернѣи. намъ ѡ нашимъ дѣтемъ. ѡ нашимъ. наместькомъ ѡ нашимъ щатькомъ. послужиль. ѡнь⁵. ѡ его дѣти. его намѣстьки. его щаткы⁶. даемъ ѡмоу. ѡ дали есмо. ѡ ѡставляемъ⁷. ѡ ѡставили⁸ есмо. ѡго ѡ дети ѡ его намѣстки. ѡ его щаткы⁶. при

ПОНОВА ОУДКОНА ИСТВА ДХА ДАЛНЪ ДВЬДѢЛКИ ГОРЬ СОРНИЦЬ БѢВЛАТИ ПОНА...
 ПОНОВА ОУДКОНА ИСТВА ДХА ДАЛНЪ ДВЬДѢЛКИ ГОРЬ СОРНИЦЬ БѢВЛАТИ ПОНА...
 ПОНОВА ОУДКОНА ИСТВА ДХА ДАЛНЪ ДВЬДѢЛКИ ГОРЬ СОРНИЦЬ БѢВЛАТИ ПОНА...
 ПОНОВА ОУДКОНА ИСТВА ДХА ДАЛНЪ ДВЬДѢЛКИ ГОРЬ СОРНИЦЬ БѢВЛАТИ ПОНА...

томъ. при всѣмъ. што коли коупиль. или пакъ. ѿ(т)мѣну⁹ ѣсмо ѣму
 дали. на йма подъ галичемъ. чагрово. загвоздиѣ¹⁰. с монастыремъ. а подъ
 зудечовомъ. джуровъ. со трими. присѣлки. колоколинь. михалевъ. черем-
 ково. пилипова. роуда. тул(ч)ино¹¹. дворище. а ѿ(т)мѣна^{9а} противу крупс-
 ка. волков(ч)¹². а противу. сахова. кна(ж). лоука¹³. а при томъ при всѣмъ.
 ѿставляемъ ѣго. и ѣго дѣти. и ѣго намѣстки. и ѣго. щатки. на вѣки.
 вѣкомъ. непороухомо. никимъ. ис нашимъ вѣданыемъ. волѣнь продати.
 замѣнити. тако доброму. ако коли самъ. ймаеть¹⁴. служити ис того всѣго
 намъ. и нашимъ дѣтемъ. и нашимъ намѣстькомъ. и нашему. щатку. ако кто-
 рый. нашъ. зѣмланинь. двема копыи. а дѣсатью. стрѣлцовъ. а даемъ. и да-
 ли есмо со всѣми. оужитки. с лесомъ. съ дубровами. с водою. и съ зѣмлею.
 и ставы. како коли. каждый зѣмланинь приймаеть. а при томъ были свѣд-
 ци. панъ спытокъ воєвода краковьски. панъ ашко. тарновьски. панъ
 ликоза воєвода. панъ гофмистръ крщнь панъ кмита. панъ ашко ѿлешинь-
 ски¹⁵. на крѣпость. сѣму. нашему листу. казали есмо нашу печать привѣси-
 ти. в нашемъ¹⁶ городѣ. оу краковѣ в днь. стхъ. пѣтра. и павла. под лѣты
 рж(с)тва. х(с)ва. тыса(ч)¹⁷ .. т... ч... д¹⁸. лета...

Різочитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 а передается через я, надрядкові
 знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 отця; 3 ко-
 ролѣ; 4 Дажбогович; 5 онъ; 6 щатки; 7 оставляемъ; 8 оставили; 9 отмѣну; 9а
 отмѣна; 10 а Гвоздие; 11 Тулично; 12 Волков[и]чи; 13 Княж[а] лука; 14
 и маеть; 15 Олешиньски; 16 нашем; 17 тыс[я]ча; 18—394.
 «Arch. Sang.»: 1 Надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збіга-
 ються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 11 Тулично;
 13 Княжолука.

65. Молдавські бояри ручаються польському королю Владиславу
 за воєводу Стефана
 1395 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 11, стор. 26—27; Я. Головацьким
 у «Памятниках», 1867, № 12, стор. 14.
 Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 128, 1882, стовп. 280;
 В. Уляницьким у «Материалах», стор. 8; у «Примечаниях» до «Актів ЗР», стор. 7.
 Для публікації взято текст з видання Я. Головацького.
 Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1,
 № 39; арк. 23б, оригінал — в А. G., sign. 5328.

Мы панозе боаре¹, панъ Братуль, и панъ Станиславъ, и панъ Михаль,
 и панъ Шандръ, слюбѣмъ² и слюбили есмо за нашего господарѣ Стефана,
 воєводу земли Молдавскоѣ: кгда коли кроль господарь его и нашъ, Вла-
 диславъ польскій и Литовскій и Рускій и иныхъ земель, пошлетъ по оногo

господаря Стефана, тогда оный масть до него приѣхати и (съ) своими бояры и съ паны, слюбити и голодовати, тако како иньи воеводы голдовали и чинили, и тако како коли иньи слуги, панове его чинили. Такжеж слюбуемъ о Коломью и о Сياتинь и о Покутье: о то нашъ господарь Стефанъ не имаеть ни одного слова рѣчи; а о Цецинъ и Хмелевъ, коли нашъ господарь бѣдетъ оу своего господаря и въ нашего, кроля Владислава польского, о то са имаеть намолвити и обрвнати, подлугъ кролевы воли. Такжеж слюбуемъ за тыхъ, штожь бѣдуть дома, не приѣдутъ съ нашимъ господаремъ Стефаномъ къ голдованью, а кого коли господарь нашъ, кроль Владиславъ, пошлетъ своихъ слугъ, пановъ до нашей земли: тогда тыи имають предъ ними голдовати, слюбити тако, яко и мы слюбили и голдовали предъ нашимъ господаремъ кролемъ, съ нашимъ господаремъ, безъ лсти и безъ хитрости. А на крѣпость сему, наши печати привѣсили есмо къ сему листу. (Писанъ) подъ лѣты Розства Христова тисача тѣе лѣта.

Різничання

«Акты ЗР»: 1 а передается через я; 2 е передается через е.

66. Стефан, молдавский воевода, укладает угодку з польским королем Владиславом про борьбу проти спільних ворогів

1395 р.

Текст опубликован Е. Калужняцким в «Documente», № DCXLVII, стор. 817—819; В. Уляницким у «Матерналах», № 10, стор. 8—9, звідки передруковується в цьому виданні. Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5329.

Уривок з грамоти наведений В. Сенкевичем у праці «О влиянии», стор. 10.

Приклади зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Яцимирський, «Язык».

Мы Стефанъ ¹ воевода землѣ молдавской знаемо и чинимъ симъ ² нашимъ листомъ, кто нань коли возрѣти или пакъ оуслышитъ ажъ изъ Божью помочью велебного ³ кроля ⁴ Владислава Полского ⁵ Литовского и Рускаго ⁶ иныхъ многихъ ⁷ зѣмль нашего милого государя ⁸ посадилъ ^{8а} насъ ⁹ и сѣли есмь ¹⁰ на воеводство земли молдавской. протожъ ¹² слюбили есмо и слюбуемъ нашему милому государю ¹³ кролю ¹⁴ Полскому велебной ¹⁵ королевои Ядвизѣ и ихъ ¹⁶ дѣтемъ и ихъ наместникомъ ¹⁷ по нихъ ¹⁸ будущихъ ¹⁹ государемъ кролемъ ²⁰ коруны полское ²¹ и ихъ щаткомъ корунѣ королевства ²² польской с ²³ нашими дѣтми с ²³ нашими намѣстники потомъ будущимъ, и съ государми ²⁴ землѣ молдавское ²⁵ с ²³ нашими щатки вѣрнымъ быти подлугъ ²⁶ ихъ стати своими животы и со всею нашею мочью и со всеми нашими бояры ²⁷ и со всеми нашими земляны и съ слугми и со всемъ посполствомъ, земли молдавской противу кроля Оугорского, противу воеводы Басарабского, противу турковъ, противу татаръ, противу русъ ²⁸ также ²⁹ кеды коли бы ся пригодило помочи у королевствѣ полскомъ на далекиѣ стороны далеи Кракова и далеи полски к ³⁰ нѣмцомъ крыжевонцемъ ³¹ тогда коли насъ ⁹

обошлкъ ³² и оупомануть кроль Владиславъ ³³ и ихъ последний имамы помогати подлугъ ²⁶ всеѣ нашеѣ мочи противу всеѣхъ ихъ неприятелии невыни-мующи ³⁴ ни однихъ ³⁵ при чти при вѣрѣ безо лсти ³⁶ безъ хитрости. такъ же ³⁷ слюбуемъ имъ остерѣгати ³⁸ ихъ во всемъ добру имъ раду радити не однимъ верременемъ противъ имъ не быти а мимо ихъ ни однихъ ³⁹ госдрей ⁴⁰ собѣ не искали на вѣки вѣчнѣ безо лсти ³⁶. безъ хитрости. на крѣпость сему нашему листу нашу печать привѣсили есмь въ ⁴¹ нашемъ городѣ в ⁴¹ Сочавѣ въ день святого Богоявлѣнья крещѣнья ⁴² Господня ⁴³. Мы панове и бояре землѣ Молдавской панъ Мыхалъ ⁴⁴ братъ воеводинъ Братль Нятедуль ⁴⁵ панъ ⁴⁶ Станиславъ. панъ ⁴⁶ Драгшъ ⁴⁷ витязь. панъ Грозя витязь. панъ ⁴⁶ Иванъ Стравичъ ⁴⁸. панъ ⁴⁶ Владъ дворникъ. панъ ⁴⁶ Мыхалъ Иванишь витязь. панъ ⁴⁶ Гидевъ. панъ ⁴⁶ Романъ. Костя витязь иные панове бояре земляне все посполство ⁴⁹ землѣ молдавской слюбуемъ и слюбили есми с ²³ нашими господари с ²³ воеводами землѣ Молдавской с ²³ нынѣшними и потомъ будущими велебному кролеви Владиславу ⁵⁰ прѣженеписаному ⁵¹ Полскому, Литовскому и Рускому иныхъ многихъ ⁵² зѣмль нашему милому господарези и велебной королевои Ядвизѣ. ихъ дѣтемъ. ихъ намѣстникомъ ⁵³ и потомъ будущимъ ихъ щаткомъ и корунѣ королевства Польского вернымъ быти и помагати со всею нашею мочью ⁵⁴. со всеми нашими приятельми со всеми нашими братьями. с ²³ нашими дѣтми. и с ²³ нашими щатки противу кроля Оугорского. противу воеводы Басарабского. противу Турковъ противу Татаромъ противу Руси также кды ⁵⁵ колибы ⁵⁶ ся пригодило помочи оу королевствѣ Полскому на далекиѣ стороны. далеи Кракова далеи великого Польска ку Немцемъ. и ку Крижевникомъ. коли насъ обошлкъ ⁵⁸ и оупомануть кроль Володиславъ ⁵⁹ Польски и ⁶⁰ прѣже написанни ⁶¹ ихъ намѣсткы. послѣднии государи кроли. кролювства коруны Польской. тогда мы имамы помогати по длугу ⁶² всеѣ нашеѣ мочи на все стороны. не вымучи неодныхъ ⁶³ при чсти ⁶⁴. и при вѣрѣ. безо лсти ³⁶ и безъ хитрости. а некоторымъ верременемъ противъ имъ не быти. а пакъли бы нашъ господарь нынѣшнии и потомъ будущии. штобы мыслили. алюбю ⁶⁵ хотѣли починати противу господаря кроля. коруны Польской. тогда мы имамы нашихъ господарии отъ ⁶⁶ того выимати ⁶⁷ и недати ⁶⁸ имъ и бронити и пакъли ⁶⁹ бы нашъ господарь нынѣшнии и потомъ будущии в ⁴¹ томъ насъ не хотѣли послушни быти. и мы ⁷⁰ имамы при господарю при кролю и при корунѣ королевства Польского стати ⁷¹ и с ²³ ними по сполу ⁷² на тыхъ нашихъ господарии воеводъ стати при чсти ⁷³ при вѣрѣ безо лсти ³⁶. безъ хитрости. и на крѣпость сему нашѣ печати привѣсили есмо к ⁷⁴ тому листу. въ городѣ в ⁴¹ Сочавѣ. оу день святого Богоявлѣнья на крещенье ⁷⁶ Господне ⁷⁷ подъ ⁷⁸ лѣтомъ ⁷⁹ святого Рожства Господня = а...т...ч...е лѣтъ.

Різничання

Е. Калужняцкий, «Documente»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 симъ нема; 3 велебного; 4 кроль[а]; 5 Владислава Пол[ьского], ь подається в дужках; 6 Руского; 7 [владислав]

8 господаря; 8а посадил[ъ]; 9 нас[ъ]; 10 есмь; 12 Про тож[ъ]; 13 господарю; 14 крол[ю]; 15 и *після голосної в кінці слова передається через й*; 16 ихъ; 17 наместником[ъ]; 18 них[ъ]; 19 будущих[ъ]; 20 кроломъ; 21 пол[ъ]ское; 22 королевства; 23 с[ъ]; 24 господар[ъ]ми; 25 Молдавской; 26 подлуг[ъ]; 27 *я передається через а*; 28 Рус[и], *е зауваження, що це описка, повинно бути Пруси*; 29 Такеш[ъ]; 30 къ; 31 крижеванцемъ; 32 обошлютъ; 33 крол[ъ] Влодислав[ъ]; 34 не вынимуючи; 35 одних[ъ]; 36 л[ъ]сти; 37 Такъже; 38 остерѣгати; 39 одних[ъ]; 40 господарей; 41 в[ъ]; 42 кр[ъ]шѣнъ; 43 господьна; 44 Михаль; 45 воеводинъ, пан[ъ] Браталь Натедул[ъ]; 46 пан[ъ]; 47 Драгашъ; 48 Стравич[ъ]; 49 поспол[ъ]ство; 50 Володиславу; 51 прѣже написаному; 52 иногих; 53 намѣсткомъ; 54 м[о]чью; 55 кеды; 56 коли бы; 58 обошлютъ; 59 Володиславъ; 60 Польский; 61 написаный; 62 подлугъ; 63 ни одних[ъ]; 64 ч[ъ]сти; 65 а любо; 66 от[ъ]; 67 внимати; 68 не дати; 69 А пакъ ли; 70 быти, мы; 71 остати; 72 посполу; 73 ч[ъ]сти; 74 к[ъ]; 76 кр[ъ]шчене; 77 господне; 78 под; 79 лѣт[о]мъ.

67. *Витовт, великий князь литовский, даруе князю Федору Даниловичу Острог и належні йому села*

2 липня 1396 р.

Текст опублікований В. Руликовським, З. Радзімінським у праці «Князиowie», № 4, стор. 33; А. Прохаскою у праці «Codex», № 127; у «Mopument», стор. 242; в «Arch. Sang.», т. I, № 20, стор. 20, звідки передруковується і в цьому виданні. Оригінал зберігається в Arch., А. С., № 39.

Мы великий кн[а]зь Витовт чиним знаемо всим, хто на сюю грамоту ўзрит, или ўслышит чтучи, иж записуем и записали есмо кн[а]зю Федору Даниловичу острогъ, как и отец его держалъ, из селы и зо всим, што к тому прислушает, как при отцы его было. Также што придали есмо кн[а]зю Федору село Бродов, а также Радоселки, Радогоща, Межиречье, Дьяков, также Свищово ис приселки: озераны, Городница, два Ставки.—А то все перво выписаное держати кн[а]зю Федору вѣчно, непорушно, никимже, и до его живота, а по его животе жонѣ и дѣтем его ў вѣки.—А на то дали есмо кн[а]зю Федору сюю грамоту и печат свою велѣли привѣсити.—П[и]сн в Луцку, в понедѣлок опосле Петрова дна, в лѣто \tilde{S} девят сот четвертое.

Різничтання

А. Прохаска, «Codex»: Мы wetykij kniaz Witowt czynumo znajemo wsim chto na siju hramotu wzrit ili uslyszyt cztucz. Iz zapisujem i zapysaly jezmo kniaziu Fedoru Danilowyczu Ostrog kak otec jeho derzal i z sely i zo wsim szto k' tomu prysluszajet, как pry otci jeho bylo. Takze szto prydaty

jezmo kniaziu Fedoru selo Brodow a takze Radoselki, Radohoszczе, Meziryczcie, Dyakow, takze Swiszczow i z pryselki Ozierany, Horodnica, Dwastawky. A to perwo wypisanoje, derzaty kniaziu Fedoru wierno neporuszno nikimze i do jeho zywota a po jeho zywote zonie jeho i dietiam jsho u wieki. A na to vse daly jezmo kniaziu Fedoru siju hramotu i pechat swoju welily prywisyty, Pysan w Lucku w ponedilok poslia Petrowa dnia w lito szestitysiacznoje dewiatot czetwertoje.

68. *Ярослав Изяславич, полоцкий князь, даруе млин на р. Бельчиці Борисоглѣбскому монастыреви*

1396 р.

Текст опублікований в «Вест. ЮЗ и ЗР», т. I, сентябрь, 1862, стор. 122—123; О. Востоковым в «Описании», стор. 116—117, № 5.

Описана або згадується І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 129, 1882, стовп. 282; П. Кеппеном у «Списку», стор. 72, № 79; М. Стрийковським у праці «Kronika», кн. XII, розділ 13; М. Кромером, «Hist. Pol.», стор. 407; у «Собр. др. гр.», стор. 24; Е. Карським у «Белоруссах», стор. 16; О. Смирновим у «Сборнике», № 73, стор. 73.

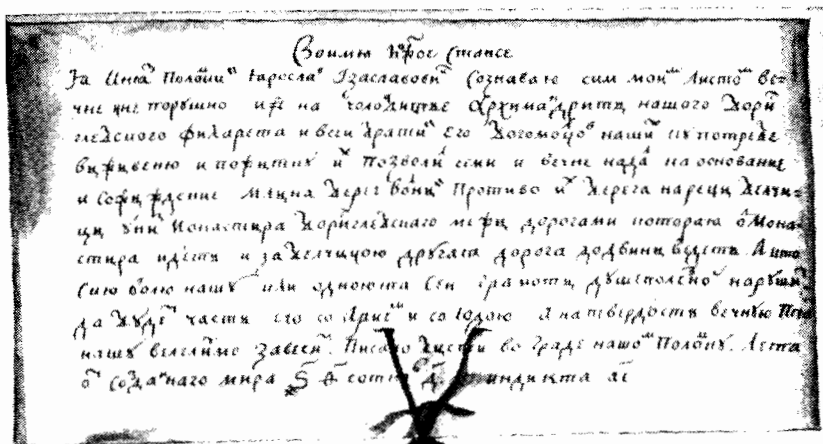
Дві копії XIX ст. зберігаються в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 69, арк. 7 і 9. Текст публікується з 7-го арк., а фотокопія — з 9-го. Третя копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 243.

Во имя бжое стансе

Я¹ кня(з)² Поло(ц)ки(и) Яросла(в) Изаславови(ч) сознаваю сим³ мой(м) листом(м) вечно⁴ и непорушно⁵ иж⁶ на чолобитье⁷ архима(н)дриты нашего бори(с)глебского филарета и всеи брати(и) его богомо(л)цо(в) наши(х) кѹ потребе виживеню⁸ и пожитку⁹ и(х). Позволи(л)¹⁰ есмы¹¹ и вечно нада(л) на основание и сожыждение¹² млына берег во(л)ни(и)¹³ противо и(х) берега на рецы белчицы ѹни(з)¹⁵ монастыра бори(с)глебскаго¹⁶ межи¹⁴ дорогами котѣра¹⁷ (д)о монастыра¹⁸ идѣти¹⁹ и за белчыцою²⁰ дрюгаа дорога до дваны ведеть. А кто²³ сию²⁴ волю нашу или одноюта²⁵ сеи грамоты дѹшеполе(з)но(и) наруши(т) да бѹде(т) часть его²⁷ со Арие(м) и со юдою. А на твердость вечнѹю печат(т) нашу велели(з)мо²⁸ завеси(т). Писано бысть во граде³⁰ нашом(м) Поло(ц)кѹ лета от со(з)да(н)наго³¹ мира \tilde{S} бст-но(г). д. индикта³² аї.

Різничтання

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 Язь; 2 Титли розкриті без застережень; 3 симь; 4 вечно; 5 непорушно; 6 ижъ; 7 челобитые; 8 выживеню; 10 ихъ позволили; 11 есми; 12 сожыждение; 13 вольны; 14 межы; 15 и ныжь; 16 борисоглебскаго; 17 котора; 18 сдѣ монастыра; 19 идеть; 20 бельчицою; 23 хто; 24 сию; 25 илы одно юто; 27 ею; 28 велилисмо; 30 Гради; 31 созданія; 32 Индыкта.

О. Востоков, «Описание»: 3 сямь; 8 выживеню; 9 пожитку; 11 есми; 13 волный; 14 межы; 16 Борисоглебскаго; 18 оу монастыра; 19 идетъ; 25 оунаюта (одноюта); 28 велилисмо; 30 градъ.

69. Витовт, великий князь литовський, дарує Борисовцям тивунський прибуток

1396—1413 pp.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 4, стор. 2—3, звідки передруковується в цьому виданні.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 242.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 280, 1882, стовп. 279.

Се язъ князь великій Витовтъ дали есьмо сюю нашу грамоту Борысовцемъ, што же тивуномъ дохода ихъ безмѣномъ не давати, но давати имъ тивуномъ доходъ у нашъ камень вѣсячій у Меньскій; а вѣсити ихъ чловѣку Борысовцу по старинѣ передъ тивуномъ и передъ мужми, а тивуномъ и слугамъ его въ то не вступатися и ничѣмъ черезъ пошлину не обидѣти. А кто иметь черезъ сюю нашу грамоту въ чомъ ихъ обидити, того и сказнимъ. А писанъ на Ямчинѣ, во вторникъ, передъ купалы светого Ивана, мѣсяца юня 20 дня.

70. Владислав, король польський, дарує своєму слугі Михайлові Волошину село Гошів

1397 p.

Ні публікації, ні опису грамоти не знайдено в науковій літературі. Ця копія зберігається у Львівському філіалі Центрального історичного архіву УРСР, ф. 129, оп. 1, в'язка 6, од. зб. 6.

Копія має два варіанти, написані кирилицею і латинкою, що подаються нижче.

Мы Ладыславъ бѣе мати король польскій литовскій и рускій и всемогій здѣлалъ государь знаемо вынимаемо нашимъ. листомъ кто колы нанъ узрити или пакъ услышитъ аже михайло волошынъ сосвоею братією найма кериломъ и юріємъ ите панове чимъ послужили намъ вѣрни и возрѣвши наихъ вѣрною службу и хотачи. а жебы тымъ лѣпій намъ инашымъ дѣтемъ нашимъ и щадкомъ послужили оны ѣ ихъ дѣти ѣ ихъ щадкове оставлаемъ и установлаемъ ихъ. идаемъ ѣ дѣлне своимъ сѣло под нещачевемъ * рѣцѣ на свѣчи у порѣчы на пола гошова злѣсомъ и споліомъ и зводою и совсѣми ужытки и граныщамы како извѣку вселакъ селу тому навѣкы вѣчній волны продати ѣ обьменаты за лѣпшіѣ ужытки обротыты надѣють памататы дорослымъ дѣтемъ ѣ нашымъ наслѣдникомъ и намѣстныкомъ отымъ всѣмъ ограныщакъ вѣтвѣвѣкихъ копіемъ дарѣ копіемъ даръ приноситы крѣпость и помощь нашому лысту и нашой печати казенной, и превѣсити унашомъ городѣ, или въ мѣстѣ Жыдачевѣ, мѣсяца, августа, 31. дна подлеты рождества Христова ————— тисаща

My Ładysław bięe Maty korol Polskij Litowski i Ruski wsemohy zdiłat Hosudar znaiemo wyne (?) maiemo naszym lystom kto koły nan uzdrył iły pak usłyszyl aze Mychayło Wołoszyn so swoieyiu bratyeiu na imia Kieryłom i Jurieim i te panowe czym posłuzyty nam wirnym i my wozriwszy na ich wirnoiu słuźtu i chotiaczy ażeby tym lepszym nam i naszym ditem i naszym szatkom posłuzyty. Ony, i ich dite i ich szadkowe ostawliaiem i ustanowliaiem, ich; idaiem i dilne swoim sylo pod zydaczewym, na rici Swicy u poricy na polia Hoszowa z lisom i s polom i z wodoiu i so wsimy uzytkie i hranyciamy kako i z wiku wszeliak selu tomu na wieki wiczni wolno prodaty i obmianiaty za lepszyi uzytkie obratyty nadiut pamiataty doroslym ditem naszym naslidnykom i namistnykom otym wsim o hranyciach Witwyckiech kopiem dary kopiem dar prenosyty kripość i pomoszcz naszomu lysty i naszoy peczaty kazennoy, i prewisyty u naszom horodi ili w misti Żydaczewi misiacia Auhusta dnia 31 pod lity rozdestwa chrystowa tysiaszcza... 1000.

* Слово виправлене іншим чорнилом, перший варіант не можна прочитати.

71. Галицький староста Бенко свідчить про те, що пан Гервас дає своїй дружині Варварі 100 гривень

13 вересня — 15 листопада 1398 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863 р., т. 1, стор. 3; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 13, стор. 195; 1867, № 13, стор. 15; О. Смирновим у «Сборнике», № 76, стор. 74; І. Срезневським у «Приложении к Др. п. р. п. и яз.», 1866, стор. 269; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420η — 420 θ; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 28; П. Бузюком у «Нарисі іст.», стор. 90; М. Дурново у «Хрестоматии», стор. 45; С. Обнорським, С. Бархударовим у «Хрестоматии», стор. 112—113; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 31, стор. 56—58; в «Протоколах», стор. 130—131.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1866, стор. 269, 1882, стовп. 286.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Наука»; М. Антошин, «Закарпат. гр.»; О. Соболевський, ЖМНПр., стор. 69; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10; «Словник»; П. Бузюк, «Нарис іст.» та ін.

Для цієї збірки використано текст грамоти з видання В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка в публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 26 та № 39, арк. 248.

А се а¹ панъ². бенко староста галицький³. и снатиный свѣдчу то своймъ. листомъ. каждому доброму кто на сей⁴ листъ оузритъ.⁹ или перед кымъ будетъ. чтюнь¹⁰. йже пришедь. передъ насъ. панъ. гервасъ⁵. и вѣноваль. и оправилъ. своєю жєнѣ варварѣ сто гривень. на своємъ селѣ на тольмачи¹¹. й жюрковѣ. на своєю вотнинѣ. а на то. дали їсмы¹² свой листъ й нашо. печать привѣсили. а при томъ. были. свѣдци. панъ миколай спичникъ⁶ воєвода снатиный. панъ гѣрко панъ. андриашъ. панъ борись хомѣковичъ⁷. панъ хроль. варваринский. воронко войтъ коломыйский руский а писанъ листъ у¹³ коломый. оу тыжднѣ⁸ по стмѣ¹⁴ михайлѣ. коли са пишеть подъ лѣты ржства. хва. а. лѣ(т). й. т. лѣ(т) й деваносто. лѣ(т)¹⁵. й осмоє лѣ(т)¹⁵.

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 а передається через я; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 5 Гервась.

П. Бузюк, «Нарис іст.»: 4 Слово сей пропущене; 6 микола испичникъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола ис Пичникъ; 8 тыжь дѣльнь.

Я. Головацький, «Памятники»: 2 Розділові знаки збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола и Спичникъ.

«Акты ЮЗР»: 1 а передається через я; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола Испичникъ; 7 Хомѣковичъ.

Я Семенъ сынъ староста галицкій нматинъ сїонъ свѣдѣю то свѣдѣ
 алъ анстодъ на жволу добраду істона аметъ оу зентъ на прѣ
 актилъ вѣдѣть чїонъ нмепришедъ прѣдзнакъ панъ геридъ не нмѣва
 лъ по правнѣ своѣмъ жентъ баркаръ історнвемъ на вѣдѣдъ сѣднѣ нѣ
 лъ даду нмъ горкѣ на своѣмъ батиннѣ анато да ннѣ салъ свѣдѣннѣ
 нмашю печатъ прѣвѣннѣ анри толѣ свѣдѣннѣ панъ алнколаннѣ
 чннѣ вѣдѣдъ анатиннѣ ннѣ панъ геридъ анъ андрнашъ панъ вѣрнѣ
 колѣ вѣдѣдъ панъ хрѣлъ вѣрвѣрннѣ сѣднѣ вѣрннѣ вѣдѣдъ кадалъ
 ннѣ ннѣ рѣннѣ анпсакъ анетъ оу ксѣлѣ лннѣ оу тѣ жѣ дѣ нѣ оу тѣ
 лннѣ анѣ кадалъ ннѣ ннѣ подѣлѣ тѣ рѣннѣ вѣдѣдъ анѣ ннѣ анѣ ннѣ
 анѣ ннѣ оу тѣ ннѣ ннѣ ннѣ ннѣ ннѣ ннѣ ннѣ ннѣ ннѣ ннѣ ннѣ

М. Дурново, «Хрестоматія»: 4 Слово сей пропуцене; 6 Микола
 испичникъ.
 «Протоколь»: 1 а передається через я; 2 Розділові знаки не збігаються
 з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 4 сесь; 6 микола испичникъ;
 8 у тыжь днь; 9 після кінцевого т у третій особі дієслів стоїть ъ; 10
 чтіонъ; на місці ю стоїть іо; 11 толмачи; 12 іосмы; 13 оу; 14 стомъ; 15 ль(т).

72. Семен із Колків дарує Печерському монастиреві податок на
 копу грошей
 21 листопада 1398 р.

Рукописна копія, вписана в книгу копій документів XVII ст., зберігається у відді-
 лі рукописів Центральної наукової бібліотеки АН УРСР, ф. 11, 1431—1550, № 88, арк.
 347, зв.—348, звідки друкується і в цьому виданні.
 Приклади з грамоти зустрічаються в «Словнику».
 зв Лесниковъ листь на копу грошій.
 А писана сія грамота при архимандритовѣ Ѳеодосіеве. Милостію Божією
 и Пречистыя Его матере и молитвами святыхъ и преподобныхъ отецъ на-
 шихъ Печерскихъ, Я Семень сколковъ по повелѣнію господина цтя (!)
 моего уписаль есми вѣдомъ Пречистой Богоматери Печерскому монастыру

родители наши Іоана Ірину Ѳеодосію Василя Іоана Артемія, Анну Анну(!),
 Єфрема, Силевестра, Александра, Бориса Ѳеодосію, Євпраксію, Іоанна, а
 записаль есми на своємъ імѣннѣ въ домъ Пречистой въ годъ же въ годъ,
 копу гроши взятъ въ Мойсиковичахъ а въ лѣсникахъ при моемъ животѣ и о
 послѣ моего живота кто иметъ тоє імѣннѣ держати а стыхъ імѣннѣ маєтъ
 тую копу гроши давати на Воведеніє Святыя Богородицы. А хто сію грамоту
 мою порушитъ родителей моихъ кто или пакъ иншіи хто, тому судитъ
 Богъ и Святыя Богородица во второе и страшное Христово пришествіє,
 а при томъ были старци Печерского монастыра Дублянски Іона Авраамъ
 ключникъ, Нифонтъ Святаго Михайла Златоверхого игумень Стефанъ Пе-
 реломило топъ Лисинскій Фалелей а писалъ Филаретъ Полатникъ а писанъ
 у Печерскомъ монастырѣ мѣсяца ноемврія 21. на Воведеніє Богородицы,
 въ лѣто 6906 (1398 г.). Индикта 5 въ втокъ до того листу притяснена
 печать.

73. Луцький єпископ Іван обіцяє польському королю Владиславу
 200 гривен і 30 коней за Галицьку митрополію
 1398 р.

Текст опублікований Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», дод. Л., стор. 142; в «Ак-
 тах ЗР», 1846, т. 1, № 12, стор. 27; в «Описани К.-С. собора», дод., стор. 38—39; Я. Голо-
 вацьким в «Памятниках», 1865, № 14, стор. 195—196, 1867, № 14, стор. 15—16; в «Собрани
 актов», № 96, стор. 126; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 423; А. Крим-
 ським в «Укр. грам.», стор. 204; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 30, стор.
 55—56; в «Руск. истор. библ.», стор. 132; в «Athenaeum», стор. 25—26.
 Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. яз.», 1863, стор. 130, 1882, стовп. 286;
 О. Востоковим в «Описани», стор. 110; А. Дзялинським у «Zb. praw. Lit.», стор. 18; Д. Зу-
 брицьким у «Hist. m. Lwowa», стор. 79; в «Актах ЗР» (розділ «Примечания», стор. 7).
 Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: М. Дурно-
 во, «Очерк»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нари-
 си», «Істор. морф.»; Ф. Медведев, «Нариси», «Труди»; Л. Булаховський, «Мо-
 вознавство», № 9; О. Зарудняк, «Пригл. управління»; Л. Гумецька, «Словотъ-
 сист. числ.», «Мовознавство», № 10, та ін.
 Подається за виданням В. Розова.
 Оригінал зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім В. І. Ле-
 ніна, ф. Румянцева, № 256, папка № LXVIII, од. зб. 1, звідки зроблено фотокопію. Копія
 зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 247.

А се азъ, вл[а]д[ы]ка ¹ Иванъ ² из Луцка ³, знаемо чиню всѣмъ, аже дал
 ми г[о]л[с]уд[а]л[ь], мои ⁴, великий ⁵ король, митрополію Галицкую. Хочет ⁶
 ми помочи на поставленье митрополитомъ. А коли ⁸, Б(ог)ъ дастъ, стану
 митрополитомъ, я ⁹ за то слобую ¹⁰ и хочю ¹¹ дати, оже Б(ог)ъ дастъ, моему
 милому г[о]л[с]уд[а]л[ю] королю двѣстѣ гривенъ рускихъ а тридцять ¹² коній ¹³,
 безъ хитрости. И того не хочю иступити ¹⁴, и ¹⁵ на то есмъ свои листь далъ ¹⁶
 и печать ¹⁷ привѣсилъ. В ¹⁸ Опатовѣ, предъ Громницами ¹⁹, у лѣта на-
 роженья ²⁰ С[ы]на Б[о]жьа тысяч ²¹ и ¹⁵ три ста девяносто ²² осмого лѣта.

Різничитання

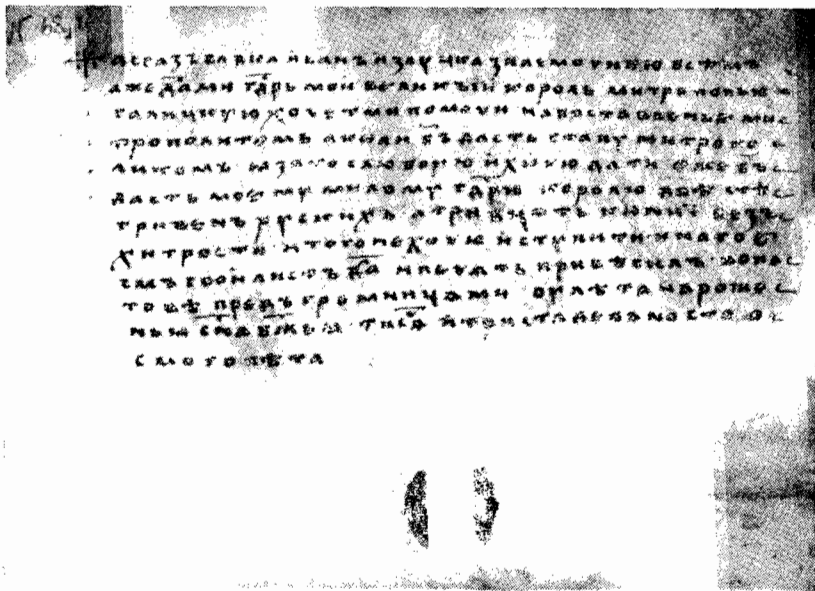
Є. Карський, «Сл. кирилл. палеограф.»: 2 Йванъ; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 8 коли; 9 я; 10 слюбою; 11 йхочю; 12 тридцать; 13 коній; 14 йступити; 15 й; 16 да(л); 17 печать; 19 громницами; 20 нарощенья; 22 деваносто.

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 5 великій; 6 хочеть; 13 коній; 17 печать; 18 Вь; 21 тысяча.

Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 5 Великій; 11 хочю; 12 тридцать; 13 коній; 18 вь; 21 тысяча.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 5 великіи; 6 хочеть; 9 я; 12 тридцать; 13 коній; 14 испустити; 17 печать; 18 Вь; 19 Громницами; 20 нарощенья; 21 тысяча; 22 деваносто.

«Athenaeum»: A se az Władyka iwan iz Łucka znajomo czynim wsiem aże dał mi gospodar moj wielikij korol mitropolii halickuju хочет mi pomoczi na postawienie mitropolitom a koli bog даст стану mitropolitom. Ja to sliubouju i хочziju dati oże boh даст mojemu mitomu hospodariu koroliu dwiestie hrywen ruskich a tridcat konij bez chitrosti ja toho ne хочziju istupiti i na toje jesm dał swoj list i pieczat' priwiesił w Opatowie pred hromnicami ou leta narożenija syna bozia tisieczna trista dewianostaho osmoho leta (1398).

74. Великий князь Андрій Ольгердович дарує Полоцькому монастиреві Боброві гони на р. Звані

До 1399 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, стор. 27, № 13; у «Вест. ЮЗ и ЗР», стор. 13—14; в «Описании... рукописей», стор. 31.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1882, стовп. 286—287; М. Дашкевичем у «Заметках», стор. 157; у «Примечаниях» до «Актов ЗР», стор. 7—8; М. Карамзіним в «Истории», т. V, стор. 111, 171.

Для цього видання використано публікацію в «Актах ЗР». Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, ф. «Собрание Погодина», шифр: Пог. 12, євангеліє XIV в., арк. 128 зв. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 39, арк. 249.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзено, «Іст. мэрф.»; Є. Тимченко, «Курс».

А се ¹ азъ ² великий ³ князь андрей полоцкий ⁴ далъ ѳсми ⁵ стой ⁶ тройци. рекоу званоу ⁷. з гоны з бобровыми ¹⁶. ѱ(т)звана ⁸. ѱ(т) запада. до дрысы. а къ ⁹ той рече никому прихода нѣтъ. ¹⁷ а по моемъ животѣ ¹⁸. который кнзь ¹⁰ иметь ѱ(т)нимати соудити ¹¹ ѳмоу ¹² стаа ¹³ трца ¹⁴. да будетъ ¹⁵ проклатъ.

Різничитання

«Вест. ЮЗ и ЗР»: 1 Асе; 2 А передається через я; 3 великій; кінцеве й після голосної передається через й; 4 полоцкой; 5 ѳсми; 6 святой; 7 звону; 8 звона; 9 я; 10 князь; 11 судить; 12 ѳму; 13 святая; 14 троица; 15 будетъ.

«Описание ... рукописей»: 3 Надрядкові знаки відсутні; 5 дал ... ѳсми; 6 Титли розкриті, відновлені літери взяті в дужки; 7 званицю; 8 ѱт Звана озера да до Дрысы; 12 ему; 13 с[в]я[т]а; 16 [б]обровыми; 17 нетъ; 18 моемъ животе.

75. Вітовт, великий князь литовський, розподіляє ловища між віленським єпископом і Вігайлом

1398 р.

Текст опублікований Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 18, стор. 18, під 1392 роком; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 18; у виданні «Dziennik», 1822, т. I, стор. 339—400 (кирилицею, латинкою і літографія); О. Соболевським, «Сл.-рус. палеограф.», № 7, звідки передруковується і в цьому виданні; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XV, № 17.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка у публікації О. Соболевського, С. Пташицького

Мы велики кна(з) ¹ витовтъ ². чини(м) знаемо. симъ наши(м). листо(м). кто коли егъ оузри(т) или оуслыши(т). чтучи. досмотрили есмо того. жаловаль кна(з) Бискупъ. на викгаила. а викгаило. жалова(л). на Бик(у)па.

ѿ ловишча. и мы то(г). досмотрили. и роздѣлили есмо. и мы ³ голое болото. на полы. што бѣъ Бискупова села. половина голого болота. то повернули есмо. къ Бискупову селу. а што о(г) Викгаиловы ⁴. землѣ половина. голого. болота. то есмо повернули. Викъгаиловы. Бискупъ имаеть ловити на своен половинѣ. а викгаило лови оу таѣ ловища. не оуступати. а Викгаилу. ловити. са оу своен половинѣ. оу ловищехъ. а бискупу са оу то не оуступати. а на то на все дали есмо бискупу. сюю нашу. грамоту и печать. свою. приложили. а да(н) оу троцѣхъ. оу великую. суботу. априла. оу. г. днь.

Різничитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 *Титли розкриваються без застережень*; 2 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 3 *имь*; 4 *Викгаиловы*.

«Dziennik»: *My wielkiy kniaz witowt. czynim. znamo. sim naszym listom. kto koli jehozryt' ili uslyszyt' czuczzy: dosmotryli jesmo toho. zalowal kniaz Biskup na wikhayta. a wikhayto. zalowal na biskupa o lowiszczu. i my toho dosmotryli. i rozdelili iesmo. im hotoje boloto. na poly. szto ot. biskupowa siefa. polowina. hotoho bolota. to powiernuli jesmo. k biskupowu sielnu. a szto ot wikhaytowu. ziemle polowina. hotoho bolota. to jesmo powiernuli wikhaytowu. biskup imaiet' lowiti. na swojey polowinie. a wikhaytowu sia u taja lowiszczu nie ustupati. a wikhaytu. lowiti. u swojey polowinie u lowiszczach. a biskupu sia u to nie ustupati. a na to na wsie dali jesmo biskupu. siuju.*

nasziu. hramotu. i pieczat' swoju prylozylu. a dan u trociech. u wielikuiu subotu. aryla. u. 2. dien.

Кирилицею осучаснено орфографію.

76. *Онуфрій, великий князь полоцький, дарує Предтеченському монастиреві землю та угіддя*

Близько 1399 р.

Текст опублікований у «Вест. ЮЗ и ЗР», стор. 15—16; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 14, стор. 27—28; Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 15, стор. 16, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, шифр: Р. п. I.17, євангеліє XIV ст., арк. 144 зв.

Се назъ ¹ князь великій ² Анофрей положилъ есми ³ сїе євангелїе оу нашемъ ⁴ монастири, въ церкви оу свѣтото Іоана Предтечи, на островѣ. А придалъ есми свѣтоту Іоану: на Сомниці ⁵ землю зъ бортью, борть ⁶ по великую дорогу, по Соменьцо озеро; на Оулѣ ⁷ на рѣцѣ землю зъ бортью, на Витебскомъ ⁸ рѣбежи землю съ бортью, на Начѣ на рѣцѣ землю зъ бортью, на Лиснѣ ⁹ єзь и оустье. А въ церковь ⁹ свѣтото Іоана и въ нашъ ¹⁰ монастирь, и въ села ¹¹ и въ люди свѣтото Іоана не вступатиса никому ¹². А владыцѣ съ игумена Іоаньского и съ нашего ¹³ монастыря Островьского ¹⁴ кунци ¹⁵ не брати, а никакихъ пошлинъ. А отъ кого бѣдетъ ¹⁶ какаѣ обида нашему монастирю, ино досмотрать ¹⁷ и боронить намъ самимъ, а по насъ роду нашему; а старци ¹⁸ и люди, которыи ¹⁹ живѣтъ на свѣтото Іоана земли, и сѣдити и радити игумену Іоаньскому, самому зъ братьею а иному никому не вступатиса; а владыцѣ не вступатиса въ нашъ ¹⁰ монастирь.

Різничитання

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 *ка і а передаються через я*; 2 *великий*; 3 *є передається через є*; 4 *Сомниці*; 5 *борть*; 6 *Уль*; 7 *Витебскомъ*; 8 *церковь*; 9 *нашъ*; 10 *селу*; 11 *ни кому*; 12 *нашого*; 13 *Островьского*; 14 *куницы*; 15 *будеть*; 16 *досмотреть*; 17 *старцы*; 18 *которые*.

«Акты ЗР»: 1 *ка і а передаються через я*; 3 *є передається через є*; 4 *нашемъ*; 9 *церковь*.

77. *Вітовт, великий князь литовський, визначає правові стосунки між містами Полоцьком та Ригю*

6 березня 1399 р.

Текст опублікований в «Собрании г. г. и д.», ч. II, 1819, стор. 15, № 14; в «Русско-литовских актах», стор. 94—95; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XV, № 18.

Описана І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131—132, 1882, стовп. 288—289; О. Востоковим в «Описании», стор. 63; П. Кеппеном у «Списку», стор. 72—73, № 90.

Подається за виданням «Собрания г. г. и д.».

Кілька копій зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 45, од. зб. 27, 28 та 69, копія XIX ст. — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 258, а також у Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві, ф. 159, № 599.

Першу копію (27) використано для фотокопії в цьому виданні. Копії 28-а, 69-а подаються в розділі різночитань. При копії 28-ій, поруч з текстом слов'янського оригіналу, подано переклад німецькою мовою, а копія 69-а супроводжується таким текстом: «Подлинник сей грамоте, писанный в 1396 году, на пергаминах, с привѣсью восковой, вовсе не приметной печати, сообщенъ униатскаго Борисогльбскаго, вблизи Полоцка находящагося, монастыря Архимандритомъ тамошнимъ Езуитом, у коихъ теперь хранится...».

Мы Великий¹ Кнзь² Витовтъ дали есмо³ сию⁴ грамоту⁵ Буркгимистру⁶ Ризскому⁷ Никтиборкгу⁸ и всѣмъ Нѣмцемъ⁹ купцемъ¹⁰ Ризскимъ¹¹ и инымъ¹² всѣмъ¹³, штожь¹⁴ оу Полоцку Полочаномъ¹⁵ добрымъ¹⁶ людемъ¹⁷, цѣловати крсть на томъ¹⁸, што имъ чинить¹⁹ Нѣмцемъ²⁰ все оуправду²¹, и оу вѣсѣхъ²², и оу торговли и во всемъ²³ торговомъ²⁴ дѣлѣ; а такожъ²⁵ оу Ризѣ къ²⁶ Полочаномъ¹⁵ цѣловати крсть²⁷ Нѣмцемъ²⁰ добрымъ¹⁶ людемъ¹⁷ на томъ¹⁸, што²⁸ Полочаномъ¹⁵ чинить²⁹ все оуправду, и оу вѣсѣхъ²², и оу торговли и во всемъ торговомъ²⁴ дѣлѣ. А рубежа³⁰ не чити промежи себе³¹ на обѣ сторонѣ, ни Нѣмцемъ²⁰, а ни Полочаномъ¹⁵, знати истцу истца³². А на то на все дали есмо³ сию³³ грамоту⁵ и печать³⁴ свою велѣли³⁵ привѣсити. А псана³⁶ оу Полоцку³⁷, оу четвергъ³⁸ четвертоѣ³⁹ недли поста, Марта оу шести днь⁴⁰, по Божьемъ⁴¹ нароженъи вышло лѣтъ тысяча⁴² и четыриста⁴³ без одного⁴⁴ лѣта. Сам.

Різночитання

І. Срезневський і, «Др. п. р. п. и яз.»: 3 е(с)мо, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 5 грамо(т); 7 Ризко(му); 8 Никтиборк(г); 9 Нѣмце(м); 10 купце(м); 11 Ризски(м); 12 Після слова инымъ пропущено включно до привѣсити; 36 а пса(н); 37 Полоцкку; 41 божье(м); 42 лѣ(т). тиса(ч); 43 чєтыри ста; 44 ѡдин(ъ).

Копія 28-а; 1 великій; 2 Титли розкриті без застережень; 3 есмы, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 4 сню; 6 бургамистру; 8 никтиборту; 9 нѣмцамъ; 10 купцамъ; 14 что есть; 15 полочаномъ; 17 людамъ; 21 ужавду; 25 тако есть; 26 и; 28 что; 29 чинит; 30 рубежа; 31 себѣ; 32 истцу истца; 33 сню; 34 печать; 35 велели; 38 четвертъ; 39 четвертой; 41 божемъ; 44 одинаго.

Копія 69-а; 1 великий; 3 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 5 грамо(т); 7 ризко(м); 8 никтибор(г); 9 нѣмце(м); 10 купце(м); 11 ризски(м); 13 всѣ(м); 14 што(ш); 15 полочано(м); 16 добры(м); 18 то(м); 19 чини(т); 20 нѣмце(м); 22 вѣсѣ(х); 23 все(м); 24 торгово(м); 25 тако(ш); 26 к; 27 крсть; 29 чини(т); 30 рубежа; 32 истца; 34 пча(т); 36 пса(н); 40 Замість днь написано над рядком дно; 41 божье(м); 42 лѣ(т) тиса(ч); 43 чєтыри ста; 44 ѡдино(г).

78. Вітовт, великий князь литовський, дарує віленським каноникам Березинську землю, що лежить між Стрішиним та Рогачевим

3 квітня 1399 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 15, стор. 28; у «Вестн. Европы», стор. 144—145, 159 (літографія); Й. Лелевелем у праці «Księgi», стор. 67; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 16, стор. 197; 1867, № 16, стор. 17.

Описана в «Актах ЗР», у розділі «Примечания», стор. 8; у «Вестн. Европы» та А. Прохаскою в праці «Codex», стор. 58; О. Востоковим в «Описании», стор. 124, № 8.

В основу цього видання взято публікацію Я. Головацького.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 7; друга копія — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 256.

Мы великий¹ кнзь Витовтъ², даемъ вѣданье⁴ всѣмъ, кто⁵ на сѣй⁶ листъ узозритъ, или слышитъ⁷, дали есмо землю, кановникомъ⁸ Виленскимъ⁹ на има Березинска¹⁰, къ¹¹ Стрѣшинѣ, што были есмо дали¹²

кнзю¹³ Юрью¹⁴, Толочкѹ¹⁵ ѿ(т) Рогачева¹⁶. ѿ(т) Тоима¹⁷, а в¹⁸ тѹ землю пер-
вописанѹю не оустѹпатиса никому¹⁹, ани²⁰ Рогачевцемъ²¹, ани²⁰ иномѹ
комѹ, нижь держатъ²², кановникомъ Виленскимъ, к¹¹ Стрѣшин(ѹ)²³
вѣчно, непорюшно никимже²⁴, а на то все дали есмо на крѣпость сеи листъ
и печать²⁵ свою велѣли привѣсити, а псанъ²⁶ оу Троицѣх²⁷ оу четвергѣх²⁸
по велицѣхъ дни, подѣлѣты по рож(с)твѣхъ²⁹ Гни³⁰ ꙗ и г ста, и деватъ³¹ де-
сатъ³² и деватъ³¹. Монивидъ³³.

Різничитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням;
8 кановником(м); 9 виленски(м); 10 березынскаѧ; 12 дала [?]; 14 Юры?(ю);
15 о? толочку; 17 ѿ(т) тоима; 19 ни кому; 21 рогачевце(м); 22 держат(т); 23 ж
стрѣши(н); 24 никим же; 26 пса(н); 27 троцѣ(х); 29 рожтвѣ; 30 гни; 31 дева(т);
32 дес(т); 33 Монви(д).

«Вестн. Европы»: 5 Замість ком всюди стоять крапки; 6 сей; 10 бере-
зынскаѧ; 17 ѿ(т)тойма; 19 ни кому; 20 а ни; 21 рогачевцемъ; 23 Після
слова Виленскимъ пропущено к Стрѣшин(ѹ) вѣчно, непорюшно никимже;
29 рожтвѣ; 30 гдни; 31 девать; 32 десатъ.

Копія XIX ст.: 1 Великій; 2 Витолтъ; 4 вѣданѣ; 7 узозреть и вслы-
шитъ; 10 ꙗ передается через я; 11 и; 13 Титли розкриті без застережень;
16 Рогачова; 17 отойма; 18 въ; 21 Рогачевцомъ; 22 нѣтъ держати Канони-
комъ; 25 печать; 27 Троицѣхъ; 28 Четверъ; 29 Рожества; 32 тысяча и триста
и девяностъ и девять; 33 нема: Мониви(д).

79. Владислав, король польський, дарує село Надієво з присілкою
Кропивники своєму слугі Ходку Чемеревичу

1 жовтня 1399 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 22, стор. 22; В. Розовим в «Южнор. гр.»,
«Укр. гр.», № 32, стор. 58—59.

Текст і дата взяті з видання В. Розова. В «Arch. Sang.» вона датується 13 жовтня
1399 р.

Оригінал зберігається в Arch., A. S. № 43.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумець-
ка, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Функції», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»;
С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», М. Антошин, «Закарп. гр.», Я. Сприн-
чак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Труди», та ін.

Во йма б(ж)ує ста(н)¹ Мы Владиславъ б(ж)ує мл(с)ти. коро(л). пол(с)-
кѣ². литов(с)кѣ. й рускѣ. йны(х)³. многи(х). земль. г(с)дрь чинимы⁴. знае-
мо. симъ нашимъ. листомъ кто ко(л). на(н)⁵ возри(т). йли па(к). оуслыши(т).

аже слуга нашъ. верный па(н) ходко. чемереви(ч). послужи(л). на(м).
верне. мы возрѣвши. на его верну. службу. й хотаче по нѣмъ. аж бы⁶ намъ.
вернѣй. псслужи(л). й нашимъ. дѣтемъ. его дѣти. й его щаткове. дали есмо
й даемъ. наше село. надѣво. й с⁷ п(р)иселкомъ. йсь кропивники. й со всѣмъ
правомъ. слѣсомъ. й с дубровами. с полемъ. с бортми. й съ сѣножатми. й с
рѣками. со всѣмъ. оужиткомъ. како к нему. йз вѣку. прислушало. старыми
границами. а то даемъ тако. на вѣку вѣкомъ. ему и его дѣтемъ. й его щатку.
не ймаеть. ѿ(т) нихъ то ѿтойти. некоторымъ вереманемъ. а ис того ймають.
намъ. служи(т). й нашимъ. намѣсткомъ. ѿнъ й его дѣти. й его. щаткове ко-
пиемъ. а шестью стрѣлцевъ. гдѣ коли намъ. будетъ надобно. к нашей. по-
трѣбѣ. тежъ то йзволи(л). есмы ему. аж бы⁶ его. аж бы⁶ коли. нѣкотоѧ.
пригода ему. ста(л)⁸. тогда йма то село замѣни(т). продати. тако доброму.
ако й самъ. што бы⁹ могль. намъ с того. службу. написаную. служи(т).
во всѣхъ. нашихъ. пригодахъ. не ѿмешкаѧ. й тому. на крѣпость. печать.
нашо. казали есмы. привѣси(т). во лвовѣ в днь покрова. бци¹⁰. под лѣты.
розтва¹¹. хва. тисача лѣтъ. деваносто. девато(г). лѣ(т)¹². а свѣдкове на то.
панъ хрещень. судомирскѣ. панъ. збыгнѣвъ. маршалко. панъ. гнѣвошь.
подкоморнѣ. панъ. пашко скотницкѣ. панъ. бѣнко. старосто галицкѣ. панъ.
пашко. мазовески. панъ. мичко. кухмистръ. вожикъ. йныхъ³. много было
при томъ. добрыхъ. людѣ. поланъ. й руси. а писалъ. писарь. малохѣй. ко-
ролевымъ гриказомъ.

Різничитання

«Arch. Sang.»: 1 стаи, крапки і надрядкові знаки не відбиті; 2 польски[й],
[й] є у всіх прикметниках даного тексту; 3 [и] иных; 4 чинимъ; 5 или;
6 ажбы; 7 и; 8 стала; 9 штобы; 10 бо[городы]ци; 11 розлєствя; 12 лѣт[а].

80. Львівський воєвода Маціна свідчить про купівлю паном Клюсом
у Хоґора Шидловського села Шидлова і дворища Жаворонковича

1400 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 6, стор. 3; Я. Головацьким у «Па-
мятниках», 1865, № 20, стор. 199, 1867, № 20, стор. 19—20; О. Смирновим у «Сборнике»,
№ 77, стор. 74—75; П. Житецьким в «Унив. изв.», № 12, стор. 60—61, в «Очерке»,
стор. 356; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 29; А. Кри-
ським в «Укр. грам.», стор. 420ф; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 33, стор. 60.

Рукописна копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в архіві Ленінградського
відділення Інституту історії АН СРСР, ф. К. 57, од. зб. 5, а також в Ленінградському від-
діленні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 261, оригінал—в Ossolineum, «Inwentarz
dyplomatowy», № 9.

Грамота написана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 277, 1882, стовп. 297;
у «Протоколах», стор. 212.

Текст публікується за виданням В. Розова. Фотокопію взято з публікації О. Соболев-
ського, С. Пташицького. (Див. фотокопію № 1 на стор. 145.)

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свен-
ціцький, «Нариси»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Функції»,

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 О[ть]ца; 2 Крапки і надрядкові знаки не відображені; 17 держяль; 21 у перекъ.

П. Житецький, «Очерк»: 1 ѿ(т)ца, інші титла розкриті без застережень; 5 тьи; 10 й; 10а дѣдину; 11 къ; 12 юсть; 13 без одвукупу; 14 и закупъ; 15 юго; 19 із; 20 і въ доложь; 21 і у перекъ; 22 имаеть; 24 то; 27 Жильховскы; 34 А передається через я, надрядкові знаки відсутні.

81. Князь Олександр Патрикѣвич Стародубський (на Чернігівщині) присягає на вірність польському королеві Владиславу

1400 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 17, стор. 28—29; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 21, стор. 200, 1867, № 21, стор. 20; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 507; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 48; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 34, стор. 61—62.

Описана А. Прохаскою у праці «Codex», стор. 71; О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 74. Див. також: К. Стадницький, «Syrowie Gedymina», стор. 40; «Протоколь», стор. 232.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенцицький, «Нариси»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Могознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; С. Бевзєнко, «Нариси»; Ф. Медведєв, «Труди», та ін.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопію взято з праці О. Соболевського, С. Пташицького. (Див. фотокопію № 2 на стор. 145.)

Оригінал грамоти зберігається в рукописному відділі Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, ф. «Западнорусские акты», № 2.

Се азъ. кнѧ(з)¹. александръ.² патрикѣви(ч).³ стародуб(с)ки⁴ знамени(т).⁵ чинимы. симъ нашимъ листомъ. аже слюбую. ѿ слюби(л)⁶ есми'⁷ ѿ цѣлова(л)⁸ есми'⁷ крестъ. по⁹ смерти. на(ш)го¹¹. го(с)дра¹². великого. кнѧ(з)¹³. витова. не¹⁴ йскати ми. йныхъ. господаревъ. мимо наше(г)¹¹. милого. господарѧ. крола¹⁶. влодислава. пол(с)кого. ѿ¹⁷ коруны. пол(с)коѣ. не¹⁸ ѿ(т)лучити ми сѧ еѣ. некоторымъ¹⁹. веремемъ. безо лсти. ѿ без²⁰ хитрости. на крѣпость. сему наше(м)²¹ листу. нашу^{21а} печѧ(т)²². привѣсили есмо. оув озера. ²³ оу круды. межи. городна. ѿ мере(ч)²⁴ по розтвѣ²⁵ х(с)вѣ²⁶, оу пѧтокъ. оу канунъ. стго.²⁷ ѿбрѣзаниѧ²⁸. хва²⁹. по нароженьѿ. сна.³⁰ божьего тисѧчь³¹. лѣтъ. ѿ чотыри. ста³². лѣтъ: —

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 княз[ь]; 5 знаменит[о]; 6 слюбилъ; 8 цѣловал; 9 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 наш[е]го; 12 г[о]л[о]с[у]д[а]ря; 13 кн[я]з[я]; 16 кроля; 17 и; 18 и не; 21 наш[ем]у; 21 а нашу; 22 печат[ь]; 23 оу возера; 24 Мереч; 26 Х[ри]ст[о]вѣ; 28 обрѣзаниа; 29 Х[ри]ст[о]ва.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 князь; 2 Александръ; 3 Патрикѣвичъ; 4 Стародубській; 5 знаменито; 6 слюбилъ; 7 есмы; 8 цѣловаль; 9 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 нашего; 12 господарѧ; 13 княза; 14 не; 17 и; 18 и не; 19 нѣкоторымъ; 20 безъ; 21 нашему; 22 печатъ; 23 оу-въ озера; 24 Меречъ; 25 Розствѣ; 26 Христовѣ; 27 св.; 28 Обрѣзаниѧ; 29 Христова; 30 Сына; 31 тисѧча.

«Акты ЗР»: 1 А передається через я; 2 Александръ; 3 Титла і скорочення розкриті без застережень; 4 Стародубській; 5 знаменито; 7 есмы; 14 на; 20 безъ; 21 нашему; 24 Меречъ; 25 Розетвѣ; 28 Обрѣзаниѧ; 31 тысяча; 32 чотыриста.

82. Івашко, син молдавського воєводи Петра, і пан Вілча ручаються Владиславу, королю польському, за Романа

1400 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким у праці «Documente», № DCXLVIII, стор. 819—820; В. Уляницьким в «Матеріалах», № 12, стор. 12, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5327.

Приклади з грамоти зустрічаються в праці В. Ярошенка, «Укр. мова молд. гр.», та ін.

Я¹ Івашко сынъ² Петровъ. дѣдич³ Валаски и панъ⁴ Вілча. поручаемъ и выручили есмо оу нашего господаря. оу велебного кроля Полско-го⁵ Романа, а слюбуемъ и слюбили есмо за Романа аже имаеть⁶ Романъ служити нашему гсдру⁷ кролю Влодиславу Полскому⁸. и корунѣ Полскоѿ⁹. и зерень быти безо лсти и без хитрости. а того натсва¹⁰ Романъ не имаеть оупоминать¹¹. а ни¹² жяловати ни пред¹³ однимъ чоловѣкомъ. а ни¹² на князь Швитригаѿ¹⁴ не имаеть жяловати. пак¹⁵ ли бы Романъ почял¹⁶ и жяловаль пред¹³ кимъ того нятства. а любо на княз¹⁷ Швитригаѿла. тогда мы имаева того исного Романа оячь¹⁸ поставити. и дати в¹⁹ руцѣ нашему милому гсдру⁷ кролю Полкому²⁰. и на крѣпость сему листу наши печяти привѣсили есмо в¹⁹ городѣ Бересты под²¹ лѣты Розства Хрва²² тисѧча лѣтъ и чотыриста.

Різничитання

Е. Калужняцький, «Documente»: 1 я передається через А, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 2 с[ь]нъ; 3 дѣдич[ь]; 4 пан[ь]; 5 Польского; 6 имаеть; 7 г[о]л[о]с[п]о[д]а[р]ю; 8 Пол[ь]скому; 9 Пол[ь]скоѿ; 10 натства; 11 оупоминат[и]; 12 ани; 13 пред[ь]; 14 кнѧза Швитригаѿ[лѧ]; 15 Пак[ь]; 16 почал[ь]; 17 кнѧза; 18 ѿпачь; 19 в[ь]; 20 Пол[ь]скому; 21 под[ь]; 22 Христ[о]ва.

83. *Ивашко, син молдавського воеводи Петра, присягає на вірність королеві Владиславу і князеві Вітовту*

1400 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким у праці «Documente», № DCXLIX; В. Уляницьким у «Матеріалах», № 13, стор. 11—12, звідки передруковується і в цьому виданні. Приклади з грамоти зустрічаються в праці В. Ярошенка, «Укр. мова молд. гр.», та ін.

Я ¹ Ивашко снъ ² Петра воеводи. дѣдич ³ земли Валаскоѣ знаемо чиню симъ листомъ, аже велебный гсдръ Владиславъ и з ⁴ Божьей ⁵ млсти кроль Полски и велебный княз ⁶ Витовтъ Литовски ⁷ смиловалис ⁸ надо мною ⁹. приняли суть мене собѣ слугою. тогда я слубою ¹⁰ имъ верень быти и служит ¹¹ на всѣхъ мѣстехъ ¹² безо лсти без ¹³ хитрости. также коли ми Бгъ поможетъ ¹⁴ ку моеи отнинѣ ¹⁵. буду господаремъ и воеводою оу земли Валаскон. ¹⁶ слубую и сеи листъ на себе даю. аже хочю тымъ лепѣи служит ¹⁷ нашему милому гсдру кролю Полкому ¹⁸ преженеписаному ¹⁹. и велебному княз ²⁰ Витовту. и корунѣ Полской ²¹ верень быти со всѣми моими бояры Валаскими. и со всею землею Валаскою при них ²² и зоста ²³ на вѣки. противу ихъ не быти никоторымъ веременемъ. мимо ихъ иныхъ ²⁴ господаревъ не искати безо лсти и безъ ²⁵ хитрости; также хочю отступит ²⁶ нашему гсдру кролю Полкому ²⁷ тоѣ земли Шепинскоѣ ²⁸. и тыхъ городъ ²⁹ што суть в ³⁰ неи по старую границу, а тежъ штожъ мои отецъ ³¹. Петръ воевода позычил ³² пѣнзяи моему милому гсдру кролю Полкому ³³. и тыхъ ся отступаю ³⁴. и листы хочю тыи вронит ³⁵. и на крѣпость сему моему листу печать мою привѣсили есмо в ³⁶ городѣ Берестью оу четвергъ вѣ ³⁷ днь ³⁸ изачятъ ³⁹ Матки Бжъеи под ⁴⁰ лѣты Розства Хсва ⁴¹ тысяча лѣтъ и чотыриста лѣтъ. и на то на все слубили. есмо. цѣловаль ⁴² крестъ с ⁴³ паномъ Вилчею и печать Вилчина привѣшена съ ⁴⁴ моею, а хочю голдовати подлугъ крестьянского права.

Різничання

Е. Калужняцький, «Documente»: 1 я передається через А; 2 Титли розкриті без застережень; 3 дѣдич[ь], розділові знаки не відповідають нашому виданню; 4 из[ь]; 5 божьей; 6 княз[ь]; 7 Литов[ь]ски; 8 смиловали са; 9 мною [и]; 10 слубую; 11 служити, 12 мѣстех[ь]; 13 [и] без[ь]; 14 поможет[ь]; 15 отчинѣ[и]; 16 и в кінці слів після голосної передається через й; 17 служити; 18 Пол[ь]скому; 19 преже написаному; 20 княз[ю]; 21 Пол[ь]ской; 22 них[ь]; 23 зоста[ти]; 24 иных[ь]; 25 без[ь]; 26 отступити; 27 кролю; Пол[ь]скому; 28 Шепин[ь]скою; 29 городовъ; 30 в[ь]; 31 отецъ; 32 позычил[ь]; 33 Пол[ь]скому; 34 отступаю; 35 вронити; 36 д[ь]нь; 37 зачатъ; 38 под[ь], 39 Христова; 40 [и] цѣловал[и]; 41 с[ь].

84. *Пашко Обухович дарує землю Лаврашевському монастиреві*

XIV ст.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, стор. 103, № 64. II, звідки передруковується і в цьому виданні.

Рукописна копія XIX ст. зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 108, оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 26. Характеризується О. Востоковим в «Описании», стор. 125; Е. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Се азъ Пашко Обуховичъ, тивуна Унегневичкогго сынъ, погадавши есми съ своею братією ¹, съ тивуномъ Негневицкымъ Гринемъ а съ ² братомъ своимъ Михаиломъ, а съ ³ дѣтми ⁴ своими съ Семемомъ а съ ⁵ Панкомъ, записалъ есми на пречистое домъ къ ⁶, Лаврашеву монастырю сѣножати двѣ около нивы нашея подъ перевѣсіемъ ⁷, вѣчно і ⁸ непорушно. А при томъ былъ Тивунъ Негневицкий ⁹ Гринко ¹⁰, а братъ мой Михайло, а дѣти мои Сенько и Панько а Онтонъ Ефремовичъ, а пани Миткозое люди: Василь ¹¹ а Степанъ Жибуничъ а Ондронъ Комаровичъ.

Різничання

Рукописна копія: 1 братією; 2 съ; 3 детьми; 4 къ; 5 перевѣсіемъ; 6 и; 7 Негневицкы; 8 Гринъ; 9 василь.

85. *Луцьян Шуба з своєю дружиною Василисою дарує Лаврашевському монастиреві сім'ю Кричу з майном*

XIV ст.

Текст надрукований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, стор. 103, № 64. I, звідки передруковується і в цьому виданні.

Рукописна копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева № 256, папка № 70—72, арк. 106—106 зв., оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 140 зв. Грамота характеризується О. Востоковим в «Описании», стор. 125; Е. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Се я рабъ Божій ¹ Лукьянъ Шуба и съ своею женою Василисою и ² съ своими ³ дѣтми Петромъ и ⁴ Федкомъ, и своего цѣлого разума, отходя сего свѣта записалъ есмь къ ⁵ пречистой ⁶ Богоматери въ ⁷ Лаврашову монастырю человекъ на имя Крѣчу и ⁸ дѣти его и землю и со всеми уходы, а дали есмо вѣчно.— А при томъ ⁹ былъ: архимандритъ Никита Лаврашовский, отецъ нашъ духовный ¹⁰, и старци на имя Восьянъ и Макарей и иншіи ¹¹ старци; а добрыхъ людей было стороннихъ: пани Волкова ¹² Гавсовича жена Фетина съ ¹³ своимъ сыномъ Яцкомъ, а панъ Василей Протасовичъ, а Офонась сотникъ. А хто сіе ¹⁴ порушить нашо приданѣ, што есмо придали къ пречистой ¹⁵ Богоматери, рассудитъ ся со мною предъ Богомъ. А писалъ панъ ¹⁶ Николский ¹⁷ Панкратей.

Різничання

Рукописна копія: 1 Божии; 2 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 3 съсвоими; 4 а; 5 к; 6 пречисто; 7 й; 8 прітомъ; 9 духовны; 10 иншии; 11 Волковва; 12 и съ; 13 сие; 14 попъ; 15 Никольский.

ПОКАЖЧИК СЛОВОФОРМ АПЕЛЯТИВНОЇ ЛЕКСИКИ

а і.11*, 2.4, 4.8, 5.10, 6.19, 8.2, 9.10, 10.20, 11.20, 12.16, 13.3, 14.19, 15.22, 16.8, 17.4, 18.9, 20.6, 21.3, 22.13, 23.23, 24.9, 25.1, 26.1, 27.13, 28.9, 29.9, 30.6, 32.5, 33.1, 34.7, 35.1, 36.9, 37.10, 38.16, 39.5, 40.30, 41.6, 42.3, 43.8, 44.5, 45.35, 46.4, 47.7, 48.2, 49.7, 50.1, 51.6, 52.7, 53.7, 55.9, 56.2, 57.1, 58.10, 59.1, 60.7, 61.5, 62.5, 63.25, 64.7, 65.3, 66.3, 67.4, 68.2, 69.4, 70.1, 71.4, 72.8, 73.3, 74.3, 75.7, 76.9, 77.5, 78.3, 79.5, 80.2, 82.6, 83.2, 84.10, 85.7; а̇ 19.11, 57.1; а̇ 80.4; а̇ 26.1; а̇ 80.1; а̇ 17.1, 29.1, 40.1, 47.1, 51.1, 57.1, 80.1; а̇ 24.1, 43.1, 44.1, 53.1, 60.1, 62.1, 66.1, 71.1, 78.1, 80.1
 абихом 17.1; абыхомъ 8.1
 або 9.1, 10.4, 11.1, 45.19, 49.1; або 26.1; або 49.2; аболюбо 66.1; альбо 49.1
 абы 8.1, 10.1, 11.1, 22.1, 45.3, 47.2, 49.2, 58.2
 абыхмо 9.1, 49.1; обысмо 6.1
 абыхомъ *див.* абихом
 августа 9.1, 49.1, 70.1
 аж *див.* ажъ
 аже 14.8, 15.1, 23.1, 27.1, 31.2, 36.1, 58.1, 59.1, 61.1, 62.2, 64.1, 70.1, 73.1, 79.1; аже 80.1, 81.1, 82.1, 83.2; ажъ 66.1
 ажъ 6.1, 39.1, 40.1; аж 40.1, 49.1, 64.1, 79.3; ажъ 37.1, 58.1
 азъ *див.* я
 аї 68.1
 албо *див.* або
 але 12.1, 24.1, 42.1, 43.1, 45.2, 47.1, 62.1
 али 40.5, 44.1, 62.1,
 алижъ 34.1, 58.1
 аболюбо *див.* або
 альбо *див.* або
 аминь 16.1, 22.2, 24.1, 25.1, 27.1, 28.2, 29.1, 36.1, 49.1, 53.1, 64.1;
 амин 17.1; ами(н) 13.1; аминь 26.1
 анафемою 25.1
 ани 37.1, 40.3, 62.1, 78.2
 антымисы 6.1
 аныне 40.1
 априлА 75.1; априля 30.1
 ап(с)ла 61.1
 ап(с)ль 43.1
 арие(м) 68.1
 артикулахъ 34.1
 артыкулы 45.1
 архиерѣя 13.1
 архимандритовъ 72.1
 архима(н)дриты 68.1; архимандрыты 6.1
 архимандрить 85.1
 архіеп(с)помъ 4.1; архіеп(с)по(мъ) 4.1
 архіеп(с)пы 4.1
 асе 4.1
 ать 15.3
 ачное 41.1
 аще 6.1
 аю 39.1
 ба *див.* бога
 бг *див.* бъ
 бга *див.* бога
 бгмъ *див.* богомъ
 бгода(н)ніе 4.1
 бголюбезномъ 25.1
 бгомале 25.1
 бгомтри *див.* богоматери
 бгомъ *див.* богомъ
 бгу, бгъ *див.* богу
 бгъ *див.* бъ

* Число перед крпкою означае номер грамоти, а після крпки — кількість прикладів у тексті.

без 8.1, 36.1, 46.1, 58.1, 59.1, 61.1, 63.2, 77.1, 81.1, 82.1, 83.1; безо 14.1, 19.2, 27.1, 41.1, 46.1, 48.1, 61.1, 62.1, 66.4, 80.1, 81.1, 82.1, 83.2; безъ 27.1, 58.1, 62.2, 63.1, 65.2, 66.4, 73.1, 83.1; бес 37.2; бозо 59.1; без[ъ] 52.1
 безако(н)нін 4.1
 безмъномъ 69.1
 белки 40.1
 берег 6.1, 6Е.1; береть 12.1
 берега 31.1, 68.1
 береги 25.1; береры 5.1
 бес *див.* без
 бжею *див.* бжьёю
 бжи *див.* бжьи
 бжию *див.* бжьію
 бжимъ *див.* божимъ
 бжїа *див.* божїа
 бжъ *див.* бжьёго
 бжое *див.* божое
 бжои 25.1
 бжьё, б(ж)нє, б(ж)вє *див.* божое
 бжьёго 44.1; божьёго 81.1; божьёго 42.1;
 божого 49.2; бж 43.1; бьаго 37.1
 бжьён 43.1; бжьён 46.1; бжьён 83.1;
 бжьён 61.1
 бжьёю 27.1, 28.1; божьёю 48.1, 66.1;
 бьёю 37.1, 40.1; бьёю 24.1; бжею 31.1, 41.1; божьёю 17.1, 29.1, 72.1; бжею 6.2, 31.1, 42.1
 бжьїа *див.* божїа
 бжьїи 21.1; бжїи 17.1; бьї 24.1, 40.1;
 бжи 55.1; б(ож)ыи 23.1
 бжьюмъ 27.1, 28.1, 51.1, 53.1, 60.1; божьёмъ 77.1; божомъ 29.1; бжьїмъ 80.1; бжемъ 22.1
 бжьїа, бжьїа *див.* божїа
 бзпечнѣшїи 47.1
 били 49.1
 билъ 6.1, 9.2
 бискупомъ 56.1
 бискуп(у)па 75.1; пискупа 27.1
 бискупова 75.1
 бискупѣ 56.1
 бискупу 75.1
 бискупъ 75.2
 бити 45.1
 благихъ 6.1
 благословениемъ 6.1; бл[аго]с[ло]вльнемъ 15.1; блг(с)вльньёмъ 27.1
 благословенныхъ 6.1
 благословеня 6.1
 благословити 6.2
 бл[аго]с[ло]вить 15.1
 блговѣрнаго 13.1
 ближнии 10.1
 ближнимъ 10.1
 блюдїтеса 8.1
 блюсти 34.1, 40.1
 б(г)мъ, бмъ *див.* богомъ
 бобровое 6.1
 бобровыми 6.1, 74.1
 бобры 15.2, 40.1
 бога 1.1, 5.1, 6.2; ба 12.1, 34.1; бга 4.1
 богоматери 6.1, 72.1, 85.2; бгомтри 25.1
 богомалець 6.2
 богомолство 5.1
 богомо(л)цо(в) 68.1
 богомъ 5.1, 33.1, 85.1; бмъ 35.1; б(г)мъ 51.1; богомъ 1.1; б[ог]мъ 15.1; бгомъ 2.1; бгмъ 13.1; бгомъ 4.1; бомъ 32.1
 богородица 72.1
 богородицы 72.2
 богодицьскихъ 15.1
 богослова 6.2
 богослову 6.1
 богоспасаемыхъ 6.1
 богоявлѣнья 66.2
 богу 1.1; богѣ 5.1; бгъ 4.1; бгу 34.1; боу 35.1
 богъ *див.* бъ
 б[ож]а 40.1
 божего 45.1; божеего 41.1; бьаго 37.1
 божєи 62.1; божєєи 62.1
 божєи 45.1; божєи 6.2; божьєи 83.1
 бжею *див.* бжьёю
 бжїи 62.1; бжїє 45.1; бьє 64.1
 бжїи, б[ож]ыи *див.* бжьїи
 бжїимъ 62.1; бжїимъ 22.1; бьимъ 24.1;
 бь[ож]їимъ 15.1
 божїихъ 45.1

божиѧ 1.1; бѣѧ 4.2; божиѧ 1.1, 5.1; божья
48.1; бѣѧ 20.1; бѣѧ 73.1; божья
6.1; бѣѧ 24.1; божиѧ 5.1; божьеѧ 52.1;
бѣѧ 26.1
божию *див.* бѣѣю
божій 85.1
божию 9.1; бѣѣ 40.1; бѣѣю 26.1
божница 49.1
божницы 49.1
божого *див.* бѣѣю
божое 6.2, 49.1; бѣѣ 68.1; бѣѣ 40.1,
47.1; б(ж)ѣѣ 79.1; бѣѣ 59.1; бѣѣ 40.1;
бѣѣ 70.1; б(ж)ѣѣ 79.1
божой *див.* божей
божомь, божьемь *див.* бѣѣю
божья *див.* божиѧ
божьей *див.* божей
божьего *див.* бѣѣю
божьемь *див.* бѣѣю
божьєю *див.* бѣѣю
божья, божья *див.* божиѧ
бозо *див.* без
боишся 50.1
боле 40.1
болницами 6.1
болоньѣмь 53.1
болота 75.2
болоте 6.1
болото 75.1
болоты 6.2, 17.1, 27.1, 28.1, 51.1
болше 22.1, 28.1
болшее 62.1
болшое 6.1
бомь *див.* богомь
борзо 49.1
боронити 15.1, 41.1, 45.1, 63.1; бронити 66.1
боронитъ 76.1
бортикъ 22.1
бортми *див.* бортъми
бортники 15.1
бортници 15.1, 22.1
бортную 13.1
борт[н]ым[и] 15.1; бортными 15.1
бортных 15.1
бортъми 5.1, 20.1, 27.1; бортми 17.1, 79.1
бортъ 76.1
бортъю 76.4
борты 4.1
бочки 9.1, 11.1

бочокъ 9.1, 11.1
бояр *див.* бояръ
бояре 15.2, 45.2, 49.1, 66.2; бояре 1.1,
22.1, 27.1; бояре 24.1, 47.1, 65.1
бояры *див.* бояры
бояры *див.* бояры
боѧ(р)скимъ 4.1
боѧ(р)скихъ 4.1
боѧръ 4.2; бояръ 5.1, 6.2, 9.1; боѧръ
43.1, 44.1, 55.1; боѧръ 1.1; бояр 15.1
боѧры 27.1; бояры 4.1, 15.2, 66.1, 83.1;
боѧры 5.1, 37.1, 43.1, 65.1; боѧри 1.1
боѧтим(с)ѧ 34.1
брали 38.3
бралъ 45.1
брано 45.1
брат, бра(т) *див.* брать
брата 14.1, 20.1, 22.1, 29.1, 37.1, 40.3,
52.1, 61.2; бра(т) 61.1
брати 26.1, 38.1, 45.2, 76.1
брати(и) 68.1; брати 29.1; брати 63.1
братиѣю 13.1; братиѣю 29.1, 70.1, 84.1
братиѧми *див.* братьѧми
брато(м), братом *див.* братомъ
братомоимъ 34.1
братомь 27.2, 34.1, 37.1, 40.3, 43.1, 84.1;
бра(т)омь 23.2; братомь 14.1, 20.1;
брато(м) 34.1, 43.1, 54.1; братом 33.1
брату 23.2, 27.2, 40.4, 41.2, 51.1, 58.1;
брат(у) 23.2; бра(т) 44.1, 58.1
братъница 2.1
братъ 10.2, 20.3, 24.1, 37.2, 40.4, 48.1,
66.1, 84.1; брат 17.1; бра(т) 41.1,
54.2, 59.1
братъе 40.1
братъѣю 13.1, 15.1, 43.1; братъѣю 37.1, 76.1
братъи 19.1, 40.1; братъъ 19.1
братъю 37.1
братъѧ 19.1; братъѧ 54.1
братъѧми 66.1; братиѧми 55.1
брегу 62.1
бродку 6.1
бродовох[ъ] 52.1
броду 19.1
бродь 52.1
бродь 1.1, 19.1
брунатънымъ 27.1
буде *див.* буде(т)
будемъ 44.1
буде(т) 4.3, 43.1, 68.1; бѣѣтъ[ъ] 52.1; бу-
д(е)тъ 23.4; будетъ 6.1, 10.1, 11.1, 23.1,
45.5, 63.1; бѣѣтъ 5.1; будетъ 14.5,
19.1, 28.1, 39.1, 40.1, 58.2, 71.1, 74.1,
79.1; буд(е)тъ 23.1; бѣѣтъ 65.1, 68.1,
76.1; боудеть 1.1; буде 80.1; боудитъ
1.1; будеты 9.1

будте 8.1, 58.1
буду 14.1, 83.1
буду(т) 51.1; будутъ 63.3; будутъ 24.1,
58.1, 63.1; бѣѣтъ 65.1
будучи 6.1
будучи 66.3; будучий 45.1; боудочий
1.1; будущи 40.1; бѣѣтъ 4.1; бѣѣ-
дѣщѣи 26.1
будучи(м) 4.1; будучимъ 9.1, 10.1, 45.1,
49.1, 62.2, 66.2; будучимъ 9.1, 62.2;
бѣѣчимъ 1.1
будучих 66.1
будучий *див.* будучи
будучого 49.1
будущи *див.* будучи
будь 53.1, 60.1
буоу *див.* богу
боудучей 1.1
боудочие *див.* будучи
будеть, бѣѣтъ *див.* буде(т)
бѣѣтъ *див.* буду(т)
бѣѣтъ, бѣѣтъ *див.* будучи
бѣѣчимъ *див.* будучи(м)
буркгимистру 77.1
бѣѣ 4.1, 27.1, 35.2, 40.1, 79.1; б[огороди]-
ци 15.14
бѣѣ 14.1
б[огороди]цю 15.1
бѣѣ 45.1
бѣѣ 13.1, 34.1, 40.2, 43.1, 58.1; бѣѣ 83.1;
бѣѣ 26.1; бѣѣ 4.2; бѣѣ 1.1, 72.1; б[ог]ъ
73.2
бѣѣ *див.* божое
бѣѣю *див.* бѣѣю
бѣѣ 24.1
бѣѣмъ *див.* божимъ
бѣѣми 39.1, 40.1
бѣѣю *див.* божю
бѣѣѧ *див.* божиѧ
бѣѣго *див.* божего
бѣѣ 10.2, 37.1, 38.1, 40.1, 41.2, 43.2, 45.75,
52.1, 58.1, 61.2, 64.1, 66.3, 79.4, 82.1;
бѣѣми 51.1
бѣѣвѣ(т) 47.1
бѣѣвѣль 50.1
бѣѣвѣють 49.1
бѣѣдло 49.1
бѣѣла 45.5
бѣѣли 1.1, 4.1, 5.1, 11.1, 15.1, 17.1, 27.1,

28.1, 37.1, 40.1, 45.3, 49.2, 51.1, 53.1,
58.1, 60.1, 64.1, 71.1, 72.1, 78.1, 85.1
было 1.1, 4.2, 5.1, 10.1, 12.1, 17.1, 29.1,
37.1, 40.1, 51.2, 53.1, 58.3, 60.1, 67.1,
79.1, 85.1
былыхъ 49.1
быль 10.1, 16.1, 24.1, 36.1, 45.8, 58.1,
84.1, 85.1; бы(л) 47.3
бы(с) 7.1
бысть 68.1
быти 17.1, 22.1, 28.1, 37.1, 43.2, 45.17,
58.1, 59.2, 61.1, 62.1, 63.1, 66.5,
82.1, 83.3; бы(т)[и] 47.1, 61.1
быхмо 9.1; быхомо 41.1; быхо(м) 41.1;
быхомъ 57.2
бѣѣъ 58.1
в 1.4, 4.3, 6.1, 15.6, 16.2, 17.1, 21.1, 22.2,
23.13, 24.1, 25.1, 26.2, 27.1, 28.1, 29.2,
33.1, 36.1, 40.3, 43.3, 44.1, 45.1, 47.3,
49.7, 57.1, 64.2, 66.3, 67.3, 73.1, 78.1,
79.1, 82.2, 83.2; в(ъ) 4.4; вѣѣ 14.4,
40.1; во 1.1, 4.1, 5.3, 6.4, 14.1, 15.1,
17.1, 20.1, 23.2, 24.1, 27.1, 28.1, 34.1,
36.2, 40.1, 43.1, 45.2, 49.1, 53.1, 61.1,
63.2, 64.1, 66.1, 68.2, 69.1, 72.1, 77.2,
79.3, 80.2, 84.1, 85.1; во 22.1; вѣѣ 1.5,
5.1, 6.16, 7.1, 9.11, 10.1, 11.4, 15.4,
16.1, 18.3, 22.3, 23.1, 25.1, 29.1, 32.1,
36.1, 45.12, 49.6, 50.1, 52.1, 58.1,
63.13, 65.1, 66.3, 69.2, 70.1, 72.8,
76.6, 83.1; оув 81.1; вѣѣ — 29.1 *див.*
це оу
вѣѣ 27.1
ва 27.1
вады 63.1
важности 45.2
валь 55.1
валаски 82.1
валаскими 83.1
вама 52.1
вамеш 52.1
вами 58.1
вамъ 52.2; вам[ъ] 52.1
вамъ 8.2, 58.6; ва(м) 58.1
ва(с) 58.1; вась 8.1
вашего 58.1; вашего 58.1
вашей 42.1; вашей 42.1; вашъ 58.1
ваши 58.1
вашими 63.1
вашимъ 58.1
вдарилъ 45.2
вдаренному 45.1
вдоложь 80.1
ведеть 68.1

ведомо 31.1, 37.1, 39.1, 40.1, 49.1
ведомости 49.1
везли 45.1
везь 45.1
века 6.1
веки 6.1, 40.1, 49.1
веку 49.1
векъ 26.1
веле 28.1
велебно 17.1, 28.1, 66.1, 82.1
велебно 66.2; велебно 42.1, 62.1; велебно 44.1
велебному 44.1, 62.1, 66.1, 83.1
велебный 43.1; велебный 17.1, 83.2
велели(э)мо 68.1
вели 51.1
велика 4.1
велик 31.1; велики 55.2, 75.1
великий 4.1, 6.2, 9.1, 33.1, 56.1, 57.1, 67.1; великии 15.4, 23.5, 77.1; великий 30.2, 45.1, 49.1, 63.1, 69.1; великий 63.3; великий 76.1; великий 73.1; великий 5.1; великий 35.1; великий 1.1, 18.1, 52.1; великий 19.1; великий 78.1; великий 37.1, 74.1; великий 61.1; великий 34.2, 37.2; великий 64.1
великимъ 23.1, 37.1, 63.1
великому 13.1, 15.1, 22.1, 23.6, 34.1, 48.1, 50.1, 58.1, 61.2, 63.6, 66.1, 81.1; великаго 29.1; велико(г) 34.1; велкого 14.1; великог[о] 52.1
великое 11.1, 23.1, 63.1
великой 45.1
великом 23.1, 48.1; велико(м) 43.1, 47.1; великомъ 6.1, 23.2
великому 6.1, 10.1, 11.1, 23.8, 34.3, 38.2, 62.1, 63.10; вел(н)кому 34.1; велико(му) 23.1; велико(м) 34.1, 54.1
великою 45.1, велико 52.1
великую 55.1, 75.1; великую 76.1; великою 31.1
великий, великий *див.* великий
велиць 50.1, 78.1
велкого *див.* великого
вельи 29.1, 41.1, 43.1, 61.1, 62.1, 67.1, 77.1, 78.1
вельль 55.1
вело 8.1
вепеты 20.1
веремемъ 40.1, 61.1, 66.2, 81.1, 83.1; веремАнемъ 37.1, 59.1, 79.1
веремА *див.* веремА
веремАнемъ *див.* веремемъ
верень 82.1, 83.2; врен(н) 43.1

верне *див.* врене
вернешь 50.1
верно *див.* врно
верну *див.* врну
вернй 64.1; вернй 79.1
верный *див.* врныи
вернымъ *див.* врнымъ
верха 28.1; врха 1.2
верху 10.1
верхъ 40.3, 57.1; врхъ 1.5
верхнии 12.1
веры 40.1, 49.2; вры 4.1
весь 18.1, 40.11
вечисто 25.1
вечне *див.* вчне
вечно 10.1, 62.1; вечно 6.1
вечную 25.1; вчю 68.1
вечные, вечные *див.* вчные
вживаючи 12.1
в(ж)ити 22.1
вжитки *див.* оужитки
вжиткове 22.1
вжиточному 9.1
вжковъ 22.1
вздлужъ 49.1
взоръвши 28.1
взяли 11.2; вАли 38.2
взялъ 45.2, 63.1; вАль 38.2; оузАль 40.1
взята 45.1
взяти, взять *див.* оузяти
взято 45.1; оузАто 41.1
видети 10.1
видить 37.1, 39.1; видѣть 40.1
вижывеню 68.1
виленскимъ 78.2
вина 45.3
винами 2.1, 15.1; в[инами?] 15.1
винный 45.2
виноградовъ 1.1
виною 45.1
вину 14.1, 45.4
винъ 45.1
вины 21.1, 45.1
витазю 55.1
витазь 66.4
вишь 49.1
вказана 45.2
вказывалъ 9.1
вкрадено 45.1
вкупе 6.1
владыка *див.* влдка
владыце 1.1, 6.2; владыць 76.2
владычинь 32.1; влчнь 20.1
властно 45.2

власть 6.1
влдка 5.1, 20.1, 53.3; вл[а]д[ы]ка 15.1, 73.1; вл[д]ка 19.1; владыка 1.1, 4.1, 6.3
вл[а]д[ы]кою 15.2
влдчнь *див.* владычинь
влоствсе 9.1
внука 63.1
внучата 10.2
внучатемъ 6.1, 10.1; оунучАтом 2.1; оучатомъ 55.1
внучаты 27.1
во *див.* в
вобудчй 5.1
воведени 72.1
воведение 72.1
вовса 58.4
вовсь 33.1
водлугъ 45.2
водохрещъ 62.1
водою 44.1, 70.1
водъ 63.1
воевати 23.1
воевода 8.1, 17.2, 41.1, 45.1, 49.1, 55.1, 62.1, 66.1, 83.1; воевода 14.1, 19.1, 36.1; воевода 80.1; воёвода 16.1, 21.1, 38.1, 51.1, 53.1, 64.2, 71.1; воёвода 24.1; воёво(д)[а] 41.2, 43.1; воевода 52.1; воивода 52.1
воеводами 66.1
воеводишь 66.1
воеводою 83.1
воеводствъ 66.1
воеводъ 65.1
воёводъ 22.1; воево(д)[ъ] 41.1
воеводъ 60.1
воеводы 42.1, 45.1, 55.1, 66.2, 83.1; воеводы 65.1
воземъши 51.1
возерищехъ 26.1
возиль 45.1
возметъ 34.1
возревше *див.* возрвши
возрить 48.1, 61.1, 64.1, 66.1; возри(т) 59.1, 79.1 *див.* ще узрить
возрвши 79.1; возрвшы 70.1; узрвши 29.1; возревше 64.1
возрвъ 15.1
воивода *див.* воевода
воимучи 62.1
воина 12.1
воину 51.1
воины 23.2

воить 22.1, 51.1; воить 71.1; воить 16.1; воить 20.1; воить 80.1
вокном 29.1
волаль 45.1
воланью 45.1
волень 9.1, 10.1, 12.1, 15.1, 21.3, 28.2, 53.3, 63.2; волень 64.1
волею 27.1, 28.2, 37.1, 44.1, 53.1; волюю 80.1
воли 22.1, 23.1, 38.1, 59.1, 65.1
волно 12.1, 49.2
волности *див.* вольности
волны 4.1, 70.1; волни 29.1; во(л)ни(и) 68.1
володети 40.3; володѣти 30.2
волоска 40.1
волостел[ь] 15.1
волостели 15.2, 23.1, 63.2
волости 12.1, 28.1, 29.1, 38.6, 40.1, 57.1, 58.1, 60.1
волостию 41.1
волостка 40.6
волостми 40.1
волость 2.1
волость 40.5
волостью 40.2
волосько 28.1
волошынъ 70.1
воль 62.1
вольнь *див.* волень
волю 68.1
вола 39.1, 43.1; воля 10.1
воланъ 38.1
вольности 45.1; волности 49.3
вольшинны 12.1
волю *див.* волею
ворога 58.1
ворогъ 58.3
вор(о)зи 58.1
воротили 41.1
ворот(и) 47.1
воротити 41.2
восла 23.1
восприемникомъ 6.1
вотнину 16.2, 51.1
вотнинъ 71.1
впаметанья 45.1
вратъ 52.1
времА 43.1; веремА 44.1
вротит 83.1
врха *див.* верха
врхъ *див.* верхъ
все 4.1, 6.2, 9.1, 17.1, 21.1, 28.2, 30.1, 34.2, 38.1, 54.1, 55.1, 58.1, 63.1, 66.1, 67.1, 75.1, 77.3, 78.1, 83.1; оусе 42.1, 62.1
всего 11.1, 17.2, 40.2; всго 64.1

всен 5.1, 68.1; всей 1.1, 45.1, 52.1; оусей 62.1; оусей 62.5; всеъ 58.1; всеъ 66.1; вьсей 52.1
вселАкъ 70.1
всеми *див.* всеми
всемогій 70.1
всему 6.1, 63.4
всемь, все(м) *див.* всемь
все(то) 13.1
всеъ *див.* всен
всею 34.1, 43.2, 47.1, 58.1, 66.2, 83.1; оусею 40.1, 41.1
вси 6.2, 9.1, 15.1, 24.2, 37.1, 40.1, 45.3, 58.1; вси 40.1; оуси 40.2; оусий 40.1
вснямая 63.1
всими, вси(м) *див.* всеми
всимь, всим *див.* всемь
всихъ, вси(х) *див.* всехъ
всомь 66.1
вступатисА, вступатисА, встѸпатисА *див.* оуступатисА
вступаются 15.1
вступили 10.1
вступоватисъ 6.1
вступуючи 10.1
всходь 6.1
всхочеть *див.* оусхочеть
вѣ 59.1, 66.1; оусѣ 62.1; вѣѣ 19.1
вѣго *див.* всего
вѣми 1.3, 5.1, 15.2, 17.3, 22.1, 27.2, 28.2, 29.2, 40.1, 51.1, 53.1, 59.1, 64.1, 66.4, 70.2, 80.1, 83.1; всеми 40.1; оусеми 40.2; оусѣми 2.2, 62.1; всими 6.1, 31.2, 85.1; вси(м) 43.1; всем[и] 15.1
вѣмь 1.1, 4.1, 16.1, 18.1, 20.1, 22.1, 24.1, 27.2, 28.1, 38.1, 44.1, 53.1, 59.1, 60.1, 64.2, 66.1, 70.1, 73.1, 77.2, 78.1, 79.3; всемь 29.1, 40.1; всемъ 6.2, 27.1, 34.1, 37.1, 40.2, 61.1, 63.1, 66.1, 77.2; все(м) 34.1; оусемь 39.1, 40.3; оусе(м) 40.1; оусемю 41.1; оусемь 55.2, 62.1; усемь 29.1; всеюмъ 6.1; всимъ 5.1, 31.1, 43.2; всим 67.2; всем 51.1; вси(м) 43.1
вѣхъ 22.1, 44.1, 66.1, 79.1, 83.1; всихъ 49.1, 58.1; вси(х) 47.1; усехъ 40.1, 49.1; оусехъ 42.1, 55.1; вши(х) 43.1; вѣсѣх[ъ] 52.4
всю 37.2; оусю 40.1
всюмь *див.* всемь
всА 28.1, 40.4, 58.1; всА 6.1; оусА 40.2
всАкими 6.2
всАкимъ 40.1
всАкіе 45.2
всАкій 45.2; оусАкии 40.1
всАкого 19.1; всАкого 63.2

всАкому 24.1, 40.1, 58.1
всАковъ 14.1; всАковъ 19.2; всАкой 48.1
всАкою 40.2
всАкую 45.1
втокъ 72.1
вторникъ 69.1
второе 72.1
вчинила *див.* оучинила
вчинила 28.1, 38.1, 51.1; оучинили 23.1, 31.1, 42.1
вчинилося 63.1
вчинилъ *див.* оучинилъ
вчинити *див.* оучинити
вчинится 63.1
вчинить 63.1; оучинить 14.1; оучинит(ь) 14.1
вчинять 63.2
вшего 43.1
вшелякіе 49.1; вшелякіи 49.1; вшелякія 49.1
вши(х) *див.* всехъ
вшитка 58.1
вшитки 43.1
вшитко 22.1, 38.1
вшитокъ 38.1
вшитци 22.2
вы 58.3
выбавень 45.1
выбрали 38.2, 45.1
выдавали 38.1
выдалъ 58.1
выдати 14.2, 40.1, 63.1
выехалъ 15.1
вызвали 2.1
вызванью 45.1
вызволить 45.1
в-ызмъну 23.2
вызнаваю 10.1
вызнаваючи 4.1
вызнана 45.1
вызнание 45.1
выимати 66.1
выкупити 57.1
выкупить 36.1
в-ымени 23.1
вымовени 45.1
вымовити 45.1
вымбняль 9.1
вынимуючи 66.1
вынимаемо 70.1
вынявши 45.1
вынаАли 54.1
выписаное 67.1
выписаны 45.1
выписаныи 45.1
выражаемъ 49.1

выраженные 49.1
выразивши 49.1
выручили 82.1
высокой 5.1
выстерегать 45.1
выходы 4.1
выходъ 58.1
выше 1.1, 40.1; вышеше 62.1
вышейменской 45.1
вышелъ *див.* вышоль
вышеописанными 62.1
вышеписаного 9.1
вышеписаныи 9.1
вышло 74.1
вышоль 58.1; вышелъ 55.1
вышеше *див.* выше
вы + што(а) 55.1
выѣздилъ 22.1
выяввши 62.1
въ 47.1
въдаи 14.1
въдали 58.1
въдалъ 45.1
въдание 53.1; въданье 78.1
въданьемъ 64.1
въдати 9.1, 23.1, 45.2, 49.1
въдомо 56.1, 58.1
въдомость 31.1
въка 17.1, 19.1, 22.1, 27.1, 28.1, 51.1, 55.1
въки 1.2, 4.2, 16.2, 20.1, 21.1, 22.3, 24.1, 27.3, 28.2, 29.2, 31.1, 43.1, 44.2, 51.1, 53.3, 55.1, 60.1, 64.1, 66.1, 67.1, 83.1; въкы 1.1, 5.2, 17.1, 18.1, 62.1, 80.2
въкомъ 16.1, 44.1, 64.1, 79.1
въку 79.2
въкъ 1.1, 4.1, 5.1, 12.1, 40.1; вък 2.1; въ(к) 47.2
въликий *див.* великий
вълми 14.1
въноваль 11.1
въра 40.1, 44.1, 47.1, 55.14
въре(н) *див.* верень
въри *див.* върь
върити 45.1
върна 62.1
върне 62.2; верне 79.1; върнь 44.1; вър-(н)ъ 47.1
върни *див.* върныи
върно 28.1, 44.1, 62.1; верно 46.2
върного 28.1
върное 47.1
върному 17.1, 62.1
върность 43.2, 44.1
върностью 44.1
върною 17.1, 70.1

върною 28.1, 29.1, 55.1; върною 64.2; върну 59.1, 61.1; верну 79.1
върнь, вър(н)ъ *див.* върне
върныи 17.2, 31.1; верныи 64.1; верный 79.1; върни 43.1, 70.1
върнымъ 66.1; вернымъ 66.1
върныхъ 62.1
върою 41.1, 62.3
върь 41.1, 66.3; въри 41.1
въры *див.* веры
върж 52.2
всити 69.1
вѣснии 20.1
вѣснихъ 20.1
вѣсного 22.1, 27.2
вѣсомъ 42.1
вѣстїи 58.1
вѣсть 41.1, 58.1
вѣсѣхъ 77.2
вѣсѣчїи 69.1
вѣтвѣцкихъ 70.1
вѣтѣзевА 55.1
вѣчнаА 43.1
вѣчне 5.1; вечне 68.2; вѣчне 5.1
вѣчнїи 66.1; вѣчнїе 4.1; вѣчнїи 70.1
вѣчно 9.2, 11.1, 17.1, 62.1, 67.1, 78.1, 84.1, 85.1
вѣчного 27.1, 51.1
вѣчное 4.1
вѣчные 31.1; вечные 45.1; вѣчныи 17.1, 28.1, 62.1; вечные 49.2; вечные 6.1; вѣчныи 1.1
въ *див.* в
въвѣдаетьсА 32.1
въгорьскимъ 14.1
въимаючи 62.1
въска 18.1
въступати 23.1
вѣсѣмь 5.1
-г. 40.1, 41.2, 55.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 75.1, 78.1
гА 21.1
габАня 45.1
габати 45.1
гадати 46.1
гаемъ 9.1
гаи 9.1; гав 2.1
гаими 27.1, 51.1
гай 9.1
гандле 49.1
гаику 12.1
га[д]а[ми] 17.1; гаями 6.1
где 6.2, 10.1, 31.1, 37.1, 52.3; гдѣ 9.1,

15.1, 23.1, 45.2, 49.1, 79.1; кде 14.1, 24.1, 55.1
генваря 10.1
гдрви 38.2
гдрь *див.* г[с]дрь
гдъ *див.* где
глинарумъ 38.2
гивмъ 40.1
гии *див.* господны
гнъ *див.* господинъ
годль 28.1
годныхъ 49.1
году 30.1
годъ 19.1, 26.1, 72.2
годъ *див.* городъ
годовали 44.1, 65.2
годованиѣ 43.1
годованию 47.1; годованью 65.1
годовати 65.2, 83.1; кголова(т) 47.1
голова 37.1
головний 58.1
головнигъством 2.1
голова 10.1
голого 75.2
голое 75.1
голосомъ 49.1
голыми 6.1
гоны 6.1, 74.1
гординею 6.1
горе 6.1
горо(д) *див.* городъ
города 14.2, 34.1, 40.1, 41.1
городахъ 6.1
городенскимъ 49.1
городенскихъ 49.2
городенскіе 49.2
городенскій 49.1
городенского 49.1
городки 40.1
городми 59.1
городовъ 14.1
городомъ 6.1, 40.1, 58.1
городу 40.1
городъ 12.1, 37.1, 42.1, 55.1, 61.1, 64.1, 66.2, 70.1, 82.1, 83.1; годъ 43.1
города 40.2, 43.1, 44.1
городъ 24.2, 40.4, 82.1, .83.1; горо(д) 40.2; гро(д) 41.1; гродо 41.2
гору 6.1; гороу 1.1
горъ 5.1, 24.1, 55.2
горы 5.2, 6.2
госдrei 66.1

господа 6.1
господаревн 34.3, 62.1, 66.1; ѿсподаревн 34.1; ксподаревн 34.1
господаревъ 81.1, 83.1
господаремъ 62.2, 65.3, 83.1; ѿсподаремъ 37.1
господарии 66.2; господари 66.1
господарское 6.1
господарю 10.1, 11.1, 42.1, 62.1, 66.1;
г(с)пдрю 44.1; ѿспдрю 46.1; спдрю 46.1
господарА 22.1, 34.3, 51.1, 65.3, 81.1;
господаря 62.1, 66.1, 82.1
господарь 12.1, 17.1, 28.1, 29.2, 41.1, 48.1, 65.4, 66.2; господар[ь] 52.1; г[о]-сп[ода]рь 15.1
господина 63.4, 72.1
господиномъ 63.1
господину 6.2, 63.8
господинъ 6.2, 48.1; г[оспо]д[и]нъ 52.1;
гнъ 55.1
господны 66.1; гни 78.1
господня 66.1; господня 66.1
г[о]с[по]д[ь]ст[в]ами 52.12
г[о]с[по]жи 15.5; г[оспо]жи 15.1
государемъ 63.1, 66.1
государи 66.1
государми 66.1
государю 66.1; г[о]с[у]д[а]рю 73.1
государя 66.1
государь 70.1; г[о]с[у]д[а]рь 73.1
гостемъ 19.1, 45.1, 58.1, 63.1
гостинець 6.2; гостиньць 12.1
гостинца 6.1; гостынца 6.1
гостинцемъ 6.1; гостинцомъ 6.1
гостинцу 6.1
гостити 63.1
госта 19.1
гость 16.1
готових 11.1
готовъ 58.1
гофмистръ 64.1
грабити 23.1
граде 68.1
грамота 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.1, 23.1, 28.1, 29.1, 53.1, 72.1; грамо(т) 44.1, 46.1, 47.1
грамотою 8.1, 56.1, 57.1, 61.1
грамоту 1.1, 6.1, 16.1, 27.1, 28.1, 30.1, 33.1, 37.2, 40.2, 51.1, 57.1, 67.2, 69.2, 72.1, 75.1, 77.2; грамотъ 4.1, 5.1; грамо-ту(с) 39.2; грамотоу 51.1
грамотъ 14.1, 61.1, 63.1; грамоте 39.1
грамоты 4.1, 12.1, 15.1, 68.1

границами *див.* границами
границы 6.1, 53.1; границъ 4.1
грань 6.1
границю 83.1
границА 24.1
границАме 27.1, 28.1, 80.1; границами 17.1; граныщамы 70.1; границами 79.1
границях 29.1; граныщяхъ 70.1; границяхъ 17.1
границы 5.1
границъ 4.1
границяхъ *див.* границяхъ
граныщамы *див.* границами
граныщяхъ *див.* границяхъ
гривень 16.1, 20.1, 21.1, 27.3, 36.1, 38.6, 45.1, 53.1, 71.1, 73.1; гривен 15.1
гривну 20.2, 21.2
гривнъ 20.1, 38.1
гривны 27.1, 36.1, 38.2
гро(д), гродо *див.* городъ
гро(д)[ом] 43.1
гроза 34.1
грознъ 45.1
грои (гроши) 38.1
громнищамы 73.1
гро(ш) 22.1
гроша 28.1, 38.1
грошей 10.4, 11.1
гроши 72.2
грошии 53.1; грошии 16.1; грошии 26.1; грошии 72.1
грошиовъ 27.1
г(с)ди 25.1; г(с)и 13.1
г(с)дрю 59.1, 82.2, 83.2; гсдрю 83.1
г(с)дрА 81.1
г(с)дръ 40.1, 59.2, 64.1, 79.1; гдръ 24.1; гсдръ 83.1
г(с)жи 44.1
г(с)и *див.* г(с)ди
г(с)пдрви 43.1, 44.1
г(с)пдрю *див.* господарю
гспдрА 61.1
гспрь 15.1, гспдръ 43.1
гмуена 40.1
Үрцко[и] 4.1
д. 36.1, 38.3, 40.1, 41.5, 64.1, 68.1, 80.1;
д. ри 40.1
да 1.3, 5.1, 6.1, 12.1, 25.1, 43.1, 50.1, 52.11, 63.1, 68.1, 74.1
дава(л) 38.1; даваль 38.2

давали 42.1, 58.1, 63.1
даваль *див.* дава(л)
дават[ь] 52.1
давати 1.1, 4.1, 18.1, 24.1, 28.1, 41.1, 42.1, 49.1, 63.1, 69.2, 72.1
да[важ]г[ь] 52.1
давному 63.3
дав[ьн]ыи 15.1
давше 15.1
давши 45.1
дадутъ 38.1
даемъ 1.3, 4.1, 37.1, 40.2; даемъ 58.1, 64.1, 70.1, 78.1, 79.2; даемъ 5.1, 56.1, 64.1; даемо 6.1
даи 25.1; дай 43.1
дайте 58.2
дал *див.* даль
дала 34.1
дале 40.1
далеи 66.4
далекиъ 66.1
далекость 62.1
далекоъ 66.1
дали 1.1, 4.2, 5.2, 9.2, 14.1, 15.2, 17.2, 24.2, 27.1, 28.2, 29.2, 30.1, 31.1, 33.1, 37.1, 39.1, 40.2, 42.1, 45.2, 47.1, 49.1, 51.4, 57.1, 59.1, 60.1, 64.3, 67.1, 69.1, 71.1, 75.1, 77.2, 78.3, 79.1, 85.1; д(а)-ли 27.1
дали(с)мо 4.1
далъи 14.1
даль 2.1, 6.2, 11.1, 12.7, 15.5, 18.2, 22.2, 24.1, 27.1, 28.2, 32.1, 35.1, 37.2, 38.1, 40.4, 45.1, 55.1, 58.1, 63.1, 73.1, 74.1; дал 2.1, 6.1, 34.1, 73.1; дал[ь] 15.1; даль 16.1
дамнѣца 17.1
дамо 58.1
да(н) 75.1; данъ 48.1, 51.1
дана 1.1, 4.1, 5.1, 28.1, 30.1, 44.1, 47.1
дани 1.1
данину 6.1
данины 6.1
данми 5.2
данними 6.1
дано 45.1
даныхъ 15.1
даны 4.1
данъ 24.1, 40.8
даньми 1.1
даньници 15.1
данью 40.4
данъ *див.* да(н)
даръ 70.1

дарь 12.1, 40.1, 70.1
дасть 1.1, 14.1, 15.1, 33.2, 73.2; да(ст) 4.2
дати 14.1, 24.1, 34.1, 39.1, 57.1, 58.1, 73.1,
82.1; дати 39.1
даю 83.1
даютъ 38.1; даютъ 45.1
даючы 49.1
два 2.1, 27.1, 28.1, 34.1, 38.1, 45.1, 53.1,
60.1, 67.1
две *див.* двѣ
двема *див.* двѣма
дверей 45.1
двесте *див.* двѣстѣ
двое 12.1
дворища 12.1, 22.1, 51.4, 53.2, 80.2
дворище 12.2, 22.1, 51.1, 64.1, 80.1
дворищи 16.1
дворищю 12.2, 22.1
дворищюмъ 51.1
дворищъ 51.1
дворникъ 66.1
дворъ 50.1
дворянинъ 9.1
дворъ 15.1, 58.1
дворысчюмъ 6.1
дву 39.1, 80.1
двумъ 45.1
двци 40.1
двѣ 20.1, 29.1, 38.1, 57.4, 84.1; две 6.1
двѣма 27.3; двѣма 64.1
двѣстѣ 73.1; двесте 39.1
де(и) 41.1; дей 50.1
деведесать 6.1
деваносто 32.1, 51.1, 71.1, 79.1; девяносто
73.1
деват(ь) 78.2; девят 67.1
деват(о) 79.1; девятаго 4.1; девятого 49.1
дедичъ *див.* дѣдичъ
декабрА 47.1; декабря 6.1
деленому 63.1
делечи 6.1
делу *див.* дѣлу
день, де(и), день *див.* днѣ
державою 22.1
державъ 22.1, 58.1
державы 58.1; држвы 40.1
держаль 40.4, 45.1, 51.1, 53.1, 67.1, 80.1;
держал 2.1
держат(т) 44.1, 47.1; держат(ь) 78.1
держати 6.1, 11.1, 14.6, 21.1, 36.1, 37.2,
40.2, 41.1, 47.1, 67.1, 72.1; держати
62.1; дрѣжати 1.1; де(р)жати 4.1; дер-
жати 5.1

держимъ 48.1
держить 12.2, 40.1, 57.1; держить 9.1;
де(р)жить 4.1
держал *див.* держаль
держати *див.* держати
держат(ь) *див.* держа(т)
дерзнетъ 6.1
десе(т), десят *див.* десять
десятером 45.1
десат(и) 46.1
десятинъ 4.1
десятины 1.1, 4.1
десАтого 5.1
десАторо 39.1
десять 6.1, 11.1; десАть 38.4; десат(ь) 78.1;
десят 15.2; десе(т) 10.1
дети *див.* дѣти
детемъ *див.* дѣтемъ
детми *див.* дѣтми
деялосе 49.1
дидакаллию 6.1
дигемъ *див.* дѣтемъ
дичьство *див.* дѣдичьство
дѣаконъ 4.1
длугу 66.1
для 6.1, 11.1, 45.1, 49.1
дне 14.2, 36.2
дни 23.3, 48.1, 50.1; дни 39.1, 78.1; дны 4.1
дному 12.1
дн(с)ъ 12.1, 22.1
днА 31.1, 67.1, 70.1; дня 6.1, 49.2, 69.1
дны *див.* дни
днѣ 4.1, 19.1, 21.1, 24.1, 36.1, 37.1,
38.2, 39.2, 46.1, 47.1, 51.1, 53.1, 57.1,
61.1, 64.1, 77.1, 79.1; днѣ 75.1, 83.1; днѣ
5.2; день 1.1, 6.1, 9.1, 10.1, 11.1, 17.1,
30.1, 45.5, 49.1, 66.2; день 1.1; де(и)
55.1
до 1.2, 5.10, 6.19, 8.3, 9.3, 10.3, 12.2, 14.2,
15.1, 19.1, 23.3, 24.1, 28.1, 31.1, 34.1,
36.2, 37.2, 38.1, 40.6, 45.4, 46.1, 49.18,
52.1, 55.1, 58.1, 59.1, 62.1, 65.2,
67.1, 68.2, 72.1, 74.1
добра 43.1, 45.1, 62.1
добраА 44.1
добро 34.1, 40.1
доброволно 21.1; добровоолно 20.2
добровольн 45.2
добровы *див.* доубровы
доброе 34.1
доброй 17.1, 22.1, 62.1; доброй 62.1
доброму 10.1, 24.1, 28.1, 38.1, 44.1, 64.1,
71.1, 79.1, 80.1; доброму 31.1

доброжь 6.1, 22.1
доброю 27.1, 28.1, 37.1, 44.1, 53.1; доброю
80.1
добрю 66.1
добръ 37.1, 45.1
добрыи 14.1
добрыми 27.1, 45.1
добрымъ 27.1, 28.1, 51.1, 53.2, 60.1, 77.2
добрыжь 10.1, 27.1, 51.1, 53.1, 60.1, 79.1,
85.1
добыти 14.1
довести 45.1
договорилъ 39.1
дозволеньемъ 9.1
дозволены 9.1
доколА 14.1, 41.1
доконалосА 43.1
докончалъ 37.1
доконченые 19.1
доконченые 23.4; докончаньи 37.1
докончанью 23.1
докончиваю 19.1
докторъ 40.1
долго 6.1, 41.1, 48.1
должника 63.1
долина 12.1
доловь 5.1, 24.1, 55.1; доловъ 23.1
долъшыи 12.1
дома 49.1, 65.1
домахъ 49.1
домовъ 49.1
дому 15.6, 16.1, 20.1, 22.1, 27.1, 38.1, 45.2,
49.1
домъ 15.2, 18.1, 38.1, 72.1, 84.1
донесет[ы] 52.1
допустили 31.1
допущено 45.1
дори 52.1
дорога 63.1
дорогами 68.1
дорогамъ 19.1
дороги 6.2, 9.1, 10.1
дорогимъ 27.1
дорогою 6.3
дорогу 6.2, 9.1, 19.1, 76.1; дорогУ 10.1
дорозе 6.1
дорослымъ 70.1
дорочную 49.1
досвѣтчилъ 45.2
доспела 49.1
досмотрилъ 30.2, 75.2
досмотрАть 76.1
доспѣшенъ 19.1
доставаться 6.1
досыть 38.2, 45.2

дотикати 45.1
дохода 40.1, 69.1
доходи *див.* доходы
доходомъ 18.1, 40.3, 55.1
доходъ 18.1, 40.7, 69.1; дохо(д) 40.1
доходы 40.1; доходи 29.1
добытком(ь) 52.1
држвы *див.* державы
други 27.1; други 45.1; другий 45.1
другого 36.1
другое 9.1, 40.1, 45.1, 49.2; другое 57.1;
другое 29.1
другой 9.1
другомъ 23.1, 58.1
другую 6.1; друугоую 1.1
дружны 17.1
дрѣгаА 56.1; дрѣгаА 68.1
дрѣжати *див.* держати
дсѣ 44.1
дуброва 24.1
дубровами 2.1, 17.1, 27.1, 28.1, 31.1, 64.1,
79.1
доубровы 21.1, 24.1, 28.1; добровы 28.1
думою 63.1
духа *див.* дха
духовный 85.1
душено 32.2; дѣшено 33.1; душею 32.1
души 6.1
душу 6.1; д(оу)шж 52.2
дѣшешоле(з)но(и) 68.1
дха 14.1, 20.1, 22.1, 24.1, 25.1, 27.1, 28.1,
36.1, 51.1, 53.1, 64.1, 80.1; духа 17.1,
24.1, 29.1, 84.1, 85.1
дхныи 1.1; дховния 4.1; дховные 4.1
дходное 4.1
дла 63.3
дѣдин 17.2
дѣдинам 17.1
дѣдичство *див.* дѣдичьство
дѣдичю 42.1, 62.1
дѣдичъ 17.1, 28.1, 29.1, 41.1, 45.1, 51.1,
62.1; дѣди(ч) 34.1; дѣдич 82.1, 83.1;
дѣдичъ 6.1, 49.1
дѣдичьство 14.1, 21.2; дичьство 14.1;
дѣдичство 16.1, 20.1
дѣднину 16.2, 80.1
дѣдом 63.1
дѣду 63.8
дѣть 45.1
дѣл 23.2; дѣ(л) 47.1
дѣла 37.1, 50.1
дѣлне 70.1
дѣлницу 60.1

дѣло 43.1, 58.1
дѣломъ 37.1, 40.1, 55.1; дѣломъ 13.1
дѣлу 63.1; делу 40.1
дѣль 15.1, 77.2
дѣсатью 64.1
дѣтей 9.3, дѣтей 43.1; дѣтйй 29.2; дѣтйй 20.1; дѣтйй 43.1
дѣтемъ 2.1, 17.1, 67.1; дѣте(м) 41.1, 47.3; дѣтемо 41.1; дѣтемъ 4.1, 9.1, 10.1, 11.1, 16.1, 21.1, 23.2, 32.1, 43.2, 44.3, 51.2, 55.1, 59.1, 62.1, 64.2, 66.2, 70.2, 79.2; дѣтемъ 18.2, 20.1, 27.3, 53.1, 62.1; детемъ 6.1, 25.1; дитемъ 62.1; дѣтмъ 80.1; дѣтемъ 28.1; дѣтемъ[ъ] 31.1
дѣти 1.1, 10.1, 41.1, 43.2, 64.2, 70.1, 79.2, 80.1, 84.1, 85.1; дети 10.1, 64.1
дѣтйй, дѣтйй *див.* дѣтйй
дѣтми 29.1, 44.1, 47.2, 66.1, 84.1, 85.1; дѣтми 27.1, 60.1, 62.2, 66.1; дѣтми 11.1
дѣтя 45.1
дѣтяти 45.1
дѣтмъ *див.* дѣтемъ
дѣло 36.1
дѣлати 23.1
дядемъ 63.1
дядько 15.1
дада 54.1
дьяконы 6.1
дьякъ 11.1; дыакъ 16.1, 27.1
дѣлци 22.1; дѣлци 4.1
его 4.1, 6.5, 9.6, 10.11, 11.1, 14.1, 17.3, 18.2, 23.6, 27.1, 29.1, 33.3, 34.1, 37.3, 39.1, 40.7, 41.2, 45.8, 50.2, 55.5, 61.1, 62.5, 63.3, 64.4, 67.5, 68.2, 69.1, 75.1, 85.1; его 14.12, 15.1, 29.3, 31.2, 34.1, 36.1, 43.2, 47.1, 54.2, 58.1, 59.3, 64.1, 65.2, 72.1, 79.8, 80.1; ёго 80.2; ёго 13.3, 16.1, 20.9, 21.1, 22.1, 27.2, 28.2, 38.1, 43.11, 44.1, 47.6, 51.5, 53.1, 54.2, 61.5, 64.6; ёго 32.1, 61.1; ёго 41.1; него 6.1, 9.1, 23.1, 30.1, 40.1, 43.1, 45.1, 57.1, 65.1; ёго 26.1; е 41.1
единомъ(ъ) 52.1
едучи 6.1
ее 45.1; еѣ 16.1; еѣ 81.1; еѣ 16.3, 27.2, 60.1; еѣ 60.1; еѣ 4.1; неи 15.3, 83.1
еже *див.* оже
езера *див.* озера
ему 6.3, 9.3, 37.2, 40.4, 41.1, 45.14, 46.3, 55.1, 61.1, 63.1; емѹ 26.1; ему 79.3; емѹ 31.2; ему 57.2; ёму 12.3, 20.2, 21.1, 22.1, 28.1, 47.1, 60.1, 61.1, 64.1, 74.1; ёму 32.1; му 12.1, 53.1; нему 41.1, 63.1, 79.1; ёмоу 64.1

емъ *див.* есмо
епархией 6.1
епископа 6.1; епискупа 15.1
епископамъ 4.1
епископомъ 1.1, 6.1; епископомъ 1.1; еп[ск]помъ 4.1; еп[с]помъ 5.1; еп[с]пмъ 5.1
епископу 1.1
еп[с]пй 27.1; ёп[с]пй 25.1
еп[с]пйи 5.1; ёп[с]пйи 25.1
еретьковъ 6.1
есва 40.5; есва 34.1
еси *див.* ёси
если 45.1
есмо 4.3, 5.4, 6.1, 9.1, 10.1, 11.6, 17.4, 30.4, 33.1, 45.7, 49.2, 55.1, 64.2, 66.3, 67.3, 75.5, 77.2, 82.3, 83.2, 85.2; е(с)мо 4.2; есьмо 69.1; есмы 2.4, 23.2, 37.2, 39.1, 40.5, 48.1, 68.1; есмъ 18.2, 37.10, 39.2, 40.1, 66.1, 85.1; есмъ 55.1, 66.1, 73.1; есми 6.4, 10.4, 26.1, 29.2, 42.3, 62.3, 66.1, 72.2, 84.2; есми 29.2, 41.1, 76.2, 81.2; есмо 31.4, 46.1, 58.4, 59.2, 64.1, 65.2, 78.3, 79.1, 81.1; ёсмо 57.2; есмы 14.1, 23.1, 79.2; есмъ 15.5, 19.1, 34.1, 58.5; есмъ 15.3; есм(ъ) 19.1; ёсмъ 35.2; ёсми 74.1; ёсмо 24.1, 25.1, 43.1, 44.3, 47.2, 61.2, 64.3; ёсмо 1.1; ёсмо 61.1; ёсмо 24.1; ёсмы 28.3, 38.11, 51.7, 53.1; ёсмъ 12.7, 13.1, 28.2, 38.2; ёсмъ 12.1; ёсм(ъ) 32.1; ёсмъ 24.1; емъ 1.1; ёмъ 38.1; ёсмы 40.1; есмы 63.2; ёсмы 71.1
есте 42.1; есте 58.1
естли 10.1, 45.37
естлибы 45.1, 49.1
есть 17.2, 40.1, 45.4, 48.2, 49.2; есть 45.1; [е]сть 15.1; есть 29.1, 58.1, 80.1; ёсть 7.4, 27.4, 28.4, 53.3
евангелисте 40.1; ёвнглстѣ 43.1
еще 1.1, 4.1, 39.1, 40.1, 48.1, 52.1; ёше 12.2, 27.1; ешо 39.1; ёше 58.2; ёши 28.1, 38.2
еѣ *див.* еѣ
е 47.1, 58.1; .е. 27.1, 38.1, 66.1; .е 35.1; е 41.1
евангелъе 76.1
его, ёго *див.* его
еѣ *див.* я
·еі· 27.1, 38.2
ему, емѹ, ёму *див.* ему
емъ *див.* есмо
епискупа *див.* епископа

есва *див.* есва
есми, есмо, есмы, есмъ *див.* есмо
есте *див.* есте
есть *див.* есть
еѣ *див.* еѣ
ёвнглстѣ *див.* еувангелисте
ёгда 13.1
ёго *див.* его
ёѣ *див.* еѣ
ёму, ёмоу *див.* ему
ёсмо *див.* есмо
ёп(с)пй *див.* еп(с)пй
ёп(с)пйи *див.* еп(с)пйи
ёси 38.2; еси 50.1
ёсми, ёсмо, ёсмо, ёсмо, ёсмы, ёсмъ, ёсмъ, ёсмъ, ёсм(ъ) *див.* есмо
ёсти 38.1
ёсть *див.* есть
ёхъ ёхъ *див.* ихъ
ёше, ёши *див.* еше
ёѣ, ёѣ *див.* еѣ
ж *див.* же
жаденъ 45.1
жадное 49.1
жадно 45.3
жадному 45.1
жадный 45.2
жаднымъ 45.1
жадныхъ 49.1
жаловаль 30.2, 50.1, 75.1; жалова(л) 39.1, 75.1; жаловаль 82.1
жалованса 23.1
жалую 63.1
ждати 41.1
ждовжь 49.1
же 6.1, 13.2, 14.1, 15.2, 23.2, 24.2, 25.1, 28.4, 37.1, 38.3, 40.1, 41.1, 42.1, 45.1, 49.1, 51.2, 62.1, 66.1, 69.1, 72.1, 78.1; жъ 12.2, 14.3, 22.3, 24.4, 34.1, 40.7, 43.1, 48.1, 51.1, 57.1, 58.1; жъ 39.1, 45.1; ж 11.1; ж[е] 52.1
жебы 70.1
жельзныхъ 52.1
жемъ 45.1
жена 27.1, 85.1
женою 60.1, 85.1; жоною 11.1
женъ 62.2, 71.1; жоне 9.1; жонъ 11.1, 67.1
жены 32.1
жеребей 18.1
жеребець 60.1
жеребья 18.1

жи(в) 41.1
живо 41.1
живота 34.1, 37.2, 67.1, 72.1; живо(т)[а] 46.1; ж[и]вота 15.1
животе *див.* животь
животомъ 19.1; животомъ 80.1
животъ 13.1, 15.1, 32.2, 35.2, 72.1, 74.1; животе 18.1, 33.1, 67.1
животы 66.1
живуть 40.1; живѹть 76.1
живымъ 13.1
жида 45.13
жидамъ 49.1
жидове 45.7, 49.1; жыдове 49.1
жидови 45.1
жидовскій 45.1
жидовское 45.1, 49.1
жидовскомъ 45.2
жидовскоѹ 45.1
жидовскую 45.1
жидовцѣ 45.1
жидовъ 45.3
жидовъ 45.1, 49.3
жидомъ 45.1, 49.2
жиду 45.2
жидъ 45.25
жиды 45.2
жо! 10.1
жолнере 49.1
жоне *див.* женъ
жоною *див.* женою
жонъ *див.* женъ
жоупана 55.2
жаловаль *див.* жаловаль
жаловали 59.2
жаловати 82.2
жыдове *див.* жидове
жыдовская 49.1
жыдовскихъ 49.1
жь, жъ *див.* же
з, з(ъ), зъ, з, .з. *див.* с
за 1.5, 4.1, 5.2, 6.3, 9.1, 10.1, 11.1, 12.5, 14.11, 16.2, 20.5, 21.1, 22.1, 23.1, 25.1, 27.3, 31.1, 37.4, 38.2, 40.4, 41.1, 42.1, 43.2, 45.6, 49.1, 51.3, 53.1, 54.4, 55.1, 57.1, 58.2, 61.4, 63.1, 65.2, 68.1, 70.1, 73.1, 80.2, 82.1
забилъ 45.2
забито 45.1
забитыю 45.1
завесили *див.* завѣсили
завесити 6.1; завеси(т) 68.1
завеситою 40.1; завеситою 39.1
завешона 49.1
завѣсили 24.1, 44.1, 51.1, 53.1; завесили 37.1

завѣсилъ 36.1
завѣсити 62.1
завѣтрие 39.1
заговѣна 23.2
задалъ 45.1
задний 6.1
заемное 63.1
заживати 49.1
зайдуть 37.1
займати 8.1, 14.1
займають 15.1
заисто 45.1
заказали 8.1
заказуючи 45.1
закладывать 26.1
закона 6.1
закони 4.1
закону 24.1, 45.1
законъ 45.1
замковое 49.1
замку 49.2
замыкають 49.1
замѣннати 9.1, 28.1, 29.1, 53.1, 64.1; замѣннати(т) 79.1
замѣна 58.1
заодно 40.1; заодно 58.1
запада 74.1
западъ 6.3
записали 57.1, 67.1
записалъ 6.1, 37.1, 72.1, 84.1, 85.1
записуемъ 62.2, 67.1
запись 62.1
запланинскимъ(ъ) 52.1
заплатилъ 45.1
заплатити 14.3, 45.10; заплатити(т) 10.2
заплатить 11.1; заплатить 21.1
заплатъ 45.2
заплоти(т) *див.* заплатити
запомнени 49.1
запрель 45.3
запсалъ 37.1
заровно 49.2
застава 45.4
заставами 45.1
заставилъ 36.1, 45.2
заставити 41.1
заставлена 45.1
заставленное 45.1
заставлены 45.1
заставленными 45.1
заставлень 45.1
заставу 45.7
заставы 45.5
заставъ 45.1
заступаетъ 9.1

захованъ 45.1
захочеть 11.1
зачинти 12.1
зацные 49.1
звечыстою 6.1
згадавши 6.1
згадавшись 1.1; згадавшись 5.1; згадавшись 4.1
здавна 4.1, 45.1, 58.1
здали 22.1
зде 25.1
здерж(т) 47.1
здоровымъ 80.1
з(д)рвѣе 25.1
здѣлалъ 70.1
земель *див.* земля
землею 2.1, 16.1, 20.1, 27.1, 28.1, 40.4, 43.1, 51.1, 55.1, 83.1, 85.1; землею 17.1, 22.1; зѣмлею 64.1
земли 9.3, 14.1, 16.1, 18.1, 20.1, 24.1, 28.3, 30.1, 31.1, 40.1, 43.1, 45.5, 52.1, 60.1, 63.2, 65.2, 66.2, 76.1, 83.3; земли 52.1; зѣмли 64.1
земль 2.1, 12.2, 14.1, 17.8, 21.1, 22.1, 29.4, 58.1, 62.6, 66.5, 75.1; зѣмль 41.1; зль 22.1
землю 12.1, 13.2, 14.2, 21.1, 22.1, 37.1, 59.1, 62.1, 76.4, 78.2
земля 12.1, 40.5, 52.1; земля 52.1
земля(м) 4.1; землям 17.1; землямъ 1.1; землямъ 29.1; зѣмлямъ 5.1, 28.1
землями 14.2, 43.1, 44.1; землями 15.2
земляне 16.1, 24.2, 27.1, 38.1; земляне 53.1, 66.1
земляно(м) 34.1
землянохъ 38.1
земляны 53.1, 60.1; земляны 66.1
землянъ 43.1, 44.1, 53.1; землянь 6.1
земль 15.1, 34.1, 37.1, 40.1, 42.1, 43.1, 44.1, 46.1, 48.1, 59.1, 61.1, 62.1, 65.1, 79.1; земля 49.1; земля 63.1; зѣмль 41.1, 64.1, 66.2
земского 45.1
земскую 9.1
земьянь *див.* землянь
зема *див.* земля
зимный 6.2
зи 24.1, 37.1
зла 43.1
злбныхъ 6.1
злбкою 40.1
злбѣй 45.1
злбѣйства 45.1
злбѣйство 45.1
зломн(т) 51.1

зло 52.1
зль *див.* земль
змерлыхъ 49.1
змоцнити 49.1
знаемо 30.1, 40.1, 66.1, 67.1, 70.1, 83.1; знаемо 59.1, 64.1, 73.1, 75.1, 79.1; знаемо 44.1, 61.1
знаменито 9.1, 45.1, 48.1, 51.1, 53.1, 60.1, 62.1; знамени(т) 43.1, 47.1, 81.1
знаменитыхъ 45.1
знати 46.1, 77.1
знають 15.1
зо *див.* с
зовель 10.1
зовемый 1.1
зовѣ(тъ) 31.1
золота 21.2
золотою 58.1
зоста 83.1
зоставуемъ 49.1
зѣмлею дне землею
зѣмли *див.* земля
зѣмль *див.* земль
зѣмлянинъ 64.3
зѣмль *див.* земля
зѣмьскомъ 33.1
зѣтеви 27.1
зѣтемъ 27.2, 60.1
зѣть 32.1, 41.1; зѣ(т) 61.1
зѣ *див.* з
и 1.42, 2.5, 45.0, 5.28, 6.52, 8.2, 9.34, 10.13, 11.17, 12.11, 13.3, 14.12, 15.31, 16.8, 17.13, 18.5, 20.22, 21.7, 22.10, 23.7, 24.2, 25.5, 27.38, 28.30, 24.25, 30.5, 31.8, 32.1, 33.5, 36.4, 37.2, 38.15, 39.4, 40.77, 41.12, 42.3, 45.35, 46.1, 47.3, 48.12, 49.37, 51.17, 52.12, 53.16, 54.1, 55.12, 56.1, 58.1, 60.10, 61.1, 62.42, 63.23, 64.8, 65.21, 66.40, 67.6, 68.7, 69.4, 70.13, 71.2, 72.6, 73.5, 75.5, 76.9, 77.3, 78.4, 79.1, 80.4, 82.10, 83.15, 84.4, 85.2; [и] 52.2; и 13.6, 24.5, 34.8, 37.16, 40.17, 43.24, 44.14, 47.13, 59.1, 61.6, 64.18, 77.2, 80.2; и 23.2, 58.16, 59.1, 69.3, 79.6, 80.2, 81.1; и 39.1, 43.2, 44.2, 59.1, 61.3, 79.12, 81.1; и 43.1, 44.8, 47.3, 59.5, 81.1; и 14.2, 19.3, 22.3, 24.4, 32.3, 37.9, 39.1, 40.22, 46.1, 57.1, 70.1, 71.1; и 71.3; и 19.2, 26.3, 71.1; и 80.7; и 13.1, 35.4, 80.2; и 49.1, 50.1, 84.1; и 41.1, 80.1; и 1.1, 5.1, 21.1, 32.1, 38.1, 41.1, 43.1, 47.1; и. го 44.1; и 14.1, 38.1; и 70.4; и.

и 43.1; и 47.1; и 38.1, 53.1
ибо 6.1
игуменомъ 7.1
игумены 6.1; игумены 4.1
игумень 72.1
игуменьство 15.1
игумена 76.1
игумену 76.1
идеть 6.3, 49.1; идеть 18.1; идеть 57.1; идети 68.1
идучи 6.1
ижъ 45.9, 48.1, 49.3; ижъ 12.1, 45.3, 48.1; иж 45.1, 67.1, 68.1; иже 22.1, 62.3; иже 24.1, 71.1; иже 43.1, 47.1, 61.2; иже 44.1; иже 44.1
из 16.1, 17.1, 22.1, 27.1, 28.1, 41.1, 51.1, 62.2, 67.1, 73.1; из(тъ) 4.1; изъ 10.1, 15.1, 16.1, 27.3, 38.2, 45.1, 66.1; из 19.1; ис 8.2, 14.2, 20.4, 27.2, 28.1, 38.4, 41.1, 55.1, 60.1, 67.1; ис 14.1, 32.1; ис 64.2, 79.1; ис 43.1; исъ 2.11, 15.2, 17.13; исъ 34.3, исъ 79.1; исъ 22.1; исъ 38.1; ис 14.1
изачатья 83.1
избѣга 14.1
избѣреть 13.1
изверзати 6.1
извольню 40.1
изволи(л) 79.1
изволи(т) 4.1; изволить 1.1
извѣка 29.1
извѣку 70.1
изгадалъ 6.1
измени(т) 46.1
изменити 37.2
измешано 40.1
изобидат 15.1
изпродати 9.1
изрушеною 44.1
изрушиста 43.1
изрушисто 47.1
изъземльста 13.1
и 38.1
и *див.* и
иконы 9.1
илвовскомъ 22.1
или 6.3, 14.1, 15.6, 23.2, 30.1, 41.2, 48.1, 63.2, 66.1, 67.1, 68.1, 72.1, 75.1, 78.1;

илы 70.2; или 14.1; или 34.1, 37.1, 40.1, 43.1, 59.1, 64.2; или 61.1; или 61.1, 79.1; или 14.1; или 57.1; или 71.1; или 35.1; (и)ли 35.1
има 22.1; има 79.1
имаева 82.1
имае(мо) 41.1
имаемы 41.1
имаеть 41.1, 82.2; имаѣтъ 64.1; имаеть 79.1; имаеть 65.2, 75.1, 80.1; имаеть 30.1, 82.1; маеть 6.4, 11.1, 45.39, 49.1, 72.1; мает 10.1, 45.1; мае(т) 10.1; маеть 65.1
имамы 66.4; имамы 61.2
имат 29.1; имат(ь) 52.1; имать 51.1
имати 23.1, 45.1, 62.1, 63.2
имаю 51.1
имають 41.2, 45.1, 65.1; имають 79.1
именами 49.1
именемъ 16.1, 45.2, 48.1, 49.2; именемъ 43.1, имене(м) 43.1; именем 17.1; именемъ 44.1; именемъ 20.1, 27.2, 28.1
имени 23.1
иметь 18.2, 69.1, 72.1, 74.1; иметь 26.1; иметь 23.1
именовани 22.1
имивши 28.1
имо *див.* имь
имуть 15.1, 24.1
имья 9.3, 11.1, 29.2, 45.2, 62.1, 68.1, 84.1, 85.3; има 17.1, 22.2, 24.1, 25.1, 27.1, 36.1, 70.1, 78.1; има 20.1, 28.1, 53.1; има 58.2, 79.1; има 28.1; има 80.1; име 49.1; има 59.1, 64.2, 80.2; има 79.1
имѣемъ 57.1
имѣеть 36.1; имѣѣтъ 28.1; имѣѣтъ 24.1
имѣль 38.1, 51.1
имѣние 45.2
имѣний 72.1
имѣній 72.1
имѣнія 45.1, 72.1; именья 45.1; имѣнія 17.1; имѣнія 17.1
имѣють 24.2
имѣюче 47.1
имъ 22.2, 23.1, 45.3, 49.2, 55.1, 56.1, 62.2, 63.2, 66.5, 69.1, 77.1, 83.1; имь 29.3; имъ 24.1, 59.1; имо 41.1; имо 41.2 *див. ще* нимъ
индикт 49.1; индиктъ 9.1, 56.1, 63.1
индикта 6.1, 10.1, 11.1, 49.1, 68.1, 72.1; индикта 57.1

иних *див.* иныхъ
инни *див.* иные
ино 6.1, 10.1, 11.1, 39.1, 50.1, 63.3, 76.1; ино 46.1; ино 37.1
иновъ 40.1
иного 62.1
иному 12.1; иномѹ 76.1, 78.1; иному 40.1
иноодначежь 10.1
инопомочію 63.1
иншими 45.1; ин(ъ)шими 4.1
иншихъ, ин(ъ)ши(х) *див.* иныхъ
иншій 72.1
иншой 45.2
иншые, иншіе, иншіи *див.* иные
иные 40.1, 66.1; иньи 15.1, 65.2; иныи 42.1; иньъ 22.1, 23.1; инни 22.1; иншые 45.1, 49.1; иншіе 45.1; иншіи 85.1
инымъ 48.1, 77.1; инѣмъ 43.1; инѣм 44.1
иныхъ 1.1, 5.1, 9.1, 48.1, 49.2, 65.1, 66.1, 83.1; иныхъ 61.1, 79.1; иныхъ 37.1, 64.1; иных 17.2, 66.1; ины(х) 4.1, 40.1; иных 44.1; 79.1; ины(х) 34.1, 40.1, 43.1; иныхъ 59.1, 81.1; иныхъ 46.1; иншихъ 45.2; ин(ъ)ши(х) 4.1; инѣхъ 42.1, 53.1; инѣ(х) 41.1; иних 29.1
инѣмъ, инѣм *див.* инымъ
инѣхъ, инѣ(х) *див.* иныхъ
инѣлисА, 40.1
инъ 23.1
иречипа 58.1
ис, ис, ис, яс, исъ, исъ, исъ, исъ *див.* из
исвѣдъци 28.1, 53.1, 60.1
иска 14.1
искати 66.1, 83.1; искати 81.1
ислюбили 47.1
ислюбуѣмы 43.1; ислюбуѣемъ 14.1
исного 41.1, 82.1; исного 80.1; исного 80.1
исному 41.1, 51.1
исны 43.1
исныи 41.1; исный 58.1; исный 41.3
исо 28.1
исполна 14.2; исполна 41.3
исправа 40.1
испра(ви)ва 34.1
исправити 34.1
исправно 34.1
исправу 14.1, 38.2, 63.3
исправы 23.1
исправъ 23.1, 63.2
исправати 58.1

исталасА 22.1, 27.1
исталасА 22.1; исталосА 22.1
истворѣнемъ 22.1
истинѣму 42.1
истинныи 14.1
истная 45.1
истную 40.1, 45.1
истому 44.2, 47.1
истраву 38.2
иступити 73.1
истцю 77.1
истця 77.1
и(съ)праву 14.1
исъпрачють 24.1
ихъ 1.1, 4.1, 6.2, 8.1, 9.2, 11.1, 14.1, 23.5, 24.1, 29.2, 40.1, 45.2, 48.1, 49.4, 62.1, 66.11, 69.3, 70.4, 83.2; их 29.1, 66.1; ихъ 43.2, 44.2; ихъ 43.1, 44.2, 53.1; и(х) 68.2; ихъ 59.1; ихъ 62.2; ию 41.3; ихъ 41.1; ихъ 2.3, 4.1; ихъ 22.1, 27.2, 38.1, 51.1; ихъ 20.1
ишествыи 14.1
ишите 58.1
июня 49.1; июня 69.1
і 38.1, 53.1
игумены *див.* игумены
іесте 8.1
іко(н)ній 4.1
іо 52.2; іо 55.1
іхъ *див.* ихъ
іюня *див.* июня
іюля 36.1
іли. (і)ли *див.* или
іего *див.* его
імо *див.* имъ
іхо, іхъ *див.* ихъ
к 1.3, 6.2, 8.1, 12.1, 13.3, 17.1, 22.1, 23.2, 24.1, 25.2, 27.2, 28.1, 29.2, 38.2, 40.5, 41.2, 43.1, 44.1, 46.1, 47.1, 51.1, 53.1, 55.2, 58.4, 62.1, 66.2, 67.1, 78.1, 79.2, 80.1; к-к 27.1, 36.1; ко 4.1, 5.1, 23.2, 24.2, 27.1, 45.1, 63.2; ку 6.6, 10.1, 49.4, 66.2, 83.1; кѹ 5.1, 68.1; къ 4.1, 6.4, 6.2, 10.2, 12.1, 15.1, 19.2, 23.3, 24.3, 27.1, 30.1, 36.1, 44.1, 45.8, 47.3, 50.1, 55.1, 56.1, 58.1, 63.10, 65.2, 74.1, 75.1, 77.1, 78.1, 84.1, 85.3
каждого 28.1
каждому 38.1, 71.1, 80.1; кожномѹ 31.1; вождому 10.1

каждую 38.1, 51.1
каждыи 14.1; каждый 28.1; каждый 64.1
казали 9.1, 31.1, 45.1, 64.1, 79.1
казаль 38.4
казателевого 24.1
казенной 70.1
казнити 6.1
казнится 6.1
казню 63.1
казнь 34.1, 38.1
как 6.1, 34.1, 67.2; како 43.1, 48.1, 52.1, 64.1, 65.2, 70.1, 79.1; какъ 2.1, 4.1, 6.1, 9.2, 19.1, 34.2, 45.4, 57.1, 58.3; ка(к) 37.1, 39.1; как 23.1
какаА 76.1
какжо 39.1
камень 69.1
кановникомъ 78.1; кановником(ъ) 78.1
канунъ 81.1; канонъ 18.1
канунъ 32.1; канонъ 29.1
канътуръ 16.1
карань 45.8
квалтовн 45.1
квалтовною 45.1
квалтомъ 45.2
квалтъ 45.3
где *див.* где
кгда 45.2, 65.1, 66.1
кголова(т) *див.* голдовати
кгрунтовъ 49.1
кгрунтъ 6.1
кеды 45.2, 66.1
кз- 36.1, 56.1
кимъ 37.2, 62.1, 82.1; кымъ 71.1, 80.1
кїевскаѣ 4.1
кїевскій 4.1
клепачъ 36.4
клеткахъ 49.2
кльтку 13.1
ключникъ 72.1
клясти 6.1
клятва 1.1; клятва 5.1; клятва 4.1
клязулахъ 49.1
кмети 38.1
кмета 28.1
кнгина 26.1
кнжныи *див.* княженіе
кнзи *див.* кнази
кнзмъ *див.* княземъ
кнзю *див.* князю
кнза *див.* кназа
кнзь *див.* кназа

книги 45.1
княгини 18.1
княжа 19.1, 49.2
княжати 49.2
кнажею 28.1
княженіе 63.1; кнаженье 23.1; кнжнье 40.1
кнаженью 23.3
княженію 63.1; княженію 63.1
княжения 6.1; кнажньа 40.1; кнѣ(ж)еніа 4.1; кнжньа 40.1; кна(ж)ниа 58.1; кнажньа 28.2
кнажи 28.1
княжствѣ 45.1
кнажю 28.1
кна(э) 24.3, 35.1, 37.1, 39.1 43.5, 44.1, 47.3, 54.7, 59.1, 61.5, 68.1, 75.2, 81.2; кнзъ 37.1, 40.3, 46.4, 56.1, 57.1, 67.1, 74.1, 77.1, 78.1; кназь 25.1; князь 1.2, 6.2, 9.1, 15.2, 18.1, 24.2, 30.2, 45.2, 48.1, 49.1, 63.4, 69.1, 82.1; кназь 2.1, 5.2, 8.1, 14.2, 19.2, 21.1, 23.2, 28.2, 31.1, 37.1, 74.1, 75.1; княз 29.2, 82.1, 83.2; кнѣз(ь) 4.1; кнѣзь 4.1; кназ(ь) 23.9; княз[ь] 15.4
князевъ 6.1
княземъ 63.2; кназемъ 14.4, 39.1; кназемъ 19.1; кназ(емъ) 23.3; кнзмъ 37.1, 40.2
кнази 7.1, 14.1, 23.1, 56.1; кназ(и) 23.1; кназии 14.1, 23.1; князии 15.1, 17.2, 23.1; кнзи 40.1
кназми 37.1
князтва 29.1; кназства 28.1; кназтва 24.1
князю 10.1, 11.1, 62.1, 63.8; кназю 14.1, 19.3, 23.13, 28.1, 40.2; кназ(ю) 23.9; кнзю 39.1, 40.7, 67.4, 78.1; кна(А)зю 33.1; кна(э)[ю] 54.1; кназу 32.1
кназа 8.2, 13.1, 14.1, 17.2, 23.5, 25.1; кназ(А) 23.7; князя 6.1, 15.1, 50.1, 63.6; кна(э)[А] 61.1; кнза 40.1; князя 52.1
ко *див.* к
кобыль 60.1
кого 13.1, 15.1, 24.1, 34.1, 58.1, 63.2, 65.1, 76.1
коем 52.1; коем[ь] 52.1
каждому, кожному *див.* каждому
колвекъ 45.3
коли 8.1, 11.1, 12.1, 13.1, 14.2, 15.2, 16.1, 19.1, 24.3, 27.1, 28.2, 31.1, 34.1, 37.2, 38.2, 39.1, 40.4, 43.4, 44.2, 45.1, 47.1, 48.1, 51.2, 55.1, 57.1, 58.4, 59.1, 61.1, 64.4, 65.4, 66.4, 71.1, 73.1, 75.1, 79.2, 80.1, 83.1; ко(л) 34.1, 45.1, 47.2, 79.1; колы 70.1
колибы 41.1, 66.1
колиж 17.1
коло(д) 38.2; колодь 38.2
колоду 38.1
колодь 38.1
колодаземъ 20.1, 27.1
колок(л)ъ 7.1
колы *див.* коли
комору 28.1
кому 1.1, 9.1, 12.2, 14.1, 33.1, 45.1, 49.2, 53.1, 57.1; комѹ 4.2, 78.1
комуждо 13.1
коней 45.1; кониѹ 73.1
конецъ 12.1
кониѹ *див.* коней
конокормству 50.1
конча(л) 47.1
кончано 40.1
коня 45.1
конь 45.1
коньцы 55.1
коньць 12.1
копица 45.1, 49.2
копиемъ 70.2; копиемъ 79.1
копу 10.1, 16.1, 72.3, 80.1
копѹ 11.1, 22.1, 57.2, 80.1; копѹ 10.1
копѹца 6.2
копѹцу 6.1
копѹи 64.1
корени 31.1
корици *див.* королицы
короле(в) 47.1; королюв 17.1; королювь 51.1; королевъ 39.1
королеви 14.5, 19.3, 38.2, 43.2, 44.3, 46.1, 47.2, 58.1, 62.2; корол[евм] 34.1; короле(в)[и] 46.1; королеви 51.1, 62.1, 66.1
королевои 66.1; кролевои 66.1; кролевои 59.1
королевства 48.3, 66.1; королевства 17.1; кролевства 66.3; кролювства 66.1
королевы 12.1, 14.1; кролевы 65.1
королевьмъ 79.1
королемъ 14.2, 37.2, 61.1; королемъ 14.1, 19.1; кролемъ 65.1, 66.1
королицы 43.2, 44.2, 47.3, 62.1; коро(л)ци 47.1; королицы 43.1; королицъ 48.1; кролицы 62.1
королю 34.3, 37.1, 38.1, 61.1, 73.1; коро(л)ю 48.1; коро(л)[ю] 34.1, 46.3; кролю

42.1, 59.1, 66.2, 82.2, 83.3; кроли 66.1
королюв *див.* короле(в)
королювства *див.* королевства
королювьскими 51.1
корола 12.1, 14.2, 19.1, 34.1, 37.2, 39.2, 43.1, 51.1, 61.2; коро(л)[А] 34.1, 61.1; короля 1.1; крола 5.1, 22.1, 65.1, 81.1; кроля 66.4, 82.1; крола 4.1
король 12.1, 14.5, 34.2, 37.2, 39.1, 40.1, 48.1, 49.1, 59.1, 70.1, 73.1; коро(л) 47.1, 64.1, 79.1; кроль 17.1, 41.1, 65.2, 66.1, 83.1; крол 66.1, 83.1; корол 17.1
королювити 58.1
кору(н) 47.2
корунъ 43.3, 44.3, 47.2, 48.1, 62.3, 66.3, 82.1, 83.1
коруны 47.1, 48.1, 66.3, 81.1
корьчмить 16.1
корьчмоу 16.1
косарю 38.1
косою 2.1
косподареву *див.* господареву
костельноу 45.1
костельныхъ 49.2
которая 6.1, 15.1, 45.9, 49.1; котораѹ 23.1, 68.1
которого 49.1
которой 45.1
которомъ 15.1; котормъ 49.1
котормоу 45.2
которые 40.1, 45.3; котормы 41.2
котормы 8.1, 14.1, 45.1, 49.1, 63.2, 76.1; котормы(н) 43.1; котормый 6.2, 45.6, 49.1, 63.2, 74.1; котормыѹ 41.2; котормы 64.1
котормымъ 40.3, 45.2; котормы(м) 43.1
котормыхъ 45.1, 49.3
краденый 45.1
краи 55.2
краковской 17.1
краковьский 12.1; кракувьский 29.1
краковьского 29.1
краль 52.1
крамные 45.1
крепко *див.* крѣпко
крепкую 40.1
крестъ 63.2, 77.1, 81.1, 83.1; кр(ес)тъ 23.2; крсть 34.1, 77.1; кр(с)тъ 34.2
крестьянского 83.1
крещенье 66.1
крещенья 66.1
крявоу 45.1

купцемъ 77.1
курАчего 58.1
кухмистръ 79.1
кудавскыи 17.1; куАвскии 12.1
коуны 1.1; кУны 4.1
коупиль *див.* купиль
коупѣж 52.1
кУпит[ь] 52.1
кУпѣси 52.1
кУпѣвати *див.* куповати
кУпа 52.1
къ *див.* к
к.л. 38.1, 55.1, 80.1
ладану 13.1
ланохъ 38.1
лану 38.2
ласкаве 49.1
ласки 6.1, 9.1, 45.1, 49.1
лвовскыи 21.2
лево 6.2
левой 6.3
лежалъ 38.1
лежат 29.1
лежить 28.1
лепшое 49.1
лепѣи *див.* лепѣи
леса 6.3
лесами 6.1
лесокъ 6.1
лесомъ *див.* лѣсомъ
леса *див.* лѣсы
лесъ *див.* лѣсъ
лета *див.* лѣта
летный 6.1
леты *див.* лѣты
ли 6.1, 14.5, 19.1, 41.2, 43.1, 45.1, 52.3, 63.1, 82.1
либо 43.2; либы 61.1
лисе 37.1
лисици 27.1
листа 47.1, 62.1
листо *див.* листь
листовъ 17.1
листови 29.1, 53.1
листомъ 9.3, 10.1, 24.2, 30.1, 43.1, 45.1, 48.2, 49.1, 51.1, 59.1, 60.1, 64.1, 66.1, 70.1, 71.1, 79.1, 80.1, 81.1, 83.1;
листо(м) 47.1, 68.1, 75.1
листу 9.1, 10.2, 41.1, 42.1, 43.1, 44.1, 49.1, 59.1, 62.1, 64.1, 66.2, 72.1, 80.1, 81.1, 82.1, 83.1; листУ 65.1; лысту 70.1
листы 9.1, 17.3, 38.1, 45.2, 48.1, 83.1
листь 6.1, 9.2, 11.2, 12.1, 14.1, 24.2, 42.3, 43.1, 44.1, 49.2, 51.2, 53.3, 55.1, 60.2, 62.1, 71.3, 72.1, 73.1, 78.2, 80.1, 83.1;
листь 31.1, 62.1, 80.1; листо 41.2;

лист 24.1; лист(ъ) 31.1
листвъ 45.1
литвина 58.1
литовскаго *див.* литовского
литовски 83.1; литовский 59.1; литовский 24.1, 64.1; литов(с)кий 79.1; литовский 9.1, 48.1, 49.1, 65.1; литовский 70.1; литовский 41.1; литовский 6.1; литовский 40.1
литовскимъ 63.1; литовскимъ 37.1; литовскимъ 23.1; литовскимъ 14.1; литовскимъ 14.1; литовскимъ 14.2, 66.1
литовского 40.1, 61.1; литовскаго 49.1
л(и)товскому 34.1, 41.1; литовскому 44.1; литовскому 46.1, 66.1
литого 45.1
лихвы 45.3
лихвъ 45.1
лихныи 58.1
лихнхъ 40.1
лихо 34.1, 40.1, 46.1
лихого 44.1; ли(хо)го 58.1
лихое 54.1
личачи 10.1
личбъ 57.1
лишенъ 63.1
лишитисА 14.1
ловами 6.1
ловехъ 40.1
лови 75.1
ловити 20.1, 75.2
ловишчехъ 75.1
ловища 4.1, 12.1, 75.1; ловишча 75.1; ловишча 6.1
ловищахъ 1.1
ловищи 5.1, 17.1, 27.1, 28.1
ловы 6.1
лоеваго 49.1
лсти 41.1, 46.1, 61.1, 65.1, 66.4, 81.1, 82.1, 83.2; лсти 59.1; лсти 19.2, 48.1, 62.2; лсти 27.1
лтмъ *див.* лѣтомъ
лугомъ 53.1
лугъ 55.2
лукна 40.1
лучьскыи 19.1
лоугами 31.1
лоуками 1.1; лУками 5.1
лысту *див.* листу
лѣ *див.* лѣто

лѣпей 64.1; лѣпѣи 70.1; лепѣи 83.1
лѣпило 3Е.1
лѣпшѣи 70.1
лѣпшоу 31.1
лѣпшиъ 29.1
лѣпѣли 33.1
лѣсахъ 4.1
лѣски 31.1
лѣсомъ 17.1, 70.1, 79.1; лѣсом(ъ) 31.1; лѣсомъ 20.1, 29.1; лесомъ 6.1, 64.1
лѣсхъ 1.1
лѣсъ 21.1, 28.1; лесъ 6.1
лѣсы 4.1, 5.1, 28.2, 31.1, 80.1; леса 6.2
лѣ(т) 14.3, 21.2, 22.4, 25.1, 27.3, 28.2, 36.1, 43.1, 44.1, 47.2, 51.3, 53.5, 60.4, 71.4, 80.1; лѣт 17.1, 29.1; лѣтъ 17.1, 24.1, 37.1, 45.2, 66.1, 77.1, 79.1, 80.1, 81.2, 82.1, 83.2; лѣтъ 29.1
лѣта 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 24.1, 31.1, 41.1, 48.1, 58.1, 59.1, 65.1, 73.2, 77.1; лета 6.1, 49.1, 64.1, 68.1; лѣ(т) 79.1
лѣто 9.1, 16.1, 24.1, 27.1, 29.1, 32.1, 41.1, 42.1, 55.1, 67.1, 72.1; лѣ 6.1, 7.1, 21.1
лѣтомъ 20.1, 62.1; лѣто(м) 44.1; лѣтомъ 66.1; лѣтъ 43.1
лѣтъ 58.1, 62.1
лѣты 45.1, 59.1, 64.1, 65.1, 71.1, 78.1, 79.1, 82.1, 83.1; лѣты 61.1; лѣты 37.1, 39.1, 40.1, 70.1
люба 23.1
любви 23.1, 63.1
любо 14.4, 34.1, 37.1, 38.1, 39.1, 40.3, 45.2, 57.1, 82.1
любовь 63.1
лю(д) *див.* люди
люда (*вид* людъ) 62.1
люде *див.* люди
людей 10.1, 40.1, 49.1, 63.2, 85.1
людемъ 43.1, 49.1, 53.1, 58.1, 63.1, 77.2; лю(д)мъ 40.1
люди 15.1, 19.1, 24.3, 37.1, 40.4, 49.1, 58.1, 76.2, 84.1; людѣи 79.1; лю(д)и 23.1; лю(д)и 40.7; людини 14.1, 27.1, 38.1, 53.1; людий 24.1; людии 15.1; лю(д)и(в) 23.1; люди[и] 15.1; люде 4.2, 40.1
людми 4.1, 6.1, 27.1, 40.6, 43.1, 44.1, 48.1; людми 40.1, 63.1; лю(д)ми 40.1
лю(д)мъ *див.* людемъ
люды 6.1
люцкые 49.1
лаДѣцкихъ 38.1; лаЦцкихъ 38.1
лаАхи 14.1; ляхы 14.1
львовы 17.2

лѣсти, лѣсти *див.* лсти
маемъ 10.1
маетностей 6.1
маеть, мает, мае(т), маеть *див.* имаеть
макар[ъ] 52.1
малое 49.1
малую 9.1, 11.1
малый 6.1
манастыремъ 64.1; мона(с)тыремъ 4.1
манастыря 1.1; монастыра 6.1, 68.1, 72.1; монастырА 76.1
манастырь 1.1, 15.1, 40.1; монастырь 76.2; мУнастырь 27.1; мунастырь 27.2; монастырь 6.1
марта 4.1, 11.1, 24.1, 55.1, 77.1
маршалко 28.1; маршАлко 79.1
маршалок 17.1
мати 70.1
матери 4.1; мѣри 40.1; матере 72.1
матки 83.1
маткою 33.1
матцъ 24.1
маю 10.1, 11.1
мають 40.1, 45.7, 49.2; мають 49.2; мают 29.1
маА 31.1
меду 18.1, 20.1
медовѣи 4.1; медовыѣи 1.1
медовыми 5.1
межи 4.1, 9.6, 10.6, 19.1, 22.1, 23.2, 24.1, 27.3, 31.1, 45.2, 58.4, 63.3, 68.1, 81.1; межи 23.3; мѣжи 10.1
мели 49.1; мѣли 45.1
мене 19.1, 38.1, 52.1, 58.4, 63.1, 83.1
менованому 49.1
мену 11.1
месеца 6.1, 49.2; мсца 5.1; м(с)ца 4.1, 31.1, 37.1; мѣця 1.1; мѣца 24.1; м(с)ца 36.1, 39.1; мѣсца 9.1, 69.1, 72.1; мѣсАца 70.1; мѣсАца 58.1; мѣ(с)ца 55.1
места *див.* мѣста
место *див.* мѣсто
месты 40.1
металь 45.1
мети *див.* мѣти
метрополиту 4.1
метрополитомъ *див.* митрополитомъ
мещаны 49.2
мешкають 49.1
мешкающимъ 45.1
ми 4.1, 15.1, 29.1, 34.7, 37.1, 39.2, 40.10, 47.1, 59.1, 63.3, 73.2, 81.2, 83.1
мили 6.1
миловати 6.1

милого 1.1, 66.1, 81.1
милому 44.1, 62.1, 66.2, 73.2, 82.1, 83.2
милости 10.2, 42.3, 61.1, 62.1; мл(с)ти 4.1,
40.1, 55.1; 64.1, 79.1; милости 62.1;
млти 46.1; млсти 83.1; мл(л)сти 43.1;
млсти 59.1
милостивого 51.1; мл(с)тиваго 4.1
милостивому 38.1, 62.1
милостивьи 38.1
м[и]л[ост]ивъ 15.1
милостию 6.2, 17.1, 42.1; милостью 9.1,
48.1; милостю 49.1; мл(с)тiю 31.1;
мл(с)тью 28.1, 37.1; млтью 27.1;
млтью 24.1; милостию 29.1, 72.1
милостиА 52.1
милость 10.2; мл(с)ть 38.1
[ми]лос[ъ]р]дъемъ 15.1
мильи 43.1; мильи 59.1
миль 28.1
мильишій 48.1
мимо 66.1, 81.1, 83.1
минеть 19.1
мира 6.1, 68.1
миренъ 37.5
мирскимъ 6.1
ми(р)скихъ 4.1
миру 14.3, 37.2
мирянъ 4.1
миръ 14.5
митрополит 4.1; митрополитъ 1.1, 5.1
митрополитомъ 1.1, 73.2; метрополитомъ
4.1; митрополитомъ 5.1
митрополiн 4.1
митрополью 73.1
млина 24.2; млына 68.1
млиница 5.2
млиномъ 16.1, 27.1; млином 2.1
млину 24.2
млинь 24.2
млсрдiе 47.1
млсти, мл(с)ти, млти *див.* милости
мл(с)тиваго *див.* милостивого
мл(с)то 41.1
мл(с)ть *див.* милость
мл(с)тью, млтью, млтью *див.* милостию
млына *див.* млина
млынми 1.1, 5.1
мнихомъ 24.1
многихъ 34.1, 48.1, 49.1, 63.1, 64.1, 66.1;
многих 66.1; многи(х) 46.1, 61.1,
79.1; многихъ 42.1; многы(х) 41.1
многo 1.1, 4.1, 5.1, 10.1, 17.1, 29.1, 40.1,

53.1, 60.1, 79.1
мною 2.1, 13.1, 15.1, 35.1, 83.1, 85.1
мнѣ 19.2, 23.1
многихъ, многы(х) *див.* многихъ
мовячи 45.1
могила 55.3; могыла 55.3
могила 6.2
могль *див.* могъ
могоричъ 16.1, 20.1
могутъ 17.1, 22.1, 28.1
могъ 45.3, 49.1; могль 79.1
може 22.1
можемъ 14.1
можеть 14.1
мое 1.1, 2.1, 4.2, 10.1, 63.1; мое
32.1; мое 5.1
моего 10.1, 63.4, 72.1; моего 13.1, 25.1;
мо+его 72.1; моего 58.1
моее 10.1
моей 18.1, 63.3; мои 15.1; мои 83.1;
моѣвъ 32.1
моему 6.1, 10.2, 63.9, 83.2; моему 34.1, 73.1
моѣмъ 74.1; моѣмъ 35.1; мое(м) 35.1;
моем 72.1
моею 34.1, 58.1; моею 83.1; моѣю 61.1;
моѣю 32.2
моѣвъ *див.* моей
мои 10.5, 12.1, 15.1, 40.1, 45.1, 73.1, 83.1;
84.1; мо[и] 34.1; мой 19.1; мой 58.1;
мой 84.1; мой 34.1, 61.1; мой 34.1
моими 83.1; моимъ (l) 55.1
моимъ 6.1, 10.1, 63.1; моимъ 18.1; мон(м)
4.1, 68.1; моимъ 34.1
моихъ 55.1, 63.1, 72.1
мокров 45.1
молвили 22.1
молвить 40.1
молдавское 66.1
молдавской 66.4; молдавскоѡ 66.1
молдавь 41.1
молдавски 55.1
молдавскихъ 55.1
молдавскою 55.1
молитвами 72.1
м[о]л[и]т[в]ою 15.2
молити 6.1
молодому 11.1
монастыра *див.* монастыря
мона(с)тыремъ *див.* монастыремъ
монастыри 76.1
монастырю 1.1, 76.1, 84.1, 85.1; монастыру
72.1
монастырь 72.1
монастырА *див.* монастыря

монастырь *див.* монастырь
монеты 10.1
мордовское 15.1
моричъ (мгоричъ) 27.1
морю 62.1
мора 55.1
мо...ники 11.1
мосту 6.1, 24.1, 49.1
мость 19.1
моцы 45.1, 49.1
моць 49.1
моча 43.1
мочи 66.2
мочью 66.2
мошій 13.1
моъ 19.1
мою 6.1, 10.1, 72.1, 83.1
моА 55.1
мртвымъ 13.1
мръе 40.1
мѡца, м(с)ца, м(с)ца *див.* месеца
мтри *див.* татери
мтръ 26.1
му *див.* ему
мудрой 62.1
мужемъ 48.1
мужи 15.1; мужи 15.1
мужми 69.1
мунастырѡи 27.2
мунастырь мѣнастырь *див.* монастырь
мученика 32.1; мѣнка 36.1
мѡца, мѡА *див.* месеца
мы 1.1, 4.1, 5.1, 6.1, 8.1, 11.1, 14.1, 17.2,
24.2, 28.1, 30.2, 31.1, 34.1, 37.1, 38.1,
40.2, 41.2, 43.3, 44.1, 45.4, 46.1,
47.1, 48.2, 49.2, 51.2, 56.3, 57.1, 58.5,
59.1, 60.1, 61.2, 62.2, 64.1, 65.2,
66.5, 67.1, 70.1, 75.3, 77.1, 78.1, 79.2,
82.1
мынцаръ 45.1
мысли 47.1
мыслили 66.1
мыслиль 61.1
мыслити 64.1
мыслаче 58.1
мыслью 34.1
мыта 19.1, 45.3
мытникъ 45.1
мыто 45.1; мто 45.1; м[ы]то 15.1
мыты 1.1, 17.1
мыстить 25.1
мѡжи *див.* межи

мѡли *див.* мели
мѡль 45.3
мѡнованыи 9.1
мѡсець 45.1; мѡсАць 14.1
мѡста 15.1, 23.1, 45.3, 63.2; мѡста 40.1
мѡстѡхъ 83.1
мѡстичи 20.1, 22.1
мѡстичовъ 21.1
мѡстичъ 21.1
мѡсто 24.1; мѡсто 40.1
мѡстоцo 9.2
мѡствъ 24.1, 52.1, 70.1
мѡствъ 44.1
мѡствычемъ 8.1
мѡ(с)ца, мѡсАца, мѡсАца, мѡсАца *див.* ме-
сеца
мѡсАць *див.* мѡсець
мѡвти 45.2; мѡвти 6.1
мѡщанъ 45.1
мѡА 37.1, 39.1, 59.2
мѡсопусты 41.1
мѡ(с)пустo 41.2; мѡсопустo 41.1
н 12.1
на 1.8, 2.1, 4.5, 5.5, 6.14, 9.19, 10.3, 11.7,
12.5, 14.10, 15.2, 16.1, 17.2, 18.3, 19.6,
20.1, 21.5, 22.2, 23.7, 24.4, 25.1, 26.3,
27.2, 28.4, 29.6, 30.7, 31.4, 32.4, 33.2,
34.3, 36.4, 37.3, 38.15, 39.8, 40.11,
41.4, 42.3, 43.2, 44.4, 45.17, 46.2, 47.3,
48.2, 49.10, 50.2, 51.6, 52.6, 53.6, 54.1,
55.1, 56.1, 57.1, 58.16, 59.3, 60.2, 61.2,
62.5, 63.5, 64.6, 65.1, 66.9, 67.2, 68.4,
69.1, 70.4, 71.5, 72.4, 73.2, 75.6, 76.9,
77.5, 78.4, 79.4, 80.6, 81.1, 82.3, 83.6,
84.1, 85.2
набудуть 49.1
набытыхъ 49.1
наведенъ 45.1
навѡки 4.1; навѡкы 70.1
нагабаль 45.2
нагабаня 45.1
надаемъ 49.1
нада(л) 68.1
наданы 49.1
наданыхъ 49.1
наданя 6.1
надбъ 2.1
надо 83.1
надобъ 12.2, 14.1, 16.1, 21.1, 37.1,
58.2; надобно 79.1
надто 6.1
надбють 70.1
надъ 6.1, 45.1, 49.2
наѡсмалъ 38.1
назад 23.1
назнаменуемо 45.1

наипервее 39.1
найденъ 45.2
найдеть 45.1
наканунъ 62.1
накое 49.1
належати 29.1
належить 49.1
наложили 38.1
нальпей 9.1
нама 34.1, 40.1
наместникомъ *див.* намѣсникомъ
нами 6.1, 9.2, 33.1, 45.1, 49.2, 53.1, 58.1,
63.1, 64.1
намоливити 65.1
намѣсник(и) *див.* намѣстники
намѣсникомъ *див.* намѣстникомъ
намѣсникъ 10.1
намѣсткомъ 59.1, 79.1; намѣсткомъ 64.1;
намѣсткомъ 64.1
намѣстника 9.2
намѣстникамъ 34.1
намѣстникомъ 66.1; намѣсникомъ 29.1;
намѣстникомъ 66.1; намѣстникомъ 70.1
намѣстники 66.1; намѣсник(и) 23.1
намѣстничати 34.1
намѣсто 45.1
намѣсткы 64.1, 66.1; намѣстки 64.2; на-
мѣсткы 12.1
намъ 6.1, 9.3, 11.1, 14.3, 23.2, 25.1, 28.1,
34.1, 40.5, 42.1, 45.3, 49.1, 50.1, 58.10,
63.1, 64.3, 70.2, 76.1, 79.4; намъ 33.2;
намъ 29.1; намо 41.2; на(м) 41.1, 79.1
нане(м) 4.1
нань 66.1; нань 70.1; на(н) 79.1
напервѣй 45.1
написанни 66.1
написано 39.1, 40.1, 41.1
написаного 61.1
написаному 59.1, 61.1
написаную 79.1
напотомъ 49.2
напротивку 45.4
наржъний *див.* нароженьи
наржени 17.1
наржению 29.1
наржениа 45.1, 49.2; нароженья 73.1;
наржъниа 43.1, 44.1; наро(ж)нѣа
37.1; наржънѣа 20.1
наржениъ 24.1, 77.1; наржениъ 81.1; на-
роженьни 21.1; наржъний 80.1; наро-
жънѣъ 27.1; наржънѣъ 53.1; наро-
жънѣъ 28.1, 60.1; наржънѣе 51.1
нарѣши(т) 68.1
наслѣдникомъ 70.1

наставляти 6.1
настоятелю 6.1
наступъники 6.1
наступъникомъ 6.1
настьчено 38.1
настьчи 38.1
насъ 1.2, 6.5, 8.1, 11.1, 38.1, 45.2, 48.1,
49.3, 50.3, 57.1, 58.6, 63.1, 66.2, 71.1,
76.1; насъ 5.1, 17.1, 23.8, 66.2; на(с)
4.3, 46.1, 58.2
нато 4.1
натства 82.1
находилъ 45.1
на(ш) *див.* нашъ
наша 6.1, 41.1, 43.1, 44.3, 47.1, 49.1;
наша 48.1
на(ш)го *див.* нашего
наше 6.1, 17.1, 53.1, 58.1, 60.1, 79.1, 80.1;
наше 6.3, 9.1, 45.3; нашо 45.1, 85.1;
ншее 40.1
нашего 4.1, 6.1, 17.1, 21.1, 28.2, 29.1, 34.2,
51.1, 62.1, 65.2, 66.1, 76.1, 82.1; на-
шого 6.1, 9.1, 45.4, 49.2, 68.1;
наше(г) 81.1; на(ш)го 81.1
нашей 45.1, 65.1; нашеи 62.1; нашеи 23.3;
нашей 47.1, 64.1; нашей 79.1; нашеу
41.1; нашой 6.1, 63.1, 70.1; нашой
58.1, 61.1
нашему 1.1, 4.1, 31.1, 34.1, 38.2, 40.1,
44.1, 55.1, 58.2, 59.2, 61.1, 62.1, 64.2,
66.3, 82.2, 83.2; нашому 9.1, 17.1,
45.2, 70.1; нашемъ 76.2; на(е)му 34.1;
ншму 40.1; нашему 34.2
нашемъ 23.1, 48.1, 64.1, 66.1, 76.1; нашомъ
45.5, 61.1, 70.1; наше(м) 81.1; нашо(м)
68.1; нашемъ 55.1
нашеъ 58.1; нашеъ 66.2; наша 84.1
нашею 17.1, 28.1, 39.1, 40.2, 42.1, 44.1,
47.1, 48.2, 49.2, 58.1, 61.1, 62.2, 66.2;
нашою 6.1, 49.1; ншою 56.1; нашею
57.1
наши 15.2, 46.1, 49.1, 58.4, 63.2, 65.1,
72.1, 82.1
нашими 1.1, 5.1, 6.2, 11.1, 15.1, 31.1,
44.1, 45.2, 47.1, 48.1, 49.1, 62.3, 63.1,
66.10; наши(м) 44.1
нашимъ 6.1, 9.3, 23.4, 25.1, 28.1, 30.1,
40.1, 45.1, 48.1, 49.1, 51.1, 53.1, 58.1,
59.1, 60.1, 62.2, 63.1, 64.7, 65.3, 66.1,
70.1, 79.3, 81.1; нашымъ 49.2, 70.3;
наши(м) 43.1, 47.2, 75.1; нашимъ
29.1; ншмъ 40.1
нашихъ 4.1, 6.3, 45.1, 49.1, 62.1, 63.1,

66.2, 72.1, 79.1; наши(х) 4.1, 44.1, 68.1
нашли 58.1
нашо, наше *див.* наше
нашого *див.* нашего
нашой, нашой *див.* нашей
нашому *див.* нашему
нашомъ, нашо(м) *див.* нашемъ
нашою *див.* нашою
нашу 6.2, 9.1, 11.1, 17.1, 30.1, 45.1, 57.1,
64.1, 69.2; ншш 4.1, 5.1, 68.2; нашоу
31.1; нашо 1.1, 23.1, 28.1, 51.2, 53.1,
55.1, 59.1, 61.1, 62.1, 66.1, 71.1, 75.1,
79.1, 81.1
нашымъ *див.* нашимъ
нашъ 1.3, 5.1, 43.1, 62.1, 66.1
нашо *див.* нашо
наша *див.* наша
нашь 1.1, 5.1, 9.1, 24.1, 40.2, 41.1, 43.1,
48.1, 58.5, 59.2, 64.2, 65.3, 66.2, 69.1,
76.2, 79.1; нашъ 1.1, 4.2, 6.5, 9.3,
11.1, 17.2, 45.1, 49.2, 65.1, 85.1; на(ш)
41.1
наяснѣйшаго 49.1
ндлю *див.* недльо
не 1.2, 2.1, 4.1, 6.2, 8.3, 10.3, 11.1, 12.2,
14.11, 15.3, 16.1, 18.1, 19.4, 21.1, 23.7,
27.1, 30.1, 33.2, 34.3, 36.1, 37.9, 38.3,
39.1, 40.10, 41.2, 42.1, 43.6, 44.3,
45.25, 46.1, 47.1, 48.1, 49.3, 50.2,
52.4, 58.2, 59.1, 60.1, 61.1, 62.7, 63.7,
65.2, 66.6, 69.3, 73.1, 75.2, 76.4, 77.1,
78.1, 79.2, 80.1, 81.2, 82.2, 83.2; нъ 4.3
невинность 45.1
неводи 12.1
неволею 44.1
невола 14.1
невѣрникъ[ъ] 52.1
невънимуючи 66.1
него *див.* его
недалеко 6.1
недати 66.1
недѣ(л) 38.2
недѣли 42.1, 50.1; не(д)ли 14.1; недли
77.1
недѣлю 29.1, 38.1, 48.1, 62.1; недѣ(л)ю[ю]
38.1; не(д)лю 37.1, 40.1; ндлю 43.1
недел(а)х) 39.1
незгоду 45.1
нен *див.* ее
некотораа 37.1; нькотоара 79.1
некоторым 10.1
немецъ 40.2
немиловствъ 45.1
немочь 37.1

нему *див.* ему
немъ 1.1, 45.1, 47.1, 64.1; нѣмъ 79.1;
нюмъ 1.1; немъ 5.1
немъцемъ *див.* нѣмцемъ
ненадобе 6.1; ненадобъ 18.1
неокупати 30.1
непенно 10.1
непорущена 55.1
непорущно 10.1, 17.1, 25.1, 67.1, 68.1,
84.1; непорущно 78.1; непорухомо
64.1; непорущоно 6.1
непослушныхъ 6.1
неприятелем 62.1
неприятели 66.1; неприятелии 47.1
неприятели 58.1; неприятель 62.1; не-
приятель 19.1
неприятел(а) 19.1
неприятелъ 41.1
нерухомые 45.1
неумытнаго 4.1
нехай 9.1
ни 6.5, 10.4, 12.6, 14.2, 15.2, 16.2, 23.1,
37.2, 40.4, 43.2, 44.3, 45.1, 47.1, 49.1,
52.2, 58.1, 59.1, 61.4, 62.4, 65.1, 66.2,
77.2, 82.3; ны 23.2
нивами 80.1
ниву 12.1
нивы 24.1, 84.1
нигде 52.1
нидѣломъ 61.1
нижей 45.1, 49.2
нижни 55.1
нижнимъ 55.1
нижь 78.1
нижьли 45.1
низъ 40.3
никакими 47.1
никакихъ 76.1
никакоже 6.1
никакоъ 58.1
никды 59.1
никим 78.1; никимъ 64.1
никимже 67.1
никили 43.1, 44.1, 47.1, 48.1, 60.1, 62.1
никили(ж) 43.1; николиже 55.1
никому 10.1, 18.1, 21.1, 34.1, 40.1, 74.1;
никомъ 76.3, 78.1; ником(у) 2.1
никотораа 43.1
никоторою 27.1, 47.1
никоторымъ 37.2, 61.1, 66.1, 79.1, 81.1,
83.1
ними 15.1, 65.1, 66.1
нимъ 4.1, 5.1, 14.1, 23.1, 37.1, 40.1, 45.1,
51.1, 63.1; нимъ 1.1 *див.* ще имъ
нине(ч) 39.2; нинечи 40.1; нынѣки 17.1;
нынѣчи 63.2; нинѣки 28.1

нинѣшнимъ 45.1, 49.1; нынѣшнимъ 9.1
нинѣ 62.2; нынѣ 58.1; ныне 40.3
нинѣшнимъ 45.1; нинѣшнимъ 10.1
ниодныхъ 66.1
нихъ 6.1, 45.4, 48.1, 79.1; них 15.1, 66.1,
83.1; ни(к) 41.1; ни(к) 47.1
ничего 8.1; ничего 45.1
ничимъ 10.1, 80.1; ничимъ 15.1; ничѣмъ 69.1
нищихъ 6.1
но 6.1, 19.2, 27.1, 40.1, 42.1, 46.1, 69.1
новгородецъ 11.1
нового 21.1, 63.2
новое 29.1, 40.1; новое 53.1
новый 40.1
новыхъ 14.1
нога 58.1
ноемврія *див.* ноѣбрѣ
нести 12.1
ночного 45.1
ноѣбрѣ 56.1; ноАбра 39.1; ноемврія 72.1
ншее *див.* наше
ншму *див.* нашему
ншою *див.* нашей
ны *див.* ни
ныне, нынѣ *див.* нынѣ
нынѣшними 62.1; нынѣшними 66.1;
нѣнишними 6.2
нынѣшки *див.* нине(ч)
нынѣшнии 66.2
нынѣшнимъ *див.* нынѣшнимъ
нѣ *див.* не
нѣзы 12.1
нѣкому 4.1
нѣкотора *див.* некотора
нѣкоторого 45.2
нѣкоторою 44.1
нѣкоторую 45.1
нѣкоторый 45.4
нѣмецкихъ 38.1
нѣмцемъ 77.4; нѣмцомъ 66.1; немъцемъ
66.1
нѣмъ *див.* немъ
нѣнишними *див.* нынишними
нѣст[ь] 52.1
нѣтъ 12.1; нѣтъ 23.4, 74.1
ню 61.1
нюи 16.1
нюмъ *див.* немъ
нятства 82.1
налса 37.1
налъ 37.1
нати 40.1
нѣ 14.1, 15.1, 40.1, 48.1, 59.1, 64.1

нѣшто 33.1
о 6.2, 15.1, 42.2, 45.4, 63.1, 65.6, 70.1,
72.1, 75.1; ѿ 56.2, 83.1; ѿ 22.1, 24.1,
27.1, 29.1; ѿ 32.1, 47.1, ѿ 60.2; ѿ 75.1
оба-два 45.1
обаполь 40.1, 49.1; ѿбаполь 25.1
обвинены 45.1
обвиненъ 45.1
обема 25.1; ѿбѣма 5.1
обернути 9.1, 10.1
обида 76.1
обидити *див.* ѿбидети
обидному 63.1
обиду 40.1
обителми 6.1
обладаА 55.1
области 6.1; ѿбласти 52.1
областiu 6.1
обличнoстью 45.1
оборотити 29.1; ѿбротыты 70.1
обошлютъ 66.1; обошлютъ 66.1
ображoному 45.1
обровнати 65.1
обронцою 45.1
обу 11.1
обчый 63.1
обчымъ 63.1
обысмо *див.* абыхмо
обычаемъ 10.1, 45.2
обычая 45.4; ѿбычаА 47.1
ѿбѣлъ 9.1
ѿбѣма *див.* обема
ѿбѣтъ 15.1
ѿбѣщеваючи 62.1
ѿбѣменАты 70.1
один 45.1; одинъ 45.1, 63.1; ѿдинъ 37.1
одно *див.* Одно
одного 45.1, 62.2, 65.1; ѿдного 77.1;
ѿдного 58.1
одное 45.1; одноѣ 36.1, 45.1
одноюта 68.1
однымъ 66.1, 82.1; ѿднымъ 40.1, 59.1;
однѣмъ 62.1
одныхъ 66.1; одныхъ 66.1
одъ 6.1
оже *див.* Оже
озера 81.1; ѿзера 12.1; ѿзера 35.1; езера
4.1
озеро *див.* ѿзеро
озеры 15.2
ознайменуемъ 49.1
оказалъ 45.1
околицю 15.1

около *див.* Около
околичии 15.1
окормиль 45.1
окрутнѣ 45.1
октаву 45.1
октовриа 1.1; ѿктoврѣя 5.1; ѿкТАБРА 46.1
оли 45.1; ѿли 28.1
олиж 9.1, 10.1
они *див.* Они
оного 65.1
оноѣ 45.1
ону 62.1
онъ 9.1, 10.1, 11.1, 45.1, 50.1, 63.1; ѿнъ
79.1; ѿнъ 64.1
оны *див.* Они
оный 65.1
онымъ 48.1, 49.2
оныхъ 49.1
опекалникомъ 43.1
опеканью 48.1
описано 49.1
описанные 49.1
оприснѣ 23.1
опять 9.1, 10.1, 82.1; ѿпАтъ 36.1; ѿпАтъ
58.1; ѿпА(т) 58.1
оромыхъ 49.1
освесчати 6.1
освящены 48.1
освѣщеной 62.1
осмдесять 45.1, 49.2; ѿсьмдесАтъ 37.1
осмнадцатого 45.1
осмого 6.1, 73.1
осмоѣ 27.1, 71.1; ѿсмоѣ 28.1; осмое 29.1
осмомъ 49.1
осмь 45.1
основание 68.1
основати 6.1
осочъными 6.1
оспожына 23.2
оставлАемъ *див.* ѿставлАемъ
останеть 41.1; сстантъ 41.1
остати *див.* ѿстати
остеръгати *див.* ѿстерегати
остаточнѣ 45.1
остреженьемъ 48.1
острова 6.1
островов 6.1
островъ 6.1
островъ 76.1
от 6.1, 23.6, 42.1, 45.3, 68.1; ѿ 5.1, 19.3,
26.1, 27.1, 34.1, 36.1, 40.8, 41.1, 44.1,

47.2, 78.2; ѿт[ь] 52.4; ѿ(т) 4.3, 8.4, 12.3,
13.1, 14.4, 21.1, 22.1, 28.5, 38.2, 40.6,
55.2, 57.1, 58.1, 60.1, 74.2, 79.1; ѿтъ 1.1,
5.1, 6.14, 9.5, 10.4, 11.1, 23.6, 30.1,
31.1, 45.3, 49.4, 50.1, 62.1, 63.2, 66.1,
76.1; ѿтъ 1.4, 5.3, 52.1; ѿтъ 75.1;
ѿто 12.1; ѿто 23.3; ѿто 47.1; ѿтъ 30.1;
ѿ(т) 75.1
ѿвѣтъ 15.1
ѿганяти 6.1
ѿдати 9.1, 10.2, 29.1, 63.1; ѿ(т)дати 21.1,
37.1, 53.1
ѿтець, ѿтець *див.* ѿтець
ѿтмѣну 11.1
ѿтнинѣ 83.1
ѿтошлетъ 23.2
ѿтповѣдати 45.1
ѿправовани 6.1
ѿправовати 49.1
ѿступаю 83.1
ѿступит 83.1
ѿступити 48.1
ѿтоль 6.1; ѿ(т)гула 40.1; ѿ(т)толь 19.1;
ѿ(т)тола 55.8
ѿтохда 85.1
ѿтца *див.* ѿ(т)ца
ѿтцу 6.2; ѿ[тъ]цю 15.1
ѿтческая 6.1
ѿтчиною 63.2
ѿтчинѣ 63.5; ѿ[тъ]чинѣ 15.2; очинѣ 23.3
ѿтчины 63.1; ѿ[тъ]чины 15.1; очины 23.1
ѿтымъ 70.1
ѿ[тъ]цемъ 15.1; ѿ[тъ]цьмъ 15.1
ѿ[тъ]цю *див.* ѿтцу
ѿшь *див.* ѿтець
ѿца *див.* ѿ(т)ца
ѿчину 23.1
ѿчины 23.1
ѿчинѣ 23.3
ѿчистивши 45.1
ѿчистити 45.2
ѿчищати 11.2
ѿчищенъ 45.1
ѿбида 40.1
ѿбличыѣ 60.1; ѿбличыѣ 53.1; ѿбличыѣ
80.1; ѿбличе 17.1
ѿблогло 41.1
ѿбръзаныѣ 21.1
ѿбъзди(л) 22.1
ѿбъзды 22.1; ѿбезды 17.1
ѿбъздомъ 27.1; ѿбъздомъ 28.1; ѿбез-
домъ 12.1

весь 38.1
Одино 12.1
Одно 22.1, 44.1; одно 57.1
Одну 38.1
Одъль 60.1
Оже 60.2; Оже 22.1; Оже 41.1; оже 14.1; оже 73.1; еже 52.1
Озера див. озера
Околица 40.1
Околнии 22.1
Около 38.1; около 40.2; около 58.1; около 49.1, 84.1
Оли див. оли
Олтарь 13.1
Они 22.1; они 41.1; они 52.1; оны 70.1
Оправиль 71.1
Опроче 19.1; Опроче 38.3; опроче 40.1; опрочь 4.1
Опять див. опять
Осадивши 28.1
Освѣдчаю 80.1
Осмоге див. осмоге
Отъ див. от
Оца див. о(т)ца
Обаполь див. обаполь
Области див. области
Обезды див. Обѣзды
Обидети 40.1; обидити 69.1; обидѣти 15.1, 69.1; обидити 69.1
Обладае(т) 4.1
Обличе див. Обличье
Обою 14.1
Обрѣзаниа 81.1
Обычаа див. обычая
Объ 40.1, 77.1
Объчаемъ 40.1
Объчюемы 44.1
Объздна 12.1
Объездомъ див. Обѣздомъ
Обцими 5.1
Одинъ див. одинъ
Одинога 40.1
Одно див. Одно
Одного, одного див. одного
Однымъ, однимъ див. однимъ
Оже див. Оже

озера див. озера
Озеро 56.2; озеро 76.1
Октоврѣя, октАбра див. октоврѣя
Около, около див. Около
Оль 19.1
Омешкаа 79.1
Они див. Они
Онъ див. онъ
Опосле 67.1
Опришнѣе 4.1
Опроче, опроче, опрочь див. Опроче
Опять, опА(т) див. опять
Оргѣж 52.1
Осадил 29.1
ОсмдесАтого 31.1
ОсьмдесАть див. осмдесять
Осмсо(т) 4.1
Осмси(н) 4.1
Особливѣе 4.1
Осподарева 34.1
Осподареви див. господареви
Осподаремъ див. господаремъ
Оспдрю див. господарю
Осподарь 34.3
Оставили 64.1
ОставлАемъ 64.2; оставлАемъ 70.1
Остати 37.1, 61.1; остати 66.1
Остерегат(т) 47.1
Остерегати 44.1; остерѣгати 66.1
От[ъ], отъ, о(т) див. от
От(т)веречи 37.1
От(т)воротити 37.1
От(т)дамы 41.1
От(т)дати див. отдати
От(т)дѣлили 60.1
Отець 5.1, 29.1; отец 67.1; отець 83.1; отець 1.1, 4.2; отець 6.2, 72.1, 85.1; от(т)ць 40.1; о(т)ць 58.1; о(т)ць 16.1; о(т)ць 19.1
От(т)иметь 40.1; от(т)иметь 13.1
От(т)лучила 40.1
От(т)лучити 81.1
От(т)лучАтисА 27.1
От(т)мѣна 64.1
От(т)мѣну 51.2, 64.1
От(т)нимати 40.1
ото, ото див. от

Отойти 79.1
О(т)повѣдънѣи 14.1
О(т)повѣсть 14.1
О(т)ставати 44.1; о(т)става(т) 43.1
О(т)стане(т) 43.1
О(т)стати 43.3, 47.1, 61.1
О(т)ступае(т)сА 19.1
О(т)ступити 44.1
О(т)тола, о(т)тула, о(т)толь див. оттоль
Отцы 67.1
О(т)ца 22.1, 64.1; о(т)ця 15.1; о(т)ца 16.1, 20.1; о(т)ца 53.1; о(т)ца 25.1, 27.1; о(т)ца 28.1; о(т)ца 80.1; о(т)ца 24.1; о(т)ца 36.1; отца 9.1, 29.1, 45.1, 84.1, 85.1; цтя 72.1; отца 17.1
О(т)ци 58.1
О(т)ць, о(т)ць див. отець
Т
Тдаливать 26.1
Т
Тлученіи 4.1
Т
Тлучень 4.1
Т
Тнимати 74.1
Т
Тнати 4.1
Т
Тцо(в) 4.1
П. 39.1, 41.1, 43.1, 44.1, 47.1
Пакъ 37.1, 38.1, 58.1, 59.1, 61.1, 64.2, 66.1, 70.1, 72.1; пак 41.2, 43.1, 82.1; пак(к) 58.3, 79.2
Паки 6.1
Пакли 61.1; пакльи 66.2
Пакости 58.1, 63.1
Пакостити 23.1, 53.1
ПамАтаты 70.1
ПамАть 25.1, 32.1, 40.1, 55.1; память 18.1
Пан див. панъ
Пана 9.1, 10.2; 11.1, 16.1, 22.2, 36.1, 38.1, 49.2, 55.9, 60.1
Пани 27.5, 60.1, 84.1, 85.1
Пано див. панъ
Панове 62.1, 65.2, 66.2, 70.1
Пановъ 15.1, 62.1, 65.1
Паномъ 10.2, 27.1, 83.1; паномъ 20.1
Панствомъ 29.1
Панское 49.1
Панствъ 45.2

пану 10.4, 22.3, 42.1, 53.2, 80.2
панъ 1.1, 4.1, 5.1, 6.1, 10.1, 12.5, 14.1, 16.6, 20.10, 21.8, 22.4, 24.1, 27.5, 28.6, 36.6, 38.1, 40.1, 51.5, 53.4, 60.5, 64.6, 65.4, 66.9, 71.7, 79.7, 80.2, 82.1, 85.2; пан 17.6; панъ 29.5; пано 19.1, 41.1, 80.3
паны 6.1, 14.1, 31.1, 45.1, 62.1, 65.1
папезскихъ 45.1
парсуны 45.1
паручника 63.1
пасиками 80.1
пастыръ 6.1
пасыно(к) 54.1
паче 6.1
пашную 13.1; пошьноу 55.1
пд див. подъ
певныхъ 6.1
перво 67.1
первое 17.1; первое 58.1; первое 53.1
первоі 42.1
первомъ 23.1
первописаную 78.1
первую 40.1
первый 45.1; первый 54.1
первыхъ 6.1; пе(р)выхъ 4.1; первых 15.1
перевоза 63.2
перевоза 12.2
перевозовъ 4.1
перевъсіемъ 84.1
перевъсьиши 15.2
передавати 45.1
пердь 6.1, 15.1, 20.1, 32.1, 45.2, 49.3, 53.2, 60.1, 61.1, 69.3, 71.1, 80.1; перед 2.1, 9.1, 13.1, 14.2, 33.1, 45.1, 71.1; пере 53.1; пред 4.1, 17.1, 82.2; пре(д) 51.1; предъ 1.1, 9.1, 41.1, 60.1, 65.2, 73.1, 80.1, 85.1; прѣд 64.1; прѣдъ 35.1; предъ 5.1
перемирѣяхъ 63.1
перемирье 23.1; перемирь(е) 23.1
перемирья 14.1, 23.2
перемирья 23.1
перенеснѣе 13.1
переступить 6.1
пересуда 45.1
перцу 45.1
печали 8.1
печаловат(и)сА 32.1
печати 14.1; 43.1, 45.1, 62.1, 70.1; печати 66.1, 82.1; печАти 65.1; пѣчати 46.1
печать 1.1, 6.1, 9.1, 10.2, 11.2, 19.1, 20.5, 24.1, 28.1, 30.1, 31.1, 41.1, 44.1, 45.1, 49.1, 51.1, 53.1, 55.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1, 71.1, 72.1, 75.1, 80.1; печать 48.1, 73.1, 77.1, 83.2; печАть 5.1, 36.2,

59.1, 78.1, 79.1; печат 17.1, 29.1, 67.1; печА(т) 4.1, 47.1, 68.1; печА(т) 81.1
печатями 37.1
печатью 39.1, 40.1, 42.1, 45.1, 49.2, 58.1
печерскихъ 72.1
печерскому 72.1
печѣрскій 16.1
пива 20.1
писаль 16.1, 20.1, 22.1, 27.1, 28.1, 32.1, 55.1, 72.1, 79.1, 85.1; псаль 11.1
писана 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.1, 29.1, 53.1, 57.1, 72.1; псана 77.1
писано 14.1, 22.1, 41.1, 49.1, 58.1, 62.1, 68.1
писаноб 1.1
писаны 17.1
писаный 10.2
писанъ 6.2, 9.1, 10.1, 12.1, 24.1, 42.2, 50.1, 53.1, 55.1, 60.1, 62.1, 63.1, 69.1, 71.1, 72.1, 80.1; писан(ъ) 31.1; (писанъ) 65.1; псан 67.1; псанъ 11.1, 56.1; псан(ъ) 78.1; пса(н) 46.1
писареве 4.1
писарь 16.2, 20.1, 21.1, 28.1, 49.1, 79.1; писар(р) 4.1
писецъ 1.1; писецъ 5.1
пискупа *див.* биск(у)па
писма 49.1
пити 38.1
пить 16.1, 20.1, 27.1
пишеть 71.1
платечи 49.1
плати 29.1
платиль 38.1
платити 12.1, 38.1, 39.1, 45.4
платАт[ь] 52.1
плацахъ 49.1; пляцах 49.1
племени 63.1
племенемъ 22.1; племенемъ 27.2
племеню 16.1
племеньни(к) 58.1
плечкового 49.1
плонины 55.1, 62.1
пляцахъ *див.* плацахъ
пляцовъ 49.4; пляцов 49.1
пляцу 49.1
пляцы 49.1
пнзмъ 40.1
по 1.9, 4.4, 5.1, 6.10, 9.3, 10.2, 11.2, 12.6, 13.1, 14.4, 15.3, 16.1, 17.1, 18.1, 19.7, 21.1, 22.2, 23.1, 24.1, 25.2, 26.1, 27.1, 28.3, 29.1, 32.1, 33.1, 35.1, 37.1, 38.6, 39.2, 40.13, 41.1, 43.1, 44.1, 46.1, 48.1, 49.1, 50.1, 51.1, 52.4, 53.1, 55.2, 57.1, 58.2, 60.1, 63.11, 64.1, 65.1, 66.3,

67.1, 69.1, 71.1, 72.1, 74.1, 76.3, 77.1, 78.2, 79.1, 80.1, 81.3, 83.1
побережное 15.1
поборы 2.1
побѣгъ 58.2
побѣгнетъ 14.1
побѣгъ 54.1
побытъ 25.1
повеления 6.1
повелить 23.1; повелить 34.1
повелѣннѣемъ 13.1; повелѣннѣемъ 43.1
повелѣнню 72.1
повернули 30.2, 75.2
повернулисА 58.1
повинностей 49.1
повинности 49.1
повинность 49.1
повиноватись 6.1
повинуюсА 19.1
повоевали 37.1
повсѣмъ 4.1
повѣдалъ 9.1
повѣдати 58.1
повѣдаютъ 17.1
повѣта 9.1, 45.2
повѣтъ 31.1
повыменялъ 9.1
погадавши 84.1
поглядат[ь] 52.1
погонными 6.1
погостовъ 15.1
погостомъ 6.1
погосты 15.1
пограбилъ 23.1
подавали 15.2; подавалі 15.1
подавати 23.1
податковъ 49.1
подать 63.3
поданные 49.1
поданныхъ 49.1
подимья 38.1
по(д)искovati 40.1
подкоморего 11.1
подкоморий 79.1
подле 49.1
подлугъ 9.1, 45.1, 47.1, 62.1, 83.1; поллуг 66.2; подлѹгъ 65.1
подмагати 40.1
подо *див.* подъ
подозренного 45.2
подольскими 57.3
подтвердили 9.1
подъ 6.9, 10.1, 20.1, 22.1, 25.1, 37.1, 39.1, 42.1, 45.1, 47.2, 49.1, 50.1, 51.1, 61.2, 62.1, 64.2, 65.1, 66.1, 71.1, 78.1, 84.1;

под 10.1, 39.1, 40.2, 44.1, 58.3, 59.1, 64.1, 70.2, 79.1, 82.1, 83.1; подъ 61.1;
пд 43.1; подѣ 11.1; по(д) 40.1, 47.1
подѣдающесА 44.1
поѣдналисА 60.2
поехати 6.1
пожалд 17.1
пожаловаль 58.1
пожалуетъ 39.1
по(ж)даниѣ 47.1
поживати 1.1, 4.1, 5.1
поживаютъ 45.1
пожитки 1.1, 31.1, 49.1; пожитки 5.1
пожитку 10.1; пожиткѹ 68.1
пожичило 41.1
пожоги 45.1
пожитками 6.2
позванъ 45.1
позволенные 49.1
позволи(л) 68.1
позволяемъ 49.2
поземом 15.2
познавами 51.1, 60.1
познавамъ 53.1
позрит(ъ) 31.1
позычилъ 45.2; позычил 83.1
позычонныхъ 45.1
пойдетъ 8.2, 14.2; поидеть 14.1, 19.2
пойдите 8.1
пойдутъ 14.3, 19.1
поймали 37.1
пойти 14.1; пойти 19.1; пойти 37.1; пойти 13.1
пойдетъ 63.1
поклА *див.* покАЛА
покинувши 6.2
покладали 49.1
покладалъ 6.1
поклоняние 42.11
покои 22.1
поколА 12.2; покелА 40.1; поколь 19.1
покрова 14.1, 79.1
покупилъ 9.1
полбобъра 18.1
полведра 18.1
поле 9.5, 10.2, 11.6, 28.2, 36.1; полъ 10.2
подем 29.1; подемъ 36.1; подемъ 79.1; поліомъ 70.1
поли 24.1
поличнымъ 15.1; поличнымъ 15.1
поліомъ *див.* подем
полколды 18.1
полкому (= полъскому) 82.1, 83.1
полми 5.1; полъми 1.1
полмили 6.1

полна 44.1
полно 55.1
половина 24.1, 30.2, 56.2, 75.2
половинѣ 30.2, 75.2; половине 6.2, 40.1
половину 45.1; половицу 38.1
половицы 6.1
половица 38.1
положение 63.1
положилъ 76.1
положити 63.1
положона 45.1
положонные 45.1
полочаны 37.1
полочяномъ 77.4
полски 66.1, 83.1; пол(с)ки 79.1; полскін 48.1; полскій 49.1; польски 41.1, 64.1, 66.1
пол(с)кии 59.1; польскій 65.1, 70.1; польскій 40.1
полскимъ 37.1
полского 48.2, 61.1, 66.1, 82.1; пол(с)кого 81.1; польского 65.1, 66.2; польско(г) 43.1; полско(го) 48.1
полское 66.1; по(л)скоѣ 47.1
полской 83.1; полской 44.1; полской 43.2, 44.2, 47.2; польскоѣ 47.2; польскоѣ 47.1; польскоѣ 66.2; польскоѣ 62.1; по(л)скоѣ 47.1; польскоѣ 43.1; польскоѣ 44.1
полскому 66.3, 82.1, 83.2; полскому 58.1
полскомъ 66.1; полско(м) 47.1; польскъмъ 14.1; полско(м) 44.1
пол(с)коѣ 81.1; по(л)скоѣ 47.1
полтора 18.1
полтора[с]та 15.1
полугрошники 57.2
полуносчы 6.1
полѹ(ко)пе 26.1
полъ *див.* поле
польпшнѣемъ 22.1
полюбА 52.1
поля 9.2, 11.1, 30.2; полА 28.2, 55.3, 70.1; полА 4.1
полАми 31.1
полАны 55.1
полАнь 79.1
полАхъ 4.1
польски *див.* полски
польскій *див.* пол(с)кій
польского *див.* полского
польскоѣ, польскоѣ, польскоѣ *див.* полскоѣ
польско(м), польскъмъ *див.* полскомъ
полскому 14.1, 34.1, 41.1, 43.1, 44.2
польскими 17.1

польскѣмъ 14.1
поль 16.1, 27.1
польтритьѣ 38.1
польтритьа 38.1
попы 30.1, 56.1, 75.1
помагати 14.5, 19.4, 37.1, 40.1, 47.1, 62.3,
66.2; помагати 66.1
помененныхъ 49.1
поможенью 45.1
поможеть 83.1
помози 13.1
помолилсѣ 35.1
поморскыи 17.1
помочи 66.2, 73.1
помочію 63.1
помочми 48.1
помочь 58.2; помощь 70.1
помочью 40.1, 66.1
помыслѣмъ 61.1
понедѣльникъ 41.1, 42.1; понедѣлни(к)
44.1; понедѣлокъ 67.1
понимъ 4.1
понѣтѣ 4.1
поперекъ 12.1, 55.1; поперокъ 49.1
пописали 38.1
пописати 38.1
попо *див.* попь
попове 4.1, 22.1
поповичеве 4.1
поповичъ 20.1
поповъ 4.1, 6.1; поповъ 1.1, 20.1
попь 22.2, 27.3, 72.1; попо 16.1
попы 6.1
порожни 47.1
порти 40.1
порубежныи 63.2
порукою 61.1
поруку 46.1
поручили 61.1
поручил(с) 54.1
поручни(к) 54.1; поручникъ 61.1
поручнико(в) 46.1
поручное 63.1
поручаемсѣ 46.1
поручаемъ 82.1
порушити 40.1
порушить 72.1, 85.1; порушнть 35.1
порѣчы 70.1
посадил 66.1
посвѣтчили 45.1
посвѣтчонъ 45.2
посла 45.1, 58.1
[по]слали 23.1; послали 58.2
послалисѣ 58.1
послалъ 58.1; послалъ 58.1
посланию 58.1

послати 19.1, 37.1
после 11.1; послѣ 10.1, 72.1
последнии 66.1
последное 39.1
посли 58.1; послы 58.1
послове 23.1
пословъ 23.2
посломъ 23.2; послѣмъ 23.1
послоуги 31.1
послужили 70.2
послужилъ 28.1, 64.2; послужил(л) 79.2
послуси 16.1, 20.1, 21.1, 32.1; послусѣ
63.1; послуси 31.1
послухомъ 21.1
послушни 43.1; послушни 61.1, 66.1
послушну 59.1, 61.1
послушество 43.1; послу(ш)ство 47.1
послѣ *див.* после
послѣдки 47.1
послѣдкомъ 80.1
послѣднии 66.1
послы *див.* послы
посмотреть 14.1, 24.1; посмотрито 41.1;
посмотритъ 9.1
пособлали 41.1
пособляти 63.1
посольству 58.1
посохомъ 50.1
посполитные 45.1
посполитомъ 6.1
посполитоѣ 45.1
посполитые 45.1
посполитыхъ 45.1
посполно 62.1
посполною 22.1
посполу 62.1
поспольства 43.1
поспольство 62.1; посполство 66.1
поспольствомъ 62.1, 66.1; поспольство(м)
43.1
поспѣли 58.1
посрамотил 52.1
поста 42.1, 77.1
поставили 40.1
поставилъ 48.1
поставити 61.1, 82.1; постави(ти) 14.1
поставленье 73.1
постановившисе 49.1
поступить 32.1, 33.1
поступуючи 6.1
потвердили 6.1, 17.3; потве(р)дили 4.1
потвержаемъ 6.1, 9.1, 45.1
потверживаеъмъ 24.1
потвержьнѣ 51.1, 53.1; потверженіе 29.1;
потверженыѣ 80.1; потверженье 17.1

потолѣ *див.* потолоъ
потока 12.1
потоки 2.1, 17.1; потоки 52.1
потокъ 1.3
потолъ 19.2, 58.1; потолка 31.1
потом *див.* потомъ
потомкомъ 49.1; потомком(ъ) 31.1
потомные 49.1
потомуже 4.1
потомъ 6.1, 9.2, 10.1, 18.1, 22.1, 45.3,
49.2, 58.1, 62.4, 66.5; потом 17.1
потреба 45.1
потребе 68.1; погрѣбѣ 79.1
потребизна 62.1
потребиною 45.1
потребѣ 9.1
потребы 38.1
потягли 63.2
потажить 14.1
почавши 49.1; почѣвше 52.1
почали 42.1, 45.1, 58.1
поченши 1.1; поченши 5.1
починати 60.1, 66.1
почонъ 6.2, 9.1, 10.1
почѣвше *див.* почавши
почял 82.1
пошита 27.1
пошлетъ 65.2
пошли 23.1
пошлинами 15.2
пошлиною 40.1
пошлину 69.1
пошлинъ 63.1, 76.1
пошлины 63.1
пошло 19.1
поѣдутъ 23.1
поѣздьнства 12.1
права 4.1, 9.1, 45.2, 49.4, 63.1, 83.1
праваа 43.1
правдою 62.2
правду 34.1, 37.2, 40.1, 47.2, 63.1; правдуъ
14.1
правдѣ 37.1, 47.1
правды 37.1, 62.1; прав(д)ы 47.1
праве 49.1; правъ 38.1
праведный 13.1
правило(м) 4.1
правити 1.1, 40.1, 63.1
право 4.1, 6.2, 10.2, 28.1, 44.1, 45.1
правото 17.1
правой 6.1
правомъ 24.1, 55.1, 79.1; правомъ 29.1
православно(й) 4.1
правою 41.1
правъ *див.* праве

правѣхъ 38.1
правъ 14.3, 45.1
правду *див.* правду
прадѣдъ 1.1, 5.1; прадед 4.1
прадѣди 15.1; прадѣды 15.1; пра[дѣд]и
15.1
праоунучѣтомъ 2.1; праоунучатомъ 55.1
праширатомъ 55.1
пр(д)чи 40.1
прѣбудуть 25.1
превозносѣяся 6.1
превьсыти 70.1
пре(д), пред *див.* передъ
предаемъ 1.1
предалъ 13.1
преданія 6.1; преданіа 4.1
предкы 5.1; предкы 1.1
предтечи 76.1
предъ, предъ *див.* передъ
преже 59.1, 61.2; прѣже 66.1
преженаписаному 83.1; прѣженаписаному
66.1
презь 62.1
преможеному 62.1
премы(с)ки(й) 4.1
преображенію 1.1
преподобныхъ 72.1
преречонные 45.1
преречонный 49.1
преречономъ 49.1
пресвѣтломоу 1.1
пречи(с)то(й) 4.1; прѣистой 26.1; прѣис-
той 72.2, 85.2; прѣч(с)тои 25.1; прѣ-
сто(й) 4.1; причистѣвъ 27.1
прѣчистое 84.1; прѣч(с)тое 40.1
прѣчистыя 72.1
при 1.1, 5.1, 6.1, 7.1, 11.1, 16.1, 17.1, 22.2,
25.1, 27.1, 28.1, 32.1, 35.1, 40.1, 41.1,
45.1, 47.3, 48.2, 49.3, 51.2, 53.2,
60.2, 63.1, 64.5, 66.9, 67.1, 71.1, 72.3,
79.1, 83.1, 84.1, 85.1; пры 6.3, 49.1
прибѣгли 45.1
привернулсѣ 58.1
привернуулъ 50.1
привесили *див.* привѣсили
привилеемъ 49.1
привилей 49.1; привилейѣ 20.1; привилей
49.2
привилею 49.3; привилею 49.1
привилияхъ 49.1
привилеимъ 49.1
привилыи 45.1
привласшати 49.1
приводити 45.1

привозносятся 6.1
приволили 57.1
привольньемъ 62.1
привѣсили 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 59.1, 65.1,
66.2, 71.1, 81.1, 82.1, 83.1; привѣ(с)ли
47.1; привѣсьли 28.1; привесили 44.1
привѣсиль 73.1
привѣсити 29.1, 31.1, 41.1, 45.1, 55.1,
61.1, 64.1, 67.1, 77.1, 78.1; привѣ-
си(т) 79.1; прив[ѣ]с(и)ти 9.1; привѣти
43.1
привѣ(с)ли див. привѣсили
привѣти див. привѣсити
привѣшена 48.1, 83.1
привѣшаемъ 62.1
пригода 45.1, 79.1
пригодахъ 79.1
пригодило 66.2
придаемъ 4.1; придаем 1.1; придаемъ 1.1;
прыдаемо 6.1
придали 4.1, 5.1, 25.1, 67.1, 85.1
придалъ 1.1, 4.1, 5.1, 12.1, 13.1, 15.1,
24.1, 36.1, 76.1
приданіе 85.1; приданніе 4.1
придатка 11.1
придетъ 13.1, 39.1; прыдетъ 49.1
приѣздъ 38.1
приехалъ 37.1; приѣхалъ 38.1
приехати 37.1; приѣхати 65.1
призиралъ 38.1
призираѣа 38.1
принимаемъ 40.1
примаѣетъ 64.1
принмъ 58.1
приказаній 45.1
приказанъѣемъ 51.1
приказомъ 79.1
приказуемъ 6.1, 45.1
приложили 30.1, 75.1
приложилъ 10.2, 11.2, 19.1, 80.1
прилучила 40.1
прилучило 40.1
прилюблѣннѣ(м) 43.1
примножаютъ 45.1
примножила 45.1
примучени 43.1, 44.1
примышлАти 19.1, 63.2
приневолены 43.1, 44.1
приневолити 19.1
принести 39.1
приносить 70.1
принудилъ 45.1
принужалъ 45.1
принужениемъ 62.1
принужень 62.1, 80.1

принужонный 45.1
приняли 83.1
принати 40.1
приобидети 40.1
приобидить 40.2
приписалъ 12.1
приписуемъ 1.1
прирожденный 29.1
прироженьмъ 80.1
приселки 67.1; присѣлки 17.1, 64.1
п(р)иселкомъ 79.1
прислухающихъ 6.1
прислушаетъ 67.1; прислушаетъ 41.1; при-
слуша 53.1
прислушало 16.1, 17.1; прислушАло 79.1
прислушати 24.1
прислушаютъ 29.1
приспею 39.1
пристати 48.1
присѣлки див. приселки
присАга 44.1
присягати 45.2
присяги 45.1
присягнути 45.1
присягою 45.3; присАгою 47.1
присягши 45.2
притомъ 1.1, 5.1, 10.2; прито(м) 4.2; при-
том 17.1
притяснена 72.1
прихода 74.1
приходить 38.2
приходы 1.1
причинити 22.1
причистоѣ див. пречи(с)то(й)
прич(т)нищи 4.1
пришедши 17.1, 22.1; пришедъши 53.1,
60.1
пришелъ 71.1, 80.1
пришествіе 72.1
пришла 45.1
пришло 10.1
пришедъши див. пришедши
пришоль 45.3, 58.1
приѣдѣть 65.1
приѣхати див. приехати
приятелии 40.1
приятелми 66.1
приятѣль 41.1
пріймовати 45.1
пріятелемъ 45.1
прійде[ѣ] 52.2
пріАти 52.1
про 14.1, 15.1, 27.1, 28.2, 40.1, 49.1, 59.1,
62.1

проводъвъ 32.1
продавали 45.1
продавати 49.1, 52.1
продана 52.2
продала 16.1, 27.1
продали 20.1
продаль 10.2, 21.1, 53.2, 80.3
продати 10.1, 12.1, 21.1, 28.1, 29.1, 53.1,
64.1, 79.1; продаты 70.1
пробу 10.1, 11.1, 49.1
прозываемое 6.1
проклять 6.1; проклАть 40.1, 74.1
промежи 23.1; промежи 77.1
променил 11.1
променили 11.2; промѣнили 11.2
промѣнити 10.1
промѣслъ 58.1
пробрють 24.1
прорвоу 1.1
просили 8.1, 11.1, 49.1
просилъ 6.1, 10.1
просимъ 42.1
просити 1.1, 4.1, 5.1, 12.1
просто 6.1; простъ 55.1; простъ 55.1
проступка (назв. в.) 45.1
проступок 45.1; проступокъ 45.1
просчено 6.1
противу 13.1, 59.1, 62.1, 64.2, 66.3, 83.1;
противъ 6.2, 40.1, 58.1, 61.4, 66.11;
противо 68.1; про(т) 47.1
протѣдѣаконови 27.1
протож 66.1
прошла 19.1
прочая 6.1
прочитаетъ 48.1
прочитаА 40.1
прудь 9.4
пруській 49.1
пруѣвищемъ 20.1
прѣстаѣа 26.1
прѣ(с)тое див. прѣчистое
прѣстой див. пречи(с)то(й)
прѣдъ див. передъ
прѣже див. прежде
прѣженанписаному див. преженанписаному
прѣзпанинскихъ 52.1
прѣмножествомъ 52.1
пры див. при
прыдаемо див. придаемъ
прыданье 6.1
прыдетъ див. прадеть
прыимати 63.1
прыазнью 27.1
прыгаремъ 52.1

прАчать 39.1
псалъ див. писаль
псана див. писана
псан, псань, псан(ъ), пса(н) див. писанъ
пунктахъ 49.1
пуперекъ 80.1
пустивъши 6.1
пустили 8.1
пустиню 29.1; пустыню 28.1
пустынь 28.4
пустына 28.1
пусчами 6.1
пусчею 6.1
пусчу 6.1
пѣтевех 52.1
путница 17.1
путь 12.1, 23.3, 55.1, 58.1, 63.1
пуца 40.1
пуцы 6.1
пчолами 17.1
пытанью 45.1
пѣнежной 45.1
пѣнезми 45.1
пѣнезей 45.2; пѣнязей 45.1
пѣнязи 45.2, 83.1; пѣнАзи 38.1; пѣнАзии
38.2
пѣнязей див. пѣнезей
пѣнАзми 38.2
пѣчати див. печати
пАдесАтъны 12.1
пяток 1.1, 50.1; пАтокъ 5.1, 81.1
пАтого 24.1, 31.1
пять 11.2; пя(т) 10.1
пѣтевех[ъ] 52.1
рабу 13.1
рабъ 85.1
рада 44.1; ра(д)[а] 43.1
радами 6.1, 31.1, 45.1, 49.1
ради 6.1, 8.1
радити 6.2, 62.2, 66.1; ради(т) 44.1
радою 17.1, 48.1
раду 66.1
радъ 34.1
рады 6.1, 62.1
раз 45.1
развели 30.1
раздѣлили 30.1
раздѣляемъ 1.1
разсудиться 85.1
разума 85.1
разумьючи 9.1
разы 45.1
раниль 45.1
ранному 45.1
рану 45.1

рань 45.1
ра(с)пустить 4.1
рать 58.1
рахуючи 45.1
резникомъ 49.1
реками *див.* рѣками
рекою *див.* рѣкою
рекучи 17.1, 28.1, 45.1
рекъ 45.1
ремесла 49.1
рецы 68.1
речахъ 45.1
речи 45.6; речы 49.1; рѣчи 45.1; рѣчи 65.1
речица 40.1
речки 49.2; речъки 6.1
речи *див.* речи
речъка 6.1
речь 45.1
речьми 45.1
рекою *див.* рѣку
реце *див.* рѣць
ржства, рж(с)тва *див.* рождества
рибныа 4.1
роба 14.1
робечы 49.1
роботами 1.1
роботы 38.2
робу 63.1
робыти 49.1
рода 62.1
родителей 72.1
родители 72.1
роду 6.1, 10.3; родѹ 76.1
рождества 70.1; рождства 31.1, 41.1, 42.1;
рождства 61.1, 66.1; ржства 71.1;
рж(с)тва 64.1; розства 82.1, 83.1; розтва
59.1, 65.1, 79.1, 82.1
рожествъ 22.1; рож(с)твъ 78.1; розтве
39.1; розтвъ 81.1
розбойника 63.1
розбойникъ 45.1
розвезати 52.1
роздѣляючися 62.1
роздѣлили 56.1, 75.1
роздѣлити 62.1
розлнль 45.1
розорити 6.1
розства, розтва *див.* рождества
розтво 39.1
розтвъ, розтве *див.* рождествъ
розумомъ 6.1
року 6.1, 36.1, 45.1, 49.2
рокъ 1.1, 4.1, 28.1, 36.2, 45.2
ролнаА 12.1

ролнов 12.1
ролями 1.1
рольную 12.1
росказали 6.1
ростравца 45.1
росудитсА 35.1
рубаючы 49.1
рубежа 63.1; рубежя 77.1
рубежь 40.3, 63.1
рубити 14.2
рублевъ 10.2, 11.1; роублевъ 39.1
рублей 6.1
рубли 11.1
рублнн 42.1; рублнн 41.4
рублА 39.1
руки 34.1, 40.1, 58.1; ру(к) 54.1
рукою 22.1, 45.1, 61.2
рус 66.1; русъ 21.2
руси 14.2, 79.1
русинъ 14.1
руска 14.1
рускаго *див.* руссого
рускій 79.1; роуски 64.1; руски 40.1, 55.1;
рускин 51.1; рускин 71.1; ру(с)кин 59.1;
рѹскій 65.1; рускин 28.1; рускин 41.1;
рускій 48.1, 49.1; руський 6.1; рускій
9.1, 70.1
рускими 41.1
рускимъ 37.1; роусскимъ 1.1; рѹскимъ 4.1;
рѹськимъ 5.1; рус(с)кимъ 37.1
рускихъ 63.1, 73.1; рускыхъ 80.1
руское 64.1
руской 17.1, 29.1; руской 14.1; руской 62.1;
руской 40.1
рускому 66.1; русскому 42.1; ру(с)скому
44.1
рускомъ 38.1; руско(м) 44.1
русковъ 12.1, 16.1, 21.1, 22.1, 60.1; русковъ 20.1
рускухъ *див.* рускихъ
русского 61.1; рускаго 66.1
русскому *див.* рускому
рухомые 45.1
руце 6.2; руць 36.1, 82.1
ручимый 61.1
рушати 11.1
руши(т) 10.2; рушит 10.1
рушити 10.1
роублевъ *див.* рублевъ
роуски *див.* рускй
роускимъ *див.* рускимъ
рѹбежи 76.1
рѹскимъ, рѹськимъ *див.* рускимъ
рѹскій *див.* рускин

рыбнаА 12.1
рыбныа 4.1
рынку 49.3
рыщерь 45.1
рѣзанками 15.1
рѣзанькою 15.1
рѣками 1.1, 17.1, 27.1, 28.1, 29.1, 31.1,
79.1; реками 28.1
рѣкахъ 1.1
рѣки 9.1, 11.1, 28.1
рѣкою 2.1, 20.1; рекою 11.1
рѣкою 1.1, 21.1; рѣку 28.1; рекою 74.1
рѣць 28.1, 70.1, 76.2; рече 74.1; рѣци 55.1
рѣчи, рѣчи *див.* речи
рѣчкоу 1.1; рѣчку 9.1, 11.1
рѣчьотъ 22.1
рѣдити 1.1; рАдитъ 76.1
рѣзаньское 15.1
с 1.6, 4.1, 15.17, 16.2, 20.2, 23.4, 27.2, 28.5,
29.6, 31.3, 33.1, 36.1, 37.12, 40.16, 43.3,
44.5, 47.3, 51.1, 54.1, 56.1, 58.3, 59.1,
62.8, 64.3, 66.9, 70.1, 72.2, 79.7, 80.2,
83.1; со 2.3, 5.1, 6.2, 13.1, 14.1, 15.3,
16.2, 17.4, 20.1, 22.1, 23.4, 24.1, 26.1,
27.9, 28.3, 29.3, 35.1, 37.2, 39.1, 40.10,
41.1, 43.4, 51.1, 58.1, 55.3, 59.1,
62.2, 63.2, 64.2, 66.7, 68.2, 70.2, 79.2,
80.2, 83.2, 85.2; съ 1.2, 6.1, 8.1, 9.2,
11.6, 12.1, 14.3, 15.15, 17.1, 18.2, 22.1,
23.2, 34.1, 37.2, 45.3, 48.6, 49.1, 50.1,
52.2, 62.1, 63.5, 64.2, 65.4, 66.2, 76.3,
79.1, 83.1, 84.6, 85.3; съ 16.2, 20.2,
27.1, 28.1, 29.2, 38.1, 60.1; с. 21.1,
39.1; с. 38.1, 67.1; с. 5.1; з 1.5, 6.1,
16.1, 20.1, 25.1, 27.2, 28.2, 31.3,
33.1, 43.1, 49.3, 51.1, 53.1, 62.3, 70.2,
74.2, 80.1, 83.1; з[ъ] 4.6, 5.3; зъ 5.1,
6.15, 9.1, 10.3, 11.7, 23.1, 27.2, 31.1,
33.2, 45.4, 49.1, 51.1, 72.1, 76.4; з
38.1, 56.1, 57.1; з.е 39.1; зо 6.1, 31.2,
67.1; с(ъ) 5.4, 5.1, 52.1
садити 28.1, 31.1
садомъ 11.1
сам *див.* самъ
сама 27.1
сами 45.1, 57.1
самимъ 23.1, 76.1
самовласте 6.1
само(г) 61.1; сам(г) [о] 52.1
самодержАвныи 53.1
самодержецъ 28.1; самодържець 17.1
самое 49.1
самому 37.1; сам(м)ѹ 76.1

самъ 6.2, 9.3, 10.1, 14.3, 21.1, 28.1, 38.1,
53.1, 58.1, 64.1, 79.1, 80.1; сам 2.1,
77.1
самымъ 49.1
свадебщины 4.1
сваръ 45.1
сведещьвомъ 49.1
свесченъниками 6.1
свесченъниковъ 6.1
светки *див.* свѣднн
светковъ 49.2, 45.1
светого *див.* свАтого
светое 6.1; с[в]ятое 15.1; с[в]ятое 15.1
светобъ *див.* святой
свиднн *див.* свѣднн
свободамъ 6.1
свободъ 15.1
свое 6.1, 10.1, 11.1, 40.1; свое 36.1; своѲе
22.1; сво(Ѳе) 32.1
своего 14.1, 37.3, 40.3, 45.2, 63.1, 85.1;
своего 15.1, 34.1, 58.1, 65.1; своѲ(г)
46.1; своѲего 38.1, 61.2; своѲего 24.1
своѲи 75.2; своѲи 15.1; своѲи 59.1; своѲю
71.2; своѲей 30.2, 45.1; своѲей 22.1;
своѲой 6.1; своѲе 15.1
своѲми 27.2, 38.1, 53.1; своѲими 15.1
своѲему 9.1, 10.1, 23.1, 40.2, 45.4, 62.1, 63.1;
своѲему 15.1, 46.1; своѲему 12.1, 13.2
своѲѲмъ 27.7, 32.1, 53.1; своѲѲмъ 15.1;
своѲѲомъ 71.1; своѲѲемъ 20.1; своѲѲмъ
45.1, 72.1; своѲѲемъ 32.1
своѲѲѲ 19.1
своѲю 11.1, 33.1, 37.2, 41.2, 45.1, 70.1, 84.1,
85.1; своѲю 13.2, 27.1, 43.1, 53.1;
своѲю 80.1; своѲю 29.1
свои 29.1, 40.1, 45.2, 54.1, 73.1; свои 71.1;
свои 24.1; свои 37.1
своими 11.1, 15.1, 65.1, 66.1, 84.1, 85.1;
своими 37.1; своими 37.2, 43.1
своимъ 6.2, 15.1, 21.1, 22.1, 23.1, 24.1,
45.1, 49.1, 63.1, 70.1, 84.1; своимъ 15.1,
85.1; своим 33.1; своимъ 19.1; своимъ
24.1, 71.1; своимъ 24.1, 34.1, 40.1
своихъ 23.1, 49.3, 62.1; своих 65.1; своихъ
40.1
своѲ 14.1; своѲ 19.1
свою 1.1, 4.1, 5.1, 10.1, 11.2, 16.1, 27.1,
30.1, 36.2, 37.2, 45.2, 64.1, 67.1, 68.1,
75.1, 77.1, 78.1, 80.2; свою 19.1
своѲю *див.* своѲи
своѲѲмъ *див.* своѲѲмъ
своѲя 15.1

свѣдѣство 45.2; свѣдѣство 48.1; свѣдо-
цтво 36.1; свѣдочество 62.1
свѣдкове *див.* свѣдци
свѣдомо 42.1; свѣдо(м) 41.1
свѣдоци *див.* свѣдци
свѣдоцтво, свѣдочество *див.* свѣдѣство
свѣдочно 24.1, 51.1, 53.1, 60.1
свѣдци 12.1, 17.1, 22.1, 24.1, 29.1, 51.1,
64.1, 71.1, 80.1; свѣдѣци 53.1; свѣдоци
36.1; свѣдкове 79.1; свѣтки 49.1;
свидци 22.1; свѣтки 45.1; свѣткове 45.1
свѣдчу 71.1
свѣдѣци *див.* свѣдци
свѣта 85.1
свѣтки, свѣткове *див.* свѣдци
свѣтковь 45.1
свѣтъ *див.* свѣтыя
свѣхався 63.1
свѣча 18.1
свѣчи 70.1
святаго *див.* свѣтаго
святая 72.1
святого 6.2, 29.1, 45.1, 66.2, 84.1, 85.1; сва-
того 17.2, 76.4; свѣтаго 6.1, 49.1, 69.1;
святаго 1.3, 72.1; стаго 1.1, 13.1,
32.1; стго 13.1, 14.1, 20.1, 22.1, 24.2,
25.1, 27.4, 28.1, 36.2, 38.1, 40.2, 51.1,
53.2, 61.1, 64.1, 80.1, 81.1
святой 50.1; с[в]я[т]ой 15.9; стои 40.1; сто(й)
4.2; стой 74.1; стоі 35.1; стоѣ 27.1;
свѣтоѣ 45.1
святому 6.1, 18.3; свѣтому 76.1; свѣтому 5.2;
стму 7.1, 13.1, 27.2, 40.2
святомъ 49.1; ст(о)мъ 40.1; стмъ 71.1;
с(т)мъ 44.1; (с)тмъ 43.1
святыи 45.2; стѣи 13.1
свѣтыхъ *див.* стѣхъ
свѣтыя 72.1; свѣтыи 1.1
свѣтаго *див.* свѣтаго
свѣтому, свѣтому 4 *див.* свѣтому
свѣча 18.1
сгадавъ 15.1
сдержати 37.1
сд стно(г) 68.1
се 1.1, 2.1, 4.1, 5.1, 6.3, 12.1, 13.2, 16.1,
18.1, 19.3, 20.1, 22.5, 23.1, 25.1, 26.1,
32.1, 33.1, 34.1, 35.1, 36.1, 49.1, 51.1,
53.2, 60.1, 63.1, 69.1, 71.1, 73.1, 74.1,
76.1, 80.1, 81.1, 84.1, 85.1
себе 45.1, 60.1, 77.1, 83.1
сею 11.1, 85.1

седить 9.1
сеждать *див.* сѣдѣть
сеи 68.1; 78.1, 83.1; сеи 39.1, 44.1, 46.1,
71.1; сеи 63.1, 78.1; сеи 24.1, 61.1; сеи
58.1; се(й) 4.1
села 4.2, 6.2, 15.1, 19.1, 20.2, 25.1, 29.2,
30.1, 40.6, 55.1, 60.1, 75.1, 76.1, 80.2
селахъ 6.1
селища 11.1
селищи 57.4
селищо 11.4; сѣлищо 9.1
селищомъ 11.1
село 1.1, 2.1, 6.3, 15.2, 17.5, 19.1, 21.1,
28.1, 29.5, 31.1, 32.1, 36.2, 40.9, 60.1,
67.1, 79.2; сѣло 70.1; село 5.1
селомъ 4.1, 24.1, 55.1; сѣломъ 29.1
селу 27.1, 30.1, 70.1, 75.1
селумъ 17.1
сель 29.1, 71.1
сель 29.1
сѣлы 40.1, 67.1
сем *див.* сѣмъ
семии 15.5
сѣмого 6.1
сѣмоје 16.1
сѣмтАбра 37.1
сѣму 9.1, 10.2, 41.1, 43.1, 48.1, 59.1, 66.2,
81.1, 82.1, 83.1; сѣму 64.1; сѣмъ 65.2
сѣмъ 6.1, 11.1, 23.2, 25.1, 40.1, 42.1, 63.1;
сѣм 10.1; сѣ(мъ) 34.1
сѣножати *див.* сѣножати
сѣножатми *див.* сѣножатми
сѣножатныхъ 49.1
сѣрдечне 42.1
сѣребнаѣ 60.1
сѣребра 21.1, 27.2, 41.1, 42.2, 45.1; сѣрѣбра
22.1
сѣребро 24.1, 39.1; сѣрѣбро 22.1
сѣрѣбренаѣ 40.1; сѣрѣбнаѣ 40.1
сѣреду 47.1
сѣредѣ 55.1
сѣрномъ 2.1
сѣсь 9.1, 11.2, 42.1; сѣ(с) 31.1
сѣю 8.1, 11.1, 23.1, 56.1; сѣю 57.1; сѣю
61.1
си *див.* сѣ
си 26.1; сѣи 7.1; сѣи 4.1
силюю 27.1, 41.3, 47.1, 58.1; силю(ю) 48.1
силы 58.1
симъ 9.2, 10.1, 30.1, 48.1, 59.1, 64.1, 66.1,
75.1, 79.1, 81.1, 83.1; сѣм 68.1
сищѣт[ь] 52.1
сию 6.1, 68.1, 77.2; сѣю 37.1, 40.1; сѣю 30.1,
37.1, 40.1, 44.1, 57.1, 67.2, 69.2, 75.1;
сѣю 72.1
сия 6.1; сѣи 4.1; сѣи 72.1

сѣи 47.1,
сѣи 76.1; сѣи 85.1
сѣимъ 52.1
сѣи *див.* сѣи
сѣи *див.* сѣи
сѣи 40.1
сказали 58.1
сказнимъ 69.1
скарбу 45.1, 49.4
скаргу 45.1
склоняючисе 49.1
скуть 38.1
славнему 43.1
славно 40.1
славу 40.1
слободичъ 15.1
слободно 12.1; слободно 52.1
слова 49.1, 58.1, 65.1
слово 1.1, 2.1, 4.2, 5.1, 32.1, 49.1, 58.1
словомъ 53.1; слсво(м) 61.1
слову 40.1
сложн(в) 47.1
сложилъ 39.1
слонца 6.2
слободни 52.1
слободно *див.* слободно
слубили *див.* слубили
слубуемъ, слуб(о)уемо *див.* слубуемъ
слубую *див.* слубую
слуга 17.2, 39.1, 51.1; слуга 64.1, 79.1
слугами 51.1, 62.1; слугми 66.1
слугамъ 69.1
слуги 38.2, 58.2; слуги 65.1
слугми *див.* слугами
слугою 83.1
слугу 28.1
слугъ 38.2, 62.1; слугъ 65.1
служаче 58.1
служба 38.1, 43.1, 62.1
службою 40.1; службою 19.1
службу 9.1, 28.1, 29.1, 47.1, 55.1, 64.1,
70.1, 79.2; службу 64.2
службъ 47.1
службѣнне 33.1, 40.1
служит 83.2; служит(т) 46.1, 79.1
служити 28.2, 29.1, 51.1, 59.1, 62.3, 64.1,
82.1; служит(т) 46.1, 79.1
служены 45.1
службою *див.* службою
слузъ 12.1, 17.1, 31.1, 55.2, 62.1
слухаютъ 14.1
слухша 28.1, 62.1
слухшаѣтъ 12.2; слухшаѣтъ 14.2
слушно 22.1, 27.1

слухшати 27.1, 34.1, 40.2
слоуга *див.* слуга
слоужбу *див.* службу
слуги *див.* слуги
слугъ *див.* слугъ
слуб(о) 47.1
слуби(л) 43.1, 81.1
слубили 44.1, 48.1, 59.1, 61.1, 62.1, 65.2,
66.2, 82.1, 83.1; слубили 62.1
слубити 65.2
слубою *див.* слубою
слубуемъ 40.1, 44.1, 48.1, 61.1, 62.3, 66.1,
82.1; слубуемъ 44.1; слуб(о)уемо 41.1;
слубуемъ 62.1; слубуемъ 65.3; слубу-
емъ 47.1; слубуюмъ 66.2
слубую 59.1, 73.1, 81.1; слубую 83.1; слубо-
ую 83.1
слышати 10.1, 45.1
слышитъ 9.1, 37.1, 39.1, 40.1, 78.1
смерде 50.2
смерти 81.1; смрти 25.1
с[ь]ми (=осьми) 38.1
смиловалис 83.1
смолвѣтъ 14.1
смрти *див.* смрти
смили 45.1
смиет[ь] 52.1
сна 13.1, 20.1, 22.1, 24.1, 25.2, 27.1, 28.1,
36.1, 53.1, 64.1, 80.1, 81.1; сына 17.1,
29.1, 49.1, 84.1, 85.1; с[ь]на 73.1
снма 13.1, 27.3
снмъ 20.1
снвца 22.1
снъ 13.1, 36.1
сн 1.1, 4.1, 20.1, 25.1, 28.1, 43.1, 54.1,
80.1, 83.1; снъ 5.1, 82.1, 84.1
со *див.* с
собе *див.* собѣ
соблазны 6.1
соборной 6.3
соборнымъ 4.1
собою 10.1, 45.1, 58.1
собѣ 10.1, 12.1, 14.1, 24.2, 40.1, 45.3, 49.2,
66.1, 83.1; собе 6.2, 49.1; сѣбъ 18.1
совершати 6.1
советахъ 6.1
советовати 6.1
сожъженого 14.1
сожъждение 68.1
создавшему 13.1
со(з)да(н)наго 68.1
создания 6.1

созидати 6.1
сознаваѣ 68.1
сокоитит[ь] 52.1
солжу 39.1
сольАнь 7.1
сопруть 63.1
сорокъ 16.1
сослати 23.2
сот *див.* соть
сотникъ 85.1
сотное 32.1
сотъ 38.2, 55.1; сот 67.1
соцкии 21.1, 36.1; соцкии 36.1; соцкыѣ 80.1
спаднейшого 6.1
спаса 1.2, 6.1
спасти 6.1, 45.1
спдрю *див.* господарю
спиралисА 56.1
сполу 66.1
споручь 11.2
справиль 37.1
справы 1.1, 49.1
спсова 36.1; спсва 36.1
срокъ 39.1
срѣбра *див.* серебра
срѣбро *див.* серебро
с(т) 22.1
ста 38.1, 73.1, 78.1, 80.1, 81.1
става 16.1, 19.1
ставили 15.1
ставити 14.1
стависче 6.1
ставки 67.1
ставом 2.1; ставомъ 51.1
ставропию 6.1
ставу 20.1
ставы 5.1, 21.1, 64.1, 80.1
стаго *див.* свАтого
стада 60.1
стадо 38.1
стала 58.1; ста(л) 79.1
стали 58.2
стало 45.1, 58.1
ста(н) 79.1
станеть 14.1
стансе 68.1
стану 73.1
станься 45.1, 62.1
старей 17.1
старинъ 63.1, 69.1
старому 40.1, 63.1
староста 16.1, 21.1, 24.1, 28.2, 29.1, 38.1,
45.1, 51.1, 60.1, 71.1, 79.1
старостою 20.1

старость 45.2
старосты 22.2
старостынъ 16.1
старую 83.1
старци 72.1, 76.1, 85.2
старшии 21.1
старъишему 14.1
старыи 40.1; старыи 40.1
старыми 79.1
старымъ 19.1
старых 17.1
стати 14.1, 40.1, 62.1, 66.2
стаѣ 74.1
ствердили 49.1
ствердить 49.1
ствержаемъ 49.1
ствержены 49.1
стго *див.* свАтого
стерегуть 6.1
стеречи 40.1
стирту 11.1
стму *див.* святому
стмъ, с(т)мъ, (с)тмъ *див.* святомъ
сто 20.1, 35.1, 62.1, 71.1
стогъ 9.1, 11.1
стон, стон, сто(й), стої, стоѣ *див.* святой
стонмъ 58.1
стонть 14.1, 42.2; стонть 49.1
столечнаѣ 1.1
столечной 4.1
столцу 25.1
столь 58.2
ст(о)мъ *див.* святомъ
стороне 6.1, 9.1, 40.2
стороннихъ 85.1
стороною 28.1
сторону 1.1, 14.1, 28.1, 40.1, 55.1, 62.1
сторонъ 63.1, 77.1
стороны 49.2, 66.3
сторонъ 11.1
стоѣти 14.1
стоѣчи 58.1
страна[мъ] 52.1
стра(н)ни 4.1
странноприемницами 6.1
страшнаго 1.1, 4.1, 5.1
страшное 72.1
стрѣлцевъ 79.1; стрѣлцовъ 64.1
стрѣльцемъ 51.1
стрѣлци 28.1, 29.1
стрѣлцовъ *див.* стрѣлцевъ
стюю 15.1

стхъ *див.* стыхъ
стѣи 15.1
стат[ь] 52.1
стѣи *див.* святой
стхъ 4.2, 72.1; стѣ 64.1; святыхъ 72.1
су 40.1; сѣ 52.1
суботу 39.1, 75.1; субо(т)[у] 46.1; (су)боту
32.1
су(д) *див.* судъ
судий 13.1; судии 63.1; судья 45.5
судит 4.1
судити 6.1, 13.1, 45.1, 63.1; сѣдити 4.1,
76.1
судитсА 13.1
судить 72.1; соудить 1.1, 34.1, 74.1
судникъ 50.1
судовъ 6.1
судомирскыи 17.1
суду 45.2
судъ 14.1
судѣ(т) 4.1
судьи 45.6
судья 38.1
судья 16.1, 20.1, 51.1; судья 45.2; судья
12.1; судья 53.1, 60.1
судьямъ 63.1
судъ 14.1, 45.1, 63.1; сѣдъ 4.1, 5.1; су(д)
51.1
суды 1.1, 4.1, 6.1, 50.1
суженое 63.1
сукномъ 27.1
сумаю 42.1
сусѣде 22.1
сусѣдъ 45.1
сут, суть *див.* соуть
сущъ 43.1
соуда 1.1; сѣда 5.1
соудить *див.* судить
соуть 1.1, 6.1, 22.1, 28.1, 58.1, 62.1, 83.2;
сут 17.2; суть 45.1, 61.2
сѣда *див.* соуда
сѣдити *див.* судити
сѣдища 4.1
сѣдъ *див.* судъ
сходитъ 6.1
счадкомъ *див.* щадкомъ
ще(н)ници 4.1
сѣи 52.1
сылали 58.1
сылатисА 37.1
сына *див.* сна
сынни 11.1; сынъи 55.1

сыно *див.* сыномъ
сыновець 60.1
сыномъ 11.1, 85.1; сыно 55.1
сынъклитомъ 6.1
сыны 14.1
сынъ *див.* снъ
сынъи *див.* сынни
сыром(ъ) 31.1
сычемъ 20.1, 27.1
сѣдили 38.1
сѣдѣти 15.1
сѣдѣть 38.3; сеждать 6.1
сѣли 66.1
сѣлицо *див.* селищю
сѣло *див.* село
сѣлъ 34.1, 58.2
сѣму *див.* сему
сѣмъдесѣть 28.1
сѣна 9.1, 11.2, 38.1
сѣножати 9.3, 12.2, 36.1, 84.1; сеножати
11.1
сѣножатми 2.1, 17.1, 31.1, 79.1, 80.1;
сѣножатъи 12.1, 20.1, 27.1, 28.1, 51.1,
53.1; сеножатми 11.1; сѣножатми 5.1
сѣножать 9.2, 12.1
сѣтью 20.1
сю, сюю *див.* сию
сА 2.1, 14.1, 23.2, 36.1, 37.2, 40.1, 47.3,
65.1, 71.1, 75.2, 81.1; сѣ 45.10, 50.1,
62.1, 63.1, 66.2, 83.1; си 15.1, 23.1,
27.1, 52.4
сѣ, сѣ *див.* с
сѣбъ *див.* собъ
т
Со҃го 1.1
т
≠Со҃ме 9.1
т
Со҃мо 7.1
т
Со҃пд 25.1
т
≠Со҃чд 36.1
≠Со҃стно(г) 68.1
т
т. 17.1, 21.1, 22.1, 24.1, 27.1, 28.1, 29.1,
39.1, 41.1, 43.1, 44.1, 47.1, 51.1, 53.1,
59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1, 71.1;
т 12.1
та 27.1, 29.1, 51.2, 53.1, 55.2
тайно 43.1, 58.1
так 49.1, 66.1; так(о) 41.1; тако 23.1, 24.2,
28.1, 40.1, 51.1, 53.1, 64.1, 65.3, 79.2,
80.1; та(к) 37.1, 39.1; такъ 6.1, 45.3,
49.3, 58.2; так 23.1
такеж, такежъ, такъ(ж) *див.* тако(ж)

также 67.3, 83.2; такжъ 40.7; та(к)жъ 40.1
такo *див.* так
таковиже 58.1
таковою 19.1
такову 63.1
таковый 45.2, 52.1
таковыхъ 45.1
тако(ж) 40.7, 47.1; такожъ 40.1, 48.1;
такожъ 77.1; такеж 66.1; такежъ 65.2;
такъ(ж) 43.1
такожде 6.1; тако(ж)де 4.1
такоже 1.1, 58.1, 66.1; такоже 5.1
такъ(ж) *див.* тако(ж)
тако 10.1
такъ *див.* так
тамъ 28.1, 45.1, 55.1
тарове (татарове) 14.2
татаромъ 66.1
татары 14.1, 24.1
татаръ 66.1
тата 63.1 40.1, 56.1;
тая 29.1, 45.3; таА 40.1, 56.1; таЕ 40.4, 75.1
тверднѣти 24.2
твердо 14.1, 62.1
твердост *див.* твердость
твердости 6.1
твердость 9.1, 10.1, 68.1; твердост 17.1
твердыи 14.1
твержами 44.1
твоѣ 38.2
твоѣи 42.1; твоѣѣ 58.1
твоѣго 38.1
твоѣми 38.1
твоѣмъ *див.* твоѣи
твои 38.1
творити 6.1
творящихъ 6.1
твоѣ 38.1
твою 38.1
твоѣ 38.1
те 70.1; тѣ 23.1
тежъ 45.35, 49.3; тежъ 79.1, 83.1; теж 9.1
темни 14.1
темнѣну 13.1
темнѣнѣщину 26.1
теперь 49.1; теперъ 49.1
теперешнего 49.1
теперешнимъ 49.1
теплици 55.1
терпѣти 45.1
тесль 38.2
тесль 38.1
тестъ 61.1
тивуна 84.1

тивуномъ 69.4, 84.1; тивуномъ 6.1
тивунъ 16.1, 20.2, 32.1
тижъ 41.1
тин, тий *див.* тыи
тинь *див.* тымъ
тысяч 73.1; тисА(ч) 59.1; тисАчь 81.1; тисА(ч) 64.1; тисѣщ[ь] 52.1
тысяча 42.1, 45.1, 48.1, 77.1, 82.1; тысячи 83.1; тисАча 17.1, 21.1, 22.1, 37.1, 61.1; тисАча 65.1, 79.1; тисеча 6.1, 49.1; тысеча 6.1, 49.1; тисАща 70.1; тисѣща 52.1
тысячи 42.3; тисАчи 41.3
тысячей 6.1; тисАче(й) 4.1
тисАчного 31.1
тисАчь 41.1; тысячь 42.1
тисАчу 27.1, 28.1
тисАщноЕ 16.1
то 1.2, 4.1, 5.1, 6.2, 8.1, 9.4, 10.1, 12.1, 14.3, 16.2, 17.2, 18.1, 19.1, 20.1, 21.3, 22.5, 23.5, 24.7, 27.2, 28.6, 29.4, 30.3, 31.1, 32.1, 33.1, 34.1, 36.4, 37.4, 38.5, 39.1, 40.4, 41.1, 43.2, 44.1, 45.9, 46.1, 47.1, 49.2, 51.3, 53.1, 55.3, 58.7, 59.1, 60.1, 62.2, 65.2, 67.2, 69.1, 71.2, 73.2, 75.4, 77.1, 78.1, 79.5, 83.1; то 40.1; тѣ 80.3
тобѣ 58.1
то(г) *див.* того
тогда 14.2, 41.2, 43.1, 47.1, 58.3; тогды 11.1, 15.1, 17.2, 22.1, 24.1, 45.4, 49.2, 57.1, 61.1, 65.2, 66.3, 79.1, 82.1, 83.1; тогдѣ 15.1
того 6.4, 9.4, 10.1, 11.2, 12.1, 15.1, 18.1, 20.2, 22.1, 24.1, 28.1, 30.4, 38.1, 40.2, 41.3, 43.1, 44.1, 45.7, 49.5, 50.1, 58.2, 62.2, 64.1, 66.1, 69.1, 72.1, 73.1, 75.1, 79.2, 80.4, 82.3; то(г) 47.1, 75.1
тогожъ 9.1
того(м) 34.1
тоѣ 10.3, 11.2, 26.1, 33.1, 37.1, 39.1, 40.2, 45.1, 56.1, 72.1; тоѣ 34.1; тоЕ 43.1
тожъ 40.1, 42.1; то(ж) 37.1
той 45.1; той 44.1, 58.1; той 24.1, 40.1, 58.1; той 5.1, 28.1, 40.1; той 14.1; той 47.1; той 28.1; той 57.1; той 74.1
токи 10.1
только 39.2, 40.2, 46.1, 58.2; только 45.3; тылькo 50.1
то(м), том *див.* томъ
тому 6.3, 12.1, 13.1, 14.2, 22.1, 27.3, 29.2, 38.2, 40.2, 41.1, 42.1, 44.3, 45.1, 47.1, 48.1, 51.1, 53.1, 55.1, 62.1, 63.1, 66.1,

67.1, 70.1, 75.1, 79.1, 80.2; томоу 1.1
томъ 5.1, 23.1, 24.1, 27.1, 28.1, 37.1, 38.1, 40.1, 45.4, 49.3, 51.2, 53.2, 60.2, 61.1, 64.3, 66.1, 71.1, 72.1, 77.2, 79.1, 84.1, 85.1; том 17.1, 33.1; то(м) 47.1; томъ 1.1, 14.1, 16.1
тонъ 43.2, 62.1
торговать 8.3
торговецъ 8.1
торговли 77.2
торговля 22.1
торговомъ 77.2
торговую 13.1
торговцемъ 23.1, 58.1
торгувлА 27.1
тогъ 2.1, 10.1, 14.3, 15.1, 18.1, 21.1, 22.1, 27.3, 32.1, 36.1, 39.1, 40.2, 42.1, 45.4, 49.3, 50.1, 51.1, 53.1, 60.1; тот 11.1, 33.1; то(г) 41.1; тѣтъ 80.1; тото 41.3
тоѣ 24.1, 28.1, 45.1, 47.1, 83.1; тоѣ 28.1, 38.1
тою 6.1, 40.1, 41.1
треба 4.1; трѣба 43.1
трема 45.2
трѣмъ 22.1
третего 31.1, 49.1
третее 32.1
третему 45.2
третьемъ 23.1
три 9.1, 11.1, 73.1
тридцать 73.1
триЕ 38.1
трии 22.1; трии 38.1
трисотъ 20.1
трима 28.1, 29.1, 64.1
триста 37.1, 45.1, 49.1; триста 49.1
трисотного 31.1
тригдѣ 38.1
троици 74.1
трца 74.1
триста *див.* триста
трѣба *див.* треба
трѣбет[ь] 52.1
трѣговище 52.1
трѣговох[ь] 52.1
трѣзъ 52.1
ту 12.1, 22.2, 41.1, 53.2; тѣ 52.1, 78.1
туды 19.1
турковъ 66.2
туть 12.1, 14.1; тут 17.1
тушами 49.1
туоу 6.1, 9.1, 10.1, 11.1, 14.1, 40.2, 45.2, 57.1, 72.1
тѣ *див.* ту

тѣзи 52.1
тѣфричемъ 23.1
тѣфрокимъ 25.1
тѣе 65.1
ты 38.1, 41.2, 50.2
тивуномъ *див.* тивуномъ
тыѣ 4.1, 6.2, 40.2, 45.1, 49.2; тыѣ 24.1 *див.* ѣе тыи
тыжъднѣ 71.1
тыи 4.1, 6.1, 9.3, 14.1, 45.1, 65.1, 83.1;
тыи 57.2; тыи 57.1; тыи 58.1; тии 24.1; тий 24.1; тий 58.1 *див.* ѣе тыѣ
тыижднѣ 48.1
тыломъ 49.1
тылько *див.* толко
тыми 37.1, 40.2, 48.1, 58.1
тымъ 11.1, 24.1, 37.1, 40.1, 45.2, 47.1, 49.3, 58.1, 59.1, 64.1, 70.1, 80.1, 83.1;
тымъ 36.1, 37.2, 40.1; тым 17.3, 43.1;
тымъ 29.1; ты(м) 4.1
тымъ-то 45.1
тысеча, тисАща, тисѣща *див.* тысяча
тисА(ч), тисѣщ[ь] *див.* тысяч
тисАчахо 41.1
тисАчего 20.1
тисАчи *див.* тысячи
тисАче(й) *див.* тысячей
тытуломъ 49.1
тычетъ 45.1
тыхъ 23.1, 49.3, 58.1, 61.2, 65.1, 66.1, 72.1, 83.2; тых 17.2; тыхо 41.3; ты(х) 44.1; тых 29.1
тыхъ-то 45.1
тыѣ *див.* тыѣ
тѣ *див.* те
тѣ(ж) 44.1
тѣми 22.1, 62.1
тѣмъ 28.1, 29.1, 42.1, 51.1, 53.1, 62.1
тѣхъ 22.1, 23.2, 38.4; тѣ(х) 38.1, 44.1;
тѣхо 41.1
тягнути 63.2
тагатисА 14.1
тагло 40.4
тагнетъ 40.4; тянетъ 30.1
тѣ *див.* то
тѣи *див.* тыи
тѣизи 52.1
тѣкмо 52.1
тѣм[ь] 52.1
тѣтъ *див.* тотъ
тѣнь 62.1
оу 2.2, 10.1, 12.2, 14.6, 16.4, 20.8, 21.3, 22.7, 23.4, 24.7, 27.2, 28.3, 31.3, 32.1,

34.1, 37.11, 38.5, 39.4, 40.14, 41.6, 42.5, 43.1, 44.2, 46.3, 47.3, 51.6, 53.4, 55.8, 56.2, 57.6, 58.5, 59.1, 60.2, 61.6, 62.4, 64.1, 65.1, 66.2, 71.1, 75.7, 76.2, 77.9, 78.2, 81.3, 82.2; оу 28.1; оу 5.1; оу 26.1; у 6.2, 8.1, 9.3, 10.2, 11.2, 15.1, 29.4, 30.3, 45.5, 48.4, 49.2, 50.3, 63.1, 66.1, 69.2, 70.1, 71.1, 72.1, 73.1; У 4.1, 17.4, 31.1, 33.1, 52.1, 67.1 *див. ще в*

оув *див. в*
 оугорскими 14.1
 оугорского 66.1; оугорского 66.1
 оугорскому 14.1
 оугорскими 14.1
 оувиди(т) 43.1
 оувьдаетьсА 2.1
 оудалено 1.1
 оуделиль 40.1
 оудрачения 62.1
 оуѣздомъ 20.1
 оужды 41.1
 оуживати 80.1
 оужитки 1.1, 2.1, 27.1, 28.1, 29.2, 51.1, 53.1, 59.1, 64.1; Ужитки 17.1; ужиткы 70.2; вжитки 22.1
 оужиткомъ 79.1
 оужь 47.1
 оуздаванъ 27.1
 оуздали 27.1
 оуздали 20.1, 22.1
 оуздаль 53.1
 оуздати 13.1
 оуздвиженъи 37.1
 оуозорить 30.1, 78.1
 оузри(т) 75.1; узрить 70.1, 71.1; узреть 30.1; Узрятъ 67.1; оузреть 44.1 *див. ще* возреть
 о(у)зрѣли 58.1
 оуздраТЬ 51.1, 53.1, 60.1
 оуздаль *див.* взяль
 оуздати 14.1, 57.1; Уздати 52.1; взяти 6.1, 45.1; взять 72.1
 оузато *див.* взято
 оуказаль 64.1; Указал 17.1
 оуказати 47.1
 оукронича 30.2
 оуложать 14.1

оумолвилъ 39.1
 оумыслили 40.1; умыслили 45.1, 49.1
 оумышлѣньиѣмъ 27.1, 28.1; умышлѣньиѣмъ 53.1
 оунужумъ 16.1
 оунукъ 18.1
 оунучАтом *див.* внучатомъ

оупадаеть 31.1
 оупоминати 14.1
 оупомянуть 66.2
 оуправду 77.2
 оурукъ 55.1
 оурочишь 5.1
 оусе *див.* все
 оусее 40.1
 оусей, оусеѣ *див.* всеи
 оусеми *див.* всеми
 оусемъ, оусе(м) *див.* всемъ
 оусею *див.* всею
 оуси, оусий *див.* вси
 оускаже(т) 34.1
 оусказоваль 38.1
 оуслыши(т) 44.1, 59.1, 61.1, 75.1, 79.1;
 оуслышитъ 30.1, 64.1, 66.1; оуслы-
 [ши]ть 43.1; услышитъ 70.1; Услы-
 шит 67.1; услышать 70.1
 оуслышю 34.1
 оупоминать 82.1
 оуспѣньиѣ 27.1
 оуставила 26.1
 оуставичнь 47.1
 оустанеть 21.1
 оуступати 21.1, 75.2; уступати 11.1, 30.1
 оуступатисА 2.1, 16.1, 18.1, 40.1; уступати-
 ся 11.1; оустУпатисА 78.1; УстУпатисѣ
 4.1; УстУпатисА 33.1; вступатися 63.3,
 69.1; вступатисА 33.1; встУпатисА 76.3
 оустоупаются 1.1
 оуступит 2.1; устУпить 4.1; Устоупить 1.1;
 оуступить 5.1
 оустье 76.1

оустьи 58.1
 оусхочеть 14.2, 34.1; оусхочеть 10.1; усхо-
 четь 11.1; всхочеть 63.1

оусъ *див.* все
 оусѣми *див.* всеми
 оусѣмо, оусѣмъ, усѣмъ *див.* всемъ
 оусѣхъ *див.* всехъ
 оусю *див.* всю
 оусА *див.* всА
 оусАкии *див.* всякій
 оутайти 34.1, 40.1
 оучатомъ *див.* внучатомъ
 оучинила 40.1; оуч(и)нила 40.1; вчинила
 27.1, 45.1
 оучинили *див.* вчинили
 оучинилъ 37.1, 39.1, 61.1; учинилъ 15.1;
 вчинилъ 45.1
 оучинилсА 58.1

оучинити 14.2, 33.1, 47.1, 61.1, 62.1; учи-
 нити 8.1; вчинити 45.3
 оучинить *див.* вчинить
 оуюноваА 12.1
 у *див.* оу
 убою 28.2
 уверху 10.1
 увесь 6.1
 угоръ 16.1
 узреть, узреть *див.* оузри(т)
 узрѣвши *див.* възрѣвши
 улицахъ 49.1
 улицы 49.1
 уложона 45.2
 улочки 49.1
 умерлого 45.1
 умоцнить 49.1
 умоцняемъ 49.1
 умыслили *див.* оумыслили
 умышлѣньиѣмъ *див.* оумышлѣньиѣмъ
 упадь 45.1
 уписаль 72.1
 управленю 4.1
 урочысчы 6.1
 усехъ *див.* всехъ
 усжывати 49.1
 услышитъ, услышать *див.* оуслыши(т)
 уставены 45.1; уставлены 45.1
 оставили 45.4
 уставлены *див.* уставены
 уставы 45.1
 уставъ 45.1
 уста(ли) 58.1
 установлАемо 70.1
 уступати *див.* оуступати
 уступатисА *див.* оуступатисА
 устУпить *див.* оуступитъ
 усхочеть *див.* оусхочеть
 утратилъ 45.1
 утягати 45.1
 уходы 85.1
 учинилъ *див.* оучинилъ
 учинити *див.* оучинити
 У *див.* оу
 Увьдает 33.1
 Ужитки *див.* оужитки
 Узрит *див.* оузри(т)
 Уздати *див.* оуздати
 Указал *див.* оуказаль
 Уни(з) 68.1
 Управили(с)мо 4.1
 Услышитъ *див.* оуслыши(т)
 Успенїа 26.1; Успенїа 4.1

Уступатисѣ, УстУпатисА *див.* оуступатисА
 Устоупить *див.* оуступитъ
 Ф 55.1
 фальшивыми 45.1
 февраляА 57.1
 фряжского 42.1; фряжского 41.1
 фунты 45.1

.Ѡ. й 39.1

ѡ *див.* христа
 ѡва 4.1, 59.1, 71.1, 79.1, 81.1; хри-
 стова 65.1, 70.1; хрва 82.1; х(с)ва
 13.1, 31.1, 61.1, 64.1, 83.1
 хвалы 6.1
 хитрости 14.1, 19.2, 27.1, 37.2, 46.1, 48.1,
 59.1, 61.1, 62.2, 65.1, 66.4, 73.1, 81.1,
 82.1, 83.2
 хитростью 47.1
 хлѣба 45.1
 ховаль 45.1
 ховають 49.1
 ходили 12.1
 ходити 18.2, 52.1
 ходитъ 18.1
 холопа 63.1
 холопъ 14.1
 хотарь 55.1
 хотарА 55.1
 хотель *див.* хотѣль
 хотечи, хотечы *див.* хотАчи
 хо(т)л *див.* хотѣль
 хотѣли 57.1, 66.2
 хотѣль 10.1, 45.1, 61.1; хотель 10.1;
 хо(т)л 43.1
 хотА 13.1, 23.1, 37.1, 38.1; хотя 10.1, 49.1
 хотАче 64.1, 79.1
 хотАчи 47.1, 70.1; хотечи 6.1; хотечы 49.1
 хочемъ 9.1, 14.1, 43.2, 45.4, 47.1, 48.2,
 58.1; хоче(м) 47.1; хочемы 43.1; хо-
 чемо 45.2
 хочеть 12.1, 14.1, 19.2; хочет 73.1
 хочю 15.1, 73.2, 83.4

ѡва *див.* ѡва
 хрестителя 49.1
 хресты 60.1
 хрестьяне 45.1; хрестьяны 45.1; хрестиане 6.1
 хрестьянина 45.3
 хрестьянину 45.1
 хрестьянинъ 45.15
 хрестьяномъ 45.1
 хрестьянского 45.1

христа 6.1; ѡва 21.1
 хрестова *див.* ѡва

хрiстово 72.1
хрiсовоул[ъ] 52.1
хрiсовѸлѸ 52.1
хр(с)та 37.1; хс(с)та 43.1
хр(с)тiа(н)ски(х) 4.1
хр(с)тiанску 4.1
хр(с)тнмъ 37.1
хр(с)толюбиваго 13.1
хр(с)ть 37.2
хрѣщенъе 39.1
х(с)ва *див.* хва
хсве 39.1; х(с)въ 81.1
х(с)во 39.2
хста *див.* хр(с)та
хто *див.* кто
хтобы 10.1
хусты 45.1
царе(й) 4.1
ц(а)р(е)въ 23.1
ц(а)рю 23.1
царь 1.1, 14.1; царь 4.1; црь 5.1
целовали 23.2, 37.1
целоваль 37.1, 63.1; цѣловаль 83.1;
цѣлова(л) 81.1
целованъи 37.1
целовать *див.* цѣловати
цельмъ 6.1
церквам 33.1
церкви 1.1, 4.1, 6.9, 76.1; це(р)кви 4.1;
цркви 1.3, 13.2, 24.2, 25.1, 26.1, 40.3;
цр(к)ви 13.2
це(р)квѣ 4.1
церквы 49.1
церквями 6.1
це(р)ковнаѧ 4.1
церковные 4.1; це(р)ковные 4.1; церковъ-
ная 6.1; це(р)ковные 4.1
церковныхъ 49.1; церковныхъ 6.1
церковъ 76.1; це(р)ковъ 4.1; це(р)ковъ 4.1;
црков 26.1; црквѣ 27.1; црквѣ 13.1, 40.1
цмынтара 49.1
цмынтару 49.1
цркви, цр(к)ви *див.* церкви
црквiе 1.1
црквѣ, црквѣ *див.* церковь
црства 58.1
црь *див.* царь
црьскомъ 58.1

цтя *див.* ѿ(т)ца
цѣловаль 83.1; цѣлова(л) 81.1
цѣло(ва)ниѣ 43.1
цѣловати 77.2; целовать 63.1
цѣлого 85.1
цѣлуева 34.1
цѣлую 47.1
ч. 42.1, 53.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1
чада 6.1
чанковъцо 12.1
часть 68.1
часу 45.3
часы 41.1, 43.1, 45.1, 49.2
часть 45.1, 49.1
чашъникъ 15.1
чвертями 49.1
человѣка 9.1, 85.1; члвка 24.1
человѣчовъ 45.1
чемъ 43.1; чомъ 69.1
черезъ 1.1, 6.1, 45.16, 69.2; черезъ 8.3,
45.2; чересъ 8.1; чесь 8.1; чрезъ 5.1;
чресъ 1.1; чересъ 55.1
че(р)норизци 4.1
четвергъ 77.1, 78.1, 83.1
четвертое 67.1
четвертокъ 4.1, 30.1
четвертовъ 77.1
четыриста 77.1
чесное 10.1
честной 43.1
честный 34.1
чи 50.2, 59.1
чи 14.1
чимъ 45.1, 70.1; чимъ 39.1
чинечи 45.1
чинили 65.2
чинимъ 9.1, 24.1, 30.1, 40.1, 42.1, 44.1,
45.1, 47.1, 48.1, 59.1, 61.1, 64.1, 66.1;
чиним(ъ) 31.1; чиним 67.1; чини(м)
75.1; чинимо 41.1, 42.1; чинимо 49.1;
чинимы 14.1, 43.1, 62.1, 79.1, 81.1
чинити 34.1, 40.1, 45.1
чинить 50.1, 77.2
чиню 34.1, 73.1, 83.1
чирвоныи 1.1
числа 52.1
числь 52.1
чиста 47.1; чистаА 44.1
чистити 23.1
чистою 62.1
чистовъ 47.1
чистъ 58.1, 63.1; ч(и)сть 23.3
чити 77.1

члвка *див.* челѣвка
члвку *див.* чловѣку
члвкъ 14.2
члвци 38.1
чловѣку 69.1; члвку 58.1
чолобитъе 68.1
чоловѣкомъ 82.1
чоломъ 6.1, 9.2, 45.1, 49.1
чому 63.1
чомъ *див.* чемъ
чорнымъ 58.1
чотири 42.1; чотыри 11.1, 81.1
чотыриста 82.1, 83.1; чотыристо 6.1
чрезъ, чресъ *див.* черезъ
чснго 37.1
чсно 40.1
чсные 40.1
чсти 66.2
ч(с)тныхъ 13.1
чсть 40.1
ч(с)тью 47.1
чти 62.1, 66.1
что *див.* што
чтучи 9.1, 10.1, 30.1, 39.1, 45.1, 67.1, 75.1
чтунъ 71.1, 80.1
чтью (=честью) 44.1
чынимо *див.* чинимъ
челяговъ 45.1
шести 16.1, 38.1
шестидесят 10.1
шеститисАчное 32.1; шестотисАчное 55.1
шестого 20.1; шестаго 37.1
шестын 77.1
шесть 9.1; ше(ст) 4.1; шить 38.3, 60.1
шестьдесАть 17.1, 57.2; шитьдесАть 16.1
шестью 15.2, 79.1
широкаѧ 28.1, 38.1
широкихъ 10.1; широкихъ 38.1
шить *див.* шеть
шитьдесАть *див.* шестьдесАть
шитьдсАтого 20.1
школю 45.1
школу 45.1
школь 45.1
шляхтичу 45.2
шофъ 28.1
шроты 49.1
што 6.1, 8.1, 11.3, 12.2, 13.2, 14.4, 15.4,
16.2, 17.3, 22.2, 24.4, 25.1, 28.6, 30.2,

31.1, 33.1, 34.3, 36.1, 37.3, 38.9, 40.15,
41.2, 42.2, 45.2, 50.2, 51.3, 53.2, 55.1,
56.2, 57.1, 58.5, 60.1, 61.3, 63.3, 64.4,
67.2, 69.1, 75.2, 77.2, 78.1, 79.1, 82.1,
83.1, 85.1; что 23.3; що 52.2
штобы 42.1, 55.1, 66.1
штожь 39.3, 65.1, 77.1, 83.1; што(ж) 46.1;
штожь 9.1, 40.1, 61.1; штоже 29.1;
штож 33.1
шыроко 6.1
шюбу 27.1
шюкати 62.1
щадкове 70.1; щАткове 79.2
щадкомъ 70.1; щаткомъ 66.2; щаткомъ
64.1; счадкомъ 9.1
щатки *див.* щаткы
щатку 64.1; щАтку 79.1
щаткы 64.2, 66.2; щатки 64.1
що *див.* што
ыме *див.* имя
ыною 37.1
ѣ 12.1
ѣде(м) 47.1
ѣздити 23.1
ѣма 2.1
ѣмъ 2.1
ѣхаль 45.1
ѣхъ *див.* ихъ
ѣще *див.* еще
юдою 68.1
я 6.1, 10.4, 11.4, 63.3, 72.1, 73.1, 82.1,
83.2, 85.1; А 2.1, 12.2, 71.1; Я 1.1,
4.1, 5.1, 14.2, 25.1, 26.1, 36.1,
53.1, 68.1, 80.1; азъ 33.1, 52.1, 73.1,
84.1; язъ 15.2, 18.1, 63.1, 69.1; Азъ
8.1, 32.1, 34.1, 37.2, 39.1, 58.1, 74.1,
81.1; Язъ 23.1, 40.1, 76.1; Язъ 19.1;
езъ 76.1; Язъ 35.1
явно 45.1; Авно 43.1; Явно 17.1
яко 6.3, 29.1, 42.1, 45.10, 49.3; Ако 41.1,
47.2, 64.2, 79.1; Яко 4.1, 80.1; Яко
1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.3, 27.1, 28.2,
38.1, 51.1, 52.1, 53.1, 65.1; Якъ 4.1
якоже 62.2; якожь 49.1
ямъщики 15.1
Яко, Яко, Яко *див.* яко
Яль 14.1
Ятъство 14.2
Аловиць 12.1
Арлыкъ 58.2
Ъласипа 7.1
этомъ 45.1

ПОКАЖЧИК АНТРОПОНІМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Абрамович Іюда гродненський єврей 49
 *Авлик: у Войтка Ауря Авлика 9
 Авраамъ ключник Печерського монастиря 72
 Адамъ Орецький пан 53
 Аксакъ Темиръ, Аксака (род. відм.), до Аксакъ Темира, Асана [?] (знах. відм.) слуга, посол Тактамьша 58 — «Соф. врем.», стор. 405; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 34
 *Александр: Александра 72
 Алек(с)андро Четвертенский князь 46
 Александрович Борисъ, Бориса Александровича внук Витовта, великий князь тверський 63
 Александръ хресне ім'я великого литовського князя Витовта 45, 49 див. *Витовтъ
 Александръ Патрикєви(ч) Стародуб(с)ки князь 81 див. Патрикєви(ч)
 Алехно син Гльба Дворскови(ч)а 27
 Алтыкулачевич Софонии боярин 15
 Амикусъ [?] Юрьи брат Петка Возбуновича 10
 Андрей Борисович володів селом Иваново 40
 Андрей Василю, Андрею (дав. відм.), на Андрея, прикм. отъ Андреева, къ Андрееву перший латинсько-польський єпископ у Вільні 30 див. Василю
 Андрей Полоцький великий князь, син Олєбрда 74 — М. Стрийковський, «Кгопіка», стор. 76; М. Бельський, «Кгопіка», стор. 140; «Соф. врем.», стор. 351; М. Любавський, «Очерк», стор. 35, 44; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 53
 Андрей Ярославич (Ярославський) князь 1, 4, 5 — М. Петровський, «Ист. Укр.», стор. 281; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158
 Андриашъ пан 71
 Андрико Романкови(ч) 46

Андрико син Ходька Быбельского 27
 Андрияшъ, Андрияшъ староста рускон земель 28, 29
 *Анна: Анну 72
 Анофрей великий полоцький князь 76
 Андриевич Микита боярин 15
 *Андриевичъ: Володимеру Андриевич(ю) (дав. відм.), с Володимеромъ Андриевич(е)мъ 23
 Андриевичъ Васько 32
 Андрий Иванович, Андрия Ивановича князь, посол Олєбрда та Кестутія 23
 *Андриашевъ: Андриашева 55
 *Андрияко: оу Андриякоу дому Лысого? 20
 *Анъна: в Анъны Радивоньковоѣ 16
 *Арвистовъ: Арвистова Лобунова (род. відм.) пан? 40
 Арсений владыка лучський 19; Арсьню (дав. відм.) отець монастиря святой богородици на Ольгови 15
 *Артемій: Артемія 72
 *Асан: Асана [?] слуга, посол Тактамьша 58 див. Аксакъ
 *Ауръ: у Войтка Ауря Аврика 9
 Баграмъ пан соцький львівський 36, 80
 Балакрович Ива(н) 43
 Бартъко Мицевич 11
 Башкиртовичъ Иванъ 32
 Блещицкий Стецко 27
 Бедрихъ, Бедриху (дав. відм.) 57 — Й. Первольф, «Славяне», стор. 63
 Безмездницькии Кость піп 27
 Бекбулатъ племінник Тактамьша 58
 Бекгичъ слуга Тактамьша 58
 Белзьскии Юрьи Гльбовичъ князь 21 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 35; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 27, 38
 Бенко (Бѣнко) пан, староста галицький і смятинський 71, 79
 Берди слуга Тактамьша 58
 Билюрминъ Хома 43

Блотишовский, пану Блотишевському воєводу йльовському 21, 22
 Богданъ син мєлдавського воєводи Романа 55
 Богданъ Тивунъ землянин 16, войт перемьшльський 20
 Богданъ Лашковський пан 36
 Болестрашицкий Костько дьдъкъ 27; княжини писарь 23; попович болестрашицкий именемъ Дедачковичъ Василювъ сынъ поповъ Кость пружвищемъ Сорочичъ 20—1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162
 Болковичъ Юрьи, Юрью Болковичю 13
 *Болтупа: съ Болтупоу син Олєхна Ромашковича 11
 *Борзиловичъ: Григоревъ Борзиловича Смединського 18
 *Борис: Бориса 72
 Борисович Федоръ 15
 Борисовичъ Андрей володів с. Иваново 40
 *Борисоглєбский: Бори(с)глєбского Филарета архимандрит 68
 Борис Костантинович, Борис(а) Костантинович(а) князь, посол Олєбрда та Кестутія 23
 Борисъ мав село на р. Ваці 40
 Борисъ Александровичъ, Бориса Александровича внукъ Витовта, великий князь тверський 63
 Борисъ Меркурєвичъ 37
 Борисъ Хомьковичъ пан, свідок старости Бенка 71
 Боркови(ч) Мичею землянин 53
 Братль Нятедуль, Бражоулова Нятедулова 55, 66
 Братъль пан, мєлдавський боярин 65
 Бра(т)ша бояринъ 47, 54
 Бродовський Чюрило 32
 Бруновичъ Ганкс Петько русъ 21
 Бранський Дмитрии князь 23
 *Бугданъчичъ: Бугданъчича 51
 Бъзна Гльбько Костько 20
 Бъликъ Кгирдив(д) батько Семе(н)а Воулови(ч)а 43
 Быбельскии Холько (Ходко) пан 20, 51, 53, 60; землянин 16, 27; слуга польського короля Казимира: Ходкови Быбелскому 17 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
 *Быбицкий: оу Быбицкого 16
 *Валфромъ: Валфромъ(д) (род. відм.), Валфромъю (дав. відм.) син Юрья Болковича 13

Ванько син Гльба Дворскови(ч)а 27
 Ваповецкии Михаль оугринъ пан 53
 *Варвара: Варваръ дружина пана Герваса 71
 Варваринський Хроль пан, свідок старости Бенка 71
 Василей Дмитриевич(ч) 54
 Василей Протасовичъ пан 85
 Василии Данильєви(ч) 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
 *Василий: Василья (род. відм.), съ Васильемъ з 1356 р. рязанський і муромський єпископ 15
 Василий Михайлови(ч) князь 54
 *Василий: Василєви Карачовскомъ слуга литовського князя Витовта 31 — А. Прохаска, «Codex», стор. CV
 *Василиса: съ... Василісою дружина Лукъяна Шуби 85
 *Василій: Василія 72
 Василю Андрей перший латинсько-польський єпископ у Вільні 30 — П. Батюшков, «Памятники», стор. 109
 Василь холон? пані Миткової 84
 *Василь: оу Василя ієму жь рьчють Скибичъ 22
 *Василь: Васильєвъ батько Льва 54
 *Василь: Василювъ сынъ поповъ Кость пружвищемъ Сорочичъ 20 див. Болестрашицкий
 Васильевичъ Гльбъ 37
 Васко пан, свідок Льва Даниловича 4, 5 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158
 Васко син Ходька Быбельского 27
 Васковатъ Хонька (Хонька) пані, дружина Дадьковича 27
 Васко Волчковичъ пан 29
 Васко Гольи зять Чюрила Бродовського 32
 Васко Дрюкови(ч) 43
 Васко Кирдєвичъ, Кирдєви(ч) 19, 46
 Васко (Васько) Кузмиць 20; Кузмиць, Кузмич пан 17, 27, 51, 60 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
 Васко Шепьвичъ пан 53
 Васько Андриєвичъ 32
 Вахно Танча пан 21
 Великопольскии Тихно бортник 22
 Вербота Ставшин пан, брат Лъсоти 17
 Весна Федоръ намісник польського короля Владислава у Вітебську 54 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55
 Викгаило, Викъгаилови (дав. відм.), на Викгаила, Викгаиловы земель 75

* Слово див. означає посилання на літературу при відповідному реєстровому слові.

Вилча, с... Вилчею, Вилчинна(прикм.) пан
82, 33

Висовидови(ч) Дани(л) 54

Витовт, Витовт, Витолд, Витовт, Витовта, Витольда, Витолта (род. відм.), Витовту (дав. відм.), Витовт великий литовський князь 3, 30, 31, 33, 45, 49, 50, 52, 56, 57, 63, 67, 69, 75, 77, 78, 81, 83—«Соф. врем.», стор. 325, 368, 413, 414; «Собр. др. гр.», стор. LVII; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30, 98, 157—163, 178, 181, 182, 187, 218, 219, 221—224; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 12, 13, 15, 62, 66, 74; М. Бельський «Кроніка», стор. 125, 140, 144, 195; «Дополнения», стор. 291, 296, 297; «Акты истор.», стор. 119; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 251, 257, 258, 260, 261; М. Любавский, «Очерк», стор. 31, 44—46, 51; Й. Вольф, «Separatogowie», стор. 18; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60, 77, 78, 229, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII, XLIV, CV, CXСІХ; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, стор. 383, 384; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66, 79—128, «Волянь», стор. 72—82; Макарий, «История», стор. 344; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 44; Е. Карський, «О языке», стор. 34; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 150; «Arch. Sang.», т. I, № 5, 6, та ін.; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 36, 37; М. Коялович, «Чтения», стор. 127, 135, 136; І. Чистович, «Очерк ист.», стор. 48; І. Беляев, «Рассказы», кн. IV, ч. I, стор. 219; Й. Щербинський, «Виленск. монастирь», стор. 134; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 566—568; С. Соловйов, «История», т. IV, стор. 29—35, 39, 40, 228; «П. кн.»; К. Гуковский, «Кр. оч. Ков. губ.», стор. 34; М. Дашкевич, «Унив. изв.», стор. 293; Д. Толстой, «Римск. катол.», прилож. стор. 78; В. Ляскоронський, «Русск. походы»; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 153, 157, 164, 165, 169, 171, 177, 178, 180, 186, 187, 190, 193 и «Приложение», стор. 100, 101; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 43, 44, 50, 51, 55, 56, 80, 81, 82, 85; М. Молчановський, «Очерк», стор. 318; Т. Вага, «Historya», стор. 142; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 185; М. Ясинський, «Уст. и

земск. гр.», стор. 49; М. Балінський, «Staroż. pol.», т. III, стор. 304, 305; А. Барбашев, «Витовт», «Очерк»

***Витолт**: Витолта 52 див. **Витовт**

Витольд, Витольда 49 див. **Витовт**

Вихоть (Выхотъ) Захария, Захарія писець (писар) князя Льва Даниловича 1, 4, 5

Владимирь великий цар, прадід князя Льва Даниловича 4 див. **Володимирь**

Владиславъ король польський 38, 40, 62, 63, 66 — «Акты истор.», т. I, стор. 117; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 6; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 146 див. **Володиславъ**

Владь пань, дворникъ 66

Влодиславъ король польський 41, 46, 51, 59, 64, 65, 66, 81, 82, 83 див. **Володиславъ**

Вожиць? Мичко пань кухмистръ 79

Воилови(ч) Семе(н) син Ксирдиви(д)а Бблика 43

Воишвилъ володів Логожескомъ та маесткомъ Рылова Дола 40

***Войтко**: у Войтка Ауры Авлика 9

Волкова пані, дружина Гавсовича 85

***Володимировичъ** Юрьа Володимирович(а) князь, посол Олгбрда та Кестутия 23

***Володимеръ**: Володимеру Аньдръєви(ч)ю (дав. відм.), с Володимеромъ Аньдръєвич(ем) князь, брат Дмитреда Иванович(а) 23

Володимеръ Проньскии великий князь 23

Володимеръ великий цар, прадід князя Льва Даниловича 1, 5

Володиславъ католицьке ім'я Ягайла (Ягелла), Володислава (род. відм.), Володиславу і Володиславови (дав. відм.), с Володиславомъ 37, 43, 44, 47, 48, 61. Його православне ім'я Яков — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 57, 58, 60, 74; М. Бельський, «Кроніка», стор. 140, 141, 174, 210; П. Иванов, «Ист. судьбы», стор. 188, 231, 251, 258—261; М. Любавський, «Очерк», стор. 31, 37, 42—45, 56; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 17, 18, 61, 229, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, стор. 380—384; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 10, 13; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66, 81, 129, «Волянь», стор. 72—76, 78—80, 82, 83; Мака-

рий, «История», стор. 332; Е. Карський, «О языке», стор. 29; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zródła», т. I, стор. 146; «Соф. врем.», стор. 351; «Собр. др. гр.», стор. ХХХII, ХХХIII, XLIV; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 139; «Дополнения», стор. 295, 298, 307, 454; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 29, 98, 157—164, 166—168, 171—174; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», т. II, выд. I, стор. 7, 8, 34, 35, 39, 40, 73, 120; «Arch. Sang.», т. I, № 5, 6, та ін.; І. Чистович, «Очерк ист.», стор. 48; І. Беляев, «Рассказы», кн. IV, ч. I, стор. 153; А. Сапунов, «Витеб. стар.», т. I, стор. 556, 567; М. Коялович, «Чтения», стор. 110—112, 125; КС, 1884, X, стор. 412; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 47, 51, 57, 80, 81; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 153, 167, 171; «Вестник ЮЗР», 1868, т. VI, отд. II, стор. 139; М. Дашкевич, «Унив. изв.», стор. 278, 293; О. Дембовецкий, «Опыт»; кн. I, стор. 17; А. Васильевський, «Ист. л. Вильны», стор. 12—17; М. Балінський, «Staroż. Pol.», т. III, стор. 237, 267, 290; К. Гуковский, «Кр. оч. Ков. губ.», стор. 34; І. Шараневич, «Rus», стор. 45; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177; Т. Вага, «Historya», стор. 142; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 177; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 10

Володиславъ (Волдиславъ) князь, господарь Опольске земль 28, 29 — AGZ, т. II, № 4, 5, 6, т. V, № 8, т. VII, № 1, 9, 11; І. Линниченко, «Сусп. верстви», стор. 34, і далі, ЖМНПр., стор. 125, 129, 136; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 18, 47, 107; М. Бельський, «Кроніка», стор. 101; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; «Дополнения», стор. 128, 130; О. Соболевський, ЖМНПр., ч. ССХХVII, стор. 74; І. Стебельський, «Dwa w. swiatła», стор. 117

Волошинъ Ладомиръ слуга Володислава 28 — Е. Карський, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

Волошинъ Щепанъ Рыботицкий землянин 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

Волошинъ Михайло 70

Волчковичъ Васко пан 29

Вольчко, Вольчка (знах. відм.), Вольчкови сыновець Лоієвича 60

Воронко войтъ коломыйский руский 71

Восьянь старецъ Лаврашевського монастиря 85

Вихотъ Захаріа писар князя Льва Даниловича 4

Вязовецкій Филипко судьникъ 50

Ваземьский Михайло Иванович(ч) кна(з) 37

Ватславъ Дмитровський, Ватславу (дав. відм.) пан 22

Вълодимеръ Ольгърдовичъ великий київський князь з 1362 до 1392 р. 18 — ПСРЛ, т. II, 1843, стор. 350, 352; «Русск. истор. библи.», т. II, стовп. 6; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 152; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 53, 67; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 57, 74; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Любавський, «Очерк», стор. 35; Й. Вольф, «Separatogowie», стор. 18; К. Стадницкий, «Gracia», стор. 117, 118; А. Прохаска, «Codex», стор. XIV

Гаврилови(ч) Семень Непролзи 37

Гаврилко Дробышевичъ 27

***Гавсовичъ** Гавсовича (род. відм.) чоловік пані Волкової 85

Гавсъ КлимАнтъ 43

Ганко Петько Бруновичъ русъ 21 — «Ропнікі», стор. 119

Гань Къраховичъ 16

Ганько Сварць пань, мѣстичъ лвовский 21

Гервась пан, володів селами Толмачі і Жюрков у Галичині, чоловік Варвари 71

Гидевъ, Гидевова пан 55, 66

Гльб, съ Гльбом 15 — «Соф. врем.», стор. 322

Гльбовичъ Юрьи Белзьскии князь 21

Гльбъ Васильевичъ 37

Гльбъ Дворсковичъ (Дворьсковичъ, Дворьскович(ч) пан, свідок короля Казимира 12, 17, 27 див. **Дворскович**

Гльбъ Ієвдокимович(ч) воевода 43

Гльбько брат Костька Бѣззи 20

***Гнидковичъ**: Гнидковича Лук(ьа)но пан 35

Гньвошь пань, староста рускоѣ земли, пань подкоморий 60, 79 — Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 8

Голко Залський бортник 22
Гольй Васко вать Чюрла Бродовського 32
Горбачеви(ч) Сась 43
Городецький Іванъ князь 54
Григорій Несвизьский брат Івана Несвизьского 43
Григорій галицький митрополит 4 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 132; І. Беляев, «Рассказы», т. IV, стор. 266—271; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 290; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 122, 123; С. Солюйов, «История», стор. 293, 294
*Григор[іі]: Григоревъ (прикм.) 18
*Григор[іі]: Григореву сну Двдвського Осташкови 36
*Григор[іі]: Григоревъ Борзиловича Смедньскогъ 18
Григорій Тункель, Григорию, Григоромъ дворянин, 9, 10
Григоръ Павель писарь 21
*Гридо: за Гридка за КостАнтинови(ч) 54
Гринко пан, староста побольський 24
Гринъ (Гринко) Негневицький, Гринемъ Негневицькымъ тивунъ 84
Гриць Кали(т) брат Степана 43
Грозя, Грозина пан, витязь 55, 66
Грудковичъ Іванъ, Грудкови(ч) Ива(н) писар, 21, 22
Губка (Губька) Іванъ, Іванови Губць протодьяконови брат Ходора 27, Іванько Губька тивун 20
Гутаргъ пан 16
*Гѣнко: оу Гѣнка брат Василя Скибича 22
Гѣрко пан, свідок старости Бенка 71
*Давыдовський: Григореву сну Двдвського Осташкови 36
Д[а]в[ы]дъ Дмитрієви(ч) князь 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
Д[а]в[ы]дъ Ѡзарьич(ь) 43
Давыдъ Тикна слуга Тактамыша 58
Дажбогови(ч) Данило Задерѣвецкий слуга польського короля Владислава, землянин 64
Данилий князь, можливо острозький 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 215
*Данилий: Даниліа Холмского князь, батько Юрій Холмского 25 див. Холмський

Данило, Данила король, батько князя Льва 1, 4, 5
Данилович Левъ князь галицький 1, 2, 4, 5
Данило: по Данилов дворъ 15
Данило Дажбогови(ч) Задерѣвецкий слуга польського короля Владислава, землянин 64
Дани(л) Висовидови(ч) 54
Данильевичъ (Данильевич) Федоръ, Данильевичу (Даньлеевичу, Данилевичу) Федору князь, луцький намісник 32, 33, 34, 46, 67 — П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 258; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 62, 77; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 145
Данильєви(ч) Василии 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
Даньслави(ч) Івашко Рекънольтъ свідок Гнвоиша і вать пані Хоньки Васкової 27, 60
Дашковичъ Еринко 11
Дашковичъ Янели 11
Дворскович Гльбъ (Дворьсковичъ, Дворьскович(ч)) пан, свідок польського короля Казимира 12, 17, 27 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
*Деречина по Деречину Гаику мікропонім? 12
Деячковичъ Василювъ снъ поповъ Кость (Болестрашицкий), прузвищемъ Сорочичъ 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162
Дѣдичъ? ѣанъ Тарнувський панъ, староста рускин 51 див. ѣанъ
Дисни попь 22
Дмитриєви(ч) Д[а]в[ы]дъ князь 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
Дмитриєви(ч) Василей брат Ѡхрѣма? 54
Дмитрий, Дмитриємъ (Любаргъ) великий князь волинський 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153; П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 105, 250; «Дополнения», стор. 128 див. Любаргъ
Дмитрий Брањський князь 23 — «Соф. врем.», стор. 351
*Дмитрий: Дмитрию московський князь 47
*Дмитрий: при Дмитріі князь 7
*Дмитрий: отъ Дмитрея Іванови(ча), Дмитрею Іванови(чу) (дав. відм.), зъ Дмитриємъ Іванови(чемъ) великий князь московський 23
Дмитрий Корибу(т) кна(з)ь литовський (новгородський и сѣверський), брат поль-

ського короля Владислава 43, 44 — М. Любавський, «Очерк», стор. 34; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 92; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 74

див. Дмитрий Ѡлгърдови(ч)

Дмитрий Ли(па)га брат Миркли 54

Дмитрий Михайлович представник Дмитрия Івановича 23

Дмитрий Обручевъ, ДмитреѠ Обиручева посол Олѣбрда та Кестутія 23

Дмитрий Олександрович представник Дмитрия Івановича 23

Дмитрий, Дмитрий Ѡлгърдови(ч), Ѡлгърдовиць великий князь 35, 47 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 23; Ф. Леонтович, «Очерк», стор. 452, 453; «Акты ЮЗР», т. I, № 2; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 140; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; М. Любавський, «Очерк», стор. 21; М. Погодін, «Вилensk. вестн.»
Дмитровський Ватславъ пан 22
Дм(итр)ъ пан, свідок польського короля Казимира 12

Дмитръ Матфѣєвичъ брат Навоїка Насанова 20

Добеславъ Халастра пан 29

Добеславъ Кошицки пан 21

Довнаревичъ Маринъ 11

*Дорота: съ Доротою дружина Олехна Ромашковича 11

*Драгоевъ: Драгоѣва пан 55

Драгомир, на Драгумиру, Драгумирово (прикм.) 29

Драгшъ, Драгуша пан, витязь 55, 66 — «Ист. Молд.», т. I, 1965, стор. 86; С. Палаузов, «Рум. госп.», стор. 64

Дробышевичъ Гаврилко пан 27

Дроздъ Івашко ган 27

Друздъ Кадольфовичъ землянин 16, 20

Дрюкови(ч) Васко 43

Дублянски Іона старецъ Печерського монастиря 72

Дядько Манасья боярин 15 — «Болеслав», стор. 123

*Дядьковичъ: Дядьковича (род. відм.) чоловік пані Хоньки Васкової 27

Дѣячковичъ (Деячковичъ) 16, 20 див. Болестрашицкий

Енко брат Станьвича Радунця 10

Еринко Дашкович 11

*Ефимій: Ефимію епископ 1

Ефремовичъ Онтонъ 84

Євнутеви(ч) Михайло, Михайловъ князь заславський 54 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 75

*Євпраксія: Євпраксію 72

*Євфимій: Євфиміємъ игумен 7

Єноли Радивилловичъ 10

Єремъи великий? 15

Єско Романкови(ч) 46

Єоунутии виленський князь 14 — «Соф. врем.», стор. 327, 351; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 1—4, 20, 382; М. Бельський, «Кроніка», стор. 139; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 65, 69, 70; Макарий, «История», т. IV, стор. 133; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 564; Т. Вага, «Historya», стор. 128

*Єфрем: Єфрема 72

Євдокимови(ч) Гльбъ воевода 43

Євлашкови(ч) Федоръ 43

*Жаворонковичъ: Жаворонковича (Жаворонковича) (род. відм.) пан 80

ЖельзнаА нога 58 див. Аксакъ
Жибуничъ Степанъ холоп пані Миткової 84

Жидовчи(ч) Ива(н) 43

Жильховський Михаль 80

Жимонтъ рыцерь 45

Жостовтовтовичъ Келиня 10

Жыкмонгъ литовський боярин 49

*Журжъ: Журжева пан 55

*Журкевичъ Юга: Журкевича Юги жупан у Молдавській землі 55

*Жаворонковичъ: Жаворонковича (Жаворонковича) (род. відм.) пан 80

Задерѣвецкий Данило Дажбогови(ч) слуга польського короля Владислава, землянин 64

Зазьба Степанъ 54

Залський Голко бортник 22

Захарія Вихоть (Выхоть) писар князя Льва Даниловича 1, 4, 5

*Захарія (Шюлжичъ): оу Захарьъ 20

Збыгнѣвъ панъ Маршалко 79

Звинкеневи(ч) Юри 43

Іван (Іванови), слуга польського короля Казимира 12, 32

Ива(н) Балакброви(ч) 43

Ива(н) Грудкови(ч) (Іванъ Грудковичъ) писар 21, 22

Ива(н) Жидовчи(ч) 43

Ива(н) Ру(с)нови(ч) 54 — «Ромпiкi», стор. 129
Иванець онуку Григоревъ 18
Иванишъ Михаль пан, витязь 66
Иванови(ч) Михайло Ваземьскiй кнА(з) 37
Иванови(ч) Семень князь 46
Иванови(ч) Юрьи Кожшно (Кожюшно) князь 47, 54
Ивановичъ Андрыи, Ивановича Андрыя посол Олгѣрда та Кестутия 23
***Ивановичъ:** отъ Дмитрея Ивановича(а), Дмитрею Ивановичю) (дав. відм.), зъ Дмитриемъ Ивановичемъ великий московскiй князь 23
Ивановичъ Михайло пан 36
Ивановичъ Олгѣ, Олгѣ великий рязанскiй князь, тестъ Корибута 15, 61 — А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Д. Гловайскiй, «Ист. Росс.», стор. 30
Ивановичъ, Ивановичъ Петръ пан 20, 21
Ивановичъ Святъславъ великий князь 23
Иванъ владыка, луцкiй епископ 73 — Маркарiй, «История», стор. 332
Иванъ воєвода лучскiй 19
*** Иванъ** Ивано(м) братъ Хворощи 43
Иванъ Башкиртовичъ 32
Иванъ Городецькiй князь 54
Иванъ Губка (Губька), Иванови Губць протодыаконови братъ Ходора 27, Иванько Губька тивун 20
Иванъ Кузми(ч) дяк 22
Иванъ Михайловичъ представникъ Дмитрия Ивановича 23 — «Соф. врем.», стор. 423
Иванъ Мстишинскiй суддя 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 241; I. Данилович, «Skarbies», т. I, № 432
Иванъ Несвизскiй (Несвизскiй) братъ Григория 43, 46
***Иванъ:** Ивана Олександровича великий рязанскiй князь 15
Иванъ Стравичъ пан 66
Иванъ Федоровичъ представникъ Дмитрия Ивановича 23
***Иванъ:** Ивана Федоровича пан 49
Иванько Польпричичъ земланинъ 16
***Иванишъ:** Иванишко витязь, слуга молдавского воеводи Романа 55
Ивашко син молдавского воеводи Петра 82, 83 — О. Чоловскiй, «Sprawy», стор. 18

Ивашко Даньслави(ч) Рекънольтъ свiдок Гввоша i зять панi Хоньки Васковi 27, 60
Ивашко Дроздь пан 27
Ивашко (Сенькович) братъ Михаила 27
Игнатко Черневи(ч) братъ Самоила 27, 51
***Идикгии:** Идикгiа (род. відм.) по Идикгиеву посольству 58
Инъгварь великий князь. прадiд Олега Ивановича, великого князя рязанского 15
***Инъдрихъ:** Инъдриховъ (прикм.) батько пана Микшика 28
Исай соколникъ 54
***Испрувьскiи:** iшкови Испрувьскому пан 53
Июда Абрамовичъ гродненскiй еврей 49
Изаславови(ч) Юросла(в) Поло(ц)ки(н) князь 68
***Иоан:** Иоана, Иоанна 72
Иона Дублянскi старецъ Печерского монастыря 72
***Ирина:** Ирину 72
Иванови(ч) Прокофiй 37
Кадольфовичъ Друздь земланин 16, 20
Казимиръ (Казмир) Казмира (род. відм.), ис Казмиромъ польскiй король 12, 14, 17, 22 — О. Бальцер, «Genealogia», стор. 462, 463; О. Чоловскiй, «Sprawy», стор. 3; К. Горжицкiй, «Pola-czenie»; «Kodex», т. III, стор. 651, 741, 807, 816; А. Прохаска, «W. sprawy», «Kwart. hist.»; А. Тейнер, «Vetera monum.», стор. 566; А. Пор, «Magyar-ruthen érintk.», «Századok»; AGZ, т. I, стор. 5, т. II, стор. 2, т. VII, стор. 1; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 72—78; I. Фiлевич, «Борьба Польши», стор. 35; В. Милькович, «Студия»; О. Терлецкiй, ЗНТШ, т. II; М. Довнар-Запольскiй, «Договоры»; «Укр. народ», стор. 143; М. Ясинскiй, «Уст. и земск. гр.», стор. 49; Д. Гловайскiй, «Ист. Росс.», стор. 19; М. Стрийковскiй, «Kronika», стор. 15, 20; М. Бельскiй, «Kronika», стор. 23, 62, 69, 77, 78, 91; Е. Карскiй, «Два документа», стор. 545; I. Линниченко, ЖМНПр., стор. 128, 137, 156; «Дополнения», стор. 455; О. Соболевскiй, ЖМНПр., стор. 76; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 282; М. Любавскiй, «Очерк», стор. 30, 37; «Ист. Молд.», 1951, стор.

88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 68; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 215; Я. Лелевель, «Dzieje», стор. 70; I. Стебельскiй, «Dwa w. swiatla», стор. 117
***Казимиръ:** Казмиромъ Мазовьскымъ 14
***Калиста:** при Калисти холмскiй i белзскiй епископ 25 — А. Лонгин, «Гр. Юрия II», стор. 31; А. Петрушевич, «Холм. епарх.», стор. 26, 27
Кали(т) Гриць с брато(м) Степано(м) 43
Канътуръ? из угоръ 16
Карачубъ Евскiй Прокопъ и Семенко 24
***Карачовскiй:** Евасилеви Карачовскомъ слуга великого литовского князя Виговта 31 — М. Стрийковскiй, «Kronika», стор. CV
***Катерина:** Катеринъ Петковнъ дружина Тумкеля молодшого 11
Кгастовъ Кердути 54
Кгедминовичъ Любарть, Люборта Кгедминовича луцкiй i володимирскiй князь 6 див. Любарть
Кгедройтскiи, Кгедройтскимъ кнАзи 56
Кгирдиви(д) Бзлѣкъ батько Сем(н)а Войлови(ча) 43
***Кедминович:** Кедминовича Михайла 13
Келиня Жостовговтовичъ 10
Кердути Кгастовъ 54
***Керило:** с Кериломъ братъ Михайла Волошына 70
Кестути, отъ Кестута (Кестутя), Кестутю (дав. відм.), с Кестутемъ литовскiй князь, братъ Олгѣрда 8, 23 див. Кистютти
Киприанъ митрополитъ кiевскiй 4 — Маркарiй, «История», т. IV, стор. 42—46, 52, 59—61, 133; С. Соловiй, «История», т. IV, стор. 273—286; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 80, 109, «Волынь», стор. 72; О. Чоловскiй, «Sprawy», стр. 9; «Описание», стор. 23; «Соф. врем.», стор. 370
Кирдѣви(ч), Кирдѣвичъ Васко 19, 46
Кистютти, отъ Кестута литовскiй князь 14 — Д. Гловайскiй, «Ист. Росс.», т. II, стор. 157; К. Бестужев-Рюмин, «Русск. ист.», стор. 7, 8; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 202, 268; М. Любавскiй, «Очерк», стор. 40; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69, 70; А. Лонгин, «Гр. Юрия II», стор. 11; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 8; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 79; «Kwartalnik»,

1898, стор. 513; Т. Вага, «Historya», стор. 131; Я. Лелевель, «Dzieje», стор. 177; М. Ясинскiй, «Уст. и земск. гр.», стор. 55, 70
***Китовичъ:** въ Юшка Китовича 9
Климентий луцкiй i острозькiй владыка 6
Климентъ 15
Климантъ Гавсь 43
Клюсь, Клюсови, съ Клюсомъ пан, зять Ходька Бьбельского 60, 80
Клавко пан 28
Кмита пан, земланин 64 — «Акты ЮЗР», т. I, ч. VII, 1886, стор. 46
Кнефль, Кнефля панъ, мѣстич 22
Кнофель Шюльоръ Ходоричъ 21
Княжа? Федоръ воевода луцкiй 49
Кожшно (Кожюшно) Юрьи Ивановича(ч) князь 47, 54
Козегловскiй Хрщнъ пан 40
Койликиови(ч) Монивидъ 54
Колочко Юшко пан, маршалокъ короля 17
Комаровичъ Ондронъ холоп панi Митковi 84
Корбу(т) Дмитрии, Корибутъ, за Корибута литовскiй, сiверскiй i новгородскiй князь, братъ польского короля Владислава 43, 44, 61 див. Дмитрии Олгѣрдовича(ч)
Короткин Павелъ 21
***Корьдтъ:** за Корьдта князь новгородскiй 14 — «Соф. врем.», стор. 351; М. Стрийковскiй, «Kronika», стор. 1; М. Бельскiй, «Kronika», стор. 139
Корьдтовичъ Олѣзъ андро литовскiй князь, господарь подольской земли 24 — М. Стрийковскiй, «Kronika», стор. 7, 41; М. Грабовскiй, О. Пшездзецкiй, «Zródła», стор. 140; О. Яцимирскiй, «Молд. гр.», стор. 179
Корьдтовичъ (Корьдтовичъ) Юрьи братъ Олѣзъ андра Корьдтовича 14, 24 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; М. Стрийковскiй, «Kronika», стор. 7, 8; О. Чоловскiй, «Sprawy», стор. 6; П. Гунфалви, «Die Rumänen», стор. 132; О. Яцимирскiй, «Молд. гр.», стор. 179
***Костевичъ:** Януша Костевича наместник радунскiй 9
Костя витязь 66

КостАнтиновиц Борис, Бори(с)а КостАнтиновиц(а) князь, посол Олѣбрда та Кестутия 23
***КостАнтинови(ч)**: за Гридка за КостАнтинови(ч) 54
***Кость**: Костина пан 55 *див.* **Костя** Кость Безмездницкий попь 27
Кость Дедачковиц Василиовъ сынъ поповъ 20 *див.* **Болестрашицки**
Кость Соковичъ 16
Костыко судья перемышльскый, *свидок Гнѣвоша* 38, 51, 53, 60—1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162
Костыко Болестрашицки княжин писарь, дьякъ 27, 28 *див.* **Болестрашицки**
Костыко Бъзна брат Глѣбъка 20
***Котлуга**: Котлугу (знах. *відм.*) посол *Тактамыша* 58 — М. Стрийковский, «Кроника», стор. 6
Кошицки Добеславъ пан 21
Кривецъ Федоровъ 32
Кропышеви(ч) Юрко *nip* 22
Крукиницки Кашко пан, писар 20
Крукъждо? 54
Крѣчъ гофмистръ 64
***Крѣча**: челоуька на има Крѣчо 85
Кузьмицъ Васко панъ 51 — 1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
Кузми(ч) Иванъ дяк 22
Куликовский Мичко пан 80
Кундрать воить љловскый 80
Кухмистръ? Мичко Вожицъ пан 79
Куцеви(ч) Мелентий дяк 22
Кѣраховичъ Ганъ 16
***Лабанески**: Милаха Лабанеского (*род. відм.*) батько Миколаѣа 80
Лаврашовскый Никита архимандрит 85
Ладомиръ Волошинъ, Ладомирови (*дав. відм.*) слуга польского короля *Владислава* 28 — Е. Карский, «Два документа», стор. 545; 1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
***Лазарь**: з Лазаром брат Федота 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251
Ланевичъ Ацко 32
***Ларивонъ**: пискупа Ларивона 27
Ларивунъ (Ларионъ) владика перемышльскый 20
Ларионъ, Ларионъ владика перемышльскый 4, 5
Левъ, Львовы (*прикм.*) син короля Данила 1, 2, 4, 5, 17—Й. Первольф, «Славяне», стор. 64; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 62; «История», ч. III,

стор. 248; 1. Шараневич, «История», стор. 121; Д. Гловайский, «Ист. Росс.», т. I, ч. II, стор. 512; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 199; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 189; Е. Голубинский, «История», т. II, стор. 896; В. Площанский, «Наук. сб.», стор. 823; AGZ, т. X, 1884, № 4, 5, 6; 1. Стебельский, «Dwa w. swiatła», стор. 15; «Przydatek», стор. 37, 40, 60, 229, 331
Левъ Васильевъ сынъ 54
Левъ Данилович князь галицкий 1, 2, 4, 5
Левъ Плакси(ч) 54
Лейтисъ Панко 11
Лейтисъ Юркелисъ 11
Либортъ: ѿ(т) Либорта князь 8 *див.* **Любарть**
Ликоза пан, воевода 64
Ли(п)ата Дмитрий брат Миркли 54
Лисинскій Фалелей 72
***Лобуновъ**: Лобунова Арвистова (*род. відм.*) пан? 40
Лодыславъ король польскый 70 *див.* **Володиславъ**
Лоієви(ч) Ходько, Лоевича, Лоієвича, Ло(е)вич пан, боярин 22, 29, 36, 60 — 1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
Лоієвичъ Стецко брат Ходька Лоієви(ч)а 20
Лой попь 22
Луба? 45
***Лукашъ**: съ Лукашомъ син Олехна Ромашковича 11
***Лук(ь)а**нь: Гнидковича Лук(ь)а но пан 35
Лукьянь, Лукьяна (*род. відм.*) посол Олѣбрда та Кестутия 23
Лукьянь Шуба чоловик Василиси 85
Лукьянь тивунъ 32
Луникъ Теребовельскый соцкии 36
Лыгвеній Семень князь мстиславскый 48 — «Соф. врем.», стор. 423; Й. Первольф, «Славяне», стор. 96
***Лысий**: Лысога Андрыка 20
Лѣсота панъ воевода кременецкый 17, 20
Любарть Кгедеминович, Люборта (*род. відм.*), Любартово (*прикм.*) луцкий і володимирскый князь, брат Кестутия. Христианске його ім'я Дмитрій 6, 14 — Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 170; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 70; М. Карашевич, «Очерк», стор. 30; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64, 69, «Вольны», стор. 69, 70; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886; стор. 38, 39; А. Андрия-

шев, «Очерк ист.», стор. 182, 201—203; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 202, 267, 268; Д. Гловайский, «Ист. Росс.», т. II, стор. 19, 20, 57—59; Д. Багалій, «История», стор. 310; А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 10, 11; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 31; 1. Філевич, «Борьба Польши», стор. 42; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 83; М. Любавский, «Обл. дел.», стор. 39, «Очерк», стор. 30; Я. Ржежабек, «Jirí II», стор. 210—212; К. Стадницкий, «Sympowie Gedymin», т. II, стор. 25; Й. Вольф, «Ród», стор. 74; «Соф. врем.», стор. 351; М. Стрийковский, «Кроника», стор. 1, 20, 382; М. Бельский, «Кроника», стор. 98, 139, 140; «Описание», стор. 10; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 220, 250; М. Грабовський, О. Пшездзекский, «Zródła», стор. 146
Любортови(ч) Федоръ князь сѣверскый, 59 — М. Стрийковский, «Кроника», стор. 74; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 250; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 60
Лютковскый Мартинъ пан 28
Лѣшковскый Богданъ пан 36
Мазовски Пашко пан 79
Мазовшанинъ Ацко пан 80
Мазушанинъ Пашко пан, *свидок Гнѣвоша* 60
Макарей старецъ Лаврашевского монастыря 85
Макса(к) Терпъ 43
***Малечкович**: в Огешка оу Малечковича 21
Малохъй писар польского короля 79
Манасья Дядько боярин 15
Мартинъ пан, воевода 36
Мартинъ Довнаръвичъ 11
Мартинъ Лютковскый пан 28
Матьфѣієвичъ Дмитръ брат Навоика Насанова 20
Матфѣй Оусови(ч) 54
***Матѣичичъ**: Матѣичича пан 12
Мацина панъ, воевода љловскый 80
Мелентий Куцеви(ч) дяк 22
Мелехови(ч) Степанъ дяк 22
Мелешко 54
***Меркурей**: Меркурья (*род. відм.*) посол Олѣбрда та Кестутия 23
Меркурьевичъ Борисъ 37
Мединъ Хо(ч)жа 58
Мжюрувскый Мечко пан 51
***Микита**: Микитино (*прикм.*) пан 12

Микита Андрыевич боярин 15
Микитѣй Семень 15
Миколай Спичникъ пан, воевода снятинскый 71 — А. Крымский, «Укр. грамм.», стор. 489
Миколай а Пашко Яцковичи 11
Миколаѣ син Милаха Лабанеского 80
Микулиничъ Ѡндрѣй 37
Микулиньскый Федуть попь 27
Микшицъ пан, Индриховъ сынъ 28
***Милах**: Милаха Лабанеского батько Миколая 80
Минигайло боярин, вѣленскый староста 47 — М. Смирнов, «Судьбы», стор. 72; О. Пшездзекский, «Zycie», стор. 36
Минкгайло изъ Ошмены 45, 49
Миркли Федоръ князь 54
Мирослави(ч) Ѡндрѣй 37
Мирча великий воевода Угро-влахійскої велмі 52
Миско Тяптуковичъ пан 29
Митко Станевичъ брат Радунця Станевича 10
***Миткова**: Митковое (*род. відм.*) пані 84
Митковъ Ѡндрѣй пасынокъ? 54
Михайло, Михайла (*знах. відм.*), Михайлу (*дав. відм.*) князь 23
Михайловичъ Дмитрий представник Дмитрия Ивановича 23
Михайловичъ Иванъ представник Дмитрия Ивановича 23 — «Соф. врем.», стор. 423
Михайло, с Михайломъ брат Пашка Обуховича 84
***Михайло**: Михайломъ брат Федора Данильевича, князя, луцкого наместника 34 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 258
Михайло Волошынъ 70
Михайло Евнутеви(ч) князь ваславскый 54 — М. Стрийковский, «Кроника», стор. 75
Михайло Ивановичъ пан 36
Михайло Иванович(ч) Ваземский кна(з) 37
Михайло Потрутовичъ пан 27
Михайло (Сенькович) брат Ивашка 27
Михайло Тѣврскый князь 23 — «Соф. врем.», стор. 421
Михайло Ходко 21
Михайлови(ч) Василій князь 54
Михайловъ князь 54
Михаїль: Михайла Кедиминовича 13
Михалко воить перемышльскый 51
Михаль Жильховскый 80

Михаль Иванишь пан, витязь 66
 Михаль пан, молдавский боярин 65
 Михаль Ваповецкий оугринь пан 53
 Михно воитъ Ярославский 22
 Мишевич Бартъко 11
 Мичко Боркови(ч) землянин 53
 Мичко Вожикъ панъ кухмистръ 79
 Мичко Куликовский пан 80
 Мичко Мжюрувский пан 51
 Мишютинъ Ёзаръа 54
 Мишь Мужикови(ч), Мишеви 51
 Мошега(л) новгородский воевода 43
 Монивидъ секретар канцелярии Витовта 78 — «Вестн. Европы»
 Монивидъ Койликовичи(ч) 54 — «Соф. врем.», стор. 351
 *Монтсък: Монтсъка (знах. відм.) брат Тутениа, з Литовскої землі 2 — «Болеслав», стор. 214
 Мошенка Петръ, Пвтръ Мошенка пан, боярин 21, 22
 Мошничъ Юрко бортник 22
 Мужикови(ч) Мишь, Мишеви 51
 *Муромский: у Муромских князие 15
 Мыхаль панъ, братъ воеводинъ 66
 Мыстишинский Иванъ суддя 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 241; І Данилович, «Skarbies», т. I, № 432
 Навойко Насановъ пан, брат Дмитра Матьфбіевича 20
 Навоуи Стодънский пан 20
 Наримонтовичъ Юрьи, Наримонтовичю князь 14 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 20, 41; П. Иванов, ЗНТШ, 1883, т. II, стор. 120; Й. Левель, «Dzieje», стор. 169; І. Стебельский, «Przydatek», стор. 65
 Насановъ Навойко пан, брат Дмитра Матьфбіевича 20
 Нацко Петковичъ 11
 Нацко Чижевичъ 11
 *Невойсть: Невойста (знах. відм.) посол від Польщі до Тактамыша 58
 Негневицкий Гринъ (Гринко), Гринемъ Негневицкымъ тивунъ 84
 Некра, Некринъ, на Некрину, Некриново (прикм.) 29
 Неоріа Петръ пан, воевода судомирский 17
 Непролди Семень Гаврилови(ч) 37

Несвизьский Григорій да Ива(н) 43, 46
 Несторъ Цепаревичъ 27
 Никель Родминце русь 21
 Никита Лаврашовский архимандрит 85
 Николский Панкратай пан 85
 Никонъ брат Ѡхрѣма 54
 *Никтиборкгъ: Никтиборкгу (дав. відм.) ризький бургомістр 77
 Нифонтъ Святого Михайла Златоверхого игумень 72
 Новгородець дьякъ ? 11
 Нвѣвступъ Столпувский пан, брат Фанислава 20
 Нятедуль Братль, Братоулова Натедулова 55, 66
 Оббручевъ Дмитрии, Обиручева Дмитрефа посол Олѣвѣда та Кестутія 23
 Обуховичъ Пашко син Унегневицкого тивуна 84
 Ожегъ Солнѣчковичъ пан 20
 *Олга(?): Олговскую околицю 15
 Олгирдовичъ Дмитрій, Олгѣрдови(ч) Дмитрій великий князь литовский 35, 47
 Олгѣрдъ, от Олгѣрда, Олгѣрду (дав. відм.), Олгѣрдъ великий литовский князь 9, 23 — «Соф. врем.», стор. 325—327, 351; «Собр. др. гр.», стор. XXXVII; Ф. Нарбут, «Dzieje», т. V, стор. 236, 237; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 20; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 1, 8, 9, 11, 12, 20, 381; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; М. Любавский, «Очерк», стор. 35, 40; Й. Вольф, «Sapatorowie», стор. 18; «Описание Киев. Лавры», стор. 90; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 32; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 202, 260; Й. Левель, «Dzieje», стор. 165; О. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», т. III, стор. XLIII; І. Стебельский, «Przydatek», стор. 64, 84; Т. Вага, «Historya», стор. 129; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 52
 Олегъ великий князь (рязанский?) 15 — М. Бельский, «Кроніка», стор. 122; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 30
 Олександро син молдавского воеводи Романа 55
 Олѣзандро Корѣтовичъ литовский

князь, господар подольской земли 24 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 7, 41; М. Грабовский, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 140
 Олександровичъ Дмитрии представник Дмитрия Ивановича 23
 *Олександрович: Ивана Александровича великий рязанский князь 15
 Олександровичъ Тимошь боярин 15
 *Оленко: оу Олевка (знах. відм.) сновець Скибичів 22
 Олѣфѣрко, Орефѣрко соудья 16, 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 134, 162
 Олехно, по Олехна 46
 Олехно Ромашковичъ, у Олехна (Алехна) Ромашковича 9, 10, 11
 *Олехновичъ Петръ: пана Петра Олехновича 10
 Олехновичъ Семешъ корѣчмитъ 16
 *Олешко: в Олешка оу Малечковича 21
 Олешко Ювичинский пан 36
 *Олигардъ: Олигарду великий князь литовский 10 див. Олгѣрдъ
 Олгѣрдъ великий князь литовский 11 див. Олгѣрдъ
 Олгѣрдовичъ Вялодимеръ великий кийвский князь 18
 Ондронъ Комаровачъ холоп пані Митковой 84
 Онисимъ 22
 Онтонъ Ефремовичъ 84
 Орефѣрко, Олѣфѣрко соудья 16, 20
 Оречкии Адамъ пан 53
 *Оришь: Оришева 55
 *Осташко: Осташкови (дав. відм.) сну Григореву Дѣвдвского 36
 Осташко Потрутсвичъ батько Петра 20
 Осташко Соульський 20
 Офонась сотникъ 35
 Одуровичъ 32
 Ѡзарѣйчи Д[а]в[ид]ъ й Аковъ 43
 Ѡзарѣа Мишютинъ 54
 Ѡлѣгъ, Олѣгъ Ивановичъ великий рязанский князь, твсть Корибута 15, 61
 Ѡлешински Ашко пан 64
 *Ѡлешъ: в Ѡлеша 27
 *Ѡльга: зъ Ѡльгсю мати Федота 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Ѡглькирдовая Ѡульѣниа кнѣгина 26 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 5; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, т. V, прим. 71
 *Ѡлькѣртъ: Ѡлькѣрта (род. відм.) великий князь литовский 14 див. Олгѣрдъ
 *Ѡндрей: со Ѡндреемъ Полоцкимъ 37, 74 див. Андрей Полоцкий
 Ѡндрѣи Микулиничъ 37
 Ѡндрѣи Мирослави(ч) 37
 Ѡндрѣи Митковъ пасынокъ? 54
 Ѡндрюшко брат Ѡхрѣма 54
 Ѡнисимковъчъ Ах(о) 32
 Ѡнципоръ 54
 Ѡсипъ дядя Гридка 54
 Ѡсташкови(ч) Федоръ Рикгайло 54
 Ѡта Пилецкий, Ота Пилецкий староста русовъ земли 16, 21, 22 — М. Бельский, «Кроніка», стор. 71, 117; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150; О. Соболевский, ЖМНПр., ч. ССХХVII, 1883, стор. 74; М. Грабовский, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 143; О. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», стор. 6
 Ѡхрѣмъ брат Терешка, Ѡндрюшка, Никола, Василея 54 — «Romniki», стор. 324
 *Ѡчжя: Тулу Ѡчжю (знах. відм.) слуга Тактамыша 58
 Павелъ Григоръ писаръ 21
 Павелъ Короткий мистич 21
 Павелъ Петрови(ч) 43
 Павелъ Подвоинский 32
 Павелъ Соробич 15
 Панко слуга польского короля 39
 Панко Лейтисъ 11
 Панкратай Николский панъ 85
 Панько, съ Панкомъ син Пашка Обуховича 84
 *Патрикий: за Патрикия князь 14 — М. Бельский, «Кроніка», стор. 122, 140
 Патрикеви(ч) Александръ Стародуб(с)ки князь 81 — «Соф. врем.», стор. 425; О. Соболевский, ЖМНПр., ч. ССХХVII, 1883, стор. 74; А. Прохаска, «Codex», стор. ССХХХ; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 152, 178, 188; В. Модзалевский, «Малоросс.

род., т. III, стор. 475; ПСРЛ, т. IV, стор. 104, 106; т. V, стор. 132, 252; «Др. рос. Вивл.», ч. IV, стор. 164—167

***Патрикѣвичь**: Патрикѣвичу, Патрикеевичу, Тункелю, Тумкелю 10, 11

Пашко бортиць 22

Пашко Мазовески пан 79

Пашко Мазушанин пан, свідок Гнѣвоша 60

Пашко Обуховичь син тивуна Унегневицкого, батько Панька 84

Пашко Скотницки пан 79

Пашко а Миколай Яцковичи 11

Переломило Стефанъ піп 72

Петковичь Нацко 11

***Петковна**: Петковнѣ Катеринѣ дружина *Тумселя молодшого* 11

***Петрашко**: Петрашкоме син *Нацка Чижевича* 11

Петрашь, Петрашкови Радѣцьовському пан 16 — I. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150

Петрови(ч) Павель 43

***Петровъ?**: пана Петрова Подкоморего 11

Петръ, Петр, Петра, Петровъ (прикм.) воевода молдавський з 1375 до 1391 р., зять польського короля Владислава 41, 82, 83 — М. Бельський, «Кроніка», стор. 80, 186; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 145; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 5, 7, 9; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 28, 29

Петръ пан, свідок польського короля Казимира 12

Петръ попо печѣрський 16

Петръ, Петра (род. відм.) посол Олѣбрда та Кестутія 23

***Петръ**: съ Петромъ син *Лукъяна Шуби* 85

***Петръ**: ис Петромъ син *Осташка Потрутовича* 20

Петръ Ивановичь, Ивановыч пан 20, 21

Петръ (Пѣтръ) Мошенка пан, боярин 21, 22

Петръ Неѣрѣ пан, воевода судомирський 17

* **Петръ Олехнович**: пана Петра Олехновича 10

***Петръ Радѣцьовський, Радѣцьовському Петрашкови пан** 16, 20 *див. Петрашь*

Петько Ганко Бруновичь русь 21

Пилецкий ѡта, передь паномъ Пилецкимъ старостою рускоѣ землѣ 16, 20, 21 — I. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150; М. Бельський, «Кроніка», стор. 117

Пилипко Вязовецкій судьникъ 50

Плакси(ч) Левъ 54

Плакси(ч) Русанъ князь 43, 54 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35

Подвойский Павель 32

***Подкоморий?**: пана Петрова Подкоморего 11

Полатникъ Филаретъ писар 72

Полоцкий Андрей, со ѡндреемъ Полоцкимъ великий князь 37, 74 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 76

Поло(ц)ки(и) Юросла(в) Ізаславови(ч) князь 68

Польпричичъ Иванъко землянин 16

Понахиди(ч) Семень дяк 22

Потрутовичь Михаило пан 27

Потрутовичь Остаха батько Петра 20

Прокопъ Карабчѣвський брат Семенка 24

Прокофей Іванови(ч) 37

Проньский Володимерь великий князь 23

***Просинья**: ис. Просиньѣю пані 27

Протасовичь Василей пан 85

Радивилловичь Енюли 10

***Радивонъковая**: в Анъны Радивонъковоѣ 16 — I. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150

Радунецъ Станевичь, въ Радунца 9, 10

Радѣцьовський Петръ, Радѣцьовському Петрашкови пан 16, 20 *див. Петрашь*

Рекънолтъ Івашко Даньслави(ч) свідок Гнѣвоша 60

Риботицкий Щепанъ Волошинъ землянин 16 — I. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

"

Рикаило Федоръ ѡсташкови(ч) 54

Римко Якубовичь, Римка Якубовича 11

Рогозка смотрицький воевода 24

Родминце Никель русь 21

Родуничъ Аковъ писар 32

Романкови(ч) Андрѣико 46

Романкови(ч) Еско 46

Романовичь Федоръ князь 37

Рома(н) Федорови(ч) князь 46

Романъ, за Романа, Роману воевода молдавський з 1391 до 1394 р., дідич землѣ Волоскоѣ, брат Петра 41, 55, 62, 66, 82 — О. Чоловський, «Sprawy», стор. 12; «Ист. Молд.», 1951, стор. 93; «Ист. Молд.», 1965, стор. 86, 89; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 7; Б. Хашдеу, «Historie», стор. 11—16; С. Палаузов, «Рум.

госп.», стор. 64; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 21

Романъ великий князь 23

Ромашковичь Олехно, у Олехна Ромашковича 9, 10, 11

Русанъ Плакси(ч) князь 43, 54 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35

Ру(с)инови(ч) Ива(н) 54 — «Ромпiki», стор. 129

Рымонъ литовський боярин 49 — I. Стебельський, «Dwa w. światła», стор. 166

***Самоила**: Самоилови брат *Игнатка Черневица* 51

Сась Гербачеви(ч) 43 — «Ист. Молд.», 1965, стор. 86

Сварць Ганько пань, мѣстичь лвовский 21

Свидригаило, на Свидригаило, Свидригаилови (два відм.), отъ Свидригаилови (прикм.) князь витебський 30 — Д. Ловайський, «Ист. Росс.», стор. 35, 38; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 39, 58, 98, 108; М. Бельський, «Кроніка», стор. 140, 194; «Дополнения», стор. 303; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Любавський, «Очерк», стор. 35; А. Коцебу, «Свидригаило»; И. Лелевель, «Dzieje», стор. 198; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55

С[в]А[т]гославъ докторъ 40

СвАтьслави(ч) Юрь великий смоленский князь 37 — «Соф. врем.», стор. 423, 426; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 77; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Любавський, «Очерк», стор. 31

СвАтьславъ Иванович, отъ СвАтьслав(а), СвАтьслав(у) великий князь 23 — М. Бельський, «Кроніка», стор. 178; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 57

Семе(н) Еонлови(ч) син Бѣлика 43

Семе(н) Асманови(ч) Трубецький 43

Семеникъ син князя Михаила Євнутеви(ч)а 54

Семенко Карабчѣвський брат Прокопа 24

Семень 72

***Семень**: Семена князь, син *Юрїи Холмьского* 25

***Семень**: з Семеном брат *Федота* 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Семень Иванович князь, жив у 1316—1333 рр.? 46 — М. Карамзин, «История», стор. 185, 201

Семень Лыгвеній князь мстиславський 48 — «Соф. врем.», стор. 423; И. Первольф, «Славяне», стор. 96

Семень Микитычъ 15

Семень Непрольби Гаврилови(ч) 37

Семень Олехновичь корѣчмитъ 16

Семень Понахиди(ч) дяк 22

Семень Федорович боярин 15

Сенько, съ Семеномъ син Пашка Обуховича 84

***Сеньковичь**: Сеньковича два Михаило а *Івашко* 27

***Силевестръ**: Силевестра 72

Скибичь, Василь і Гьнко 22

Скиригаило, Скиригаило, Скиригаило, со Скиригаиломъ і Скиригаиломъ, Скиръгаило князь, брат польского короля Владислава 37, 39, 40, 54 — «Собр. др. гр.», стор. XXXII; Д. Ловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 37, 44, 58, 83, 89, 103; М. Бельський, «Кроніка», стор. 140; М. Любавський, «Очерк», стор. 35, 44, 56; И. Вольф, «Senatorowie», стор. 18, 21; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 60; Ф. Леонтович, «Очерк», стор. 452, 453; И. Лелевель, «Dzieje», стор. 183; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 52

Скора Аковъ, арокъ ѡвока 7

Скотницки Пашко пан 79

***Смѣдинский**: Григоревъ Борзиловича *Смѣдинскогъ* 18

Соковичь Кость 16

СолнАчковичь Ожегъ пан 20

***Сомовитъ**: ис... Сомовитомъ брат *Казимира Мазовьского* 14 — М. Бельський, «Кроніка», стор. 128

Соробич Павель 15

Сорочичъ 20 див. Болестрашицкий

Софоний Алтыкулачевич боярин 15

Спичникъ Миколай пань, воѣвода снАтиньский 71 — А. Крымский, «Укр. грамм.» стор. 489

Спытко пань, воѣвода краковски 64 — М. Карамзин, «История», т. V, стор. 169; М. Молчановський, «Очерк», стор. 236; КС, 1884, т. X, стор. 415; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 80, 81; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Zródła», стор. 20, 146; И. Первольф, «Славяне», стор. 63

Ставшин Вербота пан, брат Лвоти 17
Станевич Митко брат Станевича Радунця 10

Станевич Радунець 10
Станислав, Станиславова (прикм.) пан, молдавський боярин 55, 65, 66

Стародуб(с)ки Александрь Патрикьєви(ч) князь 81 див. Патрикьєви(ч)

Степань Жибуничь холоп пані Миткової 84

Степань Зазьба 54

*Степань: с Степано(м) Кали(т) брат Гриця 43

Степань Мелехови(ч) дяк 22

Стефань, по Стефана, съ Стефаномъ воевода земли молдавскоѳ 65, 66 — М. Бельський, «Кроніка», стор. 80; «Ист. Молд.», 1965, стор. 89; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 5, 7, 13, 16; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 145; А. Прохаска, «Содех», стор. МХХVII; С. Палаузов, «Рум. госп.», стор. 64; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 10

Стефанъ Переломило піп 72

*Стецько: Стецькова жупан Молдавської землі 55

Стецько Бдешницки 27

Стиборъ пан 20 див. Цтиборъ

Стоплувський Нвьвступъ пан брат Фанислава 20

Стоядньский Навоуи пан 20

Стравичъ Иванъ, Стравича пан 55, 66

Соульский Осташко 20

Судивои пан, свидок польского короля Казимира, староста кракувский 12, 28

Судомирски Хрщень пан 79

Сурьатъ 54

Сьноцький пань, судья 12

*Тактамышь: Тактамышево (прикм.) хан Золотої Орди 58 — «Соф. врем.», стор. 367, 368, і далі; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 5, 29; І. Стебельський, «Dwa w. światła», стор. 185

Танча Вахно пань 21

*Тарнавський: опроче Тарнавского пан 38

Тарновски Ашко пань 64

Тарнувський Іанъ дьдичь, пань, староста рускии 51

Темиръ Аксакъ, до Аксакъ Темирѳ слуга, посол Тактамышѳа 58 див. Аксакъ

Тепѳкови(ч) Іаковъ попь 27 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135

Теребовельский Луникъ соцкий 36

Терешко брат ѳхрѳма 54

Терпъ Макса(к) 43

Тивунъ? Богданъ землянин 16, войт перемышльський 20

Тикна Давыдъ слуга Тактамышѳа 58

Тимошь Александрович боярин 15

Тихно Великопольский бортник 22

Трубецкий Семе(н) Асманови(ч) 41

*Тула: Тулу ѳчжю (знах. відм.) слуга Тактамышѳа 58

Тумкель, Тумкель, Тункель, Тумкеля, Тумкелю, Тунькелю дворянин 9, 10, 11; а) Григорій Патрикеевичь; б) молодой Патрикьєвичь син Григорія 11

Турдучакъ слуга Тактамышѳа 58

*Тутени: Тутениѳ (знах. відм.) брат Монтска з Литовської землі 2 — «Болеслав», стор. 214

Тѳбрьский Михаило князь 23 — «Соф. врем.», стор. 421

Тяпуковичъ Миско пан 29

*Унегневицкий: Унегневицкого (род. відм.) тивун 84

Оугринъ Михаль Ваповецкии пан 53

*Оуладъ: Оуладова пан 55

Ѳульѳаниѳ Ѳгльгкирдовая кнѳгина 26 — «Акты ЗР», т. I, стор. 5, «Примечания»; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, т. V, прим. 71; «Собр. др. гр.», стор. LXI; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 14, 381; «Описание Киев. Лаврь», стор. 90; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 84

Оусови(ч) Матѳѳий 54

Фалелей Лисинский 72

Фанасии влдка перемышльскии 53

Фаниславъ брат Нвьвступа Стоплувского 20

Фебрунь пань, воієвода перемышльскии 51, 53

*Федко: съ Федкомъ син Лукьяна Шуби 85

Федор Борисович 15

Федоровиѳ Иванъ представник князя Дмитрия Ивановича 23

Федорови(ч) Рома(н) князь 46

*Федоровичъ: Федоровича Ивана пил 49

Федоровъ Кривецъ 32

Федоръ Весна 54

Федоръ Данильєвичь (Данильєви(ч)), Федору Данильєвичу (Даньлєєвичу, Данильєвичу) князь, луцкий намісник 32, 33, 34, 46, 67 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 221, 258; О. Пшездзецкий, «Zycie», стор. 62, 77; М. Грабовський, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 145

Федоръ Любортови(ч) сіверський князь 59 — А. Андряшев, «Очерк ист.», стор. 60; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 74; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 250

Федоръ ѳсташкови(ч) Рикаило 54

Федоръ Романовичъ князь 37

Федоръ Ієвлашкови(ч) 43

Федоръ Миркли князь 54

Федот великий князь, брат Семена і Лазара 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Федуть Микулиньскии попь 27

Фетина мати Ячка 85

Фецеви(ч) пан 51

*Филарет: Бориѳглебского Филарета архимандрит 63

Филаретъ Полатвикъ писар 72

Ѳедоръ (Княжа?) князь, воевода луцкий 45, 49

*Ѳеодосій: Ѳеодосієе архимандрит 72

*Ѳеодосія: Ѳеодосію 72

Халастра Дзбеславъ пан 29

Хватковичъ 32

Хвороща брат Ізана 43

*Хлиплъ: оу Шлєжичювь оу Хлиплѳа и... Захарь 20

Ходко (Ходько) Лоієви(ч), Ходковъ Лоієвича пан, боярин, брат Стецька 20, 22, 29, 36, 65

Ходко Михаило 21

Ходко Чемерєви(ч) пан слуга короля польского Владислава 79

Ходоричъ Шюльоръ Кнофель 21

Ходоро Шидловоский 80

*Ходоръ: Ходорои брат Губки 27

Ходоръ Чеолчи(ч) 22

Ходько (Ходко) Быбельскии пан 20, 51, 53, 60; землянин 16, 27; слуга польского короля Казимира: Ходкови Быбелскому 17

Ходько Іаголникозычь 20

*Холмскии: Даниліѳ Холмского 25

Холмський Юрія князь, син Даниліѳа Холмского, батьєо князя Семена 25 — А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 38;

А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 94;

П. Иванов, ЗНТШ, стор. 119, «Истор. судьбы», стор. 222; Д. Зубрицкий, «История», стор. 249, «Крит.-истор. пов.», стор. 231; «Акты ВК», т. XXIII, 1892, стор. 144; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 79 — 82; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 174; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 170, 171, «Черты из ист.»; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 42, 43, 50 — 61, «К вопросу...»; Ф. Леонтович, «Очерк», гл. VII; Я. Ржежабек, «Jiri II», стор. 89, 90; А. Поп, «Századok»; А. Прохаска, «Kwart. hist.»; А. Нарушевич, «Historya», стор. 150; О. Бальцер, «Genealogia», стор. 1453; М. Любавский, «Обл. дел.», стор. 39; Е. Голубинский, «История», стор. 896; А. Тейнер, «Vetera топик.», стор. 871

Хома Билорминъ 43

Хомьковичъ Борисъ пан 71

Хонька Васковѳа, Хонька Хоньци пані, дружина Дадьковича 27

Хо(ч)жа Мединъ 58

Хроль Варвариньскии пан 71

Хрщень Судомирскии пан 79

Хрщнь Козегловський пан 40

Цепаревичъ Нестюръ 27

Цтиборъ воевода перемышльський 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 133, 150

Чемерєви(ч) Ходко пан, слуга короля польского Владислава 79

Чеолчи(ч) Ходоръ 22

Черневи(ч) Игнатко брат Самоила 27, 51

Четвертенскии Алек(с)андро князь 46

Чижевичъ Нацко 11

Чюрило Бродовскии 32

Швитригай, на Швитригайла князь 82 див. Свидригайло

Шепьчичъ Васко пан 53

Шидловоский Ходоро 78

Шмоило Якубовичъ гродненский еврей 49

Шофъ пань маршалко 28 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

Шуба Лукьянъ чоловік Василиси 85

*Шюлжичъ: оу Шюлжичювь оу Хлиплѳа и... Захарь 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

Шюльоръ Ходоричъ Кнофель 21

Шандръ пан, молдавський боярин 65

Щепанъ Волошинъ Риботицкий землянин

16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

*Юга Жюркевич: Юги Жюркевича *жупан у Молдавській землі* 55

Юрія Холмський князь 25 *див. Холмський*

*Юрій: с Юрієм брат Михайла Волошича 70

Юркеліс Лейтис 11

Юрко Кропышеви(ч) *пін* 22

Юрко Мошнич *бортник* 22

Юрье Володимирович, Юрья Володимирович(а) князь, *посол Олбурда та Кестутиса* 23

Юрья князь, брат Івана Городецького 54

Юрья, Юрью князь 15, 78

Юрья чашьникъ 15

Юрья окольничий 15

Юрья Амикусъ (?) брат Петка Возбуновича 10

Юрьі Голова? 37

Юрьі Звинкеневи(ч) 43

Юрьі Кожшино (Кожюшно) Іванови(ч) князь 47, 54

Юрьі Святъслави(ч) великий смоленський князь 37 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 77; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Любавський, «Очерк», стор. 31; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66

Юрьі Наримонътовичъ, Наримонътовичю князь 14 *див. Наримонътовичъ*

Юрьіи Глѣбовичъ Белзьский князь 21

Юрьіи Корьѣтови(ч) князь, брат Олѣзанъдра Корьѣтови(ч)а 24 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 7, 8; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 6; П. Гунфалві, «Die Rumanen», стор. 132

Юрьіи Болковичъ, Юрью Болковичю 13

Юско соцький 21

*Юшко: въ Юшка Китовича 9

Юшко Яковичъ, Юшка Яковича *ейшишский намісник* 10

Яковичъ Юшко, Юшка Яковича *ейшишский намісник* 10

Якубовичъ Римко, Римка Якубовича 11

Якубовичъ Шмоило *гродненський єврей* 49

Янели Дашковичъ 11

*Янкель: въ Янкеля 9

*Янушъ: Януша Костевича *намісник радунський* 9

*Яцко: с Яцкомъ син Фетини 85

*Яцковичъ: Яцковичи Миколай а Пашко 11

Ягольниковъ Ходько 20

Яковъ Тепакови(ч) *пін* 27

Янчинський Олешко *пан* 36

Янь Тарнувський дѣдич панъ, староста руский 51

Яросла(в) Ізаслави(ч) Поло(ц)ки(и) князь 68

Ярославичъ, Ярославичъ (Ярославски') Андре' князь, *свідок Льва Даниловича* 4, 5 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158

*Яшко: Яшкови Испрувському *пан* 53

Яшко Колочко *пан, маршалок короля* 17

Яшко Крукиницький *писар* 16, 20 —

І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150

Адвига (Ядвига), Адвизъ, Ядвизъ (*дав. відм.*) *польська королева* 43, 44, 47, 48, 59, 62, 66 — «Собр. др. гр.», стор. XXII; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 47, 72; М. Бельський, «Кроніка», стор. 77; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 139, 140; «Дополнения», стор. 130—132, 289; П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 258, 261; М. Любавський, «Очерк», стор. 46; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Zródła», стор. 151; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177

Аковъ Фзарьич(ь) брат Д[а]в[ы]да 43

Аковъ Родуничъ *писар* 32

Аковъ Скора, ѡвока арокс 7

Асманови(ч) Семе(н) Трубецький 43

Ахн(о) Фнсимъковъ 32

Ацко Ланевичъ 32

Аць *володар села Иментвино* 40

Ашко Мазовшанинъ *пан* 80

Ашко Флешиньски *пан* 64 — Й. Вольф,

«Senatogowie», стор. 72

Ашко Тарновски *пан* 64

ПОКАЖЧИК ТОПОНІМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Анципорово село 40

Арвистова Лобунова Паді село? під Ковном по р. Неважі 40

Арестовское село 15

Баевський Коля 12 *див. Кольба(Євський)*

*Бакшина гора: къ Бакшиной горе, отъ Бакшыны горы *коло с. Жуковця* 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 207; І. Новицький, «Указатель», стор. 14

*Белая гора: до Белое горы, подъ Белую гору 6

*Бельская земля: землю... Бельскую 14 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 20, 41; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 27; ЗНТШ, 1896, т. XII, стор. 2; 1898, т. XXI, стор. 1, т. XXIII—XXIV, стор. 11, 21, 81, 83, 93, 95, 97, 98, 105, 113, 126, 127; т. XXVI, стор. 27; 1899, т. XXVII, стор. 13; т. XXXI—XXXII, стор. 29; 1906, т. LXXII, стор. 238; т. LXXIII, стор. 158, 159; 1909, т. XCI, стор. 83; 1910, т. XCV, стор. 183, т. XCVI, стор. 106; KC, 1882, V, стор. 261; 1884, X, стор. 390; 1896, I, стор. 18; 1898, III, стор. 403, V, стор. 207; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 12; ч. I, т. VI, 1883, стор. 106, 657, 715; ч. III, т. IV, 1914, стор. 33; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 534; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 159, 223; «Акты ВК», т. XXIII, 1896, стор. 94; «Киевлянин», кн. I, стор. 85; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 31, 36, 81, 83, 85—87, 94, 95; М. Барсов, «Материалы», стор. 5; В. Тагицев, «История», т. IV, стор. 185; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; «Мемуары», 1890, стор. 66, 143; «Указатель», стор. 22; М. Молчановський, «Очерк», стор. 81, 83, 85—87, 94, 95, 190; «Лит. Величка», т. I, 1848, стор. 82; І. Ша-

паневич, «История», стор. 80; П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 249; М. Любавський, «Очерк», стор. 30;

Я. Ржежабек, «Jiгі II», стор. 27, 31—34; К. Стадницький, «Supowie Gedymina», стор. 88; Я. Михаловський, «Księga», стор. 803; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171

*Белчица: на рець Белчицы, за Белчыцою 68 — «Указатель», стор. 23

*Березинская земля: землю на имѣ Березинская 78 — А. Прохаска, «Codex», стор. CCXXX

*Бересте: через Бересте, в Берестыи (Берестыю) *місто на р. Буг* 8, 82, 83 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 20; М. Бельський, «Кроніка», стор. 186, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 44, 64, 84, 91, «Вольны», стор. 70 та ін.; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 267; Г. Павлуцький, «Древн. Укр.», 1907, стор. 17; М. Барсов, «Материалы», стор. 12, 103; «Густ. лит.», стор. 264, 284, 285, 297; «Супр. лит.», стор. 139, 140; П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 91, 197; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; М. Любавський, «Очерк», стор. 21; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 41, 42, 46—50, 58, 91, 96, 97, 104, 109, 113—115, 123, 199, 201; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 105, 253; «Іпат. лит.», стор. 101, 102, 172, 176, 178, 181, 220, 223, 321, 482, 490, 501, 517, 586, 610, 673; «Kwartalnik», стор. 513; Б. Ваповський, «Dzieje», т. I, стор. 90, 92, 189, 199, 333, т. II, стор. 29, 192, 206; Я. Михаловський, «Księga», стор. 422, 640, 643, 684, 704; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 181; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 59; П. Іванов, ЗНТШ, стор. 122

*Берестинская земля: землю... Берестинскую (знах. відм.) 14 див. Берестие
*Береги Бьлые: до (отъ) Бьлыхъ береговъ село 5
Бирштанъ населенный пункт 40
*Бискупово село: отъ Бискупова села, къ Бискупову селу 75 — «Arch. Sang.», т. III, стор. 430; А. Яблоновский, «Zródła», т. VIII, стор. 23, 69, 119; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 373; ч. I, т. VI, 1883, стор. 431—432, 441; ч. VII, т. I, 1886, прил., стор. 108
*Бичише: до (отъ) Бичища 5
*Боброе стависче мікротопонім 6
*Бобровыи гоны: Бобровыми гоны мікротопонім? 6
*Бохурскъ місто 40 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 243, 248; «Акты ЗР», т. II, 1847, стор. 22; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 93
*Болванцѣ Верхъ селище під Смотричем 57 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 22, 32
*Болестрашичи: изъ Болестрашичь, Болестрашицкий (прикм.) місто під Перемшлем 16, 20 — КС, 1902, XI, ч. II, стор. 102
*Борсчовское дворянство: зъ дворянствомъ Борсчовскимъ 6
*Бохурь: ѿ(т) Бохурѣ, оу Бохури 28
*Браиловъ: до Браилова місто на Поділлі 52 — КС, 1882, I, стор. 137; 1890, V, стор. 363; 1894, III, стор. 525; ЗНТШ, 1893, т. XXV, стор. 20; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 31; т. VI, 1855, стор. 160; «Записки Од. общ.», т. XXV, стор. 341; т. XXVI, стор. 144
*Бреховича Дубіє: ѿ(т) Бреховича Дубіє, по Бреховича Дубіє 12
*Бродница: Бродницею місто 6
*Бродов (Бродово) село 32, 67 — А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 29; «Лит. Величка», т. I, стор. 11; О. Пшездзецкий, «Zycie», стор. 77
*Бродокъ Песчанька: отъ Песчаньки Бродку 6
*Бродъ Пьсчаныи, ѿ(т) Пьсчана Броду 19
*Бродъ Полнсьй річка 1
*Бугъ: ѿбаполь Бугу річка 25 — О. Пшездзецкий, «Zycie», стор. 93; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; «Указатель», стор. 18, 63; «Густ. лит.», стор. 333; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 653, 701; ч. VIII, т. III,

1909, стор. 486; М. Барсов, «Очерки», стор. 19; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 104; С. Бершадский, «Рус.-евр. архив», т. III, стор. 210—214, 219; «Основа», V, «Географ. обзор»; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; КС, 1896, I, стор. 18; 1899, IV, стор. 90; В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 11; С. Розвадовский, «Studia», стор. 241—243; Я. Михаловский, «Księga», стор. 411, 421, 434
*Будорожъ село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 203; ч. I, т. VI, 1883, стор. 124, 226
*Буковина: буковину, буковины гора, ліс, край 55 — КС, 1899, V, стор. 85; 1901, V, ч. I, стор. 214—219, 222, 223, 225; 1902, VII—VIII, ч. II, стор. 35; 1903, IV, ч. II, стор. 43, XII, ч. I, стор. 530; 1905, V, ч. I, стор. 206; ЗНТШ, 1898, т. XXIII, стор. 63, 110; «Лит. Самовидця», стор. 162, 163; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»; «Указатель», стор. 19
*Букуровци село 55
*Бусча: Бусчу (знах. відм.) село на р. Свиценка, біля Острога 6 — «Описание», стор. 10
*Быбел (Быбло) село під Перемшлем 17 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 22
*Быстриця Малая: на Малой Быстрици річка 29
*Бышковичи: оу Бышковичихъ, оу Бышковьскуи граници село 53
*Бьлошевы сьножати: ѿ(т) Бьлошевь сьножати 12
*Бьлые береги: до(отъ) Бьлыхъ береговъ село 5
*Ваць: по Ваку, до Ваки, на Ваце річка 40
*Валаская земля: Валаскоь земли (род. відм.), оу земли Валаскои, со землею Валаскою 83
*Велено: у Велень місто 50 — «Арх. сб.», стор. 109; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 292, 296 див. Вилно
*Великая Морахва: оу Морахвоу Великоуу річка 31
*Великая Рька: подо Великое Рьки 11
*Великий Мезочъ село 6
*Великий Новгородъ: Великою Новагорода місто 48 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 84—96, 95—98, 130—132, 135, 291, 312, 351

*Велунская земля. Велунскоь земли, Велунскои земля 28, 29 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 47, 107; М. Бельский, «Kronika», стор. 91; Я. Михаловский, «Księga», стор. 816
*Велья: Вельй (род. відм.), на (по) Вельй, за Велью річка, пр. Горині 40 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 23; «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 22; М. Барсов, «Материалы», стор. 27; «Очерки», стор. 105; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. II, 1894, стор. 441; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 92
Веприя погост 15
Верхъ Болванцѣ селище під Смотричем 57
*Викгаилова земля: Викгаиловы земля 75
*Вилно: оу(у) Вилни місто 37, 49 — «Акты ЗР», т. I, 1346, стор. 51, 67, 69, 70, 77, 87, 98, 101, 102, 110, 116, 121, 127, 143, 144, 146, 148, 150—152, 157, 163, 164, 170, 179, 187, 189, 190, 193, 195—198, 200, 201, 219, 227, 229, 234, 240, 242, 248, 249, 260, 268, 269, 274, 278, 307, 314, 325, 334, 335, 342, 343, 360, 367, 370, 371; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 145, 146, 234, 240; «Лит. Величка», т. I, стор. 18, 82, 221, 225, 269, 338, 350, 351, 366, т. II, стор. 78, 112, 508; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 140; ч. I, т. VI, 1883, стор. 32; ч. III, т. I, 1863, стор. 317; ч. VII, т. I, 1886, стор. 10, 11; «Лит. Самовидця», стор. 40; «Собр. др. гр.»; Я. Кулеша, «Wiaga»; Д. Гловацкий «Ист. Росс.», стор. 14, 31; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 13, 369, 382; М. Бельский, «Kronika», стор. 125; А. Прохаска, «Codex», стор. СХСІХ; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 65, 67; «Соф. врем.», стор. 327; Е. Карский, «О языке», стор. 22, 28; Я. Михаловский, «Księga», стор. 799; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 59
Виники село 40
*Вирьховина: до вирьховины місцевість в Карпатах 5
*Вислица: оу Висляци місто 59 — В. Татищев, «История», т. II, стор. 266; «Указатель», стор. 33; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 83; М. Бельский, «Kronika», стор. 68, 91, 147; Т. Вара, «Historya», стор. 136

*Витебскъ: въ Витебску, на Витебскомъ рубежи місто у Лутѣ 63, 76 — КС, 1882, III, стор. 473; 1882, VII, стор. 26; 1883, IX, стор. 287, 288, 290; 1898, II, стор. 257; 1898, III, стор. 406, 407; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 47, 51, 66, 100, 150, 167, 171, 180, 202, 343, 351—353, 356, 370; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 117, 133, 208—210, 220, 221; В. Модзалевский, «Малоросс. род.», т. I, стор. 378, 482; В. Татищев, «История», т. I, стор. 232, т. III, стор. 81
Вишенки село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 38—40; ч. III, т. IV, 1914, стор. 151
Вишна (Судова) місто між Львовом і Перемшлем 60 — ЗНТШ, 1895, т. VI, стор. 8; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXIII, стор. 11, 88, 95, 96, 99, 100, 104, 105, 127, т. XXVII, стор. 7; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 183, т. XCVI, стор. 51; 1910, т. XCV, стор. 5, 6, 183, т. XCVI, стор. 105, 163; КС, 1890, VI, стор. 494; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 8
Вкелли село 9
Владимировъци село 55
*Вожики: Вожикъ (род. множ.) місто? 79
Возерица: оу Возерицехъ на оуханехъ со Флексевици село під Витебскомъ 26 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 5
Воикува населенный пункт 40
Волдиславъ потокъ 1
*Волковичи: Волкови(ч) село 64 — «Архив ЮЗР», ч. IV, т. I, 1867, стор. 290, 323; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 153; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 68
Володимерский Туренск: оу Туренску в Володимерскомъ місто на Волині 57
*Володимиръ: къ Володимирю, в Володимирь, в володимерскомъ (прикм.) місто 6, 19, 57 — «Собр. др. гр.», стор. LVI; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20, 45, 363, 382; М. Бельский, «Kronika», стор. 62; «Дополнения», стор. 128; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 282; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 54; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; «Памятники», т. I—II, стор. 143, 146—148, 150, 151, 157, 161, 166; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 125; 1896, т. XI, стор. 77; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 26, 29,

т. XXVII, стор. 19; 1900, т. XXXIII, стор. 37; 1906, т. LXXIV, стор. 168; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235, 236; «Літ. Самовидця», стор. 15; «Указатель», стор. 39—42; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 9; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 148, 343; т. III, 1848, стор. 66; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261, 262; КС, 1882, II, стор. 384; 1884, X, стор. 182, 375, 403; 1885, I, стор. 39; 1886, I, стор. 837, 838, VIII, стор. 766; 1888, VII, стор. 86; 1890, IX, ч. I, стор. 473; 1893, II, стор. 333, VII, стор. 68; 1894, XI, стор. 306; 1897, II, стор. 319, 320; 1902, XI, ч. I, стор. 295; 1904, III, ч. I, стор. 418; 1905, VII—VIII, ч. I, стор. 167; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 3; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 294, 363; П. Батюшков, «Вольный», стор. 69, 70; И. Лелевель, «Dzieje», стор. 171; Т. Вага, «Histo-gya», стор. 129; «Иш. матер.», стор. 19; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 123

*Володимьрская земля: землю... Володимьрскую 14, 57 *див.* **Володимирь** Волость Галицкая 29; Ланьцоская 38; МерецкаА 40; Перемышльская 2, 38; Рашовская 38; Смотрицкая 55; Тербовльская 60; Ярославльская 28, 38

*Волошская земля: Земль Волошской (Волошской) 62

*Вольный: на Вольню 6

*Вольшина: поперець Вольшины річка? 12
Ворхович село під Перемишлем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22

*Врата Жельзныи: от[ъ] Жельзных[ъ] вратъ 52

*Высокая гора: до Высокой горы 5

*Высочоно: Высочоно (*род. відм.*) озеро 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 1, 2

*Върежа: на другой стороне рьки Върежи 9

*Вязма: въ Вязмъ місто, замок 63 — «Літ. Самовидця», стор. 38, 41; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 66, 100, 125, 154, 240, 245, 266, 267, 284, 285, 289, 296, 307, 311, 312, 315, 319, 323, 330, 332, 333, 342, 349; «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 634

*Вязовець: вязовецькій (*прикм.*) 50 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 246, т. IV, стор. 434; «Arch.

Sang.», т. III, стор. 455; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 25

*Гайка Деречина: по Деречину Гаику (Деречину Гайку) *мікротопонім?* 12

*Галицкая волость: в Галицкой волости 29 *див.* **Галичь**

Галичь, в ГаличѸ, подъ Галичемъ місто на р. Дністер 4, 41, 64 — «Собр. др. гр.», стор. LX; М. Тихомиров, «Гал. митр.»; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 20; М. Бельський, «Кроніка», стор. 62; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 249; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 77; А. Петрушевич, «Наук. сб.», стор. 24—49; В. Татищев, «История», т. II, стор. 239; «Указатель», стор. 64—69; В. Ляскоронський, «Боплан», стор. 9; «Иностр. карты», стор. 9; М. Барсов, «Материалы», стор. 49; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235, 248; «Акты ВК», т. XIV, 1887, стор. 430; «Літ. Самовидця», стор. 19; «Літ. Величка», т. I, стор. 143, т. II, стор. 7, 606; КС, 1882, I, стор. 6; 1883, IV, стор. 877; 1884, X, стор. 410, 416; 1885, II, стор. 296; 1890, VI, ч. I, стор. 87; 1891, VI, ч. I, стор. 343; 1896, I, стор. 26; ЗНТШ, 1895, т. V, стор. 52, т. VII, стор. 25; 1896, т. XII, стор. 2; 1897, т. XVIII, стор. 36, т. XX, стор. 6, 10, 15—18, 31; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXII, стор. 41; т. XXIII, стор. 8, 10, 11, 14, 19, 37, 58, 91, 95, 99, 100, 109, 128; 1899, т. XXVIII, стор. 4, т. XXXI—XXXII, стор. 11—42, 54; 1909, т. XCI, стор. 49, 159, 160, 212; 1910, т. XCIV, стор. 51; т. XCV, стор. 61, 183; т. XCVI, стор. 107; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 22, 23; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 8, 125; т. VI, 1870, стор. 241; Я. Михаловський, «Księga», стор. 91, 666, 668, 804; «Гал. истор. сб.», стор. 51; I. Стебельський, «Przydatek», стор. 10, 60, 65, 94, 111

Глажевь: на Глажевь, отъ Глажева село під Ровно 5

*Глименцо: Глименца (*род. відм.*) озеро 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 206, ч. I, т. VI, 1883, стор. 2; «Указатель», стор. 152

Глинишки, на тыи Глинишки *мікротопонім* 9

Гнидковича Лухно село? 55

Гньвновчи село 27 — «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 365

Годль поле? 28

Головчин село 15 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 35; Батюшков, «Подолія», стор. 103, 164, 210, 237; КС, 1882, III, стор. 473; 1898, V, стор. 218; «Літ. Самовидця», стор. 204; «Киев и его предместія», стор. 75

*Гоны Бобровыи: Бобровыми гоны *мікротопонім?* 6

*Гора Бакшина: къ Бакшиной горе, отъ Бакшыны горы коло с. Жуковця 6

*Гора Белая: до Белое горы, подъ Белую гору 6

*Гора Высокая: до Высокой горы 5

Городна річка 81

*Городница: до Городницы, надъ Городницею річка 49 — П. Маштаков, «Список», стор. 101

Городница приселок Свицова 67 — «Arch. sang.», т. I, стор. 156; КС, 1900, IV, ч. II, стор. 59; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77; ЗНТШ, 1910, т. CX, стор. 199, 200, т. XCVII, стор. 15

*Городно: (Гродно) городенськіе (*прикм.*) 49

*Городокъ: въ Городку місто на Дністрі 63 — КС, 1884, X, стор. 416; 1888, I, стор. 82, 89; 1890, XI, стор. 338; 1897, XI, стор. 46; 1898, IV, стор. 13—17; 1899, I, стор. 102, 104; 1900, V, ч. II, стор. 89; 1905, VI, ч. I, стор. 448, 458; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 7; О. Баранович, «Залюднення», стор. 52; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 47, 66, 100, 133; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 128; «Акты ЮЗ», т. XI, стор. 719; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 169, 513; В. Модзалевський, «Малоросс. род.», т. III, стор. 405; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 19; 1895, т. V, стор. 52; 1897, т. XX, стор. 7; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXII, стор. 5, 37, т. XXIII, стор. 86, 87, 93, 114, 115, 117, 121, т. XXVI, стор. 28, 56; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 51; 1909, т. XCI, стор. 41; 1910, т. XCVI, стор. 106, 145, 163; Т. Стецький, «Z bogu», стор. 75—78; М. Барсов, «Материалы», стор. 25; А. Прохаска, «Codex», стор. MXLII—MXLIV; Б. Ваповський, «Dzieje», т. II, стор. 213

Городъ Новый на Вельи 40

Городъ Мерецкий: ω(т) Мерецкого города 40

Гостинцев: КольбаѢвський 14, Колковський, Луцкий, Олышский, Перереский, Полеский 6

Гошовъ: Гошова село 70 — «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 410; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 405, 419

*Граница РѸшовская: границы РѸшовской 5

*Грань Лисчиньская: грани Лисчиньское під Луцьком, *мікротопонім* 6

*Грицева могила: Грицевы могилы (*род. відм.*) урочище недалеко від Луцька 6

Груздовича село 40

Гумена село 40

Дамньца потік 17

Данилов дворъ мікротопонім 15

Дань ЛогозскаА майно Воишвилта 40

Два Ставки присілок Свицова? 67 *див.* **Ставки**

*Двина: до Двины річка 68 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64

Дворище: Борсчовское 6, Жаворонковича 80, Заньво Матвичича 12, Микитино 12, ФалельѢвичъ 51, Фецевич(ч) 51

Дворъ Данилов мікротопонім 15

*Деречина Гайка: по Деречину Гаику (Деречину Гайку) *мікротопонім?* 12

*Дермань: ку Дерманю село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 38; ч. I, т. III, 1864, стор. 21; О. Баранович, «Залюднення», стор. 241; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 35, 74, 127; КС, 1886, VI, стор. 239; 1899, IV, стор. 62; 1900, XII, ч. II, стор. 201, 202, М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. IV, стор. 459; «Акты ВК», т. XVI, 1889, стор. 83; С. Голубев, «П. Могила», стор. 203;

*Дѣстро: на... Дѣстрѣ, очевидно, Днѣстрѣ 12

Джуровъ село під Коломиєю 64 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 15; В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 10

*Дистрѣ: отъ Дистра чи не Дністра 1 — В. Татищев, «История», т. I, стор. 197

*Днѣстрѣ: на Днѣстрѣ, за Днѣстромъ річка 12 — А. Чертков, «О числе», стор. 188; А. Щекатов, «Словарь», ч. II, стор. 226—228; «Літ. Величка», т. I, стор. 155, т. II, стор. 549; «Зап. Од. общ.», т. VI, стор. 178, 337; П. Маштаков, «Список», стор. 1; А. Чуж-